

Жармон Қармон

АСР БИДАН
ВИДОДАШУВ

С а м а р қ а н д

I

жилд

САЙДАҢМА

*Мен хаёл осмонида ҳар лаҳза парвоз айладим,
Мен умид уммонида кўнглимни ғаввос айладим.
Мен ҳаёт дарёсидин жонимга сипқордим сурур,
Мен муҳаббат мулкидин топдим ўзимга баҳри нур.
Мен севинчлар ичра ёндим қатрада юлдуз кўриб,
Сеҳр аро қолдим наволар мавжида денгиз кўриб...*

Навои вақти

I

жилд

АСР БИЛАН
ВИДОЛАШУВ

олти
жилдик

САЙЛАМА

Шеърлар, газаллар,
мухаммаслар, достонлар

ЎЗБЕК ИСТИҚЛОҚ
ТОШКЕНТ
2018

УЎК: 821.512.133-1

КБК: 84(5Ў)6

К-21

Камол, Жамол

Аср билан видолашув. Сайланма. Олти жилдлик. I жилд.
Шеърлар, ғазаллар, мухаммаслар, дostonлар / Жамол Камол.
– Тошкент: Янги аср авлоди, 2018. – 500 б.

ISBN 978-9943-20-389-1

Ўзбекистон халқ шоири Жамол Камол «Сайланма»сининг ушбу биринчи жилдига унинг 60-80-йилларда ёзилган энг сара шеърлари, ғазал ва мухаммаслари жамланди. Шунингдек, китобга шу даврда яратилиб, шеърят ихлосмандлари томонидан севиб қаршилланган «Жамила», «Тош туғён», «Куёш чашмаси», «Эшикда ой тўлқини», «Армон» дostonлари ҳам киритилди.

Китоб сўнггида шоир ўтган йигирманчи асрга гўё шеърый якун, сарҳисоб ясайди. Унинг қувончлари, қайғулари ҳақида сўзлайди ва янги аср билан боғлиқ орзу, умидларини ўртоқлашади.

УЎК: 821.512.133-1

КБК: 84(5Ў)6

Нашр ташаббускори ва ҳомийси
Анвармирзо ҲУСАИНОВ

Нашрга тайёрловчилар

Фахриддин ИБРАГИМОВ

Азалшоҳ ҲАМРОЕВ

Ислом ХОЛБОЕВ

ISBN 978-9943-20-389-1

© Жамол Камол, «Аср билан видолашув». «Янги аср авлоди», 2018 йил.

ШЕЪРИЯТ - ДАРД ВА УМИД ДЕМАК

*Кўнгил хун бўлди, кўнгилга не дерман,
Кўнгилни билмаган элга не дерман?..*

Шайх Фаридуддин Агтор

Туғилган жойи, ўсиб-улғайган муҳити шоир ва адибнинг фақат тақдирига эмас, балки унинг ижодига ҳам таъсир ўтказди. Шунингдек, у ёки бу ижодкор шахсиятининг шаклланиши, ижодиётидаги ўзига хос хусусият ва фазилатлар ҳам таваллуд топган жонажон диёр билан мустаҳкам боғлиқдир. Халқимизнинг фидойи ва улкан шоири Жамол Камол Бухоро фарзанди. У 1938 йилнинг 9 ноябрида Бухоро вилояти Шофиркон туманининг Читкарон қишлоғида дунёга келган.

Бу ёғини айтиш... Бўлажак шоир уч ойлик чақалоқ экан, отасини қамашади. «Файзулла Хўжаев ва Акмал Икромов халқ душмани эмас, дўстлари эди» деган гап – мана шу бир жумла учун уни отувга ҳукм қилишган. Бу мусибат ва айрилиқ мурғак қалбга кейин қандоқ таъсир ўтказиб, чилпарчин айлашини тасаввур қилмоқ қийин эмас.

*Ўттиз беш ёшида отам отилди,
Уч ойлик чақалоқ эдим ўшанда.
Ўша тун ошимга заҳар қотилди,
Тақдир зарбасини едим ўшанда.*

*Йўқ, деб қичқираман умрим борича,
Лекин қисмат деган турмайди аяб.
Ўттиз беш йилдирки, ҳар ярим кеча
Мени отишади деворга суяб...*

Хайриятки, Оллоҳ таоло инсонга сабр ва бардош ато этган. Лекин кўнгил тош ё темир эмас – уни ғам-андуҳ барибир емиради. Камол Ҳусанхўжа ҳажрида шоирнинг онаси Ҳожалбегим ҳам ўттиз беш ёшда вафот этади.

*Отам дийдорини кўролмадим мен,
Онасиз ўссам-да бўлмадим етим...*

Бу тасаллининг ортида ўркач-ўркач қайғу ва алам бекиниб ётибди. Шулар қатра-қатра, тўлқин-тўлқин бўлиб, Жамол Камол шеърларига сингиб кетган. Унинг сўз ва ифодаларида дард, ҳасрат, армоннинг оловланиши шундан. Хуллас, етим бола бувиси Моҳтоббининг қўлида қолиб, унинг тарбиясида ўсади. Аввал у она қишлоғидаги бошланғич мактабни битириб, сўнг Чандирдаги Абу Али ибн Сино номли ўрта мактабда таҳсил олади. Шоир ўша йилларни хотирлаб бундай дейди:

– Учкун бўлмаса, ўт чиқмайди. Ҳар нечук қобилият инсоннинг табиатида бўлиши лозим. Адабиётга муҳаббат менинг қонимда бўлган шекилли. Мактаб ва китоб пуфлаб ўт олдириди, ёндирди уни... Навоий ғазаллари, Бобур рубоийларини илк дафъа ўша йилларда юрагимга жо қилдим. Улар воситасида арузий оҳанглар руҳимга сингди. Кейин Муқимий, Фурқат ғазалларини севиб ўқидим ва ёд олдим. Ўша даврда Гоголнинг «Миргород», Пушкиннинг «Капитан қизи», Ойбекнинг «Қутлуғ қон», Марк Твеннинг «Том Сойернинг бошидан кечирганлари», Жюль Верн-

нинг «Ўн беш ёшли капитан» китобларини ўқиганим ёдимда... Бир оқшом Шекспирнинг «Ҳамлет» асарини ўқишга киришдим. Уйда ёлғиз эдим. Фожианинг «Арвоқ кирди...» деган жойига етганда кўрқиб кетиб, китобни бир четга ташлаб, кўшни уйда хотинлар билан чақчақлашиб ўтирган бувимнинг пинжига суқилганим ҳали-ҳамон кўз ўнгимда турибди...

Ҳамид Олимжон, Ғафур Ғуллом, Шайхзода, Миртемир – булар ёш Жамолнинг яхши кўрган шоирлари эди. У Ойбекка алоҳида меҳр қўйган ва бир умр унинг ижодига боғланиб қолганди. Бироқ ҳаммадан ҳам юксак, ҳаммадан ҳам ёрқин порлаган машъала – Навоий эди. У бошқа шоирларни устоз ҳисоблаган бўлса, Навоийни пир деб билганди. Тиниқ ва ёниқ сўз завқи, бадиий тафаккур сеҳри шу йўсинда ёш шоир руҳига кириб борарди. «Адабиёт номли оқ кабутар болалигимда мени кўтариб учди. Шу сабабли бўлса керак, етим бола бўлишимга қарамай, ҳамиша умидларга, завқу шавққа тўлиб юрардим...» – дейди у.

Ҳа, умид – нурли туйғу. Умидсизлик – даҳшат. Ҳамма орзу ва олий ниятнинг кушандаси – умидсизлик. Ноумидлик фақат алоҳида бир инсоннинг эмас, ҳатто бутун миллат руҳини сўндириб, қадр-қиммати, шону шавкати, ғурур ва шижоатини ер билан яксон этиб ташлайди. Бундай аҳволдаги халққа душманнинг кераги йўқ, у – ўзига ўзи ғаним, у – ўзига ўзи гўрков...

Менимча, «Умидли дунё» номли китобни ўқиган шеърхон умидсизликдан – ношудлик, ношудликдан – ожизу нотавонлик, нотавонликдан – қуллик, қулликдан – хиёнат, риёкорлик туғилишини Жамол Камол нақадар эрта англаганини осон фаҳмлайди. Албатта, ўқиб-ўрганиш, фикран ўсиш, руҳни чиниқтириш, ҳаёт қийинчилиги ва азобларини енгиб ўта билиш

ҳаракатига эришилмаса, умидни мақташдан фойда чиқмайди.

Зеро:

*Кимга қатра, кимга денгиз,
Кимга бир дунё қадар,
Ким учун оғриқли тандин
Чиқмаган жондир умид...*

«Ўйлаб қарасам, – дейди Жамол Камол, – Бухоро педагогика институтининг тарих-филология факультетига ўқишга киришим ҳаётимда бурилиш нуқтаси бўлган. Бошда тарихчи бўлишга шайландим. Йўқ, адабиёт мени бағридан бўшатмади. Тўлқин устига тўлқин бўлиб, бостириб келаверади: антик адабиёт, ўрта асрлар адабиёти, замонавий адабиёт... Шекспир, Байрон, Бальзак, Стендал, Виктор Гюго, Лев Толстой, Михаил Шолохов – менинг севимли адибларим эди...»

Шоир тўртинчи курсда ўқиётганида, Бухорога шоира Зулфия ташриф буюради ва институтда катта учрашув бўлади. Шеърларини унгача институт газетасида чиқариб юрган Жамол Камол кичик ҳажмли илк достони «Жамила»ни ўқиб беришни машҳур шоирдан илтимос қилади.

Бу – ўз халқининг озодлиги ва мустақиллиги учун курашган жазоирлик ватанпарвар қиз Жамила Бухерд қиссаси эди. Достон Зулфияга маъкул бўлади ва орадан кўп ўтмай у «Ёш ленинчи» газетасида босилиб чиқади. Шеърят майдонига энди-энди қадам босаётган шоир учун бу, албатта, ижодий ғалаба эди. Шундан сўнг «Шарқ юлдузи» журналида унинг шеърлари чоп этилади. Адабий жамоатчиликка Жамол Камолни улар кенгроқ танитади.

Ўзбекистон халқ шоири Шукрулло ёзади: «Назаримда, олтмишинчи йилларнинг боши бўлса ке-

рак, бухоролик шоир Жамол Камолнинг бир туркум шеърлари «Шарқ юлдузи»да босилди. Нотаниш ёш шоирнинг шеърларини ўқидим. Бу шеърлар мени шу қадар сеҳрлаб олдики, бир неча вақт хаёлим шу билан банд бўлиб қолди. Бу ўзбек шеърлятига катта истеъдод кириб келаётганининг дилимдаги қувончи эди. У вақтда албатта Жамол ёш эди, навқирон пайти эди. Лекин унинг шеърлари ўша вақтдаёқ ром қила олиш кучига эга эди.

Жамол Камол шеърлари мени шу қадар тўлқинлатган эдики, икки оғиз бўлса ҳам хат орқали ўз қувонч ва ниятларимни билдириб, қалбимни бўшатмагунча оромим бўлмай қолди».

1962 йилда ўтказилган Республика ёш ижодкорлар семинари Жамол Камолнинг биринчи шеъррий тўпламини нашрга тавсия этади. Аммо у олти йилдан сўнг – 1968 йили босилиб чиқади. «Олам кирар юрагимга» кечикиброқ дунё юзини кўрган бўлса ҳам, шеърхонлар юрагидан тез ўрин олган эди. Биринчи бўлиб унга шоир Хусниддин Шарипов тақриз ёзиб, «Шарқ юлдузи»да эълон қилди. Ўзга тақриз ва танқидий мақолаларда ҳам ёш шоирнинг келажагига катта ишонч билдирилган эди.

* * *

Бир пайтлар – ўспиринлик чоғларида сиқинибми, зерикибми, Бухородан кетиб қолгим келаверарди. Чунки айтарли ҳамма нарса якранг, турғун, арзимасдай туюларди... Кўпчилик гўё келишиб олгандай бир хилда ўйлар ва бир хил гапларни такрорларди. Қаерга борманг, асосий мавзу дала, пахта, чорва, маърака. Менга бу ёқмасди. «Нечун катталар умуман китоб, адабиёт ҳақида гапиришмайди? Нега уларга илм, адабиёт, санъат деган нарсаларнинг бир чақалик ҳам қизиги йўқ», деб ўйлар ва ички

норозилигим кундан кунга кучайиб борарди. Китоб ва ёлғизлик – шу икки нарсани ана ўша йиллардаёқ мен яхши кўрганман, то ҳануз иккисидан ҳам ажралолмайман. Аммо, ўйлаб кўрсам, болалик, ёшлик, илк муҳаббат – буларни Тошкентга олиб келолмаган эканман – бари Бухорода қолиб кетган экан. Бизнинг адабиётга, китоб ва ижодкорга меҳр-муҳаббатимиз, ҳозирги навқирон авлодни ки билан таққосланса, тўғриси, эртакка ўхшайди. Бухоролик таниқли адиб, олим ва шоир борки, бошга кўтаргудай эдик. Жамол Камол ва Неймат Аминнинг илк китобларини ўқиб, талабалар орасида нечоғлик фахр билан муҳокама қилганларимиз сира эслан чиқмайди. Қизиғи шундаки, Жамол Камолнинг айрим шеърлари худди мен учун – менинг мавҳум ҳолат ва изтиробларимни акс эттириш учун ёзилганга ўхшарди.

*Нега мен баъзида маъюс, безабон
Сизга баён этсам, дўст-ҳамдамларим,
Мазмундорлигини пеш айлаб мудом,
Ортимдан юради дарду ғамларим...*

Дарду ғам доим ҳам ортда юрмас, илгарига ўтиб, моҳиятга йўл очар экан. Шоирнинг мана бу саккизлигини ўқиганда қандай хаёллар кўнгилдан кечганини ҳозир ҳам тўлиқ шарҳлаб беролмайман.

*Мен уни изладим, изладим дилхун,
Тубига етмоққа айладим ният.
Қанчалар бўғилдим, оқибат бир кун
Қаршимда очилди ўша моҳият.
Унга қарайману айланар бошим,
Яна чорасизлик йўлимни боғлар.*

Қай тарафдан боқмай, оқизар ёшим,
Қай тарафдан боқмай, кўнглимни доғлар...

* * *

Умуман, моҳият оғир ва бешафқат эканини, унга қай тарафдан боқма, чорасизлик йўлни боғлаб, кўздан ёшлар оқизишини мен кечикиб тушундим. Инсон умри руҳоний оламдан борлиқ оламига, ундан яна охират дунёсига муборак бир сафардир. Бу моддий оламда у боқий қолмоқ учун эмас, балки ҳақиқий ватани бўлмиш малакут оламига қайтмоқ учун туғилади. Оралиқдаги йўл – синов йўли. Ўртадаги «Майдон» – қувонч ва қайғу, меҳнат ва машаққат, рост ва ёлғон, зафар ва мағлубият, бахт ва бахтсизлик майдони эрур. Хуллас, одамнинг тақдири ва ҳаёт йўли бир сафар, бир ҳижрат мазмунига эгадир. Ҳижрат деганда кўпчиликнинг хаёлида буюк жудолик, сўнгсиз ҳижрон, ғам-ғусса, кўз ёши, бир сўз билан айтганда, бахтсизлик гавдаланади. Тасаввуф тилида эса ҳижрат – ёмон ва тубан феъл-атвор, чиркин сифатларни тарк айлаб, гўзал ахлоқ ва латиф фазилатлар юртига бориш демак. Шоирнинг ичдаги юрти – аслида ана шу юрт. Кўзга кўринмас ана шу ботиний ўлкада чин шоир нафсдан қалбга, қалбдан латифликка, ундан руҳга, руҳдан Ҳаққа ҳижрат қилади. Ва бундай шоир тилнинг эмас – дилнинг, чекланиш ва торликнинг эмас – кенглик ва сўнгсизликнинг қули, шайдоси бўлиб яшайди. Мана шунда кўнгил – оламга, олам – кўнгилга эшик очади. Сўзни илҳом, туйғуни завқ, фикрни дард бошқаради. Дардли шеър ҳамиша сирли шеър. Буюк озарбайжон шоири Муҳаммад Фузулий ёзади: «Билурменки, сен дардли яратилмишсан. Дард эса шоирликнинг сармоясидир. Шеър ёзиш учун завқ ва сафо лозимдир дема – дарддан

сўзла. Чунки сўз мусобақасида ғалаба қозонадиган дарддир».

Жамол Камол ижодиётининг ҳам сармойси Ҳақиқат ва Ҳуррият дардидир. Мен унинг дил дардларига қарши боргани, энг улуғ армонларига хиёнат қилганини эслолмайман. Шунинг учун шоир шеър-иятида кўпчилик қаламкашларга хос икки қиёфалик офати кўзга ташланмайди. Хавф, яъни қўрқув тавбакорга, севги зоҳидга, яшаётган маънавий ҳоли муштоққа парда бўлгани каби, шеър ҳам шон-шухратга берилган шоир қалбига парда бўлади. Шунда у инсоф, диёнат дардидан йироқлашади ва ўзининг аҳвол-руҳиясини тўғри идрок қилолмай қолади.

*Шоир сўз айтгани келар дунёга,
Индамай, жим туриш – шоирга ўлим.
Қайси тоққа борай, қайси дарёга
Товушларга тўлиб кетганда кўнглим?..*

Ана шу ҳолат – ахтариш, изланиш ҳолати. Ана шу ҳолатдан ажралган шоирнинг фикр манзили турфунликдирки, ундан бирор янгилик кутиб бўлмайди. Жамол Камол бундай ҳолдан ўзини асрай билган, Ҳақиқат йўлида астойдил заҳмат чеккан шоир. Унинг «Файласуф билан суҳбат», «Сувайдо», «Қўғирчоқлар», «Клубатра», «Ҳамлет», «Хурофот», «Шоирга», «Отам» сингари ўнлаб шеърларида эрк ва ҳақиқат ишқи ёниб-ёлқинланади. Чунки у ҳақиқатни ҳақиқат ўлароқ севган. Юракни тасаввурдаги ҳақиқатларга эмас, ҳақиқатнинг ўзига бағишлаган.

*Ҳақиқат, мен сени севдим,
сени хор айласа миллат.
Қуюндек боши узра айланур
ҳар кун қабоҳатлар...*

Ҳақиқат, мен сени севдим,
Ўзинг Раббимсан, Оллоҳим,
Сени дерман, сени, гар келса
бошимга қиёматлар...

Биласизки, ҳақиқат тоқдир, Ҳақдан яралгани боис яккаю ягонадир. Ҳақиқат кўкда ҳам, ерда ҳам ҳоким. Фақат заминдаги ҳукмронлиги кўкдагидан фарқланади. Негаки, заминда ёлғон ҳам ҳукм юрилади. Самода ёлғоннинг қўлидан ҳеч иш келмайди. У ўз тангриси Шайтон амри фармойишларининг ердаги ижрочиси. Ёлғон кўкдан гувуллаб тўкилмайди, заминда гуркираб ўсади. Зеро, ёлғон ва риёнинг «тупроғи» инсон – у биргина мана шу жойда томир ёзади, улғаяди ва ҳосил беради. Бошқа кўкарадиган боғу чорбоғи йўқ унинг. Жонзотлар орасида ёлғиз инсонгина ёлғонни – ҳақиқат, ҳақиқатни эса ёлғон дея баён айлай олади. Аслида, ҳақиқат ва ёлғон ўйинлари деган ўйин ёхуд талашув йўқ. Ҳамма-ҳаммаси одам нафси ва манфаатидан туғилган зиддият, олишув ва қаҳру ғазабдир. Инсон Ҳаққа итоат этгандагина ҳаётни ҳақиқат кўзгусида кўриб, қаноат топади ёки ўзи экиб вояга етказган ёлғон зулм қурбони бўлади. Шўро давлати юрт, миллат ҳурриятига қарши тўқилган ҳар қандай ҳақиқат – ёлғон, ёлғон эса ҳалокатли бўлишини инобатга олишни истамаганди. Шу боисдан ҳам ҳақиқат ва ҳаёт орасидаги жарлик кенгайгандан кенгайиб борар, эркинлик, тенглик, бахт каби сўзлар хас-хашакка ўхшаб қолганди. Ҳаёт эса ҳурриятни – қуллик, бахтни – бахтсизлик, шодликни – ғам-ғусса мазмунида изоҳларди.

Орадан вақт ўтиб, замонлар кечиб, келажак авлодлар шоир, адиб, олиму уламоларнинг мустақилликдан кейин ёзган нарсаларини ўқишса, шунча зиёли ва ижодкорнинг ичида шундай эътиқод, шу

даражада эркинлик истаги қайнаб-тошиб ётган экан, миллат қандоқ қилиб бунча узоқ вақт қуллик ва тобеликка кўникди экан, деган савол туғилиши табиийдир. Лекин айна шу ижодкорларнинг миллий истиқлолдан аввал ёзилган асарларини кўздан кечиришса борми, «Во дариғ, ижодкорлик дегани ҳам – бу сўзбўямачилик ва кўзбўямачиликдай бир иш эканку», демаслигига ҳеч ким кафолат беролмайди. Эврилиш, турланиш шу қадар катта ва ҳайратланарли. Ана шу «жараён»га бундоқ назар ташланса, миллий руҳ, миллий маслакка содиқ жуда оз сонли шоирлар қатори Жамол Камол ҳам бир ғоявий «майдон»дан иккинчисига сакраб ўтмаганлигига тан бериш керак бўлади. У етмишинчи йилларнинг охирида ёзилган бир шеърда бежиз мана бундай демаган:

*Шоирим, ўтасан сен ҳам муқаррар,
Гарчи ардоқлисан, гарчи суюксан:
Шижоат туйғуси билан мукамал,
Шижоат туйғуси билан буюксан!
Лекин сен ҳам агар этиб номардлик,
Сен ҳам ўз-ўзингни ўйласанг фақат.
Демак, соб бўлибди оламда мардлик,
Демак, рўй берибди қора қабоҳат...*

Қулни озодман деб сайратиш, бахтсизларни ҳамма бахтиёр деб куйлатиш, камбағал ва қашшоқ элни тўқмиз, бадавлатмиз дея бонг урдириш... Минг афсуски, адабиёт аҳли орасида ана шу қабоҳатга бош қўшганлар ҳам кам эмасди. «Чўққиларга ёғилди ёғду», «Тош туғён», «Тафаккур», «Қадаҳ», «Умидли дунё» деб номланган китобларни бугун бир варақлаб чиқинг, бошқа хаёл, ўзга ўйлар қуршаб олади дилни...

Жамол Камол турли шеърый шакл ва жанрларда қалам тебратиб келаётган ижодкор. Унинг ғазална-висликдаги тажрибалари ҳам алоҳида диққатга молик.

Менинг билишимча, куйга, мусиқага тобе сўз – кўшиқ. Сўзга, фикрга тобе мусиқа эса шеър. Шунинг учун ҳам «Шеър – сўз билан ифодаланган мусиқа» деган таъриф менга жуда мақбулдир. Навоий, Бобур, Машраб шеърлари, энг аввало, мана шу фикрнинг тўғрилигини исботлайди. Ахир ҳар бир шеър мисраси, ҳамма нарсдан олдин, мавзун, мусиқий бир жумла эмасми? Шеърда ҳижонинг сони эмас, балки унинг саси, оҳанги муҳимку! Мусиқа шеърнинг «жавҳари»дан янграб юзага чиқади ва муваффақият воситасига айланади. Хоҳ аруз, хоҳ бармоқ вазнида бўлсин, қолган ҳамма иш, ҳамма нарса айни шу мусиқани таъминлашга хизмат қилмоғи зарур. Шунинг учун шеър ўқиш, шеърнинг руҳий оламига кириб мушоҳада қила билиш улуғ бир куйни сўз билан тингловчига етказа олишдек алоҳида салоҳиятдир. Хусусан, арузда битилган шеърларнинг «ноталари», ички ва ташқи оҳанг товланишлари бўладики, буни билиш учун «оҳангшунослик» зарур, деб ўйлайман.

Бизнинг танқидчи, адабиётшунос ва ижодкорлар орасида ғалати бир қитмирлик мавжуд: ўзи тушунмаган, ҳис қилмайдиган асарлардан ё айб ахтаришади ёки бефаросатларча уларни инкор қилишади. Аммо ўлса ҳам, бунга тишим ўтмади, менинг қорайган кўнглим, тўнка табиатим бунақа латифлик, бунақа зарифлик ва гўзалликдан завқланмайди, демайди...

Эркин Воҳидовнинг арузий шеърлари атрофидаги баҳс-мунозаралар адабиёт аҳлининг ёдидан кўтарилмаган бўлиши керак. Ўшанда ўртага ташланган танқидий фикр, тўмтоқ талқинлардан, шеър ҳақида ёзиб юрганим учун мен ҳозиргача хижолат чекаман.

Шўро даврида Эркин Воҳидовгача ҳам арузда шеърлар ёзилган. Аммо Эркин Воҳидовнинг қасида ва ғазаллари улардан моҳиятда ва ифодада бутунлай фарқланади. Шу фарқланиш, яъни арузни янгилаш, очикроқ айтганда, «замонавийлаштириш» тамойили Жамол Камол ғазаллари ва «Қуёш чашмаси» достонида ҳам ёрқин кўзга ташланади. Шоирнинг ошиқона ғазаллари хусусида биров у дер, биров – бу. Бироқ унинг ижтимоий, фалсафий мазмундаги ғазалларига фикри очиқ ўқувчи сира-сира юза қаролмайди.

*Мен-ку менман, элга элдек,
Суврату сийрат қани,
Ўтса умри бир умр
Меҳнатланиб, заҳматланиб,*

*Бир тараф афғон чекарлар
Меҳнату заҳмат билан,
Бир тараф даврон сурарлар
Роҳатланиб, ишратланиб.*

*Бир тараф афтодаҳолдир,
Ҳоли кун-кундан ёмон,
Бир тараф довруқ солар
Шухратланиб, шавкатланиб.*

*Бу замонда аҳли давлат
Эл сотар, иймон сотар.
Ғайрилар бирлан мудом
Хилватланиб, улфатланиб...*

Бу байтлар Машраб тилидан битилган бўлса-да, шўро зулмидан жони ҳалқумга келиб, эзилиб ётган эл ва найрангбоз замон аҳволини шарҳлайди. Ғазал шаклидаги мана бундай ҳасрат ифодасига мен ҳеч дуч келмаганман:

Талон бўлдинг, элим,
Занжирга тушдинг, нотавон бўлдинг,
Диёнатга тупурган
Шум даюслар озми тарихда?

Ўзингдан чиққанинг ҳам гоҳ
Ўзингга сирмади ханжар,
Мунофиқ тўтилар, зоғлар,
Товуслар озми тарихда?

Мустамлакачилик истибдоди ва ҳийла-найрангла-рини мозий орқали фош этиш, замон муаммоларини тарих воситасида бадий талқин қилиш олтмишинчи йиллар ва ундан кейинги давр адабиётимиз учун ўзига хос бир йўл ва усулга айланган эди. Бундан Жамол Камол ҳам моҳирлик билан фойдаланган. Шоирнинг араб босқинига бағишланган «Варахша» достонидаги куйидаги сатрларни одамлар ёддан ай-тиб берганини мен кўп эшитганман:

Олам шоҳид, ҳар бир юртга босқинчи
Эзгуликни шиор қилиб киради.
Бошлар узра ўйнар экан қиличи,
Шиорини такрор этиб туради.
Мана бу нур, дейди, пуркайди тутун,
Мана поклик, дейди, булғайди бутун.
Мана тенглик, дейди, лекин қул этар,
Тарихингга ўтлар қўйиб, қул этар...
Бечора эл қолиб бесару сомон,
Шу тариқа яксон бўлар бегумон!
Замин кетар, давлат кетар, дил кетар,
Ўзлик кетар, шавкат кетар, тил кетар...

Булар тарих «либос»ига бурканган ва маҳрумият азоблари ҳасратга, ночорликка айланган мазлум эл-

нинг ички шарҳи ҳоли экани бугун кундай равшандир, албатта.

Жамол Камол дoston жанридаги асарлари билан ҳам ўз сўзини айтган, шеъриятни янги тасвир ва образлар билан бойитган талант. Устоз Миртемир унинг «Армон» дostonига уруш мавзусидаги энг яхши асарлардан бири деб баҳо берган эди.

Оллоҳ одамга талант берса, шунга яраша илҳом ва интизом ато этса, унинг қўлидан кўп иш келади. Жамол Камол бугунгача рус, форс, инглиз тилларидан таржима қилган асарлар сони, адашмасам, қирққа яқинлашди. Буларнинг асосий қисми жаҳон адабиётининг дурдоналари: Шекспирнинг ўн иккита драмаси ва бир юз эллик тўрт сонети, Фаридуддин Атторнинг «Мантиқут тайр», «Илоҳийнома», «Асрорнома», «Панднома», «Булбулнома», «Уштурнома»си, Мавлоно Жалолиддин Румийнинг олти жилдлик «Маънавийи маснавий»сидир. Бу – айтишга осон. Аслида бағоят сермашаққат ва масъулиятли меҳнат. Шу сабабдан ҳам шоир «Маснавий» таржимаси учун Туркия жумҳурияти Маданият вазирлигининг Румий олтин медали ва Эрон ислом республикасининг давлат мукофоти билан тақдирланди. Зеро, Мавлононинг шоҳ китобини миллатга армуғон этиш ҳар қандай мукофот ва тақдирланишдан юксакдир. «Маснавий»нинг бош ғояси ва шиори – ишқ, одамийлик. Одам бўлсанг, одамийлик шарафига лойиқ бўл, доғ туширма. Гул агар хушбўй бўлмаса, у ўтиндур, дейди Мавлоно:

*Одамийро одамият лозим аст,
Гул агар хушбў набошад, ҳезум аст...*

Дарвоқе, Жамол Камолнинг рус олими ва адаби Радий Фишнинг «Жалолиддин Румий» романини

Ўзбекчалаштириши Мавлонони халқимизга яқиндан таништиришдаги илк хайрли қадам бўлган эди.

Нақлга кўра, Салжуқий султонларидан бири Румий ҳазратларига беш халтача олтин ҳадя этибди. Талабаларидан бири олтинларни Мавлоно олдиға олиб кирганида, «Мени ҳақиқатда яхши кўрсанг, бу олтинларни ташқаридаги ана у катта ботқоқликка элтиб ташлагил», дебди у. Устод фармойиши дарҳол бажарилибди. Ва тезда кўпчилик бундан хабар топибди. Бойликни, хусусан, олтинни жону дилидан севгувчи кимсалар ўша олтинларни кўлга киритиш учун ўзларини балчиққа уришибди. Юзи, уст-бошлари балчиққа буланиб, қараб бўлмас ҳолга келибди. Уларнинг аҳволини Мавлоно талабаларига кўрсатиб, «Бу олтинлар кўриб турганингиздек, дунё аҳлининг уст-бошини булғаб кирлантиргани сингари қалбларини ҳам қорайтириб, чиркинликка чулғайди. Менинг сўзларимни ғалат англаманг. Мол-дунё учун уринманг, демайман. Аммо дунё мол-давлатига муҳаббатни қалбингизга йўлатманг, демоқчиман. Ҳақиқий сармоя мол, мулк, беҳисоб пул соҳиби бўлиш эмас, балки маърифат, илм ва ҳунар, ихлос ва ҳур тафаккур соҳиби бўлмоқдир».

Жамол Камол инсоният қалби ва руҳини тадавий айлаш, яъни даволаш, Ҳақ ва Ҳақиқат мақомларига юксалтиришга қодир Шарқ адабиётининг бир неча дурдоналарини таржима қилиб, халққа армуғон этдики, бунинг аҳамиятини сўз билан таърифлаш қийин.

Жамол Камол чиндан сермаҳсул шоир, моҳир таржимон, билими кенг, диди юксак шеършунос ва адабиётшунос ҳамдир. У шоирларнинг олими, олимларнинг шоири. Унинг илмий тадқиқот ва мақолалари ижодиётининг муҳим қисмини ташкил этади. Жамол Камол 1971 йили «Лирик шеърятда композиция» мавзусида номзодлик диссертациясини ҳимоя қилган. Орадан бир йил ўтар-ўтмас, академик Иззат Султон-

нинг таклифи билан Ўзбекистон Фанлар академияси Тил ва адабиёт институтига ишга келган. Иззат Султон раҳбар бўлган Адабиёт назарияси бўлимида ўн тўрт йил ишлаган. У икки томлик «Адабиёт назарияси», икки жилдлик «Ўзбек адабий танқиди тарихи» китобларининг мауаллифларидан бири. Унинг «Лирик шеърят» номли китоби шеършунос ва шеърят муҳиблари орасида қўлма-қўл бўлиб кетган бўлса, «Тарихий драма» деган рисоласи драма жанри сирасорларини ўрганувчиларнинг диққат-этиборини ўзига жалб эта олган эди. Гоҳо шеърдан ҳам у танқидий тафаккур учун фойдаланган.

Шоирнинг «Умидли дунё» китобида «Адабий танқид» деган ҳазил шеър бор. Шундай сўзлар билан бошланади:

*Ҳамзага этмадинг аввал эътибор,
«Ўтган кунлар» бўлди қўлларингда хор...
Уриб, «Қутлуф қон»нинг бошини ёрдинг,
Кейин «Навоий»ни тупроққа қординг...*

Дарвоқе, адабиётимизда ҳодиса бўлган қайси асарни адабий танқид яхши қарши олиб, уни холис баҳолаган? «Сароб»ними ёки «Мирзо Улуғбек»ними?.. Юрак қони билан ёзилган асарларнинг кўпчилигига у болта кўтарган ё милтиқ ўқталган. Нега шундай бўлган? Шеър давомида ўқиймиз:

*Шунчалар қон тўкмиш қаламинг сенинг,
Айт-чи, нимадандир аламинг сенинг?
Қўлингда ҳамиша шайдир бешотар,
Магар бобонгмидир Муқбил тошотар?
Гарчи буюкларни таёқладинг сен,
Лекин пучакларни ардоқладинг сен...*

Сиёсатнинг қули ва қўғирчоғига айланган танқидчилик ҳақиқий талантларнинг бошига кўп балолар

ёғдирган. Адабиётга алоқаси йўқ талантсизларни эса оғишмай қўллаб-қувватлаган. Мана шу «ҳиммат» ва «илтифот» то ҳануз давом этиб келади. Жамол Камол адабий танқид тарихи ва унинг кейинги аҳволидан боҳабар ижодкор сифатида буни шеърӣй шаклда талқин қилиб берадики, «ҳазилнинг таги зил»лигини шеърхоннинг ўзи осон англаб етади.

Бу ёруғ оламда шундоқ омад ва муваффақиятлар бордирки, оламни ич-ичидан кемириб, еб ташлайди. Бунинг акси: шундай омадсизлик ва муваффақиятсизликлар борки, инсонга куч-қувват, ҳаракат бағишлайди. Айниқса, ижод аҳли: ҳақиқӣй ёзувчи, шоир виждонни бузадиган омад, зоҳиран кўз қамаштирувчи зафарлардан қочмоғи керак.

Шу йил муборак саксон ёшини қаршилашга ҳозирланаётган ардоқли шоир, улкан таржимонимиз Жамол Камол ҳар қандай қийинчилик ва машаққат юзланса, мамнуният кўрсата олиш даражасидаги қудрат соҳибидир. Ҳазрати Али, Шайх Аттор, Мавлоно Румӣй, Шайх Низомӣй Ганжавӣй асарларини таржима қилган киши бошқача бўлиши мумкин эмас.

*Мавлоно Румӣйнинг дил сўзларидан,
Ажаб сархуш бўлиб кечди тунларим.
«Маснавий»нинг ҳикмат юлдузларидан
Ёришди, чароғон бўлди тунларим...*

Шундай сархушлик ва чароғонликда шоиримиз узоқ умр кечириб, янги ижодӣй ютуқларга эришини биз Яратгандан тилаймиз.

Иброҳим ҲАҚҚУЛ,
филология фанлари доктори

I

Кўл ётарди тоғларга тугаш,
Мавжларига шамоллар шайдо.
Бир болакай, нигоҳи оташ,
Бўлди бир кун соҳилда пайдо.

ОЛАМ КИРАР ЮРАГИМГА

Суқланаман тунларимга,
ёғдулар тошқин,
Энтикаман, ўтли дилда
орзулар тошқин.
Куёш севиб, баҳор ўпиб,
кечар кунларим,
Йўлларимда куйлар тошқин,
кулгулар тошқин.
Олам кирар юрагимга
минг жилва билан,
Дарё – кўшиқ,
Оқшом – шафақ,
Ой шуъла билан...

1960

ЭНГ БУЮК ТУПРОҚ...

Тўрт буюк уфқингда нур тошаётир,
Тўрт буюк уфқингда юлдуз жавлони.
Кўзларим севинчдан ярқираётир,
Қанот боғлаётир дилбандинг жони.

Отамнинг отаси, эй буюк тупроқ,
Онамнинг онаси, эй буюк тупроқ,
Бир жигарпорангман, қутлуғ ватансан,
Шараф остонаси, эй буюк тупроқ...

Жангу жабҳаларда кўп қонинг оқди,
Ёш эдим, бўлмадим ғамингга ғамдош.
Бугун ой устида юлдузинг балқди,
Бағримга бағрини жойлади қуёш.

Кун сайин қуёшинг баланд бўлгандай,
Юлдузинг кўпаяр тун ўтган сайин.
Бир буюк чанқоқлик қалбга тўлгандай,
Қадамлаб ўпаман мен ҳам тинмайин.

Кунда қадамлаган ҳар қаричингни
Бағримга босаман чароғон тунда.
Кўнглим шайдосидир келажагингнинг,
Мен кўрар жамолинг яшайди унда...

Не учун энтикдим? Тўрт буюк уфқинг
Юлдуз оламидай қаршимдан ўтди.
Кўзимни порлатган ёнар ёқутинг
Бир оташ бўлди-ю жонимни тутди.

Кошки, она, мен ҳам дил гавҳаридан
Уфқингда бир дона чироқ ёқолсам.
Юлдуздай нур сочиб тиниқ меҳримдан,
Тоабад бошингда парпираб қолсам...

1959

ГАЗОПРОВОД

Кекса Бухорога
кумуш бар солиб,
Ўқтин-ўқтин чақнамоқда
бир ажиб шуъла.
Малик чўлларига
кескин жар солиб,
Кетаётир бир шодумон,
қайноқ фулфула...

Мунчоқ-мунчоқ терга ботиб
пўлат сийналар,
Қояларни кўкка отиб
оташ миналар,
Дарё каби жўш урмоқда
бир буюк жавлон,
Тўлқин каби тўш урмоқда
томирларда қон,
Тўлқин каби югурмоқда
шиддат, ҳаяжон...
Машиналар ҳансирамоқда,
ердан – қуёшгача,
судан – тошгача
Бунёдкорнинг ҳукми юрмоқда.

Ҳайрат билан ҳаяжоним
босар устма-уст,
Жоним элим, кўзлаганинг
қайси бир юлдуз?
Жоним элим, қайси юлдуз,
қайси бир мурод –
Шавқи билан бу майдонда
сурмоқдасан от?

Қайси буюк парвоз учун
бу лочин қанот?

Товуш берар воҳалардан
қайнаган кураш,
Олим инсон, оташ мотор,
мағрур гулдураш:

– Бу қурилиш охирида
ҳикматли газнинг
Уралгача тиним билмай
оқиши ётар.

Бу қурилиш охирида
шоҳи, атласнинг
Зўр оқими фабрикларда
тўлқин ўйнатар.
Бу бир газким, ҳар зарраси
шон элига шон,
Тўкин-сочин ҳаёт учун
янги армуғон...

Ҳайрат билан ҳаяжоним
босар устма-уст,
Хаёлимда халқ яратган
бир жаҳон юлдуз...
Жоним элим, суръат бергин
зўр қурилишга,
Газ зийнати оқиб кирсин
бизнинг турмушга.
Чечак очсин ҳар юракда
орзу ва мурод,
Қутбгача қулоч ёзсин
газопровод!..

1958

* * *

Чўққиларга ёғилди ёғду,
Тоғ бошида ҳилол кўринди.
Қалдирғочдек қанот урди у,
Келиб сенинг қошинга кўнди.

Ой нурида юзингни кўрдим,
Кўзларингки сузгун ва шаҳло.
Кўзларимни узолмай турдим,
Хуморига тўймадим асло...

Узоқда ҳам қўймадинг холи,
Ўраб олди дилбар хаёлинг.
Маст айлади қўшиқ мисоли
Ой ёпиниб кўринган ҳолинг.

Қуюқлашар тоғ бошида тун,
Тун қўйнида шовиллайди Вахш.
О, менинг ҳам қалбимда тўлқин,
О, менинг ҳам бағримда оташ...

1959

* * *

Тун. Боғимда кезаман,
ой, булут, шамол –
Ўйнашур, инжу сочур
ҳовуч ва ҳовуч.
Чечаклар ниҳол-ниҳол
ва ошуфтаҳол
Юлдуздай чарақлашур
йўлларимда ғуж.

Баргларни қуча-қуча
еллар тўлқини,
Роз айтар... шўх шарпаси
юракка ҳузур.
Учар ариқчалардан
мавжларнинг уни,
Айтинг, қайси латофат
бунга тенг келур?

Нечун ўйларим мунча
кўркам, фусункор,
лаззатлидир, тотлидир
босган қадамим?
Бу сурур, бу саодат
сен туфайли, ёр,
Чунки дилбар хаёлинг,
ёдинг ҳамдамим.

Мени сармаст айламиш
бахтим туйғуси,
Оқар қулоқларимга
мунис бир ғазал.

Назаримда ҳар томчи
оқшом юлдузи,
Сув – симоб,
майса – бахмал,
гул тожи – машъал...

1960

ҚУМРИ

Шом оғар, шабнам ёғар
Боғларда бўй таратиб,
Қумри қиз сигир соғар
Челакни жаранглатиб.

Найза-найза киприклар
Қуйилар пок ва маъсум.
Дудоқлардан тўкилар
Ҳам оташ, ҳам табассум.

Шох ташлаб изма-кейин
Учишар қалдирғочлар,
Қиз кулар сирли, майин
Силкинар сулув сочлар...

1958

БАРҚУТ КАБИ...

Барқут каби нурли оқшом, нурли тонг,
Борлиқ бўйлаб балқишингиз севаман.
Жим-жим учган юлдузлардай ранго-ранг
Шуълаларда бахт гаштини сезаман.

Кенгликларга гул-соялар тўшалган,
Япроқларда томчи-томчи табассум.
Тубликлари ноз уйқуда тин олган,
Сув қўшиғи – жонгинамга тараннум.

Қарғаларнинг қора атлас карвони,
Тўлқин ёйиб учиб ўтар бошимдан.
Ёқут шафақ – кўкнинг нури хандони
Дур ёндирар тупроғимдан, тошимдан...

1958

КУЗ

Дов-дарахтлар турар хазон ўрамда,
Чангдан, ҳароратдан олган каби тин.
Сукутга чўмишган, ҳар дам-ҳар дамда
Йўлкаларга тўкар сап-сариқ олтин.

Жўра-жўра учган япроқлар хандон,
Ерга етиб келиб қўнишади жим.
Ва елни кутишар бўлгали сарсон,
Шатир-шутур босиб ўксинар кўнглим.

Сойда жимилламай сокин сув оқар,
Боғчаларни қучмиш даво бир салқин.
Ўрикзорлар жимжит, юрак орзиқар,
Шовур-шувур селлар мавсуми яқин...

1958

СЕБИСТОН

(Тожикистон таассуротларидан)

Алвон-алвон тонг кулганда
Тоғ ҳалқасида,
Чақмоқ чақиб тулпоримнинг
Чўнг тақасида,
Бағрим ёзиб Чопар сойнинг
Нақ ёқасида,
Гард кўнмаган чиройингга
Айтай қасида,
Эй, кўксимга жон сувини
Сепар Себистон,
Шамол бўлиб юзларимдан
Ўпар Себистон!..

Ойнабулоқ қайнаб ётган
Дарадан ўтдим,
Шўх тўлқинлар ўйнаб ётган
Дарадан ўтдим,
Пистазорни бўйлаб ётган
Дарадан ўтдим,
Маст какликлар куйлаб ётган
Дарадан ўтдим,
Қараб кўрдим, булутларга
Теккан чўққилар,
Тепасида ўқтин-ўқтин
Чақмоқ чақилар,
Жала қуяр, сел зарбидан
Қоялар қулар,
Қояларни қарсиллатиб
Чопар оҳулар,
Тоғларингдан шалоладай

Учдим, Себистон,
Тўлқин бўлиб боғларингга
Тушдим, Себистон...

Нағма билан, наво билан
Қаршимга чиқдинг,
Ишва билан, имо билан
Қаршимга чиқдинг,
Кўзим ёниб латофатинг
Иштиёқида –
Тўйда бўлдим ой ўн тўртга
Тўлган чоғида.
Ғунча-ғунча юлдузларинг
Бошимни тутди,
Қанча-қанча ой юзларинг
Қаршимдан ўтди,
Куйларингга кўнгил қўйиб,
Кўнгил чоғладим,
Саҳаргача коса ўпиб,
Гул қучоқладим...

Тонгларингда қўшиқ айтиб
Юрибди Воси¹,
Бағринг тўла саодатинг
Савти навоси,
Чаманингда чарх ураркан
Ҳамал ҳавоси,
Бўлдинг, гўзал, дардларимнинг
Дори – давоси.
Эй чашмаси тўлиб-тўлиб
Оқар, Себистон,
Карашмаси юракларни
Ёқар Себистон,

¹ Халқ қаҳрамони

Гулшанлари давра тутиб
Гуллар, Себистон,
Гўзаллари меҳмон кутиб
Куйлар, Себистон...

1960

ТУН ЧОРЛАЙДИ

Тун – қорасоч, барно келинчак,
Кўзим тўймас боқишларига.
Тун тўлдириб қўйнига чечак,
Мени чорлар оғушларига.
Нур хандаси маст айлаб мени,
Гул нафаси бўлиб муродим,
Меҳри дилим аён эттали
Аста-аста ташлайман одим...
Ой балқитиб, чақнатиб юлдуз,
Тун қаршимда кулар жилвагар,
Роз этарми, сўйларми бир сўз,
Жамолига сиғинсам агар?
Мен юраман, қочар зебо тун,
Лекин имлар қучоғи сари.
Шуълалардан – чиройи гулгун,
Уфуқлардан – олтин камари...
Мен юраман, қочар зебо тун,
Лекин очар сирли бир оғуш.
Мени чорлаб йўлларга бутун
Соялардан пойандоз солмиш...
Ҳар қадамда янгича фусун,
Янги жило, янги ифода.
Тун сингари соҳиби ҳусн,
Гулшани дил борми дунёда?

Ой сочаркан кўзимга ёғду,
Маст айламай кечган туним йўқ,
Йироқларга бошлаб кетар у,
Саҳаргача менда тиним йўқ.
Тонг нурига тун бўлар таслим,
Мен гўёки сирли соҳилда –
Ёр изидан боққан каби жим,
Термиламан, соғинчи дилда,
Эгнида гул, бошида само,
Бир гўзалки, зебо, сурмакаш,
Кўзларида ишваю имо,
Мени чорлар бағрига яккаш...

1964

БУЮР, ДЕДИМ...

Сехрли тун... Она тупроқ
Гуркираган тун,
Жилвон ариқ – бўз арғумоқ
Гулдураган тун.
Ҳоким эди руҳим аро
Қўшиқ ва илҳом,
Сўйлашардим борлиқ билан
Айтиб номма-ном.
Кўзим тушган ҳар нуқтада
Юлдуз бор эди,
Хаёлларим юлдуз каби
Сехркор эди.
Кетган эди қўлларимдан
Қарор бирйўла,
Қалбим эди бир ажойиб
Оташга тўла.
Чироқ эди водий ила
Осмон ораси,
Денгиз каби ёйиқ эди
Нур доираси.
Миллион чироқ ўраб олиб
Тўрт томонимни,
Қўймас эди ўз ҳолига
Йигит жонимни.
О, мен олтин юлдузларнинг
Даврасида жим,
Боқар эдим бамисоли
Ошиқ мунажжим...
Ногоҳ тошдан бир ажойиб
Юлдуз жилваси,
Меҳр ёнган кўзларимга
Тушди шуъласи.

Уфуқлари ёниб-яшнаб
Ярқиради Ер,
Севинчлари тошиб-қайнаб
Ҳансиради Ер:
Учиб ўтган бу фазокор
Ўғлоним, деди.
Юрагимнинг парвози бу,
Жавлоним, деди.
Буюк юлдуз фазолардан
Кечаркан порлоқ,
Қараб қолдим, қалбим тўла
Ўтли иштиёқ.
Тиз чўкдиму сўнгра, сурдим
Сарзаминга юз;
Нурли-нурли умидларим,
Ўйларим сўнгсиз...
Она дедим, мен ҳам сенга
Бир пораи дил,
Севгим билан садоқатим
Қабул айлагил,
Буюр дедим, мен ҳам сенга
Фидойи бир жон...
Бахт балқиган кўзларимга
Нур тўкди жаҳон...

1964

БИР ТУП ЖОНОН ҰРИК

Чорбоғчани нур ва соялар ўрар
Туннинг олачалпоқ қоронғусида.
Чўпон гулханидай чўғланиб турар
Бир туп жонон ўрик ой ёғдусида.

Шафақдай музайян, тонгдай осуда
Ғунчалар лаболаб шуълаю шабнам.
Сув узра, сеҳргар сиймоб устида
Гўё порлаб ётар афсона бир шам...

Шивиллаб, бош қўяр кўксига еллар,
Бутоқлар чайқалар бахт чолғусида.
Унга ой ортидан бир булбул келар,
Саҳарнинг бахмалдай қоронғусида.

Бағрида куйланар гўзал бир дoston,
Эгнида гул либос, бошида осмон,
Орзулари жўшиб, тебранар шодон
Бир туп жонон ўрик ой ёғдусида...

1965

БУЮК ТРАССА ИЛҲОМИ

Гулдур-гулдур товуш келар
уфуқ тагидан,
Гулдур-гулдур... бўзликлардан,
чўл этагидан,
Трассадан – ҳароратли
ер юрагидан.
Техниканинг борлиқ бўйлаб
наъраси бунда,
Инсон қалби қанот урар
буюк тўлқинда.

Қўпораркан қирликларни
пўлат хартумлар,
Ўркач-ўркач ясов тортар
қумлар, уюмлар.
Тер ва қуёш оғушида
дарёчи инсон,
Ҳансирайди... ҳамласидан
қоялар – тўзон,
Барханларни тикка қўзғар
олов қуюнлар...

Гулдур-гулдур қадам босар
буюк трасса,
Аму қайсар, тўлқинларда
туғён, талваса.
Кекса Жайхун, саркашлигинг
буткул бас энди,
Энди бизни четлаб ўтмас
дур мавжудотинг,
Зарафшонга туташади
кумуш қанотинг,

Бухоро, деб югураркан
арғумоқ отинг,
Жонинг жонга пайваст энди,
камарбаст энди.

Мавжланасан чаманларнинг
гул ҳавзасида,
Далалардан гулдур-гулдур
келур садойинг,
Қуриқларга зийнат тўкар
баҳор чиройинг,
Боғи замон, зеби жаҳон
андозасида,
Шонинг янграр фаровонлик
овозасида...

Нур соҳиби улуғ халқнинг
иродаси бу,
Халқ қудрати – фанимизнинг
порлоқ даҳоси.
Яратилур мўлчиликнинг
буюк дарёси,
Бу азамат қурилишнинг
зўр гулдуриси
Дунёларга доврўқ солиб
яшайди мангу...

Довруқ учар ҳаволардан,
булут тагидан,
Довруқ учар трассадан,
ер юрагидан...
Гулдур-гулдур наъра чекар
экскаватор,
Гулдур-гулдур юракларга
олов соладир,
Азмимиздан куёшгача
донг тараладир.

1965

ОЛТИН ЗИНА

Ноз-неъматдан дастурхонда гул чаман,
Шуълалардан ҳар хонамиз нурхона.
Уйим гавжум... бир пайт аста чиқаман,
Юрагимда туйғулардан тарона.
Ўраб олар мени шу дам эзгу тун,
Бағри тўла енгил туман, оқ тутун...

Эҳ, эзгу тун, чиройли тун, сирли тун,
Кўп сирларга макон эрур оғушинг.
Шамол елпир қулоғимга товушинг,
Мафтун-мафтун нигоҳингга мен мафтун.
Чиройингга чанқоқ-чанқоқ қарайман,
Чарақлаган чироқларни санайман...

Юрт – чаман, деб шивирлайди лабларим,
Ҳар бир чироқ шу чаманда нур ғунча.
Ҳар бир ғунча – қуёш тўла тугунча,
Қуёш ғунча менинг илҳом гавҳарим,
Шу гавҳарни шуълаларга тутаман,
Дил торидан дилбар садо кутаман.

Эҳ, қайдасан, янги йилим, давроним,
Янги ёшим, янги олтин чаманим.
Бағринг аро янги орзу, армоним,
Боғинг аро чечакларим бор маним.
Кел, келақол, кўнглим яна баҳор эт,
Бахт мулкига куйларимни нисор эт.

Ватан бир ёш улғаяди бу кеча,
Олам бир ёш яшаради бу оқшом.
Кўнгил тори жаранглайди тонггача,
Бол тутади дудоқларга лола жом.
Ҳаяжондан диллар ёниб энтикар,
Умид билан истиқболга кўз тикар...

Ҳей, истиқбол, менинг сирли малагим,
Кам бўлмасин умрларга инъоминг.
Умрларга умр инъом айлаким,
Жарангласин давраларда илҳоминг.
Илҳомингга биз орзуманд, биз ошиқ,
Зафар келтир дунёларга ярашиқ!

Ҳей, янги йил, олтин зина, гул даврон,
Айла бизни юксакларга равона.
Шараф топсин жумла жаҳон, жумла жон,
Шараф топсин озод замин, замона.
Бу замонни ўзинг гулгун замон эт,
Қуёш қадар бахтимизни омон эт!..

1965

ТАБИАТ БАЗМИ

Нақ тепамда чақмоқ чақар тинимсиз,
Сўнгсиз само ўт ичида гуруллар.
Шамоллар ҳам жой талашиб, кўнимсиз,
Юрагимда шамол каби туйғулар...

Ҳовлиқма сел саваб ўтар бир муддат
Жаранглатиб айвондаги челакни.
Безатади қатра-қатра бриллиант
Гилос кийган зумрад ҳарир кўйлакни.

Чўғ-шуълалар учишади муҳташам,
Шўх бир лаҳза... боғлар, томлар оқ-кумуш.
Толзордаги эски инда дам-бадам
Типирчилаб, фуғулайди она куш.

Яшил ёнган кўзларида сирли тун,
Чақинлардан кўк чодири чилпора.
Дам ҳавода парпирайди оқ ёлқин,
Дам самони зулмат босар тимқора.

Нигоҳимда чақинларнинг шуъласи,
Қулоғимда гулдурослар каломи.
Булутларнинг бошим узра ғалваси
Табиатнинг истиқболга саломи...

Кекса кўприк чўчиб тушар чақмоқдан,
Япроқчалар шивирлашар уйқусиз.
Табиатнинг май базмига йироқдан
Ҳавасланиб термилади бир юлдуз...

1965

ИШҚ ВА ОРЗУ

Ўсмир қалби билан сени севгандим,
Узоқ вақт енголмай шарму ҳаёни –
Охир куйиб-пишиб «жоним» дегандим,
Кулган кўзларингда кўриб дунёни.

Жоним учун жонсан ўшандан бери,
Хаёлингга мудом хаёлим пайваст.
Манглайимдан оқиб меҳнатим тери
Юрагимда яшар бир дунё ҳавас...

Менга севги эмас, дунё берибсан,
Дунё бўлганда ҳам бир дунё орзу.
Поёнсиз бир хаёл дарёсидаман,
Армон деб шунчалар ёнмагандим-ку...

Ажиб шуъла тўкиб киприкларингдан
Табассум қиласан, мен қоламан лол.
Жоним итобингдан оловланаркан,
Такаллум бошлайсан бир тўти мисол:

«Чақмоқдай ёнаркан жонингда орзу,
Сен севги ўтида ёна ва ёна,
Янги дарёлардан оқизасан сув,
Бошингда юксалар буюк замона...»

Ўсмир қалби билан сени севгандим,
Узоқ вақт енголмай шарму ҳаёни –
Охир куйиб-пишиб «жоним» дегандим,
Кулган кўзларингда кўриб дунёни.

1960

ҲИЛОЛ

Тун ярим, мен беуйқу,
Бошимда кўркам хаёл.
Бир маҳал нақ рўбарў
Балқасан, маъсум ҳилол.

Жимгина қанот ёзган
Олтин кабутар мисол.
Юксакка талпинасан,
Мен пастда ошуфтаҳол.

Осмон чексиз чамандир,
Сен – сирли сайёра қиз,
Кўнглинг неларга банддир,
Нурли йўлларда ёлғиз...

Бир боқсам, ороланиб,
Ўрикзор устидасан,
Ошиқ қалбидай ёниб,
Нур базмини тузасан.

Бир боқсам, самолардан
Жило бўлиб қуйилдинг,
Мармар ҳовузни бирдан
Ёндирди табассуминг.

Бир боқсам, ёнгинангда
Қанотлар ўйнар кўркам.
Ўрдақлар карвонига
Дарға бўласан шу дам.

Бир боқсам, мажнунтолни
Чулғайсан мавжинг ила.
Мафтун этиб хаёлни,
Барглардан оқар шуъла.

Бир боқсам, нозли, эрка,
Шамоллар қўйнида ҳур –
Ётган дала кўксига
Саломларинг тўкилур.

Бир боқсам, о, малика,
Ёнингда гўзал юлдуз.
Олис тепалик узра
Турасан дардли, маъюс.

Қўзғалур хотиралар,
Тағин тирналар ярам.
Унда тин олиб ётар
Жафокаш онагинам...

1966

УФУҚЛАР

Кўксингизда нур мавжи
Гоҳ тошар, гоҳи ухлар.
О, кўзларим юпанчи,
Мовийжило уфуқлар.

Сиз – қуёш севган соҳил,
Тўлин ойнинг ётоғи.
Бағрингизга туташир
Бағримнинг чаман боғи.

Онамнинг кўзларида
Кўрдим сизни илк бора.
Шундан меҳрингиз дилда,
Шундан дилим хумора.

Не сир бор мавжингизда,
Мунча ёниб ахтардим?
Нечун термилиб сизга,
Тошди юракда дардим?

Гоҳо бир сирли оқшом
Умид сўрадим сиздан.
Тушди кўнгилга илҳом,
Ҳисларим оқди кўздан.

Мовий оинангизга
Чиздим ёр суратини.
Сиздан сўрадим ҳар гал
Хаёлим улфатини.

Бир гал ойли саҳрода
От сурдим олатасир.
Талпиниб рўпарамда
Мени этдингиз асир.

Не сир кечди, ажабо,
Сеҳрингизми, уфуқлар?
Кўз ташлаб кўнглим аро
Кўрдим сизни, уфуқлар.

Сиз билан бўлди равшан
Орзу-омолим менинг.
Гар қўнса сизга туман,
Не кечар ҳолим менинг?

Мовий қирғоғингиздан
Шеъримга оқар шуъла.
Ватаним уфуқлари,
Ўпаман кўзларим-ла...

1966

БАҲОРДА БИР КУН

Уфуқлар беҳаракат,
Елларда уйқу, тиним.
Бир маҳал... зўр, баҳайбат
Булутлар қуйилар жим.

Тўлқин сел, тошқин ёмғир,
Чақмоқ қучишган бари.
Сузишар тоғдай оғир,
Чувалиб соялари.

Кўкка тўш тутиб яланг,
Борлиқ антикар шу он.
Оғочлар жим, хаёлчан,
Қучмиш орзу, ҳаяжон...

Бир замон силкинар кўк,
Олов – қуш қанот урар.
Булутларни ёққудек
Чақмоқ чақиб парпирар.

Бир лаҳза олтин чўғин
Тўзғитиб ҳар ён қуюқ,
Беркинар, сўнг қўшиғин –
Сел бошлар сирли, бўғиқ...

О, дилнавоз садолар,
Узоқ уфуқлар довур –
Ёйиб нозу адолар,
Тошасиз шовур-шовур.

Ернинг мадҳими сизлар,
Кўкнинг шеъри, байtimi?
Ёки порлоқ юлдузлар
Меҳрини йўллайдими?

Дур парда либос ичра
Тўлғаниб ер – келинчак –
Кумуш маржонингизга
Тутар олтин гул-чечак.

Уфуқдан тошиб чиқиб,
Кетасиз уфуқ томон.
Ортингиздан кўз тикиб,
Қолар гўзал осмон...

1966

ЛУМУМБА ҚҰШИҒИ

Унга юрак эди ва юрак доғи
Боболардан мерос таланган тупроқ.
Термилса тунлари – умид чироғи,
Хўрсинса – ҳасрати, кўтарса – байроқ...

Занжирбанд онага хун бўлиб боқди,
Оловни эслатди лахта-лахта қон.
Юрак қони билан бир олов ёқди,
Қонли кишанларга ўт қўйди ўғлон.

Қора манглайини ёритди ёнғин,
Қора муҳит узра кўтарди овоз.
Кимлар эшитмади жон ҳайқиринин,
Лекин етиб келди аввал кишансоз.

Келди-ю чанг солиб, қалбини юлди,
Жонига ташланди ўлим тимсоҳи.
Сўнги бор ҳайқириб, қалди букилди,
Ёнғинларда қолди ёниқ нигоҳи.

Дуд ва олов тўла она муҳитга
Ботаётган кундай термилди ошиқ,
Қон тўла қалбини отдилар ўтга,
Қанот қоқиб чиқди ундан бир қўшиқ...

«Шўрли қитъа, етим Африка, қўзғол,
Ёрит, эй зулматни, ғазаб чақмоғи!
Тупроқ остида ҳам бир машъал мисол
Порлаган қалбимда қасос чанқоғи.

Ҳаром дунёдаги ҳаром жонларнинг
Ҳаром томоғидан ўтган луқмалар –
Яъни сенга фарзанд нотавонларнинг
Юз йиллик қонини сўра, даъвогар!

Яна бағрингдаги мурдам кулига
Ҳирқираб йиқилар бир куни номард.
Мен шунда малъуннинг оқ ўлигига
Қора соя солиб, кўтараман қад.

Нурларга буркайди эрку бахтингни
Бугун гулханларда ёқилган бошим.
Қоним юволмаган жароҳатингни
Ювиб кетар шунда севинч кўз ёшим...»

Унга юрак эди ва юрак доғи,
Боболардан мерос таланган тупроқ.
Термилса тунлари – умид чароғи,
Хўрсинса – ҳасрати, кўтарса – байроқ!..

1967

ШЕЪРИЯТ

Кўл ётарди тоғларга туташ,
Мавжларига шамоллар шайдо.
Бир болакай, нигоҳи оташ,
Бўлди бир кун соҳилда пайдо.

Уфуқларга талпинган зилол
Кўзларига бўларкан пайваст,
Бир зум қолди ҳайрат ичра пол,
Ҳаяжонда пол қолди бирпас.

Дам бир ҳадик, дам ҳавас билан
Мовий кўлга боқди болажон.
Бир хўрсиниш учди лабидан,
Юрагига тушди бир армон.

Эгилди-ю, садаф қайроқни
Мовий кўлга ташлади аста.
Сув бетида яшнаб бир оний,
Пайдо бўлди зилол гулдаста.

Яна отди, яна... пайдар-пай,
Юлдуз бўлиб сочилди тўзон.
Кўл чайқалди, тошди болакай,
Унут бўлди жумлаи жаҳон.

Шовуллаган, тўлқинли дунё
Хаёлини қамради кучиб.
Бир пайт боқса, турар шалаббо,
Кўл ичида белдан сув кечиб.

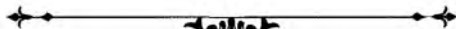
Энтикди-ю, ўзни серғулув
Тўлқинларга отди болажон.
Сузар бўлса, иқболга ёр у,
Чўқар бўлса, фидойи бир жон...

1967

II

*Голибсан, гар эсанг ўзингга голиб,
Амр этиб, киролсанг ўзинг оловга.
Мағлубсан, гар эсанг ўзингга мағлуб,
Яна мағлубдирсан бошқа бировга...*

ДУРДОНА

Кўк денгиз шовуллар ел қўйнида маст:
Ажаб бойлигим бор менинг бир дона.
Йўқ, олтин эмас у, олмос ҳам эмас,
Тонг юлдузи каби гўзал дурдона.
Ишқим оташидан яратдим уни,
Юрак қоним ила яшнатдим уни.

Кимда қуёш ўпар тоғлар виқори,
Дарёлар жўшқини мужассам эса,
Қалбида бир олам ҳаёт баҳори,
Орзу уйи кўкдай муаззам эса,
Мен унга ишқимни кўраман лойиқ,
Ва унга дурдонам этаман тортиқ...

1968

ЎЗБЕКИСТОН ТУНИ

Агар ўйларимни қопласа булут,
Агар умидларим қолса беқанот,
Агарда қалбимни қуршаса сукут,
Агар адо бўлса руҳимда сабот;
Борлиғим банд этиб яшаш озори,
Совуқ туманига мени ўраса,
Қизиса афсуснинг аччиқ бозори,
Хаёл ўкинчларга мени судраса,
Шу замон шафқат-ла бошимга келиб,
Қаддимни суюмоқ асло шарт эмас,
Ўзбекистон туни бошинг узра, деб –
Менинг қулоғимга шивирлангиз, бас.
Қоматим чинордек ростланар шу он,
Қалбим типирчилар кўкка интилиб.
Болаликдан ошно фируза осмон
Чарх урар бошимда шафқатга тўлиб,
Ажиб сурур бўлар жонимга ҳамроҳ,
Менга паноҳ бўлар мўъжиза бир тун.
Мен унга маҳлиё, мафтунман, аммо
У кимга маҳлиё, у кимга мафтун?
Бу юртда шукуҳи, кўркини бир-бир
Тунларга бағишлар қайноқ кундузлар.
Элимнинг беҳисоб армонларидир
Самога сочилган миллион юлдузлар.
Хаёлдай чеки йўқ, ойдин уфуқлар
Халқимнинг уфуқдай хаёлин айтур.
Тўлин ой таратиб уфуқларга зар,
Ўзбек туйғусининг тимсолин айтур.
Доҳий табиатдан элимга эҳсон
Сеҳру синоатни бўлурми ўлчаб?
Бу тунлар жамолин бир кўрган инсон
Юртига кетолмай қолса, не ажаб,

Муҳаббат соларкан бошига савдо,
Ҳаёт солар экан руҳига жунун,
Дардини тунларга сўйламиш Лайло,
Бахтини тунлардан изламиш Мажнун...
Роҳатда мудрайди хазина тупроқ,
Ҳар лаҳза депсиниб, мўътабар жони.
Боғ аро эпкиннинг мавжида шу чоғ
Алишер қалбининг ширин жавлони...
Бу қадам шарпаси... азиз онага
Умрбод толенинг юлдузидай нек.
Юлдузларга ёндош расадхонага
Мағрур чиқиб борар султон Улуғбек...
Уфуқдан уфуққа ёйилган фалак,
Дарёларни қучиб, мудраган воҳа...
Ўзбекистон туни, ўзингсан бешак
Беруний топинган буюк илоҳа!
Улуғ боболарнинг руҳига хитоб
Тоғларнинг тун аро ярқироқ боши.
Хув, танҳо булоқда тошади шу тоб
Бечора Фурқатнинг ҳақир кўз ёши...
Ширин бир хўрсиниш кезар ҳавода,
Баъзан қанот ёзар аламли бир оҳ.
Ўтмиш ва истиқбол мисли шаббода
Нозли тун сочини силайди, аммо
Сокин бир дарчада титрайди чироқ,
Онажон бағрида дўмбоқ кенжаси.
Ширин тушлар кўриб тамшанар шу чоқ
Ўзбек тупроғининг гўдак хўжаси...
Она каби олиб боши узра тин,
Ҳаттоки тун қилар унга табассум.
Менинг ҳам хаёлим ёзиб қанотин,
Шу гўдак бошидан айланар ҳар зум.

Ярқираб кўринар қадим Бухоро,
Ярқираб кўринар гўзал Фарғона.
Эҳ, шу ширин фурсат, шу гўзал асно
Маъсум юлдузингни уйғотгил, она!

Уйғот, баркут тунга термилсин тўйиб,
Сўнгсиз сурур билан симирсин нафас.
Ўзбекистон туни бошинг узра, деб
Унинг қулоғига шивирласанг, бас...

1965

ОТАМГА ХАТ

Раис келиб эшигинга саҳардан,
Сени янги режаларга ўради.
Бир каттакон раҳбар тушиб шаҳардан,
Ўзгаларинг аҳволини сўради.
Зўр агроном келди кейин марказдан,
Ҳаёлларинг чувалтирди йироққа.
Мухбир келди, у ҳам билиб-билмасдан
Олаверди, олаверди сўроққа...
Телевизор сувратчиси дарада
Оқшомгача юрагингни ғашлади.
Сенга атаб худди ўша паллада
Радио ҳам эшиттириш бошлади.
Раҳбар келди, олим келди бирма-бир,
Мухбир келди, энди менинг навбатим.
Бошинг узра жаранглайди бесабр
«Қандингни ур!» – деган шеърый даъватим...
Ҳаммамизга қўйдинг ҳалол нону туз,
Бир пиёла чой ҳам қуйиб узатдинг,
Ҳаммамизга, ҳаммамизга бердинг сўз,
Ҳаммамизни таъзим билан кузатдинг...
Пайкалларда ризқимиз, у ўзани
Гўё сенинг қўлинг билан экканмиз,
Ҳамма келиб, сўроқлаймиз ўшани,
Ҳамма унга кўзимизни тикканмиз...
Мудроқ босиб, шеър тинглайсан шийпонда,
Ўқийману босар мени хижолат,
Сен-ку азал адолатсан жаҳонда,
Аммо айт-чи, борми менда адолат?
Мен ҳам ахир яралганман қонингдан,
Жон топганман сенинг иссиқ қўйнингдан,
Аммо ҳозир қайлардаман, қайдаман?

Тириклигим эса ҳамон бўйнингда...
Атрофингда неча оташ чўғ ўғлон,
Мен ҳам улар қаторида учқунман.
Мен ҳам битта учқунингман, отажон,
Аммо ўзим иқрор этай, қочқинман!
Экин экиб, сув тарашни кўрмай эп,
Йироқ кетдим хаёлларим ардоқлаб.
Ота, сендан йироқ кетдим илм деб,
Илмда-чи, кетолмадим йироқлаб...
Шаҳарларда кутиб алвон субҳидам,
Шеър битгунча ўзлигимни унутиб,
Бўлмасмиди ёнгинангда сув кечсам,
Бирга-бирга чигит эксам чанг ютиб...
Сен буларни ўйламайсан ҳар қалай,
Буюк ахир сенда инсоф, андиша.
Лекин ўғлинг ўзин нечук оқлагай?
Ҳузурингда бошим эгик ҳамиша...
Сурмоқдаман мен экмаган неъматлар,
Мен йиғмаган насибалар завқини.
Хаёлимда мен экмаган дарахтлар,
Мен экмаган далаларнинг шовқини...
Мадҳ этаман мақтовингни ҳижжалаб,
Мадҳ этаман сандиқдаги молингни.
Лекин, отам, булар бари эриш гап,
Мен билмасам, ким билади ҳолингни...
Ўй ўйлайсан, умр ўйсиз ўтарми,
Бир дамгина ўй қилмасанг, не бўлғай?
Деҳқон отам, иморатинг битарми,
Бир йилгина тўй қилмасанг, не бўлғай?
Деҳқон отам, доим ўйга тўлгину
Тўйга тўлсин сен битказган иморат.
Олам учун сен саломат бўлгину
Олам бўлсин сенинг билан саломат.

Йироқ кетган болаларинг маъзур тут,
Улар – зумрад далаларнинг гадойи.
Деҳқон отам, иқроримиз манзур тут,
Бизлар дилда ҳамон ўша саҳройи.
Буюклардан буюклар бор зиёда,
Дахлсиздир олийлиги, виқори.
Бири – қуёш, бири – сенсан дунёда,
Шу замину осмонданам юқори!

1967

УЛФАТЛАРИМ

Танҳо ўзим... сув қуйгандек жим хона,
Сим-сим оқар сониялар, фурсатлар.
Эшик очиб бир пайт аста, пинҳона,
Кира бошлар ҳузуримга ҳасратлар.
Ўт тушади оромимга шу замон,
Ҳаловатим кундузини тун босар.
Киришади ун чиқазмай, безабон,
Киришади соя каби сарбасар...
Бири сулув, бири хунук, бедаво,
Бири босиқ, бири титроқ, асабий.
Ағёр каби бири безбет, беҳаё,
Бокарамдир бири маъсум ёр каби.
Саф чекишар ҳузуримда бош эгиб,
Ёлворишар, кўзларимга боқиб жим.
Қўйма, улар ҳолинг хароб этар, деб,
Юрагимда фарёд чекар аллаким...
Инсон қалби бахт излаган қуш эмиш,
Унинг битта қанотимиш ҳасратлар,
Ҳасрат – қанот? Бу ёлғонни ким демиш,
Ҳасратларим – қон ялаган калхатлар!
Булар бари – ишқдан айру тунлару
Орзулардан йироқ тушган кунларим.
Булар бари – қалбим ютган хунлару
Ўкинчларда чеккан аччиқ унларим...
Бири чалиб мунгли-мунгли наволар,
Юрагимда тугун бўлиб ётмоқчи.
Ёш бошимга бири солиб савдолар,
Бири мени қуюнларга отмоқчи...
Мана улар, худди очкўз оломон
Қуршаб келар... чидамайман, йўқ, асло!
Сапчиб туриб, бир ҳайқириқ соламан,
«Йўқ, йўқ, Яго!» – деган каби Отелло,
Тирқиратиб, эшик сари сураман.

Тингламайман улар чалган навони,
Эшигимни қарс ёпаман, ортидан
Эшитилар ҳасратларим афғони...
Шодликларим топиб энди тасалло,
Қўшиқ каби қанот ёзса, не ажаб?
Аммо ажаб, улар мунча бежило,
Бечораҳол боқишади, не сабаб?
Севинчларга макон бўлган хонамда
Ҳасратлардан фориф бўлиб яшайман.
Бир номаълум соғинч кезиб танамда,
Бир номаълум ғамга тўлиб яшайман...
Шодлигим мўл, аммо қалбим бир чети
Бўм-бўш турар ҳувиллаган уй каби.
Кимларнидир қўмсаб инграр сукути,
Етим уйда шамол чалган куй каби.
Инсон қалби бахт излаган қуш эмиш,
Унинг битта қанотимиш ҳасратлар.
Ҳасрат – қанот? Ким деса ҳам, чин демиш,
Қаердасиз, бағрим ёқар улфатлар?
Кириг, аста эшигимни қиялаб,
Севинчларим топсин эски ошнасин.
Ҳасратларга чидам бериб, ёнсин қалб,
Шодликлардан қуёш эмиб, яшнасин,
Ёлғиз асал, ёлғиз заҳар татимас,
Ҳаёт, менинг қўлларимга тут шароб,
Шарбатиди шодлик жўшган мусаллас,
Ачитқиси ҳасрат бўлган майи ноб!..

1968

ОНА ҰТМИШ, ОНА ИСТИҚБОЛ

Туш чоғи... Танҳоман кимсасиз боғда,
Бола кўзларимда – ловиллаган ёз.
Бир пайт исмим айтиб, билмам қаёқдан,
Мени чақирарди ғойиб бир овоз...
Унсиз теваракка боқардим ҳайрон,
Жимжит далаларга термилардим жим.
Борлиғим ўрарди ҳадик-ҳаяжон,
Ўрмалай бошларди бағримда ваҳим.
Олазарак бўлиб бирпас ҳар ёна,
Машғул бўлар эдим ўйинга қайтиб.
Бир маҳал.. энтикиб боқардим яна,
Кимдир чақирарди исмимни айтиб...
Маъсум болалигим – ҳуркак нигоҳим,
Олис бир юлдузсан энди мен учун.
Аммо ўша овоз ҳамон ҳамроҳим,
Ҳамон ҳамроҳимдир ўша сирли ун.
Суронли йўлларнинг олис қаъридан,
Гавжум кўчаларнинг шовқини аро,
Мудраган руҳимга ўт солиб бирдан
Ўша овоз янграр мағрур ва бурро!..
Ғойиб бир қудратнинг ғойиб садоси
Бошимда қураркан янгроқ тантана,
Мени ўраб олар ўкинч дарёси
Ва умид дарёси фарқ айлар яна...
Тўхтаб, теваракка термиламан лол,
Нимадир излайман, топмайман фақат.
Сўнгра ўз-ўзимга бераман савол,
Сўнгра ўз-ўзим-ла қураман суҳбат.
Нима бу – руҳимга берувчи қийноқ?
Нима бу – фикримга бермовчи қўним?
Бу – менинг кечаги кунимдир, ўртоқ,
Бу – менинг безовта эртанги куним!

Гўё фарзандиман икки онанинг,
Ўртада тураман интизору зор.
Ўтмиш «Унутма!» – деб чақирар мени,
Истиқбол чақирар, кўрай деб дийдор.
Майлига тонг бўлсин, майлига оқшом,
Руҳим мудроғини совуриб атай,
Она ўтмиш, мени чорлаб тур мудом,
Она истиқболим, чорла пайдар-пай.
Бир менми хаёллар домида бу дам
Олис келажакдан сўраган ҳаққим?
Олис ўтмишини салмоқлаб бардам,
Олис истиқболин ўйлайди халқим.
Кечмишни унутган қолур бенаво,
Эртани унутган бўлади забун.
Ўтмиш – истиқбол, деб аталган дарё –
Мени қаяқларга элтасан бугун?
Оқиб бормоқдаман шу буюк сувда,
Тўлқинда тебранур кўксимдаги соз.
Созга сабо етса, турмас осуда,
У титраб, жаранглаб чиқарар овоз.

1968

Менга илашибди ажиб бир очлик,
 Бағримдан оқса-да шу азим дунё,
 Қалбимда яшайди қора муҳтожлик,
 Қўмсоқ руҳим ёнар топмай тасалло.
 Мен тўлқин бағрида кезганим ҳаёт
 Гоҳо бағрим аро ясайди тўлқин.
 Лекин бир сипқорсам, битади, ҳайҳот,
 Яна ютоқ қалбим қолади юпун...
 Қорни оч бўлса-да, кўзи тўқлар бор,
 Қорни тўқ бўлса-да, кўзи очлар ҳам.
 Менинг қалбим очдир, ютоқ, ташнадир,
 Турфа ғамлар аро турфадир бу ғам...
 Кўзни тўйдирармиш бир ҳовуч тупроқ,
 Қорнига давомиш ярим бурда нон.
 Аммо менинг кўнглим ранго-ранг порлоқ
 Олам жилвасига тўяди қачон?
 Олам ёғдусидан яралган коса
 Наҳот олам билан бир кун тўлмагай?
 Бир япроқ бандидан узилди аста,
 Қўлимга кўнди-да, деди: бўлмагай...
 Бўлмагай, беҳуда бўлма орзуманд,
 Олам элчисиман, қуёшдан учқун.
 Назар сол, нега мен юракка монанд,
 Учган бир юлдузга ўхшайман нечун?
 Нечун бағрим аро кўзинг қароғи,
 Кафтинг чизиклари кўринар аён?
 Кафтинг чизигида қалбинг вароғи,
 Қалбинг вароғида дардинг намоён?
 Бағримда минг битта ҳақиқатинг бор,
 Минг бир ҳақиқатга тимсолман яна.
 Сенинг-ку, минг битта жавобинг тайёр,
 Лекин мен минг битта саволман яна.

Энг сўнги жумбоқда яшайди нажот,
Энг сўнги жумбоққа қўл урганинг дам
Ютоқ юрагингни тарк этар ҳаёт,
Чанқоқ кўзларингдан чекинар олам...
Менга илашибди ажиб бир очлик,
Бағримдан оқса-да шу азим дунё,
Қалбимда яшайди қора муҳтожлик,
Қўмсоқ руҳим ёнар топмай тасалло...

1967

ҚОРА ТОШ

Қаро тун бағрига аста кираман,
Аста кириб келар бағрим аро тун.
Нечун баркут тунни маъюс кўраман,
Маъюс кўнглим шодон кўрмайман нечун?
Сўқир кўзларини менга тикиб жим,
Қаршимда липиллар хира бир соя.
Сўйла, сен эмасми ўртаб вужудим,
Руҳимга зил чўккан қўҳна ривоя?..
Бувим сўзламишди: очкўз, очофат
Қизилкумнинг олов тўлқини аро –
Бир харсанг ётармиш кўрқинч, баҳайбат,
Юзи уқубатнинг юзидай қаро...
Қайноқ қумга ботиб вазмин ва залвар,
Етаркан бечора ўксик ва унут.
Ҳавасин қўзғаркан қора қарғалар,
Ҳасадни қўзғаркан қоп-қора булут,
Ҳайвон-ку боқмаскан унга қайрилиб,
Четлаб ўтар экан уни одамзод.
Ўзининг дардида ўзи қоврилиб,
Бечора баъзида чекар экан дод...
Бу қўҳна ривоят, унинг дастидан
Қалбимда қилмишди қора бир тугун.
Лекин ўша соя йўлим устидан
Ваҳим солиб чиқиб қолди-ку бугун?
Қорайиб тупроққа ботганди қалди,
Бужур чеҳрасидан оқар эди ёш.
Йўл тўсиб, қўл чўзган тиланчи каби,
Менга ҳасрат айтди мунглиғ қора тош:
«Ғариб бечораман, болам, четлама,
Мен – дунё ташвиши аталгувчи ғам.
Лоақал бир нафас кўтар елкангга,
Лоақал елкангда кўтар бир қадам...»
Бу қандоқ кўргилик, бу нечук савдо?

Ёниқ титроқ ичра қолди вужудим.
Четлаб ўтолмайман, лекин ажабо,
Кўтармоққа эса етмайди кучим.
Ялиниб-ёлворар мунглиғ қора тош,
Кўтарсам, залвари этади абгор.
Қора тош қаршимда тўкиб турар ёш,
Четлаб ўтай десам, бўлгум шармисор..
Қора тун бағрига аста кираман,
Аста кириб келар багрим аро тун,
Отам руҳи, ўзинг мадад бер, бу дам! –
Дея ёлвораман, ёнаман бутун...

1968

ТАСАВВУР

Мен кимман Заминда – зарра бир кукун,
Замон мужғонида бир заррайи хок.
Тасодифан ҳалок бўлмадим бир кун,
Лекин тасаввурдан бўлурман ҳалок.

Ўзимни тўшакка ташласам беҳол,
Қулоғим остида бошланар ғувур.
От суриб келади минг битга хаёл,
От суриб келишар минглаб тасаввур.

Деразам ғийқиллаб очилар хаста,
Парқув бир булутга айланар болиш.
Бир маҳал... қўзғалиб, учаман аста,
Кўзимда ҳайрату кўнглимда нолиш...

Ҳайрат – шу муҳташам жаҳон ҳайрати,
Нолиш – шу жаҳонга ташна армондан.
Мен аввал энтикиб, босиб савлати,
Кўз узмай тураман Ўзбекистондан.

Киприкларим аро парпирар шу чоғ:
Бир ёнда Сайхуну, бир ёнда Жайхун.
Мен – Жайхун ўғлингни маъзур тут, тупроқ,
Сайхундай хаёлга чўмибман бугун...

Сенинг осмонингдан соғинч билан маст,
Қадрдон элларга ташласам назар,
«Ўғлим!» – деб чақирар мўйсафид Кавказ,
«Ўғлим!» – деб чақирар дарёи Ҳазар...

Кейин осмонбағир Русни кўраман,
Қаршимда очилур мовий бир муҳит.
Қаршимда очилур мовий бир чаман,
Ватанким – чеки йўқ, чегараси йўқ!

Яна бир интилиш, яна бир жавлон,
Мен ойдин диёрлар осмонида шай:
Бир тараф – Балтика, бир тараф – Болқон,
Бир ёнда – Днепр, бир ёнда – Дунай.

Ажиб бир ҳаяжон барқ урар қонда,
Мен – башар ўғлони, бу – менинг Ерим:
Бир тараф – Истанбул, Париж – бир ёнда,
Бир тараф – Қоҳира, бир томонда – Рим...

Бу намчил қирғоқлар, қаранг, тиккадир,
Туманли ҳавога ўрламиш кўркам.
Ундан нари – буюк Атлантикадир,
Меникидир ўша Атлантика ҳам!

Шу Осмон, шу Замин – менинг Ватаним,
Шу Осмон, шу Замин – менинг Худойим.
Бунда бегона йўқ, барчаси маним,
Менинг Америкам, менинг Хитойим!..

Шуларни айтай, деб бир кун мабодо
Мен жаҳон томидан қичқирсам дилхун,
Дунё жимиб қолар бир нафас, аммо
Шу замин топилар бир неча малъун.

Қийқириқ, калака: «Ёлғон бу, ёлғон!..»
Лекин мен кесаман уларнинг дамин:
– Башар авлодининг барчаси – инсон,
Ватан ҳаммамизга – шу буюк Замин!

Милтиқлар қарсиллаб отилур, ҳайҳот,
Сўнги дам... Учаман жарга, алвидо!
– Башар авлодидир жумла одамзод,
Ватан ҳаммамизга – шу буюк дунё!..

Бир маҳал кўз очсам қайдаман, қайда?
Хужрам нимқоронғи... Ҳнгимми ё туш?
Бағримни сийпалаб ётганим жойда,
Кўксимни чангаллаб ётибман беҳуш.

Мен кимман Заминда – зарра бир кукун,
Замон мужғонида бир зарраи хок.
Тасодифдан ҳалок бўлмадим бир кун,
Лекин тасаввурдан бўлурман ҳалок...

1969

ҚАЛБДАН САДО

Яна одам кетди, яна бир вафот,
Фарёд чек, эй менинг бечора кўнглим.
Яна мағлуб бўлди бугун бир ҳаёт,
Яна ғолиб бўлди бугун бир ўлим.
Умр деб аталган жангтоҳ устида
Мусибат байроғи ҳилпирар, қора.
Кўз юмди яна бир инсон мангуга,
Юз очди юракда янги бир яра.
Табиат, тушунтир, не кори ҳол бу,
Нима бу – ногаҳон қора тажовуз?
Синони йиғлатган кўҳна савол бу,
Ўлим, сен мунчалар юҳосен, ёвуз?
Қалб билан мунаввар умр шишаси
Ажал қоясига тегдию синди.
Тун билан қоришди ҳаёт шуъласи,
Сўнди, ёнмас энди, ёнолмас энди.
Миллиард йил яшайди шу номард ўлим,
Миллиард йил емишдир унга одамзод.
Эвоҳ, бу савдога ким кўнибди, ким?
Лекин кўникмай ҳам бўлмайди, ҳайҳот!
Шундоқ куйинардим, чекар эдим ғам,
Дўстим азасида аламга ҳамроз.
Ёниқ ҳасратларим мавжини бирдан
Ёриб, қалқиб чиқди ёниқ бир овоз:
– Ҳей, мунча тоширма доғи ҳасратни,
Суриштирамай, ҳадеб ютаверма хун.
Ошкор сўйлай сенга бир ҳақиқатни,
Дўстинг ўлган эди ўлмасдан бурун.
Ким сезди, ўзи ҳам сезмади балки,
Йўқса, чекмасмиди фиғону фарёд.
Дунё дунё экан, ғоят ажабки,
Ҳаётдай ўлим бор, ўлимдай ҳаёт.
Ҳирсу ҳавас кўйи ром этди кўнглин,
Булғанди тилаги, орзу, нияти.

Бир кун ҳаром сари узатди қўлин,
Соврилди ибоси, ўлди уяти,
Ҳасадни ўзига айлади пешров,
Ҳавасни ўзига айлади пеша.
Сўнди қалбидаги сўнгги бир олов,
Ўлди руҳидаги инсоф, андиша...
Сўнгра ўчди кўнгил кўзидаги нур,
Кўзини қоплади қора бир сафро.
Тирик мурда бўлиб кечирди умр,
Ҳаётда барҳаёт инсонлар аро.
Ўлим солар экан руҳига оғу,
Ҳаёти оҳиста топаркан барҳам,
Дўстим ўлмоқда, деб ютдингми қайғу?
Дўстим ўлмоқда, деб тутдингми мотам?
Бас, энди беҳуда ҳиқиллаш нечун,
Бемаврид кўз ёши... Учир овозинг,
Дўстинг ўлган эди ўлмасдан бурун,
Энди кимга керак у йиғлоқ созинг!

1968

* * *

Жоним,
Умринг оний, омонат...
Елда қалтираган
 етим бир япроқ,
Уфуқ этагида
Унсиз милтираган
 хира бир юлдуз
«Ширт» этиб узилсанг,
Ногоҳ ботиб кетсанг,
Мен – бу умр саҳросида
Сарсон бир йўлчи...
Йўлларимни
Қоронғилик босар,
Ўйларимни – алам,
«О бахт!» – дея,
Илтижода чўзган
Қўлларимни
Шартта қирқиб ташлар
Қисмат қиличи...

1968

АЛВИДО

Устоз Ойбек хотираси

1

Эй кўзим булоғи, қайна беомон,
Эй сабрим қўрғони, емрил сарбасар,
Менинг фарёдларим, юксалиб чунон
Оламга қазодин етказинг хабар:
Ойбек вафот этмиш... Офтоб шуурни,
Офтобдай умрни қуршамини вафот
Сўнгсиз бир сукунат фарқ этмиш уни,
Етим бўлиб қолмиш бошида ҳаёт...

2

Буюк дарёларга монанддир бугун
Тонг аро ўзбекнинг кўзидаги ёш.
Наҳот, ғофил қолдинг, эй кекса, очун?
Наҳотки, ғафлатда муз қотдинг, қуёш?
Тупроқ ҳам йиғлайди... Қандай қаро кун!
Бовар айламоққа етарми бардош?
Ойбек вафот этмиш!.. Йўқол, эй ёлғон,
Ойбек – ўлимлардан юксак бир ўғлон!

3

Ҳали кетмай туриб диллардаги доғ,
Ҳали битмай туриб кўксимиз чоки,
Ҳали тинмай туриб кўзларда булоғ,
Ҳали совимасдан марҳумлар хоки,

Бу не жафо тагин, бу не бало, ғам,
Қуюндай ёприлган бу қандай қайғу?
Эй кеча жонларни емирган мотам,
Яна емирмоққа келдингми, ёху!

4

Саҳар. Чўлпон юлдуз ёнади ёрқин,
Шоир сиймосида ҳаёт видоси.
Томирида сўнгги, энг сўнгги оқин,
Қалбида энг сўнгги ҳаёт нидоси...
Қани кўзларида порлаган чақин?
Қани ҳисларининг тошқин дарёси?
Алвидо, эй замон, фурсат етди бас,
Тарих боши узра эгил бир нафас!..

5

Алвидо, сенга ҳам, эй ёруғ тимсол,
Дунёларни қамраб порлаган уфуқ.
Сенга ҳам, алвидо, эй денгиз – хаёл
Ки, асло чеки йўқ, чегараси йўқ.
Алвидо, қаламки, мангуликка лол,
Алвидо, кўзларки, мангуга юмуқ.
Алвидо, ҳаётки, яратиб ҳаёт,
Энди мангуликка тин олар, ҳайҳот!..

6

Унда жўшар эди ўтли бир уммон,
Ўзбекнинг закоси эди унда жам.
О, унинг руҳида яшарди омон
Алишер илҳоми кашф этган олам!

Унда буюк эди эътиқод, имон,
Сурури дилларда балқирди ойдек,
Халқим, неча даврон ярқираб чунон,
Қалбинг самосини ёритди Ойбек!
Кимлигинг оламга кўрсатиб ўтди
Қутлуғ манглайида балқиган даҳо,
Бугун у оламни мангу тарк этди,
Лекин мангу қолди шу олам аро...

7

Кўзимиз булоғи қайнаган шу тоб,
Ҳасратнинг шу қора, ёниқ айёми,
Сенга талпинаман, эй нурли офтоб,
Сенга топинаман, ўзбек каломи.
Элим самосида порла тоабад,
Жаранг бер жаҳонда токи қуёш бор,
Истиқбол, Ойбекка она бўл фақат,
Табиат, Ойбекдан айирма зинҳор!..

12 июнь, 1968

* * *

Юрагингда тотли ғам,
Юзингта ёғар шабнам.
Кездинг, тентидинг танҳо,
Хаёллар бўлди ҳамдам.

Лабингда сирли титроқ,
Тун бўйлаб юрдинг йироқ.
Қишлоғинг ортда қолди,
Ортда қолмади фироқ.

Йўлингта туташди қир,
Қоялар сўйлади сир.
Сўқмоқлар изинг ўпиб,
Чувалиб қолди бир-бир.

Ҳар ёнга нигоҳ отдинг,
Юлдузларга сўз қотдинг.
Муродинг гулшанини
Саболардан сўратдинг.

Сой бўйида мисли қуш
Турдинг бир лаҳза беҳуш.
Тонг келиб, этагингга
Тўкди бир коса кумуш...

1969

* * *

Табиат қудрати бўлсайди менда,
Хиёнатни этиб мангу бағри қон,
Йигитман деганнинг юрак тўрида,
Ясардим мардликдан ўтли бир қўрғон...

Табиат қудрати бўлсайди менда,
Разолатни этиб мангу гирёна,
Аёлман деганнинг юрак тўрида
Ясардим ғурурдан нурли кошона...

Табиат қудрати бўлсайди менда,
Бунёд этар эдим ноёб бир самар.
Ғурур ва жасорат қовушган жойда
Надоматдан сира бўлмасди асар...

1969

АКАМ ОЛИМ БОЙЖОНОВ ХОТИРАСИ

Ака, мен йўқликдан сени сўрайман,
Қайга ғойиб бўлдинг бундай баногоҳ?
Бир огоҳ борми деб, ҳар ён қарайман,
Ҳолингдан на замин, на замон огоҳ.

Кексалар кўрибди кеча далада,
Ўза суғорибсан, қўлда кетмонинг.
Кетмонинг турибди, сен йўқсан аммо,
Жимжитдир ҳовличанг – хомуш маконинг.

Болалар кўрибди ариқ бошида,
Кўприк тузатибсан, манглайинг танғиб.
Манглайинг танғиган белбоғинг мана,
Ҳамон мушкин ҳидинг турибди анқиб...

Қўшнилар кўрибди бугун субҳидам,
Қадрдон пахсага суяниб сўлғин,
Жимжит далаларга боқибсан бир дам,
Сўнг уйга кирибсан букчайиб, ҳорғин.

Пешинда халойиқ бошинг узра жим,
Уйингдан чиқибди унсиз бир тобут...
Ака, кўрдим сўнгги маконингни ҳам,
Тилсиз тепаликда турибди собит!

Шу ерда қучибсан оғир бир уйқу,
Шу ерда тинибсан, тиним билмас жон.
Акажон, алам бу, доғи ҳижрон бу,
Энди кўришмаймиз сира, акажон!..

Беқарор ой нури ҳар ярим кеча
Жимжит хоналарни айланар сузиб.
Тўзғиган дўппингни босиб кўксига,
Аёлинг кўз ёши тўқади ўксиб...

1967

ҚАСРЛАР

Қош қорайди, сир пардасин ёпинди олам,
Борлиқ узра қанот ёзди мовий мангулик.
Бир поёнсиз сукунатга фарқ бўлди хонам,
Сувдай сокин сизиб кирар нимқоронғулик...
Мунис палла, сени жондан севаман нечун?
Оғушингда хаёлларим ўйнайди ғужғон.
Олис-олис сарҳадлардан келаётир тун,
Тун бағрига аста-аста кирмоқда жаҳон.
Қани мен ҳам баркут оқшом парчаси бўлиб,
Ўша мовий уфуқларни бир бора кезсам.
Сирли-сирли қасрларга келсам рўбарў,
Иқболимга эшик қоқиб: «Сим-сим, оч!» десам.
О, нима бу? Найза бўлиб санчар юрагим,
Эгиламан, хаёллардан қолмайди асар.
Қалтирайман, лабларимда қотар табассум,
Қўрқа-писа қалбим сари ташлайман назар...
Ёху, шунда қалбим эмас, қалбим ўрнида
Кўринади кўзларимга унут бир макон;
Хира чироқ милтирайди унсиз қўйнида,
Йўл оламан ўша маъюс остона томон.
«Қалбим уйи» – шивирлайман негадир ғамгин,
«Қалбинг қасри» – яна кимдир шивирлар шу он,
Тор, қоронғу даҳлиз бўйлаб юраман ҳорғин,
Унсиз, тилсиз эшикларга боқаман ҳайрон...
Бу деворлар бир қарашда танишдай гўё,
Бир қарашда нотанишдай туюлар нега?
Бу йўлаклар нега хомуш ташлайди нигоҳ,
Сукут сақлаб, нималарни сўйлайди менга?
Чала ёруғ бир хужрага қўяман қадам,
Қоқ ўртада шип зарбидан энкайган устун.
Бир томонда нур титрайди хира ва мубҳам,
Бир томонда булут каби қоп-қора тутун.

Хасратларим гүшаси бу, пайқадим дарров,
Юз ўгириб яна нари кетдим дафъатан.
Сенмисан бу – эътиқод деб аталган олов?
Сенмисан бу – орзу дея аталган чаман?..
Лекин, қани муҳаббатим қайноқ чашмаси?
Қани йигит хаёлимни чулғаган садо?
Қани мени сармаст этган бахтим нашъаси,
Наҳот гўдак кулгисидай кунларим адо?
Нур чашмаси, сени бахтим деган эдим-ку,
Қайдан шунча қалашибди бағрингга тошлар?
Сендан айру кўзларимга жаҳон қоронғу,
Сендан айру кунларимни ёқсин оташлар!..
Гўшалардан гўшаларга ўтаман яна,
Ҳар қадамда пўпанакзор мудрар мунг ёйиб.
Ҳар қадамда йиқиқ девор, синиқ остона,
Инграб ётар зах заминга кўксини қўйиб.
Ҳайрон бўлиб боққан эдим ҳолингга илк бор,
Сўнгги бор ҳам термиламан ҳолингга ҳайрон,
Алвидо, эй қалб аталган бузғун чолдевор,
Алвидо, эй қаср отлиғ кулбаи вайрон!..
Эшик сари отиламан, лекин изимдан –
Отилади «Тўхта!» деган қўрқинч бир хитоб.
Ўғри каби ён-веримга жавдираб зимдан,
Бўйним қисиб ора йўлда қотаман шу тоб...
«Аянч одам!
Қаср солиб ўтади умринг,
Қаср аро яшайсану қалбинг харобот.
Аввал мени мазах этдинг, кейин унутдинг,
Қалбинг қасри борлигини айламадинг ёд.
Сен виждонга гоҳи-гоҳи чап берганинг дам,
Бағрим ёниб, деворларим қулади бир-бир.
Сен пасткашлик даргоҳига қўйганда қадам,
Бағринг аро харобага айландим охир...»

Сўнгра жимлик... Сўнгра бирдан совуқ
қаққақа:

Хо-хо-хо-хо!

Хе-хе-хе-хе!

Ха-ха-ха-ха-ха!..

1969

САРФЛАНМАГАН ЮРАК

Бемор алахлайди... милтирайди шам,
Умр шами ёниб бўлмоқда адо.

Одамга алвидо айтади олам,

Жисму жон жаҳонга айтар алвидо.

Тун қопламиш идрок мулкани тамом,

Тасаввур кўкини қопламиш тутун.

Фақат юрак... юрак безовта, гирён,

Қафасдаги қушдек қичқирар дилхун:

– Кўзлар, қаёқдасиз, боқинг бир муддат,

Олам чиройига термилай такрор!

– Мангу тин олмоққа етишди фурсат,

Маъзур тут, азизим, қолмади мадор...

– Қулоқлар, қайдасиз, тингланг бир муддат,

Олам садосини эштай такрор!

– Мангу тин олмоққа етишди фурсат,

Маъзур тут, азизим, қолмади мадор...

– Оёқлар, қайдасиз, қўллар, қайдасиз?

Қайдасиз дарёдек жўш ургувчи қон?

– Жоним, ўтинчларинг бари фойдасиз,

Маъзур тут, чарчадик, тугади дармон...

– Йўқ, мен унамайман!

– Ўзингга жабр...

– Бағримдаги олов эмасми увол?

– Биз ўз бурчимизни ўтадик ахир...

– Мен яшаш истайман!..

– Майли, яшай қол...

– Ҳаёт ишқи буюк, қийин ажрашим,

Изоҳ бер, эй ақл, эй расо қудрат,

Нега сарфланмайин қолди оташим?

Сукунат...

Сукунат...

Сукунат...

Ярим тун маҳали танҳо қабрдан
Хўнгир-хўнгир йиғи таралар ҳар ён.
Қора қисматини қарғишлаб бу дам,
Сарфланмаган юрак чекади афғон...

1969

ФУТБОЛ

Тил ҳайқириб айтган нидо кўп бунда,
Дил ҳаприқиб айтган турфа садо кўп.
Шундадир югурик полвонлар, шунда –
Бўрон қувган баргдай сарсари бир тўп...

Тошкент тепасига ёйиб ёлқинлар,
Бирдан оҳ ураркан етмиш минг юрак.
Ложувард самода чақнаб чақинлар,
Мусаффо фалакда кезар гулдурак.

«Пахтакор» гашти бу!.. Бир олам сурур,
Яъни, замирида янгроқ тушунча.
Лекин, ватандошим, менга тушунтир,
Мунча ўч бўлмасанг, футболга мунча...

Футбол дейиларкан, тин олиб созинг,
Ажиб бир туйғуга бўласан тутқун.
Фақат футболмидир гуррос овозинг,
Гуррос сафларингни оқизган тўлқин?

Нима бу? Балки бир ҳисдир мастона,
Сенинг бу мажнунвор меҳрингга сабаб,
Балки ҳайқирмоққа бу бир баҳона,
Балки бир эрмакдир, балки бошқа гап...

Майли, не бўлса ҳам сенга буюрсин,
Мени асир этган ўзга бир хаёл.
Олам инонмаса, кўз очиб, кўрсин,
Кўрсин, оламаро неча ранг футбол...

Мана, миллиард йилким Машриқ ҳар саҳар
Оламни тўлдириб овозасига,
Қуёш коптогини киритмоқ бўлар,
Тўп тепиб Мағрибнинг дарвозасига...

Футбол майдонидир жумла коинот,
Ер – копток ўртада талашдир азал.
Битта дарвозанинг исмидир «Ҳаёт»,
Битта дарвозанинг исмидир «Ажал...»

Майдондир шу ўзи Куррайи Жаҳон,
Қалтис бир «ўйин»га майдондир мутлақ.
Тўхтамай тўп тепар Иблис ва Инсон,
Тўхтамай тўп тепар Ҳақсизлик ва Ҳақ.

Мудом чирпиракдир шу менинг қалбим,
Уни копток қилиб тепар беаёв:
Бир ёқдан – Муҳаббат аталган «ғаним»,
Бир ёқдан – беомон Нафрат деган «ёв».

«Ўйин» давом этар... Мен шўрлик ҳайрон,
Гоҳо таним яйраб, гоҳо увишиб.
Гоҳида кўтариб ҳайқариқ, сурон,
Гоҳида нафасим ичимга тушиб.

Тил ҳайқариб айтган нидо кўп бунда,
Дил ҳапқариб айтган турфа садо кўп.
Шундадир югурик полвонлар, шунда –
Бўрон қувган баргдай сарсари бир тўп...

1970

БИР ТОМЧИ ҚОН

(Сухбат)

– Ҳаёт базми, бахт талошида
Орзуларинг яшнайти дуркун.
Қалбинг ёриб, қабринг бошида
Майса-гуллар ўсади бир кун.
Аммо қўрқма, қолмайсан сўлиб,
Келар бир кун қошинга қуён.
Майса эдинг, энди қон бўлиб,
Юрагига сингасан шу он...
Қуён қалби титрар бетиним,
Типирчилаб тинчимас сира.
Кунларингни ўрайди ваҳим,
Тунлар ўтар таҳлика ичра.
Аммо шундай кетмайсан қолиб,
Тушар бир кун ортингдан бўри.
Ҳаёт экан, қувганлар голиб,
Қочганларнинг қурийди шўри.
Уруғдошлар келмас кўмакка,
Шўрлик қуён таслим этар жон.
Қўрқоқсан-ку ёвуз юракка
Титраб-титраб сингасан шу он.
Тун. Тепалик. Февраль аёзи,
Бирдан чўзиқ, даҳшатли бир «увв!..»
Янграгандай бўлар овозинг,
Юракларга тушади қўрқув.
Аммо тақдир қўярмиди тинч,
Этармиди бўрига шафқат?
Уввос солиб емирган йиртқич
Уввос солиб йиқилар албат!
Юрагидан сирқийсан тошга,
Етим каби мўлтираб ҳар ён.

Қора илон ошиқар ошга,
Юрагига сингасан шу он.
Ўлим шайлар илон сукути,
Ўлим элтар илон нафаси.
Вишиллаган сасида худди
Шивир-шивир сўзинг шарпаси...
Қон бўларми илон қалбида,
Илон қони қон эмас, оғу.
Фарёд учар... инсон қалбига
Заҳар бўлиб кирасан, ёху!
Бир томчи қон яшаш измида
Сарҳадларни кезар саргардон.
Бир томчи қон бўлиб кўзимга,
Кўринади гоҳида жаҳон...

Чин инсонлар қалбида аммо,
Қуёш қатра – қайноқ қон бўлур.
Унда кезган ёлқинли дунё
Наслларнинг қалбига тўлур.
Қуёш қатра оқар бетиним,
Жўшар, лекин айнимас асло.
Шудир, дўстим, юракка таскин,
Хаёлларга буюк тасалло!..

– Аждодларнинг қони чиндан ҳам
Авлодларнинг қалбида чироқ.
Аммо мени кечир, дўстгинам,
Мени қийнар ўзга бир фироқ.
Умринг ўтар шарафга пайванд,
Муродингга бир-бир етарсан.
Сен қалбига қон берган фарзанд
Қуён бўлиб чиқса, нетарсан?..
Уфуқларга қўярсан қадам.
Фазоларни макон этарсан.

Сен қалбига қон берган одам
Бўри бўлиб чиқса, нетарсан?..
Чаманлардан йиғиб даста гул,
Сўнгги йўлга бир кун кетарсан.
Сен қалбига қон берган ўғил
Илон бўлиб чиқса, нетарсан?..
Бир томчи қон яшаш измида
Сарҳадларни кезар саргардон.
Бир томчи қон бўлиб кўзимга
Кўринади гоҳида жаҳон!..

1970

ФАЙЛАСУФ БИЛАН СУҲБАТ

Бир куни келибман, кетаман бир кун
Шу сўнгсиз суронли кўҳна дунёдан.
Шоирлик дардида юрибман нечун
Бошим чиқмай сира ажиб савдодан?
Ҳали гўдакману аммо не сабаб,
Ёшгина жонимга чорлайман алам?
Қоғозга дардимни сўйласам, ажаб,
Не учун қалбимга санчилар қалам?
Олам-ку, азалий – абадийдир, бас,
Нега мен оламнинг ғамини ейман?
Омонсиз ва ғаддор душманни эмас,
Ношуд одамзодни кўрмасам дейман...
Ҳаёт кўчасида турсам ўй суриб,
Ҳайрат кўзи билан боқсам ҳар томон:
Ўзининг чангида ўзи соврилиб,
Минғирлаб юради баъзи бир инсон...
Ёниқ бир эҳтирос – унга бегона,
Ёниқ бир эътироз – унутилган туш.
Ҳамиша булутли, беқут пешона,
Қувончи хомуш-ку, ғами ҳам хомуш.
Юракдан чиқазиб «хўп»ку, деёлмас,
«Йўқ» ҳам дея олмас лекин юракдан.
Хулласки, турмуши минғирлашдир, бас,
Ёмғирдан, булутдан, толдан, теракдан...
Қаттиқроқ тикилсанг, қарай билмас тик,
Мудом мунглиф нигоҳ, мунғайган гавда.
Тикка қомати ҳам кўринар эгик,
Нима бу: инсонми ёки увода?
Гоҳо минғирлашдан толиқар гўё,
Юракни хун қилиб уф чекади, уф...
Бу қандай зот ахир?
– Буми? Бу – рўё!
Ўтмиш рўёси! – дер зўр бир файласуф...

Ўтмиш рўёлари, келинг, қайдасиз?
Айбнома тўқидик сизга ҳам, не тонг.
Майли, олислардан садо беринг сиз,
Майли, гумбурласин сизнинг қадим бонг...
Шунда уфуқлардан, тарих қаъридан –
Фалакка юксалур қудратли бир сас:
– Сенинг боболаринг ношуд бўлмаган,
Гумбурлаб яшаган, минғирлаб эмас!..
«Бизнинг дўзахга ҳам тушдинг-ку мана», –
Деб ғаним ҳар ёқдан чекар экан сад.
Ўзини оловга отган Муқанна,
Куйгану бир ҳовуч кул бўлган фақат...
Жалолиддин ёниб ўч алаמידан,
Майдонга тушаркан тарафма-тараф,
От сакратиб ўтган тошқин Амудан
Ва қилич ўқталган Чингизга қараб...
Сўнаркан умрининг қуёши порлоқ,
Улуғбек чекмаган йиғлоқи бир оқ.
Жаллод юрагига сололган титроқ
Ва лекин сўнги бор у солган нигоҳ...
Тикка назар ташлаб шоҳнинг кўзига,
Ажал сиртмоғин ҳам бўйнига ташлаб,
Қони оқар экан, ўзи ўзига:
«Муборак бўлсин!» деб айтолган Машраб...
Шарқнинг уқубатли тундайд қаро
Тошларда яшайди шоирнинг қони.
Ҳали ҳам гумбурлар даралар аро
Ҳамза ҳайқириғи, шайхлар фиғони...
Биз, ўтмиш аталган ўша олов-дуд,
Уфуқлар ортидан ҳайқирамиз, бас:
Сенинг боболаринг бўлмаган ношуд,
Гумбурлаб яшаган, минғирлаб эмас!..
Бунга нима дейсан, файласуф дўстим,
Энди ношудликка не изоҳинг бор?
Бу пинҳон нуқтани очармиз, балким,

Менда илҳом бўлса, сенда иқтидор.
На буюк келажак – даврони самар,
На ўтмиш бўлолмас бизга баҳона.
Ношудлик жонларга фарзанддай жигар,
Ўзимиз отамиз, ўзимиз она...
Синчиклаб кўз солсанг олам юзига,
Одамзод иккига бўлинар буткул.
Биров ғолиб эса ўзи ўзига,
Биров шўрлик мудом ўз-ўзига кул.
Юрак фармонини айлаб жо бажо,
Яшаган одамзод ғолибдир беҳад.
Ўзи амр этсаю этмаса бажо,
У шўрлик ношуддир, минғирлар фақат.
Ғолибсан, гар бўлсанг ўзинга ғолиб,
Амр этиб, киролсанг ўзинг оловга.
Мағлубсан, гар эсанг ўзинга мағлуб,
Яна мағлубдирсан бошқа бировга...
Ғолибликни ўрган, менинг авлодим,
Ўзига амр этган боболар мисол.
Ўзинга амр этиб, қўя бил одим,
Ўзинг ғолибликка машғал бўлиб қол!
Олам-ку азалий – абадийдир, бас,
Нега мен оламнинг ғамини ейман?
Омонсиз ва ғаддор душманни эмас,
Ношуд одамзодни кўрмасам дейман...
Душман қаҳримизга бериб тасалло,
Бир куни емирлар бизнинг қиличдан.
Ношудлик – офатдир, ношудлик – бало,
У очкўз қурт каби емирар ичдан!..

1970

МЕНГА ОҒИР

Менга оғир:

етмиш яшар
бувимнинг
бел букиб,

супа супуриши.

Ёш боланинг
аввал йиғлаб,
кейин эшикда ҳиқиллаши,

Хотинимнинг
пулсизликдан
нолиши,

Ҳамсоямнинг
бадхоҳлиги,
ғийбати,

гўё отасини
мен ўлдиргандай,
ёнимдан

ёвқараш қилиб,
ҳаво билан
ўтиши –

Менга оғир!..

Менга оғир:

башанг кийинганимда
одамларнинг

Менга салом бериши,
Қашшоқ кийинганимда
қоровулнинг

эшикда тўхтатиши,

Кеча мендан
сабоқ олганларнинг
бугун менга

виқор билан
қараши,

мансабга суйканиши.

Шоирман деганларнинг
 разолатнинг
 балчиғига ботиши,
Шеър тафтига
 исинганларнинг
 олимлик даъво қилиб,
 шеър устидан
 кулиши –
Менга оғир!..

Менга оғир:
Қори Ишкамба
нухали бир банда,
 ирганч нафснинг
 ботқоқ йўлларида
 неча марталаб
 юзтубан кетган
 шарманда.

Катта бир
 мактабнинг
измини эгаллаб,
мақтанар:
– Мана, биз –
 билимдонлар
 билимдони,
 Камолларнинг
 камоли,

Етукликнинг
 тимсоли,
Ўххў... биз!..
Эҳҳе... биз!..
Гоҳ кекириб,
гоҳ бўкириб,
ёш наслга
 дарс берар,
бировларга

қўл учин ҳам
узатмас,
бировларга
кибр билан
даст берар:
бировларнинг
оёғига йиқилиб,
товонин ҳам
ялар
илондай...

Менга оғир:
ахир, бировлар
мансаб учун
хотинин ҳам
қўяр ўртага.
Одамлардан
Фазлу фазилат эмас,
нуқсу разолат излар.
Одамийлик эмас,
Мазҳаб суриштирар.
Нуқсон излар,
Нуқсон топар.
Уми – анқов,
шабқур,
соқов, – дея
ҳиринг-ҳиринг
кулар:
Унинг учун
бўлсанг
(шоир айтгандай):
«Ожиз,
маҳкум,
хор ва
бетадбир».

У топтаб,
тепкиласа,
мазах қилса,
тупурса,
зўравонлик гаштини
сурса,
сен ёта берсанг
тупроққа қоришиб,
хўнг-хўнг йиғласанг,
ялинсанг,
ёлбориб,
бош урсанг,
шафқат сўрасанг
судралиб...
Шуни истар,
шуни кўмсар,
шуни соғинар!..

Менга жуда оғир:
ахир нега
бировлар
одамларда
одамийлик эмас,
зиллат,
забунлик

излар.
Қуёшли орзулар,
жаҳоний туйғулар
ўрнига
ночорлик,
нотавонлик,
хўрлик,
ҳақирлик
излар...

Биров
пулсиз олдида

маоши-ла мақтанар,
бирова яёв олдида
 машинаси-ла,
Пеш қилар
 казо-казолигини...
Нега?
Мен – зўр,
сен – забун демоқчими?
Мен – бой,
 Сен – юпун демоқчими?
Ахир одам умри
 дайди бир шамол
 умридек,
оний эканини
билмасми улар.
Нега шундай қилар?

Менга жуда оғир...
Эй, одамларнинг
одамлигини
 унуттиришни,
яъни одамлар
 устидан
 юришни
 истаганлар!

Келинг,
ютоққан
 нафсингизни
Қондиринг бир йўла!
Беҳисоб қурбонлар
 ўрнига
қурбон бўлишликка
 мана, мен тайёр:
Шоир айтгандай:

«Ожиз, маҳқум
хор ва
бетадбир»...

Олинг,
тупроққа қориштиринг,
тепкиланг,
топтанг,
тупуринг,
хуморидан чиқинг...

Кейин...

Сизни ҳам
оддий бир
она туққанини,
иноятли инсон,
андишали одам
эканингизни
эсланг...

Кейин қурбон
изламанг,
Кейин забун изламанг,
Кейин маҳқум изламанг,
Забунликлар,
маҳқумликлардан
холи,
Ҳасадлардан юқори,
Теппа-тенг инсон
изланг,
Инсон изланг,
инсон изланг!..

1970

РОЛМИ ЁКИ ҲАҚИҚИЙ ҶЗИ

Мовий оқшом мовий кўзгуда
Кўринаркан жилвагар олам,
Қалби ёниб оташ орзуда,
Оловларга кираркан одам...

Қизалоғим сўрар ногаҳон,
Кўзларида – хаёл юлдузи:
– Айтинг, дада, айтинг, дадажон,
Ролми ёки ҳақиқий ўзи?..

Нима дейман? Сукут қиламан,
Бир нима деб ғудурлайман ё.
Ўз ҳолимга ўзим куламан,
Тарк этаркан руҳимни рўё...

Кўролмаيمان нуқталарда сир,
Қоплаб олар юрагимни ғаш.
Ботир бўлиб кўринмас ботир,
Оташ бўлиб кўринмас оташ...

Бўстонида буй олар гули,
Ранг олади чамандан ғунча.
Лекин баъзан фарзанднинг феъли
Отасига ўтаркан пича...

«Мен – инсон!» – деб ҳар битта инсон
Келиб менга қўл чўзган кези,
Юрагимдан кечар бегумон:
«Ролми ёки ҳақиқий ўзи?»

Мен кўз солиб оламга ғамнок,
Одамларда кўраман сарҳад:
Биров жангда бўларкан ҳалок,
Биров ўлар саҳнада фақат.

Мен тиз чўкиб иқболимга жим,
Мен тақдирга этгум илтижо:
Шоир эсам, бер шоирлигим,
Этай фақат ўзлигим бажо.

Маҳрум этма мени тилакдан,
Ёнсин баланд шеърим юлдузи.
То кечмасин ҳеч бир юракдан:
«Ролми ёки ҳақиқий ўзи?»

1971

ТОМОША

Томоша тугади... бўшаб қолди зал,
Шифтдаги чироқ ҳам оҳишта сўнди.
Боя фарёд солган чолғулар, созлар
Барқут филофларда тин олар энди.

Ошиқ булбул бўлиб сайрамайди тор,
Най ҳам наво чекмас оташда куйиб,
Рубоблар, гижжаклар, танбурлар қатор
Турарлар деворга бошларин қўйиб.

Қора ёғду сочиб рояль ҳам турар,
Устида чилдирма ётар бедармон,
Чанг ҳам бир чеккада хомуш ўй сурар,
Симларда ҳаёт йўқ, пардаларда жон.

Чуқур бир хаёлот ичра бариси,
Барчаси совуқ бир узлатга кетган.
Шундоқ сукунатки... санъат тангриси
Гўё бу маконни мангу тарк этган!

Мени бу сукунат айлайди адо,
Мен бу сукунатга беролмайман тоб,
Мен тоб беролмайман, бўламан фидо,
Тилсиз пардаларга этаман хитоб:

Гоҳо тин олмоққа ҳақлисиз гарчанд,
Гоҳо сукутда ҳам гарчи маъно бор.
Торларим, созларим, эртани кутманг,
Эртани кутмоқлик сизга не даркор?

Бенаво яшамоқ сиз учун офир,
Ҳаёт йўқ, бўлмаса баҳраю баёт.
Ахир сизнинг ҳаёт наволардадир,
Титрамоқ, инграмоқ, янграмоқ – ҳаёт!..

Шундай ёлвораман... чиқармай овоз,
Ошиқ маъшуфига этгандек нидо.
Бирдан овоз берар аломат бир соз,
Хомуш пардаларда уйғонар садо.

Саҳар самосида оқ кабутардай
Талпинар бир садо, қайда деб қуёш!
Қўзғалур оҳанглар, авжлар пайдар-пай,
Қўзғалур фалакка урмоқ бўлиб бош...

Ёришиб келади шифтда қандил ҳам,
Кўраман бахтиёр кўз ёшим оша:
Бошланур янги куй, янги бир байрам,
Шоир юрагида – янги томоша!..

1971

НАҚАДАР СИРЛИ КЕЧА

Нақадар сирли кеча,
Мен яна ҳайрон:
Жимжит бир ёғду ичра
Титрайди ҳар ён.
Дарахтлар вазмин боши
Самога тирак,
Улар – тун соқчилари,
Унсиз ва сергак.
Соялар – қора гилам,
Ваҳимкор, сулув,
Аста қўяман қадам,
Босади қўркув.
Соя тилсимотида
Тураман бирпас.
Ойдинлик ҳув наридан
Чақирар бесас,
Мубҳам бир нашъа билан
Тўлади кўнгил,
Янгат, тун қалъасини,
Қайдасан, булбул!
Жимжит... Кўк сукунати
Ерни аллалар.
Дарахтлар ортидан ой
Ўтар паналаб.
Изидан эргашаман,
Қайларга борур?
Мана у, ҳайбат билан
Қаршимда ёнур.
Тўхтаيمان, ҳайрат ичра
Боқаман узоқ.
Шу қадар чексиз шуъла,
Чексиз бир фироқ...

О, шу сукунат аро
Тўқинади жим –
Дала, осмон, тўлин ой
Ва менинг қалбим!..
Қайтаман, дилда янграр
Тотли бир товуш.
Борлиқ ортимдан келар,
Гўё сирли туш...
Чироқсиз уйим очар
Сўлим бир ором.
Салқин тўшак ҳам гўё
Сезгиларга ром...
Ётаман, уйқу келмас,
Уйлайман фақат.
Эшикда ой тўлқини
Ва сирли хилқат...

1970

Гўзаллар сафидан сени излайман,
Қайда дейман, жоним, шамшод бўйларинг?
Қаршимда ҳилпираб қолади баъзан
Ўша намозшомгул атлас кўйлагинг.

Гўё аросатда қоламан шу дам,
Гўё тўхтаб қолар юрагимда қон...
Сўнгра мен чопаман, чопаман, эркам,
Биласан, ошиғинг қандай чопағон!

Йўлингни тўсишга ошиқаман бот,
Исминг ҳам айтишга жуфтлайман лабим,
Қайрилиб боқасан... ҳайҳотки, ҳайҳот,
Яна аросатда қолади қалбим!

Ўша намозшомгул атлас мавжида,
Худди сенинг каби касб этиб виқор,
Табассуми ўйнаб лаби учида
Менга қараб турар ўзга бир дилдор.

Қараши... нақ ўша сендаги қараш,
Туриш тарзида ҳам сендаги маъно.
Яна кўзларида ҳайрат аралаш
«Ёмонмассан», деган ажиб таманно.

Балки, ёмонмасман, аммо не фойда,
Аммо бу бедодлик эмасми, санам,
Мен сени кўрдимми, деганим жойда
Сенмас, сенга ўхшаш бировни кўрсам?..

Майли, намозшомгул атлас кийишсин,
Балки уларнинг ҳам ёри бор мендай.
Лекин, айт, ўшалар ўзни тийишсин,
Сенинг қиёфангда юрмасин сендай.

Йўқса, ҳеч гап эмас, шу чексиз чаман,
Завқдан гуруллаган шу Тошкент аро –
Бир ғариб ҳушини йўқотса чиндан,
Олизда кўз ёши тўкса Бухоро...

Йўқса, мумкин ахир, бир парипайкар
Сенинг рафторинг-ла маст айлаб уни,
Рақиблар домига бошласа магар...
Уйлаб кўр, шўрликнинг не кечар кунини!

Мендан ўч олмоқчи анави жонон,
Аввал хироминг-ла авраб, ҳойнаҳой,
Кейин «Эргашдинг-ку!» – дея беомон
Маломатга қўйса... аҳволимга вой!

Майли, намозшомгул атлас кийишсин,
Балки уларнинг ҳам ёри бор мендай,
Лекин айт, ўшалар ўзни тийишсин,
Сенинг қиёфангда юрмасин сендай...

1971

БИР ОШИҚ МАКТУБИ

Кошкийди, кўз тутиб йўлингга чиқсам,
Менга берилмаган бу олий ҳуқуқ.
Деразанг чертишга ҳаққим йўқ, эркам,
Қўнғироқ қоқишга яна ҳаққим йўқ.

Бизни учраштирди ажиб тасодиф,
Ғариб бир тасодиф айлади жудо.
Шафқатли бир бўсанг менгадир насиб,
Мендан сенга насиб ёниқ бир нидо...

Тамом!.. Сен бедарак, менгадир сукут,
Тамом!.. Сен жимсанки, мен ҳам безабон.
Аммо ёнмоқдадир пинҳоний бир ўт,
Мен омон истайман, топмайман омон.

Йўқ, мен сезгим учун сўрамайман ҳақ,
Нима у сен учун? Ҳеч нарса эмас.
Аммоки менинг-чун оламда мутлақ
Эрмак йўқ, наинки ҳавою ҳавас.

Нима бу мен учун: иқболим, завол?
Бахтми, бахтсизликми, билмам, бир бало.
Гар хастаҳол эсам, чиндан хастаҳол,
Гар мубтало эсам, чиндан мубтало.

Талпиниб келувдинг, кўрдим, во ажаб,
Талпиниб бошқага кетганингни ҳам.
Юрибсан ўзга бир чаманни бежаб,
Ўзга бир маконга меҳмонсан бу дам.

Буюрсин, ошиғинг ўктамдир жуда,
Аммо жоним, ўзинг инсоф билан айт.
Айтгил, ҳайрат борми унинг кўзида
Хуснинг қаршисида бир дунё ҳайрат?

Буюрсин, ошиғинг ажиб бир ўғлон,
Аммо сира ошкора айладими у:
Лутфинг қаршисида олам ҳаяжон?
Ранжинг қаршисида оламча қайғу?

Шундоқ бўлса, кечир, бахтлисан, жоним,
Ёниқ таъналарим юрагимга тан.
Йўқ эса ҳайратим ва ҳаяжоним
Саргардон қуш каби кезар беватан...

Бизни учраштирди ажиб тасодиф,
Ғариб бир тасодиф айлади жудо.
Шафқатли бир бўсанг менгадир насиб,
Мендан сенга насиб ёниқ бир нидо...

1971

ХИЁНАТ

Асли хиёнатдан сўзламоқ оғир,
Бор бўлсин оламда ўтли диёнат.
Аммо не қилайлик, оламда ахир
Ҳамон кезиб юрар золим хиёнат...

У – инсон захрдан кўкарган анчар²,
У – одам зотига иблис тамгаси.
Ҳамон кезиб юрар, қўйнида ханжар,
Мунофиқ созида мотам нағмаси.

Гарчанд у касофат, ёвуз, бетайин,
Башарга ўзи ҳам, юзи ҳам қора;
Унинг ҳам тарихда ўрни бор тайин:
Қора зинапоя – қора шажара...

Қора зиналарда саф чекиб қатор
Турарлар, кўзларда ёввойи кинлар,
Бизга, авлодларга кўз тикиб хунхор,
Ўша Абдуллатиф, Мажидиддинлар.

Турарлар қул Аббос, Хўжа Хомуш ҳам,
Амир Насрулло ҳам ўшалар аро.
Бироқ бир чеккада турар, боши ҳам,
Аросатда қолган султон Бойқаро...

Қора сафингизга тушсин талваса,
Хоинлар, биз сизга қиламиз исён:
Хиёнат – оламга бўҳтон бир нарса,
Хиёнатнинг умри оламда ёлғон!..

² Анчар – афсонавий заҳар дарахти.

Шунда... кўтарилур фарёд, алам, ранж,
Шунда – асрларнинг тўфони оша
Кўринур Жайхунга фарқ бўлиб Гурганж,
Кўринур кул бўлиб қўрғон Варахша.

Хиёнат заминни хун билан безар,
Лекин самога ҳам қон сочар, оху!
Шароб деб шоирга заҳар ичкизар,
Гулоб деб олимга ичкизар оғу.

Дўзах элчиси у... мудом кўзи лўқ,
Кўзи лўқ ўлимдир – Оллоҳ акбари,
Йўқ, у ёнаётган машъал эмас, йўқ,
Хиёнат ўт қўйган Жомий мақбари...³

Жаллод ҳансирайди... Улуғбек якка,
«Ич», – деб султон тутар қора қулга қон...
Ханжар ботиб борар бола юракка,
Бола – Мўмин мирзо таслим этар жон.

Хиёнат кўрсатур шундай томоша,
Хиёнат кўрсатур шундай бир итоб.
Ёлвориб, бас! – дейман,

Бас! – дейман,
ўша –

Шаҳидлар руҳига этаман хитоб:

Асл мардоналик қонингизда-ку,
Жонингизда, ахир, ўтли диёнат.
Айтингиз, қаёқдан пайдо бўлди у,
Қаёқдан ёпишди сизга хиёнат?!

³ Ўн бешинчи асрда сафавийлар Ҳирот шаҳрини олиб, шоир Абдурахмон Жомий қабрига ўт қўйишган.

Улар жавоб бермас, боқишар гирён,
Боқишар, дегандек: «Бу оғир савол...»
Бир оғир саволким, Форобий ҳайрон,
Бир оғир саволким, Беруний ҳам лол...

Ўлим кундасидан бош узиб бир зум,
Нодира бўзлайди: «Қийнама, болам.
Бу жумбоқ чигалдир, бу жумбоқ – машъум,
Бу жумбоқ – ўлимдан оғир бир алам...»

Хиёнат қошида қолиб ҳайронлар,
Ўтаман асрлар баланд-пастидан.
Хиёнат дастидан инграр замонлар,
Тарих фарёд чекар унинг дастидан.

Жафокаш тарихим, дейман, юрак ғаш,
Елкангда уқубат, азоб намунча?
Манглайинг шўрмиди, шўрлик – болокаш,
Унга хиёнатлар битибди шунча...

То ҳануз асрайсан у «неъматлар»ни,
Чидаминг шу қадар чексиз, муаззам.
Баъзан синайвериб хиёнатларни
Бардошим битади, қиблаи аъзам:

От, уни бўйнингдан, ирғит, улоқтир,
Сенга керак эмас бу қора тумор.
Унда жаҳаннамнинг оташи ахир,
Унда қиёматнинг қора муҳри бор!

Яхшиям, замоннинг кўзида ёғду,
Хиёнат кишанда, қўллари тугун.
Ва лекин қуёшдек бахтимизга у
Хориждан тош отиб юрибди бугун.

Халқим, сен ўшанга ҳазир бўл мудом,
Ҳазир бўл, титрасин ўша қаҳрингдан,
Ахир хиёнатдир, хулласи калом,
Не-не фарзандларни юлган бағрингдан.

Сиз эса, оналар, мисоли осмон –
Энгашиб, гўдакка алла айтган чоғ,
«Оғанга хиёнат қилма ҳеч қачон», –
Деган калимани такрорланг кўпроқ.

Қиёмат йўқ, дея, дўстлар, урманг дам,
Даврон унга сира бермагай омад,
Не-не хиёнатлар кўрмади олам,
Хиёнат ортидан келар қиёмат...

1972

УЗРЛАР

Курсдошим Саид Жумаевга

Билмадим банд этиб қайси бир савдо,
Хаёлим қайларга сарсон этибман.
Кўчада дўстимга боқмай бир қиё,
Салом йўқ, алик йўқ – ўтиб кетибман.
Сездиму оҳ уриб, изимга қайтдим,
Ёлвориб, шу замон айтдим узрлар.
Мен битта қусурга узримни айтдим,
Лекин бисотимда қанча қусурлар!..
Меҳрнинг энг юксак юлдузидир – ишқ,
Ва унинг ибтидо учқуни – парво,
Беадад бир ишқим йўқ экан-ку, хўш,
Мунча бемеҳрман, мунча бепарво!
Инсофга қўл бериб ўйласам ҳозир,
Умр қалъасини хароб этибман.
Хаёлим саргашта, кўзларим басир,
Ёшлигим ёнидан ўтиб кетибман.
Қонимда кўзғалган туйғуларки бор,
Кўрмайин шарора, билмай қонишлар,
Қолибди ҳаммаси йўлларимда хор,
Ёнишлар қолибди, қанча ёнишлар!..
Китоблар қолибди менга кўз тикиб,
Уйкучи сайёҳни кутгандай кема.
Алифбони-ку, мен ўрганибман, хўп,
Лекин ўрганмайин «алиф, лом» нима...
Ҳою ҳавасларга кетибди вақтим,
Исмим такрорлашга етибди аранг.
Йўлларда соврилиб қолибди нақдим,
Қайрилиб, бир қиё боқмабман, қаранг,
Она қишлоғимда ҳамсоя кампир
Эртақлар сўйлайин, дея Синодан.

Мени чорлайвериб шўрлик бесабр,
Кўзини юмибди ахир дунёдан...
Юртим манглайимдан ўпиб доимо,
Фарзанд, деб атаркан сармаст, яқо чок,
Ўйлаб ҳам кўрмабман, бу нечук маъво,
Бу нечук ватандир, нечук хоки пок...
Олам меники, деб ўйлаб фаразан,
Фаромуш этибман ўсган элимни.
Назарга илмабман ҳаттоки баъзан
Олмосдек жарангдор она тилимни.
Аждодлар оламга солган хитобни
Биров қора деса, биров депти оқ.
Бироқ боболарим ёзган китобни
Ўзим бир варақлаб кўрмабман мундоқ.
Сезмабман бетартиб ғўнғир садодан,
«Баёт»нинг беқиёс ғўзаллигини.
Сезмабман ярқироқ балон пальтодан
Беқасам тўнимнинг афзаллигини.
Жаҳондан ўтибди умримнинг ярми
Ва лекин жаҳондан на юрум, на юқ.
Мен энди жаҳонда айблайин кимни,
Идроким суст бўлса, кўзларим юмуқ?
Элу юрт кўзига, жаҳон кўзига,
(Беҳуда такаллуф, айтинг, не даркор)
Жаҳон нари турсин, ҳатто ўзига
Қайрилиб, бир қиё боқмовчилар бор!
Бир менми, бир менми, айтинг, бир менми,
Паришон, бепарво жонларга жондош?
Олти ой ёритиб баъзи бир ерни,
Олти ой ҳаттоки боқмайди қуёш!..
Мен-ку, бир белгисиз хаёлга толиб,
Қадрдон ошнамга боқмабман қиё.
Баъзан кўрса ҳамки, кўрмасга солиб,
Башарга қайрилиб боқмайди дунё!..

Қуёш кўкдан қарар жумла жаҳонга,
Жаҳон ҳам қуёшдек ўз йўлида ҳақ.
Мен ахир инсонман, агар инсонга
Бир қиё боқмасам, осийман мутлақ!
Оламда ва менинг руҳимда бугун
Хулласки, кўп эмиш турфа қусурлар.
Азизим, нима дей тасалло учун?
Узрлар сўрайман сендан, узрлар...

1973

АБДУЛЛА ҚАҲҲОР ХОТИРАСИ

Ой ҳам оғиб кетди уфқдан қуйи,
Ярим тун нафаси келади анқиб.
Мен ҳамон бошимни эгганим қўйи,
Уйинг атрофида юраман санқиб.

Бир ёнда сукунат, бир ён лиммо-лим
Совуқ сув ариқда қилар тантана.
Уйинг атрофида айланаман жим,
Айланиб дейманки, айлансам яна!..

Олис бир юлдуздек деразангда нур
Менинг кўзларимга уринар бу дам.
Унда танҳоликда ёринг ўртанур,
Унда столингда ёниб турар шам...

Очиқ шкафдаги кийимларингни
Ёритиб турибди маъюс чироғинг.
Ким ҳам кия олур энди тўнингни,
Ким ҳам боғлай олур сенинг белбоғинг...

Сенга ҳаёт эди ҳақ деб ўртаниш,
Сўзларинг баъзида бол эмас, тахир.
Бир оз тахир бўлса, нима бўпти, хўш,
Лолагун шароб ҳам аччиқ-ку ахир...

Сен кетдинг, фалакда ботиб кетди ой,
Изингдан эргашиди тимсоли башар⁴.
Бир оз яшай қолсанг, не бўларди, ҳой,
Бир оз яшай қолсанг, бўлмасди маҳшар...

⁴ Устоз Ойбек вафотига ишора.

Мени танимасдинг, шартмиди таниш,
Мендек мухлисларинг миллион ҳисобда.
Бизларга бас эди у гўзал ёниш
Ва сарбаст садолар ўша рубобда.

Сенга насиб бўлди аввал қалбларга,
Кейин у қабрга бориб жойланиш.
Бизга ҳам қолгани кам эмас, мана
Уйинг атрофидан келиб айланиш...

Ҳа деб айланамиз, юраклар аро
Барқарор бир умид, боқий бир илинж.
Бир куни ғойибдан берарсан садо,
Бир куни қинидан қўзғалур қилич...

Тоабад бўлмассан шундай тошбағир,
Тоабад қўймассан кўзимиз ёшлаб,
Бир кун эшигингдан чиқарсан, ахир,
Қўқоний тўнингни елкангга ташлаб...

1973

СИРЛАШАР

Созим, сирлаш кўнглим билан бирлашиб,
Бу оламда яхши-ёмон сирлашар.
Сайёралар ёнар кўкда имлашиб,
Денгизлар тубида маржон сирлашар.

Шамолга шивирлаб, соч ёзар сумбул,
Ўтда ёна-ёна оғоч бўлар кул,
Бўстоннинг маҳрами гул билан булбул,
Чаманда жон ила жонон сирлашар.

Сирларга тўлибдир сийнайи олам,
Баъзида шарҳига ҳайрондир қалам.
Дўст билан душманинг, бу қандоқ алам,
Айтишиб чин ила ёлғон, сирлашар.

Асрлар дардини тоғ қилиб уйиб,
Авлодлар боқарлар ўртаниб-куйиб,
Авлодлар бахтини ўртага қўйиб,
Тарих – бобом билан замон сирлашар.

Жамол, сиринг очма, сўзинг қил тамом,
Лабларда акс этсин қўллардаги жом,
Сирларга чўмилган шу гўзал оқшом
Сенинг руҳинг билан осмон сирлашар...

1975

БИЛМАСА БИЛМАС...

Аё кўнглим, жонинг бўлсин омонда,
Ҳушёрлигинг мастлар билмаса билмас.
Қадрдонлар қадринг билсин жаҳонда,
Қадрни билмаслар билмаса билмас.

Тақдир насиб этмиш сенга навони,
Сен фақат сайр айла ўша дунёни.
Юлдузлар юз ювган зилол дарёни
Хазон, хору хаслар билмаса билмас.

«Боғингда очилмиш ранг-баранг гуллар...»
Гул эмас, муҳаббат шарори улар,
Оташ-алангани ёнганлар билар,
Ҳавою ҳаваслар билмаса билмас.

Гўзаллик мулкидир мулки жаҳоннинг,
Жаҳон ҳам мулкингдир, гўзал достонинг.
Меҳрингни билса бас давру давронинг,
Лаҳзалар, нафаслар билмаса билмас.

Жамол, сўзингдадир жамолинг сенинг,
Меҳнат, муҳаббатда камолинг сенинг,
Ёруғдир орзию аъмолинг сенинг,
Бир неча нокаслар билмаса билмас...

1975

ОТАМ

Ажаб, мен армонсиз юро билмадим,
Шу буюк, мунаввар юртга муносиб.
Отам дийдорини кўро билмадим,
Ота меҳри менга бўлмади насиб...
Болажон дўстларим ҳар гал беармон
Оталар юзига сурганида юз.
Битта суйканишга кўнглим нигорон,
Қараб тура бердим бир четда маъюс...
Ўспирин айёмим ўтди йўл қараб,
Дилда дардим очди ўзга бир хумор:
Ота, деб эшикда бир бор саломлаб,
Отини етаклаб кирмадим бир бор...
Йигитлик етишди... Янгича нолиш,
Янги нидо олди юрагимдан жой.
Ота, ёнбошланг, деб узатиб болиш,
Қуйиб беролмадим бир пиёла чой...
Ҳаммаси майлига... Сўнгги бор тошиб,
Сўнгги армон айтар бугун насибам:
Лоақал тобути олдига тушиб,
«Во, отам!» деб фарёд чеколмадим ҳам!..
Оталар бахти мўл, оталар ашки,
Баъзан подшо бўлиб, баъзан хор бўлиб.
Подшо бўлмасанг ҳам, юрсайдинг кошки,
Шу ёруғ оламда бир оз бор бўлиб...
Тугёнли кечалар кирдинг тушимга,
Ота! – деб қичқирдим, бошдан учиб ҳуш.
Сен менинг умидвор кўз ёшларимга
Қараб тура бердинг ҳар сафар хомуш...
Қайларда ётибсан, қайда у тупроқ?
Ҳаётинг қайларда топмишдир басар?
Қабрингга бир бора бошини қўймоқ
Наҳотки ўғлингга бўлмас муяссар?..

Отасиз жаҳонда яримсан, кўнгил,
Юртдан айрилсанг-чи, ғарибсан тайин.
Етим қалбдан лочин чиқмоғи мушкул,
Ғарибнинг қарчиғай бўлмоғи қийин...
Отам бўлганида, битта ҳайқириб,
Шерни қулатишга қодир бўлардим.
Отам бўлганида, шоир эмас, йўқ,
Элимга суюнчиқ, ботир бўлардим!
Бўлмасдим беҳуда хаёлга банда,
Бўлмасдим баъзида беҳудага лол,
Хуллас, толеида Камол бўлганда,
Бир оз бошқачароқ бўларди Жамол...
Бошқача бўларди бағримдаги руҳ,
Бовар этасизми, этмайсизми ё –
Бошқача бўларди ишқимда шукуҳ,
Бошқача бўларди қаршимда дунё!
Кезмасди қонимда ғуссалар, ғашлар,
Шиддат кезар эди боболарга хос.
Ўғлимга ўтарди ёруғ оташлар,
Хира бир хомушлик ўтмасди мерос.
Ҳа, ўша кўринмас найзанинг тиғи
Юракка қадалиб турмаганда кош,
Оламда камайиб бир қатра йиғи,
Оламда ортарди бир зарра кўёш!
Ахир онам бўлди шу кўйда адо,
Ёлғиз жоним эмас, куйди жонларим
Туғилмай, дунёга кўз очмай ҳатто,
Аросатда қолди укажонларим!..
Умрим-ку, ҳаддига етар беомон,
Лекин армонимга етармикан ҳад?
Жавоб бер етимга, заминуну замон,
Жавоб бер етимга, самовий сарҳад!
Кимдир у, кимдир у гўдак ёшимдан
Ёшимни оқизиб, бошимни этган?

Кимдир у отамни юлиб бошимдан,
Мени аламларга гирифтор этган?
Мени маъюсликка дучор этган ким?
Тарихнинг қўлими, қисматнинг қули?
У ҳам бир ўғилга отадир балким,
Балки у ҳам бирор отанинг ўғли...
Майли, ким бўлмасин, ерми, самоми,
Ё пучак бир даҳо, пучак бир талъат –
Золим падаркушдир ўшанинг номи,
Мен унинг руҳига ўқийман лаънат!..

1977

ПАХТАКОР ҚЎШИҒИ

Кўз очсам, кўзимга далам кўринар,
Фасллар фаслни қувлаб, суринар.
Юрак типирчилар, юрак уринар,
Ҳей, жўяклар аро талошим менинг!

Симобий саҳардан хуфтонгача то,
Ҳар куни фалакка чиқиб бехато,
Нур ато этасан, фақат нур ато,
Ҳей, ҳориб-чарчамас қуёшим менинг!

Менга писанд эмас селлар, бўронлар,
Қайноқ саратонлар, совуқ мезонлар,
Миллионлар кетидан яна миллионлар...
Ҳей, темир қалъадек бардошим менинг!

Умрми заҳматда кечмаса умр,
Пешонам теридан – манглайингда дур,
Инқилоб асри бу, қани, олға юр,
Ҳей, пўлат техникам, йўлдошим менинг!

Йиғармиз қуш бўлиб заррама-зарра,
Гоҳ яқин, гоҳ йироқ кўринар марра,
Яна бир зўр беринг, яна бир карра,
Ҳей, болажонларим, қўлдошим менинг!

Даврада тенг бўлиб, сўрайман тенгдан:
Дарё, муҳаббатинг аяма мендан!
Айланай сендану ўргилай сендан,
Ҳей, Осмон, ҳей, Замин, тенгдошим менинг!

Ҳар йили ҳосилни тоғ қилиб уйиб,
Ҳар йили роҳатни эртага қўйиб,
Ҳар йили меҳнатнинг гаштига тўйиб,
Оқариб боради шу бошим менинг!..

1977

НАЖОТ МАЙДОНИ

Олам хусусида неча таълимот
Ўқидик, ўргандик, биламиз кам-кам,
Замонда макон бор, маконда ҳаёт,
Ҳаёт ичра нажот майдончаси ҳам...
Қушча чирқирайди кўкда шу нафас,
Ортида оч бургут – ажал сояси.
Қадрдон ковакка етиб олса, бас,
Нажот майдонидир унга уяси.
Ажал чангалида бўғилар гўдак,
Очлик ҳамла қилур жуда беомон.
Бир меҳрибон сийна, мунис бир кўкрак
Нажот майдонидир унга шу замон.
Кўча ўртасида биров беқарор,
Машина занжири узилмас бир зум,
Нажот майдонига етмоғи даркор,
Агар улгурмаса, улгурар ўлим.
Ажал чангалига чап бериб ҳар дам,
Чарх узра чақиндек чаппор урган эр.
Ошиқар заминга қўйсам деб қадам,
Нажот майдонидир унга она Ер...
Хулласки ҳаётмас, баётмас – ўсал
Нажот майдонисиз шу сўнгсиз ҳаёт.
Лекин нима бўлур баъзида ўшал –
Нажот майдонида бўлмаса нажот?
Бургутга чап берган қушча ҳам зотан,
Ҳавода тушмайин ажал домига,
Қадрдон ковакка етаркан баъзан
Тушган-ку чирқираб унинг комига.
Она бағрида ҳам оташда куйиб,
Гилосдек лаблари қурғаб зиёда,
Нажоткор сийнага бошини қўйиб,
Жон берган гўдаклар йўқми дунёда?

Йўқми ё хатарни оралаб жадал,
Кўзлари жавдираб мисоли овчи,
Нажот майдонига етгани маҳал
Йиқилиб, ер қучган шўрлик йўловчи?
Кўйинги, ўпюрак неча космонавт
Юлдузлар баҳрида топиб тасалло,
Замин қирғоғига мана, оқибат
Етдим! – деганида етди-ку бало!..
Она Ер, оқшомлар оғушида лол
Ўйлайман, депсинар шу буюк жонинг.
Турмушинг, давронинг маълум-ку, алҳол,
Лекин борми сенинг нажот майдонинг?
Ҳаёт майдонингдир шу чексиз фазо,
Мураббий шу қуёш – жисмингга тирак.
Нажот майдонингдир кам эмас, расо
Сенга банда бўлган тўрт миллиард юрак!
Шуни деб ўзлигинг нурга ўрайсан,
Шуни деб бошингга чирмайсан қаро.
Тўрт миллиард юракдан нажот сўрайсан,
Тўрт миллиард ҳокимга ўзинг фуқаро...
Сен нажот сўрайсан, лекин нима бу? –
Бурчак-бурчакларда қора талваса...
Она Ер, не бўлур, нима бўлур у –
Нажот майдонингда нажот бўлмаса?
Бу машғум саволдан сесканур олам
Ва хаёл уфқида жонланур, ҳайҳот,
Фалакка чирмашган олов-жаҳаннам,
Хиросима! – деган ёниқ бир фарёд...
Фарёд олам узра бир лаҳза яшар
Ва сўнар, қуйилар қалбга тасалло:
Она Ер, башарга нажотсан, башар –
Нажот майдонини ёндирмас асло!

1977

1

Меҳр ҳам ўзингсан, тобон ҳам ўзинг,
Шу сўнгсиз, қироқсиз коинотга бош.
Фалакни ёндирган армон ҳам ўзинг,
Демакки, танҳосан, аълосан, қуёш!
Лекин сен Ватанни тутиб бегона,
Йироқларда юриб, келмасанг ёвуқ,
Қанча юксак бўлма, қанча ягона,
Мен сени қуёш деб атамасман, йўқ.
Мен фақат кўзимни тўлдириб ёшга:
Лаънат бўлсин, дейман, сендай қуёшга!..

2

Арш ҳам ўзингдирсан, осмон ҳам ўзинг,
Муаззам бир чодир, мовий чамбарак,
Собиту сайёрга макон ҳам ўзинг,
Демакки, онасан, паноҳсан, фалак!
Лекин сен Ватанни тутиб бегона,
Найсонингни ундан айласанг дариф,
Қанча афсун бўлма, қанча афсона,
Мен сени фалак, деб атамасман, йўқ...
Мен фақат ўртаниб, оҳ уриб якка:
Лаънат бўлсин, дейман, сендай фалакка!

Қатра ўзингсан-ку, уммон ҳам ўзинг,
 Бир журъа ўпишинг – ерга тўтиё,
 Достонда гул очган бўстон ҳам ўзинг,
 Демакки, сеҳрсан, сафосан, дарё!
 Лекин сен Ватанни тутиб бегона,
 Ўзга йўл танласанг, ўзга бир йўриғ,
 Қанча жонон бўлма, қанча жонона,
 Мен сени дарё деб атамасман, йўқ.
 Мен фақат бонг уриб арзу самога:
 Лаънат бўлсин дейман, сендай дарёга!..

Фақир ҳам ўзингсан, султон ҳам ўзинг,
 Оламга эгалик сенга ярашар,
 Ишқ билан йўғрилган иймон ҳам ўзинг,
 Демакки, оқилсан, қодирсан, башар!
 Лекин сен Ватанни тутиб бегона,
 Четлаб юраверсанг, кўзларинг юмуқ,
 Қанча фард бўлмагин, қанча фарзона,
 Мен сени башар, деб атамасман, йўқ,
 Мен фақат юрагим тўлдириб қонга:
 Лаънат бўлсин дейман, сендай инсонга!

1978

ТИЛАК

Ўғлим Акмалжонга

Жажжи бола, дўмбоқ ўғил
Ширин-ширин туш кўрар.
Тушларини чуғур-чуғур
Сўйламоқни хуш кўрар:
– Ойижоним, боғимизга
Келибди бир қарқуноқ,
Кўзларимиш хандонписта,
Қанотлари – ярқироқ...
Аввал боқсам, тили билан
Соз чалибди чулдираб.
Кейин боқсам, кўзларидан
Ёш оқибди милтираб...
Ойи, ўша нега ҳадеб
Чулдирайди, йиғлайди?
Ойи, ўша яна қайтиб
Келадими, келмайди?..
Жажжи бола, дўмбоқ ўғил,
Ширин-ширин туш кўрар.
Тушларини чуғур-чуғур
Сўйламоқни хуш кўрар.
Ойиси дер: – Ухла, болам,
Бирпас ухла, болажон!..
Мен дейманки, тингла, болам,
Бирпас тингла, болажон!
Туш дегани бежиз бўлмас,
У бир сайёр қуш бўлур.
Мунчоқ-мунчоқ кўзларида
Хаёл бўлур, хуш бўлур.
Хаёлларнинг гулбоғида
Парвоз қилур қушларинг.

Аср билан видолашув

Парвоз қилур орзуларинг,
Парвоз қилур тушларинг...
Умидларнинг уммонида
Ўзни ғаввос этарсен.
Осмонларга каманд ташлаб,
Юлдузларга етарсан...
Ёнишларда яшар юрак,
Ёнишларда кечар ҳол.
Алпомишдек майдонларда
От сурарсан эҳтимол...
Ўшанда ҳам «Ойижон», деб
Тушларингни айттарсан,
Лекин болам, бир кун келиб,
Бу йўлингдан қайтарсан.
Фараҳли бир ойдин кеча,
Ё фараҳли субҳидам,
Ойдек тўлиб, тушларингга
Кирар зебо бир санам!
Зебо санам асир этар
Йигитларнинг мардини.
Йигит марди ойисига
Айтмас юрак дардини...
Пинҳон-пинҳон у санамнинг
Оташини туярсан,
Хаёлида ўртанарсан,
Ҳижронида куярсан...
Ҳаммасига бўлур чора.
Бўлар тайин бир дармон.
Лекин бир кун юрагингга
Келиб кўнар бир армон...
Оҳ урарсан, ўтли бир оҳ,
Бўтам, шунда нор бўлиб,
Тупроқ эмас, олам-жаҳон
Кўзларингга тор бўлиб...

У нимадир, билолмайман,
Надир унинг исмати?
Балки башар қисматидир,
Балки жаҳон қисмати.
Балки буюк боболарнинг
Яксон бўлган юраги?
Асрларнинг тилагидир,
Наслларнинг тилаги...
Балки кўкка пайванддир у,
Балки ерга пайванддир.
Не бўлса ҳам, баланддир у,
Қуёшдан ҳам баланддир!
Армон – баланд, пастда қолиб,
Тушларингда инграрсан.
Тушларингда хўрсинарсан,
Тушларингда йиғларсан.
Мажҳул-мажҳул саволлардан
Сархуш бўлиб бошларинг,
Юзларингдан ёстиғингга
Оқиб тушар ёшларинг...
Шу дақиқа умринг топар,
Болам, янги ибтидо.
Ўша дамга мен тасаддуқ,
Ўша дамга мен фидо!
Туш айтарсан тилларингга
Мазасини келтириб.
Туш кўрмаган миллионларнинг
Ҳавасини келтириб.
Уялурлар унда нурсиз
Чироқ бўлиб юрганлар.
У мунаввар армонлардан
Йироқ бўлиб юрганлар...
Умр бўйи армонларда
Ёниб юргин, болажон.

Тушингда ҳам армонларга
Қониб юргин, болажон.
Ёруғ бўлсин орзуларинг,
Тиниқ бўлсин тушларинг,
Болажоним, жаҳон бўйлаб
Учиб юрсин қушларинг!..

1978

СУВАЙДО

Буюк Навоийнинг бош луғатида
Не-не тушунчалар пинҳону пайдо.
Уша олам-жаҳон сўзлар қатида,
Аломат бир сўз ҳам келар: сувайдо...

Юрак ўртасида нуқта эмиш у,
Қора нуқта эмиш, куйик бир нуқта.
Хаттотнинг хатидек пухта эмиш у,
Кимларда жизғанак, кимларда сўхта.

Ҳижрондан туғилса – қонли бўлармиш,
Армондан туғилса – дардли қорачиқ.
Ҳамиша кўз каби жонли бўлармиш,
Ҳамиша кўз каби оламга очиқ.

Одамлар бировни буюк деганда,
Балки шу жиҳатни назарга илган:
«Хусрав кўксидаги куйик» деганда –
Саъдий сувайдони шараф деб билган⁵.

Ҳай, инсон, йўлингга ёр бўлсин омад,
Ёр бўлсин азалдан абадгача то.
Эндиги ҳамма гап шундадир фақат:
Қалбингда жой олмиш қайси сувайдо?

Куйгансан шам каби ё машғал мисол,
Куйикдир кўксинга «дард» деб уйганинг,
Лекин сен ўртаниб-куйганда алқол,
Юртим, Ватаним, деб борми куйганинг?

⁵ Шайх Саъдий: «Ҳар ким у дунёда бир нарса билан фахрланиши керак, мен мана шу турк (шоир Хусрав Деҳлавий)нинг кўксидаги куйиги билан фахрланаман», – деган.

Ёнгансан, ёндирган қанча муаммо,
Муаммо ечгансан ёниб эрта-кеч.
Яшамоқ азмида ёнаркан аммо,
Элим деб, тилим деб, ёнганмисан ҳеч?

Ёнингдан бепарво ўто билмадим,
Бенасиб эмасман дардингдан башар.
Менинг ҳам юрагим жазиллар, балким
Менинг ҳам қалбимда сувайдо яшар.

Бағримга доғ қўймиш қайси бир алам?
Бу қайси аламнинг муҳри, касрати?
Ўғилни тупроққа қўймишди оғам,
Балки бу ўшанинг доғи-ҳасрати.

Дўст ҳам йиғлар эмиш ҳабиб олдида,
Юзимда кўз ёшим изи шашқатор.
Юртидан айрилган ғариб олдида
Менинг ҳам бош эгиб йиғлаганим бор...

Сувайдо жонларда яшайди мутлақ,
Биз билан келгандир, биз билан кетар.
Сувайдода мардлик акс этади, ҳақ,
Лекин номардлик ҳам унда акс этар.

Оқшомлар юраман хаёлга тўлиб,
Бошимда юлдузим бўлур ҳувайдо.
Мен унга ҳар сафар боқсам термилиб,
Шаффоф сийнасида – қора сувайдо...

1979

ҚЎҒИРЧОҚЛАР

Тошкентда ўтказилган халқаро қўғирчоқ театрлари фестивали муносабати билан

Юртим чиройига бериб пардозлар
Мусаффо фалакда ёнади офтоб.
Келинг ҳар тарафдан, қўғирчоқбозлар,
Бу кунлар қўғирчоқ ўйнамоққа боп.
Келингиз, нима кўп – бунда бола кўп,
Болалар, болалар... маъсум ва мурғак.
Йўлларни тўлдириб юришар тўп-тўп,
Залларни тўлдириб чалишар чапак.
Шундоқ аломатдир бизнинг шоввозлар,
Нуқул тилларида олқиш ва хитоб.
Келинг ҳар тарафдан, қўғирчоқбозлар,
Бу кунлар қўғирчоқ ўйнамоққа боп.
Маили, тумшуғидан илинсин бўри,
Ой осмонга бурсин олтин қайиқни.
Маили, тулкиларнинг қурисин шўри,
Қуён қуваласин маймоқ айиқни.
Маили, эртақларга ишониб чиндан,
Болалар кўтарсин қийқириқ, чуввос,
Лекин сиз, азизлар, ранжиманг мендан,
Мен бир оз ўртаниб, ўй сурсам бир оз.
Чунки бир ҳақиқат менга ошкор,
Чунки мен кўз солиб кўрганман неча:
Оламда ўзга бир қўғирчоқлар бор,
Қўғирчоқбозлар ҳам бордир ўзгача.
Ҳайҳот, ўз номига улар ҳам инсон,
Улар ҳам ўзича ҳаётга машғул.
Бири ўйнатгандан ўйнатар чунон,
Бири ўйнагандан ўйнайди нуқул.
Бири, «мана мен» деб қаршингда турар,
Лекин ортидадир бошқа бирови.

Унинг изми билан манави юрар,
Унинг қўлидадир бунинг жилови...
Шундайлар жаҳонга солади ғулув,
Тузиб жаҳонро неча «боз-боз»лар –
Одам шаклидаги қўғирчоқлару
Иблис қавмидаги қўғирчоқбозлар.
Қўғирчоқ сингари эгишиб бўйин,
Юрганлар гоҳ қора, гоҳи оқ бўлур.
Фақат гадо эмас қисматга ўйин,
Подшо ҳам гоҳида қўғирчоқ бўлур.
Ўзни тасаввурга айласанг банда,
Машриқдан Мағрибга этолсанг парвоз,
Кўзингга чалинур неча шарманда:
Пол Поту Паҳлавий, Пиночет, Самос...
Шундайлар дастидан ҳар куни тайин
Оёқ ости бўлур шарафул инсон.
Нега шундайларни кўтарар Замин?
Нега шундайларни сиғдирар Замон?
Кел энди, оламга бўлсин деб тортиқ,
Буюк эҳсонингни шайла, Истиқбол.
Замин, шундайларни кўтарма ортиқ,
Замон, шундайларни тезроқ сурақол!
Нур балқиб коинот кошонасида,
Нурларга чулғансин курраи олам.
Элларнинг қисмати пешонасида
Қўғирчоқ бўлмасин, қўғирчоқбоз ҳам.
Айёмлар нафаси бўлиб фараҳнок,
Тонгларда уфурсин боди саболар.
Шу азиз тупроқни билиб хоки пок,
Зиёрат қилгали келсин боболар.
Одамзод бўлмасин иблисга банда,
Кулгилар янграсин мағрур, хушчақчоқ.
Қўғирчоқбоз яшаб театрларда,
Саҳнада керилиб юрсин қўғирчоқ...

1979

ШОИРГА

Дамлар ўтиб борар, кечар давронлар,
Баъзида кун ойдин, баъзан ой қаро.
Ҳаётда гоҳ сукут, гоҳи суронлар,
Ҳаётнинг шу сўнгсиз тўлқини аро
Шоирим, юрасан сен ҳам муқаррар,
Балки саодатманд, балки синиқсан.
Адолат туйғуси билан мунаввар,
Адолат туйғуси билан тиниқсан!
Лекин сен ҳам этиб инсофингни соб,
Сен ҳам ўз-ўзингни ўйласанг фақат,
Демак, соб бўлибди оламда инсоф,
Демак, рўй берибди қора қабоҳат...

* * *

Олам-ку маърака майдонга ўхшаш,
Умрлар ёнади оловларида.
Ҳаётда гоҳи сулҳ, гоҳида саваш,
Ҳаётнинг алғову далғовларида,
Шоирим, борасан сен ҳам муқаррар,
Балки увовқирсан, балки йириксан:
Ҳақиқат туйғуси билан музаффар,
Ҳақиқат туйғуси билан тириксан!
Лекин сен ҳам агар тиланиб омон,
Сен ҳам ўз-ўзингни ўйласанг фақат,
Демак, соб бўлибди оламда иймон,
Демак, рўй берибди қора қабоҳат...

* * *

Одам туғилади, одам ўлади,
Гоҳ қувонч, гоҳида қайғуга тўлиб.
Шундоқ бўлган эди, шундоқ бўлади,
Шу фоний сафларга сарбаста бўлиб,

Шоирим, ўтасан сен ҳам муқаррар,
Гарчи ардоқлисан, гарчи суюксан:
Шижоат туйғуси билан мукамал,
Шижоат туйғуси билан буюксан!
Лекин сен ҳам агар этиб номардлик,
Сен ҳам ўз-ўзингни ўйласанг фақат,
Демак, соб бўлибди оламда мардлик,
Демак, рўй берибди қора қабоҳат...

1979

УЛУҒБЕК

Кўҳак кўргонини кучоқлаб, қуршаб,
Мажнунтоллар турар, сочлари ёзиқ.
Соч ёзиб туришар санамга ўхшаб
Ва лекин қўллари самога чўзиқ...
Бу манзил ер эмас, осмон тагидир,
Курраи заминнинг ясат хонаси.
Бу – аршу аъзамнинг бир этагидир,
Улуғбек мирзонинг расадхонаси.
Тошинг шу маконда бўлсин деб тугал,
Келганлар кетарлар битта тош қўйиб.
Мен эсам бош уриб келаман ҳар гал
Ва лекин кетаман доим бош қўйиб...
Ҳар гал дилшод келиб, қайтаман дилхун,
Кўзим тийра тортиб, ҳисларим ботил,
Бу ерда Улуғбек шаҳиддир ҳар кун,
Муртад Абдулатиф ҳар куни қотил!
Бу ерда оқдиру қародир юзим,
Қувончу қайғуга бирдек ботибман.
Гўёки шаҳид ҳам, қотил ҳам ўзим,
Улуғбекдирману Абдулатифман.
Бу ерда ғурурим бир олам-жаҳон,
Лекин маломатим жаҳонга тутун.
Бу ерда кўкларга юксалиб чунон,
Қаро ер қаърига кирибман бутун.
Бу ерда кўзларга кундай ошкор
Ва яна аёндир шунга баробар.
Осмонга етгудек маърифатим бор,
Лекин жаҳолатим жаҳаннам қадар.
– Мана, кўриб қўйинг, бизлар ким эдик! –
Мақтанмоқ бўламан, лекин тилим лол.
Қарғамоқ бўламан, қўймас Улуғбек,
Юраман довдираб, бир афтодаҳол.

Дўстлар, ҳақиқат бу, чучук ва тахир,
Яширмай ўртада кўрайлик баҳам:
Улуғбек осмондан тушмаган ахир,
Осмондан тушмаган Абдулатиф ҳам.
Улуғбек аллома эди беқиёс,
Лекин Абдулатиф ўшанинг насли.
Наҳот ўз бўйинини чопса қиличбоз,
Наҳот ханжар чекса аслига асли?
Тарихий Турон бу, яшнаб-кўкарган
Боғида битгани нуқул низолар.
Акалар укани тупроққа қорган,
Мирзолар устига юрган мирзолар.
Бу ерда отани ўлдирган ўғил,
Ота ҳам этмаган ўғлига шафқат.
Биз ўз қонимизни тўкканмиз нуқул,
Биз ўз пайимизни қирққанмиз фақат.
«Сен киму мен ким»га тақалиб иши
Аждодлар талашиб ўтган бесабр.
Юртига сиғмаган Синодай киши,
Донишдай кишилар топмаган қадр...
Яхшиям, замона айлаб сарафроз,
Кўзимиз ўнгида ёришди олам.
Қонларда Улуғбек яшайди, бу рост,
Лекин яшамасми Абдулатиф ҳам?
Худбинлик гоҳида қул қилар бизни,
Жаҳолат қиламиз қанчадан-қанча.
Гоҳо таниёлмай ўз-ўзимизни
«Кимсан?» деб сўраймиз шармандаларча.
Саволни хуш кўрар одамзод хайли,
Сўраб-суриштириш одат азалдан.
Менинг қишлоғимни сўрашар, майли,
Лекин сўрашади: қайси гузардан?
Ноаҳиллик деган ёвуз бир бало
Неча бор бошларда синдирди таёқ.

Лекин биз инсофни унутиб гоҳо,
Оқни қора деймиз, тираймиз оёқ.
Ўзинг мададкор бўл, мунаввар Идрок,
Ўзинг мададкор бўл, қодир Ақлу Ҳуш.
Қонларда Улуғбек яшайберсин пок,
Лекин руҳимиздан кетсин падаркуш.
Судси фахри⁶ саҳни юлдузга тўлиб,
Гумбазлар устида ёнавер, қуёш.
Биз ҳам улуғ бўлиб, Улуғбек бўлиб,
Улуғлар ёнида кўтарайлик бош!..

1979

⁶ Судси фахри – астрономик ўлчов асбоби.

КЛУБАТРА

(Шекспирни ўқиб)

Башар тарихида ажиб бир хилқат,
Малоҳат баҳрида олмос қатрасан.
Аммоки мен учун шарқона сифат
Мужассам хаёлсан... Клубатрасан!..
Шундоқ деб ёзибди Беруний бобом,
Шундоқ деб ёзмишлар боболар бари.
Балки гулгун эдинг, балки гуландом,
Лекин не бўлса ҳам, самовий пари...
Фотиҳ Искандарни бир нигоҳ билан
Бир ажиб ўтларга солган Равшанак⁷.
Сен ўша оташдан унган ниҳолсан,
Сен ўша равзада етишган данак.
Аввал Машриқ сари, кейин басма-бас
Мағрибга эсибди тақдир ҳавоси.
Пойингда Нил ўйнар, Зарафшон эмас,
Маконинг бўлибди Миср маъвоси.
Сен шунда малика, маликул башар,
Сеҳрлар жо бўлиб ётар исмингда,
Искандар шиддати жонингда яшар,
Равшанак жамоли яшар жисмингда.
Лекин билармисан, эй жонга офат,
Лекин билармисан, эй жаҳонга жон,
Минганинг тахт эмас, санги қабоҳат,
Кийганинг тож эмас, савдойи жаҳон!
Кимга тарихдирсан, кимга томоша,
Мен учун эмассан тақдиримдан чет.
Тақдир насиб этиб, минг йиллар оша,
Учрашиб турибмиз, мана, бетма-бет.

⁷ Равшанак – Самарқанд подшосининг қизи. Искандар унга уйланган. Шарқда «Клубатра» номи билан машҳур бўлган Клеопатра ўшалар авлоди.

Сенинг қисматинг-ку шундай беқарор,
Мен ҳам чок этайин энди яқони:
Сенинг-ку бир қадар суғдийлигинг бор,
Менинг ҳам қалбимда суғдийлар қони.
Ҳолингга куяман, куймасам бўлмас,
Ҳолингга куяман, пари пайкарим.
Рим деган менга-ку таҳдид этолмас,
Сенга таҳдид солар, таҳдид этар Рим.
Нилда тўлқин турса Римдан даракдир,
Наҳанг қорни очса, билмайди шафқат.
Римга ғалла керак, тилло керакдир,
Араз ҳам, ғараз ҳам унга шу фақат.
Рим текин сўрайди, фақат сув текин,
Текин бермаганга етади зарби.
Ўзини улуғ деб улуғлар лекин,
Ўзини боқишга етмайди қурби...
Шунинг-чун Мисрнинг ранги қаҳрабо,
Шунинг-чун у маҳрум шону шарафдан.
Римдан офат келур... лекин ажабо
Ошиқ ҳам келармиш ўша тарафдан.
Кўйингда Антоний гадодир буткул
(Ёрлақа, Муҳаббат, уни ёрлақа!)
Амаллар, унвонлар шу оташда кул,
Ғаразлар, аразлар бари бир чақа.
Оқибат сеҳрини айлади зоҳир,
Севгига сажда қил, буюк Осмон.
Номардлар наслидан мард чиқди охир,
Қотиллар қавмидан чиқди қаҳрамон...
Майдонга тикилмиш жаҳоннинг кўзи,
Майдонга ёғилур жаҳоний шараф.
Майдонда бир тараф – Антоний ўзи,
Буюк кўшин билан Цезарь – бир тараф...
Агар минг йилларни қилмоқ бир қадам
Имкони бўлсайди ушбу нафасда –

Мен ҳам шу майдонга тушардим, санам,
Ботир Антонийга бўлиб сафбаста!..
Улар Антонийни аяшди, ҳайҳот,
Лекин аяшмасди мени ҳеч қачон.
Номинг, номусингга тикардим ҳаёт,
Номинг, номусинг деб берар эдим жон...
Фалакдан бир нажот етмади сенга,
Нажот етиб келди заминдан, ёҳу!
Илон оғиз солди кумуш сийнангга,
Гулбарг лабларингга таралди оғу.
Жаҳондин кетдингу муродга етдинг,
Жаҳон ҳам қолди-ку сендан айрилиб.
Сен-ку Антонийнинг ортидан кетдинг,
Ортингда турибман, қара, қайрилиб...
Сенга заҳар қўйиб, қадаҳ тутди ҳақ,
Билмадим, менга не тутаркин соқий.
Лекин биламанки, Гўзаллик барҳақ,
Лекин биламанки, Муҳаббат боқий!
Руҳинг омон бўлсин дунёда санам,
Муҳаббат кўкида қилавер парвоз.
Машриқдан Мағрибга сабо эсан дам
Қулоғингга етсин суғдиёна соз...

1979

ҲАМЛЕТ

Эшик тақиллади, эшик олдида,
Чиқсам, бир танишдек нотаниш эди.
Маъюс бир табассум ўйнаб лабида,
Таъзимга бош эгиб, Ҳамлетман, деди.
Ғариб бир таҳайюр юз берди менда,
Юзига довдираб тикилдим бир зум.
Қўл бердим, қўл берди, юзи-кўзида
Ҳамон ўша-ўша маъюс табассум.

– Марҳамат!..

– Ташаккур. Вақтим зиқ эди...

Шунда ҳам лабида ўша нимкулги.

– Кўришмоқчи эдим... Кўрдим, хайр энди...

Ғамгин эди, ғоят ғамгин эди у.

Кетди. Қайрилмади. Қадами дуп-дуп

Ёғоч зиналарга шарпалар ёйиб.

Ортидан югурдим. Кўринмади. Йўқ.

Ғойиб бўлган эди, бирпасда ғойиб.

Бош эгиб, йўл олдим уйимга секин,

Йўл олдим, ўзимга таъналар айта.

Эшик пойлаб ўтди кунларим, лекин

Ҳамлет эшигимга келмади қайта...

Хаёллар домига ташладинг мени,

Садо бер, ташрифинг яна раво эт.

Сени соғинаман, қўмсайман сени,

Қайларда юрибсан, жигарим Ҳамлет!

Тунлар ўй сураман, ўйларим мубҳам,

Нега бир келганча кетдинг бедарак?

Нега нишон бўлди сенга остонам?

Мендек бир ошно сенга не керак?..

Шундоқ деб эшикка тикиламан, бас,

Яна дардим этар юрагимни фош.

Асрдош эмасмиз, ватандош эмас,

Лекин юракдошимиз, Ҳамлет, юракдош!

Сен-ку замонлардан ўтдинг ярқираб,
 Мен ҳам шу жабҳада урмоқчиман бонг.
 Руҳинг излаб келмиш руҳимни, ажаб,
 Руҳим излаб борса руҳингни, не тонг...
 Руҳимиз ундошдир, Ҳамлет, нақадар,
 Йўқса, иккимизга кўришмоқ қаён?
 Сен-ку юрагингни очдинг бир қадар,
 Мен ҳам этай дейман дардимни аён...
 Ҳали ҳам қабоҳат яшайди ерда,
 Ҳали ҳам шум фалак – жобиру жаббор,
 Ҳали ҳам уйингда ўлтириб тўрда,
 Жонингни олгувчи амакилар бор.
 Ҳали ҳам шундайлар учрайди бот-бот,
 Уларга севги – пуч, вафо – афсона.
 Сени-ку жинни, деб аташди, ҳайҳот,
 Ўшалар наздида мен ҳам девона...
 Сен-ку аламларга дуч келдинг талай,
 Кам эмас менинг ҳам татиб кўрганим.
 Лаэрт аямасдан қилич ургандай,
 Менга ҳам тиф солди дўст деб юрганим...
 «Ё ҳаёт, ё мамот!» – юрагинг оҳи
 Ҳали ҳам юксалган самога устун.
 Мен ҳам шу аламни шивирлаб гоҳи,
 Гоҳида қичқириб айтаман дилхун...
 «Ё ҳаёт, ё мамот!» – жонларда яшар,
 Уни тумор қилиб таққанмиз гўё.
 Шу сўзни шивирлаб ёд олди башар,
 Шу сўзни ҳайқириб айтмоқда дунё.
 Ҳайқириб турибди жаҳон бесабр,
 Қўлида, қўйнида, қўнжида оташ,
 Кел энди, дардларим эшитиб бир-бир,
 Менга тасалли бер, Ҳамлет – жафокаш!..
 Сало йўқ... Хаёллар судрайди лекин,
 Кўчага чиқаман, ғаройиб бир ҳол:

Биров кетиб борар, ўшани секин
Ҳамлет, деб ўзимча этаман хаёл.
Хиёбон бошида тураман бир зум,
Аланглаб, бировни излайман ҳамон.
Ярқ этган бир нигоҳ, маъюс табассум
Мени хаёлларга бошлар бегумон...
Дўстим, давраларда мени афу эт,
Гоҳо қотиб турсам, қўлимда бода.
Не қилай кўзимга кўринар Ҳамлет,
Кўзимга кўринар буюк шаҳзода!..

1979

ҲОЛ

Салқин саҳар,
Салқин саҳар кўйнида
Майин-майин тебранади япроқлар.
Шатир-шутур ёғаётган ёмғирни
Шапир-шупур ичаётир тупроқлар.
Мен ҳам саҳар сурурига тўйиндим,
Ёмғирларга юзим ювиб, суюндим.

Салқин-салқин уфуқларнинг ортидан
Қоронғули салқи бўлиб туради.
Шамол тентиб, қанотлари ҳўлланиб,
Елпиб-елпиб юзларимга уради.
Қандоқ яхши, яланг оёқ йўл юрсанг,
Сув бўйида мазза қилиб ўлтирсанг...

Оҳ, тиниқ сув, ариқ тўла тиниқ сув,
Живир-живир мовий осмон парчаси!
Мавжларингга сочларини солибдир
Майсаларнинг, кўкатларнинг барчаси.
Мен ҳам сенга қўлларимни солайин,
Юзларимни чайиб-чайиб олайин.

Дарахтлар ҳам боқишади меҳрибон,
Чор атрофим – думбул ўрик даласи.
Яшил олам – бошим узра соябон,
Олам гўзал, мен – оламнинг боласи.
Термиламан армонли бир қуш каби,
Борлиқ-жаҳон кўзларимга туш каби...

Бир қуш каби
Овлоқда, сув бўйида
Овоз қўйиб, сайрамоқчи бўламан.
Аммо ўша яшил дала қўйнида
Яна ажиб бир қушча бор, биламан,
Мўъжаз қушим, дейман, менга садо қил,
Шу оламни юрагимга ато қил!..

1979

ОНА ТОВУҚ ВА ОЧКУЗ ҚАРҒА ҲИКОЯТИ

Куз охирлаб қолган эди,
Уфурарди қора қиш.
Бирмас, ўнта бола очди
Она товуқ бояқиш.
Алпонг-талпонг юра кетди
Олачипор жўжалар.
Она товуқ парвонадир
Кундузлару кечалар.
Юришади палапонлар
Хазонларга ўралиб.
Маржон каби тизилишиб,
Мунчоқ каби таралиб,
Она товуқ қанот қоқар,
Қанот қоқиб, ҳай-ҳайлар.
Хатарлардан огоҳ этар,
Балолардан авайлар.
Кунлар шундай ўтар эди,
Келди ногоҳ қора кун.
Пайдо бўлди қора қарға,
Қағиллаган оч кузғун.
У кўз солиб суқли-суқли,
Ютингандан ютинди.
Бир чеккада қотган кўйи
Пойламоққа тутинди.
Тошдек қотиб, тош сингари
Отилди сўнг ногаҳон.
Унинг қора чангалида
Чирқиради палапон...
Акалари, укалари
Йиғладилар чирқиллаб.
Она товуқ боласига
Аза тутди чурқиллаб.
Йиғлай-йиғлай кўникди у,

Кўникмайин не илож.
Лекин яна эртасига
Пайдо бўлди ўша оч...
Яна товуқ зор қақшади
Кўкка учди ноласи,
Яна қарға чангалида
Кетди битта боласи.
Учинчи кун келди қузғун,
Тўртинчи кун қолмади.
Товуқ қанча фарёд солди,
Қарға қулоқ солмади.
Товуқ боши чиқмай қолди
Аламдану кўзёшдан.
Қарға ямлаб юта берди,
Юта берди бир бошдан.
Товуқ йиғлар: болалари
Кетаётир камайиб.
Охир битта жўжа билан
Қолди шўрлик мунғайиб.
У мунғайиб, бағри куйиб,
Ёлғизига қарайди.
Еру кўкдан фақат шуни
Аямоқни сўрайди.
Лекин товуқ тепасида
Қузғун яна айланар.
Шу биргина гўдакни ҳам
Ямламоққа шайланар.
Ана, ногоҳ шўнғиди у,
Човут солди беомон.
Унинг ёвуз панжасига
Тушди ёлғиз палапон.
Она қалби тўлиб кетди
Фарёдгаю фиғонга.
Зоғ ортидан ташланди у,
Кўтарилди осмонга...
Жонҳолатда учиб борди,

Кесиб учқур шамолни.
Мен узоқдан тасодифан
Кўриб қолдим бу ҳолни.
Лекин, эвоҳ, етолмади,
Етолмади она қуш.
Қулаб тушди, етиб борсам,
Жон берибди бояқиш...
Боқсам қарға тол бошида,
Гўё дерди: «Бопладим!»
Милтиғимни олиб чиқиб,
Бир ўқ билан сопладим...
Кўрдим атай: қони оқиб,
Шалпайганча ётарди.
Жони чиқиб борарди-ю
Ўлжасини ютарди...
Ҳайратларга чўмиб шунда
Туриб қолдим, ҳай дариг!
Балки бу ҳам бир ишорат,
Балки бу ҳам бир тарих...
Бири унда жон берибди,
Боласига ташнадир.
Бири бунда жон узади,
Ўлганда ҳам гушнадир.
У ҳам қушдир, бу ҳам бир қуш,
Оралиғи – бир қадам.
Юрагимга нидо тушди,
Эшитгайсан, эй одам!
Майли, она товуқ бўлиб,
Ҳаволарда бергин жон.
Лекин сира қарға бўлма,
Ўлганда ҳам ютағон...
Қисмат сени бир ўқ билан
Ағдармасин теракдан.
Насиҳатим ёдингга ол,
Айтдим уни юракдан...

1980

БАХИЛЛИК

Тонглар мужда олиб достон, ғазалдан,
Келишар кулбаю кошонамизга.
Дўстим, шоирлармиз бизлар азалдан,
Меҳнат нони битган пешонамизга.
Биз учун ҳалолдир шу азим дунё,
Юраклар юлдузи – шу ёруғ Ватан.
Биздан бадавлати бўлмагай зеро,
Биздан йўқсили ҳам бўлмайди зотан...
Бизни деб чалинар чаманларда най,
Бизни деб чарх урар фалакда офтоб.
Ишқу аламларда айтилганидай:
«Пок-покиза юрак – бир қатра симоб».
Тонг каби тиниқдир биздаги амал,
Кун каби равшандир бизнинг кору бор.
Ва лекин бировлар... боқсанг бир маҳал
Ғов бўлиб йўлингда туришар қатор...
Турарлар машъум бир сояга ўхшаб,
Ис босган мўридек ичлари тутун.
Турарлар, ияклар қалтираб-қақшаб,
Кўрқинч бир важоҳат касб этиб бутун...
Кимдир, кимлардир бу аянч оломон?
Қайси қавмлар бу, қайси аҳиллар?
Дўстим, сен уларга назар сол чунон,
Булар – бахиллардир, шўрлик бахиллар!
Эвоҳ, уларнинг ҳам илкида китоб,
Эвоҳ, уларнинг ҳам кўлида қалам.
Лекин юзларида совуқ бир итоб,
Лекин кўзларида синиқ бир алам.
Биз ҳам шу оламда тирикмиз, десак,
Олам ўшаларга тор келар гўё.
Биз ҳам шу дунёга шерикмиз, десак,
Камайиб қолгандек уларга дунё.
Не керак ўзни минг мақомга солмоқ,

Табиат бермаса, не қилсин киши?
Оллоҳ аламини бандадан олмоқ –
Инсон ҳунаримас, иблисинг иши.
Ҳақ сўзи ишқ билан иншо, деганлар,
Қулоқ сол, эй бахил, ранглари заҳил.
Балки бахил бўлар подшо деганлар,
Лекин шоир деган бўлмагай бахил.
Шоир бахил бўлса, ўшар ўлатга,
Шеърятда, ахир, саховат зоҳир.
Шоир подшо эмас, бир мамлакатга
Сифар битта эмас, минг битта шоир...
Дов билан эришиб бўлмас, даъвога,
Ҳақ иши ҳиммату ҳамият билан.
Шеър – арши аълодир, ўша дунёга
Шоирлар етарлар пок ният билан.
Бахиллик қўлидан бурда нон емак
Ўлимдан оғирдир... ўйлагил бундоқ.
Бахиллик дегани – бадбахтлик демак,
Бадбахтлик эса шу дунёмизга доғ.
Ҳорун бўлмасам-да, очдан ўлмадим,
Яшадим гоҳ тикан, гоҳи гул билан.
Лекин бахтим шуки, бахил бўлмадим,
Дунёдан ўгарман оқ кўнгил билан...

1980

САРУПО

Гапдан гап, дейдилар, масалдан масал,
Эҳтимол, бу ҳам бир башарий ҳолат:
Бир эски тўним бор, кийганим маҳал,
Танимга жон кирар, жонимга роҳат.

Сўздан сўз, дейдилар, каломдан калом,
Ўйимга етолмай, ўйлайман нуқул:
Бир эски дўппим бор, кийдимми, тамом,
Чиройим очилиб кетади гул-гул...

Одам либос билан, деганлари рост,
Либосга бурканиб юрамиз сипо,
Нимадир инсонга энг олий либос?
Нимадир башарга олий сарупо?

Халқимнинг қадимий тили бор, дуркун,
Ҳар бир жаранглаши руҳимга ривож.
Ўшани ёпиниб юраман ҳар кун,
Ўшасиз жаҳонда мен бир яланғоч.

Тилим ёруғлигим, йириклигимдир,
Башарий шу олам, даҳри-дун аро.
Тилим – бу дунёда тириклигимдир,
Ўлсам кафанимдир, жисмимда қаро...

1981

ФОХИРА

Жаннат боғларидан менинг орим бор,
Менга нима эмиш у боғи Эрам?
Дунёда сенингдек ифтихорим бор,
Дунёда ўзинг бор, менинг Фохирам⁸.

Маърифат аталган таркиби асос
Ўлмагай, билмагай сўлиш ва қариш:
Сенинг китобингдан бўлди сарафроз,
Сенинг офтобингдан топди парвариш...

Сени кўролмаган ғанимлар мутлақ
Кўзи тийра бўлсин, юзлари қаро.
Ҳақдан яралгансан, яшайвер барҳақ,
Эй она Бухоро – жаҳонга оро!..

1980

⁸ Қадимда Бухорони «Фохира» деб аташган. Фохира – фахр мамлакати дегани.

ОШИҚЛАР КЎПРИГИ

Сени эшитдимү кўргани келдим,
Яна ўйнаб кетди юрагимда қон.
Сен қайларда эдинг, мен қайда эдим,
Ошиқлар кўприги – Пули ошиқон!

Сенга қадам қўйиб, ўйларга толдим,
Яна кўзларимга ёришди жаҳон.
Яна ул санамни ёдимга олдим,
Ошиқлар кўприги – Пули ошиқон!

Сенда Мажнунлардан оҳлар таралган,
Сенда Лайлолар ҳам чекмишлар фиғон.
Дилдан яралгансан, дилдан яралган,
Ошиқлар кўприги – Пули ошиқон!

Ажиб бир эртаксан, сирли афсона,
Асрлар тилида мунгли бир дoston.
Сени куйламишлар ёна ва ёна,
Ошиқлар кўприги – Пули ошиқон!

Қабул бўлар эмиш сенда тилаклар,
Авлодлар бахтига омон бўл, омон.
Ёниб ўта берсин сендан юраклар,
Ошиқлар кўприги – Пули ошиқон!..

1980

ОШИҚОНА

Ошиқман, демакки, ташнаман фақат,
Ёлғондир сеҳрингга тўйиб-қонганим.
Аммо ҳақиқатдир оламда абад:
Сенинг ёндирганинг, менинг ёнганим.

Кечалар ярқирар бошимда чаман,
Юлдузлар чаманнинг анво гулидек.
Балки етмишга ҳам ёниб етарман,
Менглихон, деб ёнган Махтумқулидек.

Ўзимни имтиҳон айладим қанча,
Ўзингсан оламда чин инонганим.
Хўш, олам нимадир, олам менимча,
Сенинг ёндирганинг, менинг ёнганим.

Ўтмиш ўтиб бўлди, келар келажак,
Эътироф этаман, қани тонганим,
Лекин шу дунёда мангу қолажак –
Сенинг ёндирганинг, менинг ёнганим.

1981

САВОЛ-ЖАВОБ

Гоҳо юлдуз бўлиб, шам бўлиб гоҳо
Кечалар ёнаркан шоирнинг жони.
Сўрди у: нимадир шу буюк дунё,
Нимадир шу буюк сирри ниҳоний?

Савол оғир эди, ахтариб жавоб,
Бошига шодлигу ғамлар сочилди.
Қай бир азиз фурсат, қай гўзал асно
Очилди пардаи асрор, очилди...

Дунёни чамалаб, этди сарҳисоб,
Ажаб ҳикмат экан шу буюк дунё,
Аввал меҳр экан, сўнгра бир инсоф,
Кейин ҳиммат экан шу буюк дунё!..

1981

ИБРОҲИМ МҶМИНОВ САБОҒИ

Кўнглим осмонида ҳамиша кундуз,
Ёниқ юлдузларнинг йўқдир саноғи.
Унда энг чароғон, энг ёруғ юлдуз –
Иброҳим Мўминов сабоғи!..

Ҳақ-ҳақиқат бўлсин юзингга кўзгу,
Тафаккур ва имон – йўлинг маёғи.
Сен маёққа интил, мардона бўл, бу –
Иброҳим Мўминов сабоғи!

Олимга зийнатдир ғайрат ва чидам,
Меҳнат-машаққатнинг йўқдир адоғи.
Адо бўлгунингча олға бос, бу ҳам –
Иброҳим Мўминов сабоғи!

Ҳалол ҳамнафас бўл аҳли тамизга,
Ҳар иш, ҳар юмушнинг бордир сўроғи.
Бу бизга, бу сизга, бу ҳаммамизга –
Иброҳим Мўминов сабоғи!

Жуда табаррукдир шу она тупроқ,
Унда боболарнинг кўзи-қароғи.
Сен унинг шаънини баланд тут, шундоқ –
Иброҳим Мўминов сабоғи!

Олимлар учрайди такаббур, тунд юз,
Боқсанг очилмайди қошу қабоғи.
Афсус, кор қилмабди уларга, афсус,
Иброҳим Мўминов сабоғи!

Устоз бўл, ота бўл энг аслларга,
Ҳамият тоғи бўл, ҳиммат булоғи.
Бу энди келажак кўп наслларга –
Иброҳим Мўминов сабоғи!..

1981

ҚАЁНДА

Кўнглим, яна олам, дейсан ўксиниб,
Ғам чекмасанг, ғамсиз олам қаёнда?
Бани Одам дейсан, амалга миниб,
Амалга минмаган одам қаёнда?

Вафоси ёлғоннинг ваъдаси бўлиқ,
Инсофи йиртиқнинг ҳамёни тўлиқ.
Олганда Ҳотамтой топилар улғ,
Аммо берганда-чи, Ҳотам қаёнда?

Номард, эл деганда, ўзини ўйлар,
Орифлар жаҳонга элини сўйлар.
Мотамга ўхшайди баъзи бир тўйлар,
Лекин тўйга монанд мотам қаёнда?

Жамол, бўлолмадим хўблардан хўброқ,
Аламим бор, лекин армоним кўпроқ,
Онам-ку мана шу бир ҳовуч тупроқ,
Лекин тупроқ бўлган отам қаёнда?..

1981

ҲАЛИМА НОСИРОВАГА ШЕЪРИЙ МАКТУБ

Опа, эслайсизми, ёдингиздами,
Боғларга бурканган олис Шофиркон?
Сўлим оқшом эди, сарҳовуз бўйи
Ажиб мўъжизага бўлмишди макон.
Халойиқ жам эди, ҳамма ёқ тирбанд,
Ўртада саҳнадек ёруғ шоҳсупа.
Бир маҳал бир ажиб назокат билан
Сиз чиқиб келдингиз даврага, опа.
Чапаклар чалинди, кўзлар чарақлаб,
Чолғулар бирикиб, бирдан чекди ун.
Шунда ашулага сиз очдингиз лаб
Ва жумла дунёни қоплади афсун.
Бошланди даврада ёниқ бир наво,
Юракларни кабоб этгувчи хониш.
Йўқ, бу наво эмас, хониш эмас, оҳ,
Бу бир ёниш эди, буюк бир ёниш!
«Ушшоқи Ҳалима»⁹ янграр эди, бас,
Оламга сочарди садоларини.
Мен сармаст термилиб, кўрар эдим маст
Бу жонсўз нағмининг адоларини...
Менга ҳаёт эди сиз айтган «Баёт»,
Сиз – буюк хонанда, мен – чўпон бола.
Менинг юрагимда қолди умрбод
Ўша оқшомдаги най билан нола.
Ўтли замзамалар юракда қолди,
Қолди руҳим аро ёниқ бир қуёш.
Неча бор ҳаваслар, ҳислар йўқолди,
Қолди инжу бўлиб кўзларимда ёш.
Қўшиқлар куйланса, қулоқ соламан,
Оҳанглар кўкида бўламан сайрон.

⁹ «Фироқ алангасида...» деб бошланувчи ашулани Бухорода шу ном билан аташади.

Ўша хонишларни қўмсаб қоламан,
Ўша ёнишларни тополмай ҳайрон.
Энди қўшиқларда чақнамайди ҳис,
Сўзи ҳам тушмайди созига лойиқ.
Саҳнада ўзини унутмас ҳофиз,
Бепарво тинглайди уни халойиқ.
Юракдир, дард ила илҳомдир қўшиқ,
Лекин буларни ҳеч андиша этмай,
Гоҳо бақаришар қуруқдан-қуруқ,
Гоҳо маърашади уялмай-нетмай...
Гул деб қўлимизга тутишар тикан,
Лекин хижолат ҳам бўлишмас сира.
Санъат бор экану санъат бор экан,
Санъатнинг бугунги номи – халтура...
Опажон, бу сўзлар жарангдор эмас,
Не керак уларни шеър қилиб ёзиш?
Келинг, кексаликни отинг бир нафас,
Оташин наволар топсин навозиш.
Шофиркон ҳали ҳам ўша Шофиркон,
Сиз – буюк хонанда, мен – чўпон бола.
Келинг, юракларга қуйилсин тамом
Ўша оқшомдаги най билан нола.
Муаззам саҳнага чиқинг бу замон,
Сурур дарёлари оқсинлар тўлиб,
Бизга наво тузинг яна, опажон,
Нафосат юлдузи – Ҳалима бўлиб!..

1982

ТЎҚСОН БОБОНИНГ ЭВАРАСИ ҲАЁТЖОНГА АЙТГАНЛАРИ

Тонг оқариб қолди оппоқ,
Кўзингни оч, тур, болам.
Ғўзалари бодроқ-бодроқ
Пахтазорга юр, болам.
Сени кутиб пайкалларда
Гириллайди шўх сабо.
Маили, бир оз жуздонингда
Кутиб турсин «Алифбо».
Кутиб турсин китобларинг,
Дафтарлару қаламлар.
«Беш» олганда қийқириқлар,
«Икки» олса аламлар...
Эҳ-ҳе болам, ёшликда-чи,
Биз ҳам қулоч ёзганмиз.
Фарҳод ГЭСини бунёд этиб,
Чўлда канал қазганмиз.
Эсиз, энди қариб қолдим,
Бўлмаса, бел букардим.
Этак-этак олтин териб,
Хирмонларга тўкардим.
Олти миллион икки юз минг –
Аҳдимиз бор беришга.
Олти миллион икки юз минг
Бармоқ керак теришга.
Болам, ўзинг мадаккор бўл,
Мадад элга – кучингдир.
Қардошларни кийинтириш
Байналминал бурчингдир.
Балки қўлинг тирналади,
Балки бетинг қирилар.
Зиёли йўқ, унга дарҳол
Дори-дармон сурилар.

Балки белинг толиқади,
Толиқса ҳам, тоқат қил.
Марра сари қадам-қадам
Интилишни одат қил.
Бир кун кўкда туташганда
Пахтамизнинг хирмони,
Карнай-сурнай садолари
Босиб кетар дунёни.
Она Ватан олар шунда
Сени иссиқ бағрига.
Сен борарсан карвон билан
Иваново шаҳрига.
Бошланади тантаналар,
Табриклару олқишлар,
Мажлисларда нутқ сўзлаб,
Кўлни кўлга олишлар.
Ёд этилар, болам, шунда
Сенинг ҳам зўр меҳнатинг.
Жўяклардан жўякларга
Чеккан буюк заҳматинг.
Баракалла, азаматим,
Омон бўл, деб алқисса,
Пешонангдан ўлиб кўяр
Холагинанг Маруса...

1982

ЭЛЬБРУС

Бўйингни ўлчашга учқур, асабий
Бургут хаёлинг ҳам қанотлари сушт.
Мен бугун ожиз бир чумоли каби,
Пойингда турибман, буюк Эльбрус...
Абадий виқорсан, азалий ҳайбат,
Табиат яратган муаззам қўрғон.
Замин-ку пойингда пойандоз абад,
Фалак бошинг узра ўзи соябон.
Вулқонлар яшармиш сенинг бағрингда,
Аммо бошингда-чи, оппоқ мангу қор.
Пишқирган селларинг, дарёларинг-ла
Сенинг ҳам жаҳонда сиёсатинг бор.
Самовий маъвосан, мунаввар гўша,
Парилар яшаган макон, айтайин:
Агар шу дунёда фаришта бўлса,
Унинг ҳам макони ўзингсан тайин.
Ўша, жаҳон аро оловлар ёққан
Тарих ҳам пойингда кечирмиш умр.
Прометей қони кўксингга оққан,
Сенинг тошларингга тирмашган Темур.
Кимлар сени кўриб муродга етган,
Кимларнинг бошига етган матлаби.
Гитлер ҳам қошингга бир келиб кетган,
Тарих курагида супринди каби...
Жаҳон марказида турибсан гўё,
Жаҳоний қисматлар устингга қалаш.
Тиниб-тинчимайди тегрангда дунё,
Жаҳоний кураш бу, жаҳоний талаш.
Ҳақни талашади инсонлар бугун,
Адолат талашар, инсоф талашар.
Одамзод фарзанди борки, куну тун
Жаҳонда ҳаққини талашиб яшар.

Майли, кураш ўзи ҳаётга тирак,
Лекин танги бўлсин майдонда баҳо.
Тубанлик ўзини тутмасин юксак,
Пучаклик ўзини этмасин даҳо.
Кавказ тоғларига эй олий падар,
Агарчи тошдирсан, дардим этай фош.
Сохта буюклардан бездим нақадар,
Сохта юксакларга қолмади бардош!
Инсоннинг ҳиммати тошдан ҳам пастми,
Ўзинг изоҳ бергил менга, Кўҳи Қоф,
Юксаклик белгиси софлик эмасми,
Буюклик белгиси эмасми инсоф?
Ажабо, шундайлар учрайди баъзан,
Фойда деб инсофга солишар тугун.
Ўшалар номусни ёд этиб чиндан,
Надомат ўтида ёнмасми бир кун?..
Яшил арчазорлар қўйнида сайрон
Кезаркан кўкўпар чиройингга лол,
Мен сенга дардимни айладим аён,
Мен сенга сиғиндим, эй буюк Тимсол!
Алвидо, Эльбрус, яхши қол энди,
Янги манзилларга бугун етаман.
Мармар ҳаволаринг, шукуҳларингни
Бағримда авайлаб олиб кетаман.
Фалакни қучганда алвон субҳидам,
Мағрибдан Машриққа эсганда сабо,
Абадий юксаклик, софликларингдан
Менинг юртимга ҳам насиб эт, бобо!

1982

ЮРТИМ

Қуёш битта, ҳар бир юртнинг қуёши бор,
Осмон битта, ҳар бир юртнинг осмони бор.
Замин битта, ҳар бир юртнинг тоғу тоши,
Жаҳон битта, ҳар бир юртнинг жаҳони бор.

Ўзбекистон, айрилмагин қуёшингдан,
Ўзбекистон, айрилмагин осмонингдан,
Ўзбекистон, тупроғингдан жудо бўлма,
Айру тушма, юртим, турфа жаҳонингдан...

Ҳар бир элнинг бошида бир жудоликлар,
Жудоликлар келса, бошинг омон бўлсин.
Ўта берсин подшоликлар, гадоликлар,
Озодлигинг, юртим, сенга имон бўлсин.

Нурли-нурли айёмларинг бўлиб турсин,
Насиб этсин сенга олтин саҳроларинг,
Овозингга тўлиб турсин, тўлиб турсин,
Юртим, чаман водийларинг, дарёларинг...

1984

ХУРОФОТ

Уйимиз ёнида қомати расо,
Оқбадан терак бор, ажиб бир сулув.
Ҳар куни бир қулоч ўсади гўё.
Тўртинчи қаватга етиб қолди у...
Шу теракка боқсам, кўнглим ёришар,
Шу теракка боқсам, айланар бошим.
Лекин бир санобар ёдимга тушар,
Ёдимга тушади битта тенгдошим...
Улар севишдилар энтикиб, ёниб,
Тирилгандай бўлди Отабек-Кумуш,
Висол гаштини ҳам сурдилар қониб,
Орзу-умид ила қурдилар турмуш.
Ва лекин бошларга йиқилди қайғу,
Алам тиғи қилди юракларни қон.
Қизлари туғилди – майиб ва мажруҳ,
Ўғиллар туғилди – ношуд, нотавон...
Энди хотин йиғлар... эри шу ора –
Қисматини қарғаб, ичар дамодам.
Тўхта, қисматингни қарғама, жўра,
Тўхта, улгурасан сипқоришгайм...
Майли, сўзларимни олавер малол,
Майли, масхаралаб, майна қил, бироқ:
Ғофилни изласанг – кўзгуга кўз сол,
Иблисни истасанг – қадаҳингга боқ!
Не-не хурофотлар битдилар буткул,
Лекин етиб келди ўзга хурофот;
Бир қултум ароқдан – чеҳрамиз гул-гул,
Бир стакан ароқ – бизга мукофот.
Мен кўриб, ҳар сафар аламга тўлгум,
Шоирлар ичади – не бўлса бўлар...
Олимлар ичади – қистайди кулгим,
Ўсмирлар ичганда, йиғлагим келар...

Ароқ бўлди бизга нон билан туздек,
Шароб пиёласи ҳамиша қўлда.
Ичкилик бобида азамат ўзбек
Бугун қардошларни қолдирар йўлда...
Байрам-тантана кўп, маърака-мавруд,
Бизга баҳонадир йил оши ҳатто,
Ичамиз – миядан тарқамасдан дуд.
Ичамиз – эс оғиб, йиқилгунча то.
Топишиб олганмиз Лайли-Мажнундек,
Сафарга чиқмаймиз, бўлмаса ароқ.
Ҳатто мажлисда ҳам отамиз жиндак,
Ҳатто тўшакда ҳам кайфимиз тароқ...
Бизга торлик қилар, ичсак, кўча-кўй,
Чойхона, ошхона қилади озлик,
Ҳар куни тўй деймиз, тўғри, оти тўй,
Аммо аслида у – ичкиликбозлик...
Нутқлар сўзлаймиз, қўлимизда жом,
Ич, деймиз, агарда йигит бўлсанг, ич!
Оталар олдида – нимжонмиз тамом,
Боболар ёнида – бўйимиз қарич.
Полвонлар учрайди лекин ҳар қалай,
Полвонмиз айниқса бўлганда пиён.
Бизда чемпионлар оз, демак, бай-бай,
Ичкилик бобида кўплар чемпион.
Буюк шахматчилар бизда йўқ магар,
Аммо биз ичганда, ичамиз босиб.
Ичкилик бобида берилса агар,
Гроссмейстер номи бизга муносиб...
Эшит, эй биродар, мана, келди гал,
Бағримга ханжардир – қадди ёйлигинг.
Тилладан, пахтаю пилладан аввал
Ақлу идрокингдир – миллий бойлигинг!
Ақлу идрокингни созуриб оғу,
Сени кўча-кўйда қилди томоша.

Оқибат аслингга човут солди у,
Оқибат наслингни айнитди ўша!..
Йўқ, мен таъна эмас, тавбалар дейман,
Бағримни ўртайди оналар оҳи.
Мажруҳ гўдакларнинг ғамини ейман,
Мени ваҳималар ўрайди гоҳи...
Шунчалар ичамиз, кун ўтган сайин
Даврага зеб бериб, қадаҳни бежаб.
Шундоқ кетаверса, юз йилдан кейин
Ёппа овсар бўлиб қолсак, не ажаб!..
Не-не хурофотлар битдилар буткул.
Лекин етиб келди ўзга мурофот.
Наҳот, қолаверсак шу офатга қул?
Наҳот, истиқболга шудир мукофот!
Мен-ку аҳволингга кўз солиб дилхун,
Ичма, заҳри мор, деб қўлингни тўсдим.
Кайф устида бўлган авлодинг бир кун
Сени лаънатларга кўммасми, дўстим?..

1984

ОҚИБАТ

Бу йўлда учратиб кўрдилар мени
Ҳар кимки учради йўлда, кўрдим мен.
Башарий имонинг бутунми, яъни,
Оқибатинг борми, дея сўрдим мен.

Оқибат йўлига тикиб гаровлар,
Ютқиздим, ютиб ҳам ютмадим унча.
Оқибат кўрсатди менга бировлар
Иш битиб, эшаги сувдан ўтгунча...

Ва лекин, эй кўнглим, унутма зинҳор,
Унутма, бу дунё – тошу тарозу.
Тошу тарозу бор, эл бор, улус бор,
Шундан бошқасини айлама орзу...

Одамлар учрайди, юзлари шувут,
Қадамига ўлчаб босар қарични,
Шуларнинг шаънига ёғдирмасми юрт:
«Оқибатинг қурсин!» деган қарғишни.

Агар қўйиб берсанг, бировлар илдам
Нафсига юртини айлагай фидо.
Шуларнинг шаънига эмасми ҳар дам:
«Оқибатинг куйсин!» деган бир нидо.

Халқ кечар, ҳикмати кечмас жаҳондан,
Шундоқ бўлиб келган азалдан-азал:
Баъзан оқибатсиз дўсти-ёрондан
Оқибатли рақиб минг бора афзал.

Келар асрлардан мардона бир сас:
Тоғлар бу дунёда тургуси абал.
Шу мовий самода юлдузлар сўнмас,
Халқнинг юрагида яшар оқибат!..

Кўнглим, сен шуларни унутма зинҳор,
Унутма, бу дунё – тошу тарозу.
Тошу тарозу бор, эл бор, улус бор,
Шундан бошқасини айлама орзу...

1984

УМИДЛИ ДУНЁ ҚЎШИҒИ

Олуча бутоғида дўмбоқ бир олучадек
Бир қушча ўлтирибди, Машриққа термилиб зор.
У қуёшни кутади, кўксида тепиб юрак,
Шу кичкина юракнинг дунёдан умиди бор.

Унинг боши устида шивирлайди бир япроқ,
У ҳам кўзини узмай турар Машриқ томондан.
Унинг ҳам юрагида яшаш деган иштиёқ,
Унинг ҳам умиди бор шу умидли жаҳондан.

Намиққан, ҳўл тупроққа икки тиззасини тираб,
Ўша кун чиқар ёққа тикилиб турар одам.
«Ё раб!» дейди ҳар замон, «Офтоб!» дейди
пичирлаб,
Интизор кўзларида умидлари бир олам...

Тиним билмас шу жоннинг қуёшдан умиди ҳақ,
Лекин озмунча эмас ўртада масофаси.
«Умидим сарвари» деб қуёшни кутар илҳақ,
Ҳазрати Одам бошлиқ жону жонзот ҳаммаси.

Ана, уфқ кўксига шафақдан урилар ниш,
Япроққа шуъла тушиб, ёришиб кетар фалак.
Қанотларини силкиб, қушча бошлайди хониш,
Одам ўз юмушига ёпишади жонҳалак...

Умидли бу дунёда шундай бошланади кун,
Қуёш осмон тоқига кўтарилар ловиллаб.
Қитъалар ёришади, тоғлар бўлиб лолагун,
Дарёлар денгизларга қуйилади шовуллаб...

Атлантика уммони наҳот ҳайқириб-тошиб,
Евро-Осиё оша Тинч уммонга қуйилса?
Шимол муз океани ўз сарҳадидан ошиб,
Ҳинд уммонига етиб, тўфон бўлиб уюлса?

Алҳазар, минг алҳазар! Одамизод дегани,
Шунчалар жоҳил бўлиб, шунчалар тушгайми паст!
Башарият бошига солиб шу ваҳимани,
Дағдаға қилиб турган бир тўда балойи нафс!

Жаҳон ҳалокатига наҳотки бўлса сабаб
Одамизод қавмидан чиққан иблис бедоди?
Ўз она бешигидан атом гулхани ясаб,
Жизғанак бўлиб ёнса наҳот одам авлоди?

Наҳотки шу дунёдан, дунёдаги ҳаётдан,
Ҳаётдаги нажотдан устун келса манфаат?
Эй, гушна кўзларини айирмай коинотдан,
Жаҳонга мушт қадаган зўравонларга лаънат!

Сенами, Миссисипи, Волгами ёки Аму –
Шарқираб оқа берсин, сира тинмасин, дейман.
Кичкина шу еримиз – Қуёшга кумуш кўзгу,
Ҳай-ҳай, зилол ойина чил-чил синмасин, дейман!..

Биламан, шу жаҳонда инсоннинг умри қисқа,
Лекин башар бор бўлсин, яшаб-яшнасин дунё,
Мендан сўнг ҳам кун балқиб, табиат яшнамаса,
Мен бахтсизман бир уюм тупроқ остида ҳатто...

Ҳой, сен, шўрлик урушқоқ, худбинликда тошбағир,
Бу дунёда ҳар кимса экканини йиғади.
Ҳаёт деган асрорни сен яратмадинг, ахир,
Бас, уни йўқотмоққа қандай ҳалдинг сиғади?!

Ҳаммамиз одамлармиз, бизникидир шу дунё,
Ер деб аталган макон ҳаммамизники демак.
Шунчалар палидмисан, шунчалар бахти қаро,
Ўз уйиға ўт қўяр қайси нодон, кўрнамак?

Инсонлар, ҳой инсонлар, овоз қўйинг баралла,
Уруш пайида юрган нокаслар бадном бўлсин.
Таъналар тоши билан боши бўлсин дабдала,
Оналарнинг оқ сути уларга ҳаром бўлсин!

Биз уруш кўрган халқмиз, ҳамон бағримизда ўқ,
Юртимиз шаҳидларнинг муқаддас хоки поки.
Уруш солган жароҳат ҳали битганича йўқ,
Ҳали битмаган буткул кўксимиз алам чоки...

Қуёшли шу тупроқда нону насиба тайин,
Тинчлик, омонлик керак, бизга не ҳожат уруш?
Ҳар бир халқ, ҳар бир улус ўз ерига хўжайин,
Бола-чақаси билан бахтиёр бўлса на хуш!

Умидли шу дунёдан умид аримасин ҳеч,
Ўғилларимиз куёв, қизлар келинчак бўлсин.
Ҳамроҳимиз китобу рубоб бўлиб эрта-кеч,
Тоғларда кўк чашмалар, боғларда чечак бўлсин...

Олуца бутоғида дўмбоқ бир олучадек
Бир қушча ўлтирибди, Машриққа термилиб зор.
Тинчлик-омонлик, дейди кўксида тепиб юрак,
Шу кичкина юракнинг дунёдан умиди бор...

Биз ахир инсонлармиз, ёруғ жаҳон олдида
Масъулмиз, тинчлик бўлсин ҳамиша эзгу ният.
Еру осмон олдида, замин-замон олдида
Тоабад юзи қаро бўлмасин башарият!..

1984

УЧАР ТАРЕЛКАЛАР

Мовий сайёрамиз бошида бирдай
Қуёш чарақлайди, юлдузлар шайдо.
Яна... гоҳ кўриниб, гоҳи кўринмай,
Учар тарелкалар бўлишар пайдо...

Ҳар гал шу хабардан дунё энтикар,
Энтикиб, фалакка кўз тикар муштоқ.
Қитғалар, ўлкалар кўкка кўз тикар,
Шовур-шувур бўлиб кетар ҳамма ёқ...

Мен ҳам кўз соламан самоларга лол,
Кўксимда ҳаяжон, ҳадик ва севинч.
«Кўриниб қолмасми?» деган бир хаёл,
«Кўриниб қолса-я...» деган бир илинж...

Кундуз кечиб, аста қораяр оқшом,
Ой елкан ёзади коинот узра.
Мен яна фалакка йўллайман салом,
Деразамга келиб қўнади Зухра.

Ётаман интиқиб, кўкка термилиб,
Ёғар кипригимга шаффоф ёғдулар.
Шунда коинотнинг элчиси бўлиб,
Ҳузуримга тушиб келишар... улар.

Улар киришади соядай бесас,
Мунис ва мунаввар қиёфаларда.
Улар яқинлашар... орамизда, бас,
Бир қадам қолади ва мовий парда...

Қўлимни чўзаман, титрайман нега?
Кўксимдан отилар бўғиқ бир фиғон...
Қисмат муҳр босган ўша пардага
Қачон қўлинг етар, жафокаш инсон!

Дунёга келганда ожиз эдинг сен
Яна сайламишди тақдир тошбағир:
Кўз очган чоғингда ёлғиз эдинг сен,
Қадам босганда ҳам якка бир сағир.

Дунёга боқдингу саволга тушдинг,
Кўрдинг шу жаҳонни кўрқинч ва холи.
Уша кун бир ажиб хаёлга тушдинг,
Юрагинга тушди Тангри хаёли...

Меҳнатми машаққат, дўзахми маҳшар,
Унинг номи билан топдинг тасалло.
Улғайиб, Тангрини тарк этдинг, башар,
Сени ҳам гўёки тарк этди Оллоҳ...

Энди бу дунёда ишинг «урра»дир,
Жаҳон йўлларида ўз-ўзинга бош.
Сен кўтарган чангдан осмон хирадир,
Сен кўтарган чангдан тийрадир қуёш.

Кўкка нарвон қўйиб, юлдузни уздинг,
Сеҳрлар, амаллар қўлларингда жам.
Билмадим, дунёни буздингми, туздинг,
Қар қалай, бузмоққа тайёрсан, хўжам.

Қўлинг қон тўкишдан чарчамас сира,
Ўз-ўзинга ғаним, ўз-ўзинга ёв...
Шунчалар маърифат, билим, мафкура –
Наҳот чеколмаса йўлларинга ғов?

Шунинг-чун мен бугун кўкка қарайман,
Шунинг-чун фалакка термиламан жим.
Юлдузлар, самолар, сиздан сўрайман,
Қайда, деб самовий биродарларим?

Менинг оғаларим, айтинг, қайдасиз?
Башар ёлғиз, деган гаплар афсона.
Қайси юлдуздасиз, қайси ойдасиз,
Қайси қиёфада, ким бўлманг яна –

Фалак элчилари, ҳакамлар, келинг,
Ташвиш, талвасалар топсинлар абас.
Якка яшайверсин Худойим лекин.
Одамзодни ёлғиз қолдириб бўлмас...

1985

ТУШУНТИРИШ ХАТИ

Тушунтириш хати ёздим мен бугун,
Яна ишга солдим эски ҳунарни.
Тушуниксиз сўзлар билан бус-бутун
Тушунтирмоқ бўлдим бир нималарни...

Бошлиғим тикилиб қаради менга,
Тушунтириш тайёр, кетмайди зўрлик.
Бир нима демади... У ҳам бировга
Тушунтириш хати ёзади шўрлик!..

Энди бу нуқтани мушоҳада қил,
Одам боласига тутмагил осон.
Эҳтимол юз мингдир, балки миллион йил
Тушунтириш хати ёзади инсон...

Олис авлодларга айлаб хитоблар,
Тошларга хат чекди одамзод насли.
Бугунги газета, журнал, китоблар
Тушунтириш хати эмасми асли?

Биз хатга суяниб яшаймиз тамом,
Таяниб турфа сўз, ибораларга.
Тушунтириш хати ёзамиз давом
Не-не маҳкамалар, идораларга...

Нутқлар сўзлаймиз жўшқин, жангари,
Мажлислар юкидан эгилар ватан.
Мажлис, музокара қарорлар бари –
Тушунтириш хати эмасми зотан?

Тушунтириш хати ҳар хил аталар,
Салмоғига қараб этилар тақдир.
Ҳукуматлар ёзган турли ноталар
Тушунтириш хати бўлмай, нимадир?

Тушунтириш хати тарқатар дунё
Ортиб кемаларга, тайёраларга.
Тушунтириш хати жўнатдик ҳатто
Олис юлдузларга, сайёраларга...

Хуллас, шу нуқтани мушоҳада қил,
Одам боласига тутмагил осон.
Эҳтимол минг йилдир, балки миллион йил
Тушунтириш хати ёзади инсон...

Қоғоз қоралайди, битади нома,
Лекин сен башарнинг аҳволига боқ:
Шунча тушунтириш, битим, шартнома,
Шунча ишончсизлик, адоват, нифоқ...

Энди бу ёққа бур гапнинг ровини,
Эллар, элатларни қўятур бу дам.
Шунча тушунтириб, бир-бировини
Тушуниб етдими иккита одам?..

Мен қайрилиб боқсам аждодларимга,
Улар тушунтирмоқ бўлишар бирдак...
Мен шеър ёзяман авлодларимга,
Тушунтириш хати ёзаман демак.

Эй шарафли наслим, мана, шеърим шай,
Майлига, айла ё айлама шафқат,
Дунёни тушуниб-тушунтиролмай
Ўтган аждодингни маъзур тут фақат...

1985

ЖИНОЯТ ВА ЖАЗО

Унинг шеъри эди хаёлларга зеб,
Яшарди мардона, ҳалол ва сахий.
Ҳақиқат элчисидирсан ерда деб,
Балки қулоғига етмишди ваҳий...

Шеър муқаддас эди, калом муқаддас,
Ошиб ўта олди тариқатларни.
Шу гўзал муҳитда оларкан нафас,
Инсонларга айтди ҳақиқатларни.

Исми давраларда айланиб қолди,
Мухлислар орттирди шаҳарлик, кўйлик.
Бир кун не бўлдию хаёлга толди,
Оғир келди унга ҳақиқатгўйлик...

Хиёнат шикваси ўт олди ҳисла,
Шу ўтни дам-бадам пуфлаб турди у.
Аввал мухаммасда, кейин мажлисда
Ёлғон калимага сўзни бурди у.

Ёлғонлар тўқиркан яна жонҳалак,
Бағрида туғёнлар топдилар қазо.
Шу замон қаҳрини кўрсатди фалак,
Унга қойим бўлди муқаррар жазо:

Аввал подшо эди – гадо бўлди у,
Аввал шоир эди – маддоҳ бўлди у...

Энди «аллома» деб аташар уни,
Шогирдлар ёнидан гердайиб ўтар,
Довруқ, даблаба деб кечади куни,
Хушомад қилади, хушомад кутар...

1985

ДЕЙДИЛАРКИ, БИР ҚИШЛОҚДА...

Дейдиларки, бир қишлоқда
Яшар экан бир одам.
Бир озгина ҳалол экан,
Бир озгина муттаҳам.
Ўша жиндак ҳалоллиги
Буткул тарк этиб уни,
Қўшнисининг товуғини
Ўғирлабди бир куни.
Шўрлик товуқ нечук бўлиб
Тушар экан дастига,
Хиппа бўғиб, яширибди
Бостирмаси остига...
Лекин бу гап ёйилибди,
Бўлиб ҳар ён овоза.
Қоқилибди ҳар бир эшик,
Ҳар бир дарча, дарвоза.
Бошланибди югур-югур,
Қидир-қидир, ков-ковлар.
Бир-икки бор шубҳа билан
Боқишибди бировлар...
Ўғри эса қалтирабди
Қўрқув босиб дам-бадам.
Шу алфозда ўт қўйибди
Ўз мулкига муттаҳам.
Похол томли бостирмаси
Гурра ёниб кетибди
Олов яна шиддатланиб,
Уйига ҳам ўтибди.
Ёнғин яна авж олибди,
Талпинибди йироққа.
Бир касофат касри билан
Ўт кетибди қишлоққа...

Шундай бўлар виждонини
Жигилдонга урганлар.
Фош бўлмасин сирим, дея
Ваҳим ичра юрганлар.
Улар бир пайт ўғри каби
Тупуришган имонга.
Энди агар қўйиб берсанг,
Ўт қўйишар жаҳонга.
Уларга-чи, дунё бўлса,
Лекин одош бўлмаса,
Кўмилганлар очилмаса,
Юраклар фош бўлмаса.
Шу туфайли таҳдид солиб,
Этишади хитоблар.
Улар учун воситадир
Минбарлару китоблар.
Улар учун ҳамма нарса
Воситадир, во дариғ.
Мадаккор бўл ҳақиқатга,
Буюк замон – муаррих!
Шундайларни сўроқ айла,
Шундайларга савол бер.
Ҳақиқатни яширганлар,
Кўмганларга завол бер!..

1985

ДЕЙДИЛАРКИ, БИР ШАҲАРДА...

Дейдиларки, бир шаҳарда
Бир киши бўлган экан.
Айниқса бир бечорага
Кўп жабр қилган экан.
Лекин ўша жабркорга
Бир кун ажал етибди.
Кейин ўша бечорага
Бундан хабар етибди.
Аввалига ишонмабди,
Ишонмаса, на чора.
Туриб-туриб «йўғ-ей» дебди,
«Наҳот?» дебди бечора.
Ўзини минг шубҳа-гумон
Хаёлларга қорибди.
Ва ниҳоят, у марҳумнинг
Эшигига борибди.
Овоз қўйиб чақирибди
Айтиб унинг отини.
Ичкаридан «вой, уйим!» деб
Дод солибди хотини...
Шунда бир оз ишонибди,
Ишонмасдан на чора.
Лекин яна «йўғ-ей» дебди,
«Наҳот?» дебди бечора.
Яна кўнгли ғаш бўлибди
Бориб шубҳа-гумонга.
Кейин шартга йўл солибди
Қабристон томонга.
«Фалончининг қабрини бир
Кўрсам эди», дебди ул.
«Мана бу», деб бир қабрни
Кўрсатибди қоровул.
Шунда бир оз ишонибди,

Ишонмасдан на чора.
Лекин яна «йўғ-ей» дебди,
«Наҳот?» дебди бечора.
Шубҳа-гумон ёпирилиб,
Совурибди сабрни.
Қоровулга ялинибди,
Очтирибди қабрни.
Таниш юзни кўриб, унинг
Аҳволини сўрибди.
Секин туртиб, бир-икки бор
Силкитиб ҳам кўрибди.
«Наҳотки сиз марҳумдирсиз,
Тирик эмас, ўлик тан?!» –
Дея қанча қичқирса-да,
Ун чиқмабди ўликдан.
Шунда тамом ишонибди,
Ишонмасдан на чора.
Эгилибди, хўрсинибди:
«Раҳмат!» дебди бечора.
«Шу дунёга келиб сиз ҳам
Аломат иш қилдингиз:
Хайриятки, кўз юмдингиз
Хайриятки, ўлдингиз...
Ҳимматингиз намоёндин
Шу хизмат – шу самарда.
Не қилардик бизлар бугун
Ўлмасангиз агарда...»
Шу сўзларни айтиб яна
Таъзим бажо этибди.
Ва дунёдан мамнун бўлиб,
Ўз йўлига кетибди...
Бу дунёда мустабид бор,
Золим бору зулм бор,
Хайриятки, золимга ҳам,
Зулмга ҳам ўлим бор...

1985

ДЎСТЛАР ВА ДУШМАНЛАР

Дўстларинг кўпми, деб сўрашар баъзан,
Дўстларим оз эмас, мен сизга айтсам.

Дўстимдир бошимда юксалган фалак,
У менга соябон, мовий чамбарак.

Дўстимдир фалакда порлаган офтоб,
У менинг руҳимга аталган хитоб.

Дўстимдир осмонда кулиб турган ой,
У менинг кўнглимга очилган чирой.

Дўстимдир чақнаган, ёруғ юлдузлар,
Менинг кўзларимга тикилган кўзлар.

Дўстимдир ложувард, шалди роқ сувлар,
Менинг юрагимга оққан инжулар.

Дўстимдир кўкларда ўйнаган қушлар,
Менинг кипригимдан узилган тушлар.

Дўстимдир пишқирган баҳорий селлар,
Оҳудек талпинган ўйноқи еллар.

Далалар, адирлар, боғлар, чаманлар,
Дарахтлар, чечаклар, барги суманлар –

Дўстимдир, дўстимдир ҳамма-ҳаммаси,
Қурту қумурсқанинг алвон нағмаси...

Шоирнинг дўстидир мунис оналар,
Азамат йигитлар, шўх жононалар.

Шоирнинг дўстидир барча болалар,
Ҳаёт бўстонида ўсган лолалар...

Шоирнинг дўстидир шу буюк жаҳон,
Ундаги ҳар битта заҳматкаш инсон.

Хуллас, шу муҳташам, ёруғ дунёда
Дўсту азизларим ҳаддан зиёда.

Агар санайверсам, саноғи бўлмас,
Саноғи бўлса ҳам, адоғи бўлмас...

Душманларинг кўпми? – сўрашар тағин,
Кўп эмас, бор битта душманим лекин.

У ўжар, такаббур, ёвуз, бешафқат,
Менга машаққатлар ортади фақат.

Гоҳо таҳдид этиб, йўлдан оздирар,
Бўлмағур гапларни гоҳо ёздирар.

Мени аламларга бошлаган ўша,
Гоҳо кўзларимни ёшлаган ўша.

Таъна тошларини тинмай отар у,
Мени бошқаларга элтиб сотар у.

Ўтса ҳамки йиллар, ҳафталар, ойлар,
Менга кун бермайди, йўлимни пойлар.

Уни деб кечалар ҳаловатим йўқ,
Уни деб кундузлар фароғатим йўқ.

У менга ҳамроҳдир қабргача то,
Миллионлар ичида бўлса ҳам ҳатто.

Мен уни танийман, адашмас кўзим:
Дунёда ягона душманам – ўзим!..

1985

АДАБИЙ ТАНҚИД

Ҳазил

Ҳамзага этмадинг аввал эътибор,
«Ўткан кунлар» бўлди қўлларингда хор.
«Меҳробдан чаён» ҳам чиппакка чиқди...
«Обид кетмон»дағи пучакка чиқди...
Уриб «Қуллуғ қон»нинг бошини ёрдинг,
Кейин «Навоий»ни тупроққа қординг.
Сароб бўлиб қолди дастингдан «Сароб»,
«Жалолиддин»ни ҳам айладинг хароб.
Арузни ёмонлаб, ерга урдинг сен,
«Алпомиш»ни ҳайдаб, нари сурдинг сен.
«Мирзо Улуғбек»ни қийноққа олдинг,
«Тобутдан товуш»ни тобутга солдинг...
Шунчалар қон тўкмиш қаламинг сенинг,
Айт-чи, нимадандир аламинг сенинг?
Қўлингда ҳамиша шайдир бешотар,
Магар бобонгмидир Муқбил тошотар.
Гарчи буюкларни таёқладинг сен,
Лекин пучакларни ардоқладинг сен.
Қилмишинг бўйладир, ишинг бу тахлит,
Баракалла сенга, адабий танқид!..

1985

ИМКОНИЯТ ВА МУМКИНИЯТ

ТАНҚИДЧИ. Устоз, адабиётимизнинг долзарб масалалари устида бир фикрлашиб олсакмикин, дейман...

ЁЗУВЧИ. Марҳамат.

ТАНҚИДЧИ. Мен яна тарихий мавзуга қайтиб-сиз, деб эшитдим.

ЁЗУВЧИ. Фурқат ҳақида роман ёзаяпман...

ТАНҚИДЧИ. Айни муддао! Шу муносабат билан тарихий асарда ҳаққонийлик масаласида нодир фикрингизни эшитмоқчи эдим.

ЁЗУВЧИ. Бажони дил. Менимча, тарихий асарда ҳаққонийлик деган гап энди эскириб қолди. Аслида-ку, уни олимлар ўйлаб чиқаришган... Энди шуни ҳадеб сақич қилиб чайнайвермасдан янги истилоҳ билан алмаштириш керак. Чунончи, тарихий асарда имконият ва мумкиният, деган ибора билан.

ТАНҚИДЧИ. Жилла тушунмадим...

ЁЗУВЧИ. Ҳозир тушуниб оласиз. Мен ўз тажрибамга суюниб гапираман. Масалан, мен Фурқат ҳақида ёзаяпман. Биласиз, Фурқат Туркияда бўлган. Бу – имконият. Хўш, Фурқат бир сакраб, Францияга ўтиши мумкин эдими? Мумкин эди! Хўш, у Парижда бўлганида Бальзак, Стендаль, Виктор Гюго, Золя, айниқса, Жорж Санд билан нега учрашмасин? Ахир у хотинларни яхши кўрар эди-ку...

ТАНҚИДЧИ. Тўғри.

ЁЗУВЧИ. Шошманг, бу ҳали ҳаммаси эмас, Фурқат ҳаттоки Диккенс билан ҳам учрашган.

ТАНҚИДЧИ. Йўғ-ей, у Англияда бўлмаган шекилли...

ЁЗУВЧИ. Англияни кўя туринг. Лекин унинг Ҳиндистонда бўлгани тарихий ҳақиқатми?

ТАНҚИДЧИ. Тарихий ҳақиқат.

ЁЗУВЧИ. Мана сизга – имконият. Диккенс сафар қилиб, инглизлар қўли остида бўлган Ҳиндистонга бориши мумкин эдими? Мумкин эди. Ҳўш, у Ҳиндистонда бўлганида нега Фурқат билан учрашмасин?

ТАНҚИДЧИ. Дарвоқе, мумкин экан.

ЁЗУВЧИ. Ҳа, имконият бор жойда мумкиният бор!

ТАНҚИДЧИ. Мана бу зўр гап! Цитата қилиб олса, арзийди.

ЁЗУВЧИ. Сабр қилинг, бу ҳали ҳаммаси эмас. Фурқат Лу Синь билан ҳам учрашган.

ТАНҚИДЧИ. Хитой ёзувчиси Лу Синь билан-а?

ЁЗУВЧИ. Ҳа, худди ўша Лу Синь билан! Уйлаб қаранг, Фурқат Қашқарда яшаган, шундоқми? Баракалла! Ҳўш, у Хитойнинг бошқа вилоятларига саёҳат қилиши мумкин эдими? Мумкин эди. Ана шу саёҳати даврида у Лу Синь билан учрашиб, гаплашиб қолса-чи?

ТАНҚИДЧИ. Лекин бир андиша бор-да...

ЁЗУВЧИ. Тарихий асарда андиша-пандишангиз кетмайди, уни йиғиштириб қўясиз.

ТАНҚИДЧИ. Йўқ, мен айтмоқчийдимки, улар бир-бирининг тилини тушунмаса, қандоқ қилиб гаплашади?

ЁЗУВЧИ. Ана холос! Шу ҳам андиша бўпти-ю... Лу Синь уйғурлар билан шундоқ девор-дармиён яшаб, уларнинг тилини тушунмаган, деб ўйлайсизми? Тушунган. Ҳўш, уйғурчани тушунган одам ўзбекчани тушунмайдими?

ТАНҚИДЧИ. Бундан чиқдики, улар ярим уйғурча, ярим ўзбекча қилиб гаплашишган экан-да?

ЁЗУВЧИ. Баракалла. Аммо бу ҳали ҳаммаси эмас. Улар ижодий ҳамкорлик ҳам қилишган.

ТАНҚИДЧИ. Масалан, қандай?

ЁЗУВЧИ. Масалан, Машраб ҳақида опера ёзишган.
ТАНҚИДЧИ. Йўғ-ей, жилла бўлмаса, муסיқали драма денг...

ЁЗУВЧИ. Азизим, хитойлар муסיқали драмадан операга ўтган асрдаёқ ўтишган эди.

ТАНҚИДЧИ. Қойил-е, домла! Менимча, китобингиз, ижодий фантазия эътибори билан, чексиз бир асар бўлади...

ЁЗУВЧИ. Сир бўлса ҳам айтақолай, тарихий асарда ёзувчи учун имконият ва мумкиният чек-чегара билмайди, буни бемалол ёзишингиз мумкин.

ТАНҚИДЧИ. Ёзаман, домла! Эртагаёқ «Тарихий асарда ижодий имконият ва мумкиният» деган мавзуда бир мақола тайёрлайман. Йўқ, бу ҳали ҳаммаси эмас. Мен буни бир шогирдимга номзодлик диссертацияси қилиб бераман. Бу – илм дунёсида катта шов-шув, ёш қаламкашлар учун ижод мактаби бўлади. Ўз тажрибангиз билан адабиётимиз ва адабий тафаккуримизни олға сурганингиз учун ташаккур, устоз!

ЁЗУВЧИ. Арзимамайди.

1985

* * *

Кечди бир лаҳзада ул ширин дийдор,
«Хайр» деб йўлингга жўнадинг сен ҳам.
Лекин ёринг қолди йўлларингда зор,
Қайрилиб, орқангга қара, эй санам.

Мактабга кетасан чопиб-пилдираб,
Митти бўйларингда садқа бўлсин жон.
Лекин ойинг қолди бунда мўлтираб,
Қайрилиб, орқангга қара, болажон.

Узоқда бир жилға кўрибсан, тенгсиз,
Сен энди ўшани чизмоққа моҳир.
Лекин оёгингда чайқалар денгиз,
Қайрилиб, унга ҳам қараб қўй, шоир.

Сенинг ҳақиқатинг мен учун мушкул,
Учқур юлдузмисан, йилдирибми ё?
Шунчалар еласан, лекин ҳартугул,
Қайрилиб орқангга қара, эй дунё!..

Агарда «йўқ» десанг, бу – сенга ўқдир,
Уни кўкрагингдан олувчи бўлмас.
Сенга ҳам қайрилиб қаровчи йўқдир,
Ортингдан термилиб қолувчи бўлмас...

1988

* * *

Йўқ, биз аямадик дунёни асло,
Айтдик рост гапларни роса чайналиб.
Тириклик бешиги бўлмиш шу дунё
Кетиб бораверди қалқиб, чайқалиб...

Ерга ҳам, кўкка ҳам келтирмай имон,
Айтдик чин сўзларни яна ямланиб.
Омонлик уйи деб аталган жаҳон
Кетиб бораверди кўзи намланиб.

Ҳа, биз ўзимизни алдадик кўпроқ,
Айтдик бир нималар яна ғулдираб.
Диёнат мулки деб аталган тупроқ
Ҳамон кетиб борар оғиб, гулдураб...

Энди истиқболда кўринар олов,
Энди ахтарамиз ҳаётга нажот.
Энди қайда деймиз умидга гаров,
Энди тополмаймиз сабрга сабот...

Одамлар, бас энди, инсофга қайтинг,
Умид ҳам, нажот ҳам сизга шу фақат:
Энди ҳақиқатни баралла айтинг,
Дунёни қутқариб қолар ҳақиқат...

1989

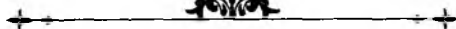
РОЗ

Қараб-қараб ҳайронаман:
ажаб дунё, ажаб дунё,
Йиғлаб туриб кулсак баъзан,
кулиб туриб йиғлаймиз гоҳ.
На хаёлдан хаёл воқиф,
на кўнгилдан кўнгил огоҳ,
Баъзи кунлар жафо билан,
баъзи тунлар сафо билан.

Жафо билан, сафо билан
ўтиб борар умри азиз,
Алвон-алвон кўчалардан
кетиб борар умри азиз.
Бир кун етар манзилига,
етиб борар умри азиз,
Ўшанда ҳам олган ёки
ололмаган баҳо билан.

Саводхонман деганларда,
баъзан тайин хат-савод йўқ,
Китобхонман деганларда
гоҳо тайин эътиқод йўқ.
Хомсут эмган бандаларга,
кўнгил, унча эътимод йўқ,
Кеча сенга сиғинганлар
бугун боқар ҳаво билан.

Юрагингда олам яшар,
кўзларингда олам зоҳир,
Қувонч-қайғу сеҳри билан
ўзинг соҳир, сўзинг соҳир,
Бу дунёда боқий фақат
бир хуш наво, дейди шоир,
Кўнгил, кетсам – кетайин мен,
сен яшайвер наво билан!..

III

МЕНИНГ УВОҚ ШЕЪРИМ - МЕНИНГ ДИЛПОРАМ

*Ўт олдингу ўтсиз олмадинг нафас,
Ўт яратдинг ўтли жонингга монанд.
Қалбингдаги ўт-ку ганжи муқаддас,
Қўлингдаги ўтдан қўрқаман...*

Қаршингда турибди умрим бир куни,
Менинг увоқ шеърим – менинг дилпорам;
Тонг сийлаган, оқшом опичган уни,
Бир сатрида севинч, бир сатрида ғам.

Агар ғамгин бўлсанг, севинчим – нажот,
Шод бўлсанг, ол, мана, ғамимни бердим.
Қанотинг бўлайин, сен ҳам бўл қанот,
Ҳамдардинг бўлайин, бўлгин ҳамдардим...

* * *

Онам учун аввал армон эдим мен,
Сўнгра мен талпиндим қучоқларида.
Кўзидан ёш бўлиб қуйилдим кейин,
Ва аста эридим дудоқларида...

Орзу оташида, иссиқ қучоқда
Етишган, эй шеърим, эй жонон ўғил,
Шу буюк дунёдан кўз юмар чоғда
Менинг кипригимдан нур бўлиб қуйил...

* * *

Уфқдан бўғриқиб чиқаётган ой,
Хуморингман, кўтар олтин баркашинг.
Шу мудроқ оқшомга ўзинг бўл Хумой,
Бутоқлардан оқсин ипак оташинг.

Ана, само бўйлаб ёйилди зарҳал,
Шуълалар қаршимда ёндилар майин,
Кўзим қароғини тўлдириб аввал,
Кўнглим булоғига оқдилар кейин...

* * *

Истардим, юлдузли, тимқора оқшом
Мени аста айлаб бандаи асир,
Бир нозли ёр каби кўнглим этиб ром,
То барқут тонггача шивирласа сир...

Истардим, шафақли фируза саҳар
Ёғдуга тўлдириб кўзим ва кўнглим,
Бўсадан манглайим этиб мунаввар,
Бир оқсоч онадек кўрсатса йўлим...

* * *

Кўриб қолдим ногоҳ, юксакда ўсган
Болаликдан ошно кекса бир гужум,
Ҳисобсиз бурушқ – ажинларидан
Кўз ёши оқизиб туради юм-юм.

– Ҳой, бобой, не бўлди, ҳолинг паришон,
Нега хўрсинасан, нечун изтироб?
– Ковагимда бир пайт ёвуз бир илон
Чумчуқ уясини этмишди хароб...

* * *

Баъзи орзуларим шўх парвозидан
Шалпайиб йиқилар мисоли варрак,
Мен уни қўймайман, ушлаб ипидан,
Томларга судрайман, бўламан ҳалак.

Томдан учирсам ҳам, елга тўш бериб,
Баландлаб кетганда йиқилар атай.
Кўз ёши қиламан шунда ўлтириб,
Варраги учмаган ўксик боладай...

* * *

Кўкка боқиб сукут сақлайди замин,
Ерга боқиб осмон сақлайди сукут.
Кўкнинг сукутида қанчалар мазмун,
Ернинг сукутида қанчалар ўғит...

Кўкдай бўлса ҳамки юксак, баркамол,
Ердай сукут сақлаб туради оқил,
Бирпас сукут сақлаб, ҳолингга кўз сол,
Бирпас сукут сақлаб, оламга боққил...

* * *

Бахт – болғадир, дўстим, одамзод – маъдан,
Ўтгувчи ҳар лаҳза ўтмас бесамар.
Ҳаёт жабҳасига солиш-чун бардам
Бизни пишигади даврон-чилангар.

Инсонни тоблайди замон сандони:
Кимдан пўлат унар, кимлардан темир;
Кимдан қилич унар, кимдан қалқони,
Кимлардан ўт унар, кимлардан кўмир...

* * *

Кўзда ёши билан кулади бола,
Илҳом асир этган шоирга монанд.
Шоир ҳам боқармиш ёруғ оламга
Боланинг мусаффо кўзлари билан.

Ажаб сеҳрлидир бу икки дунё:
Бирпасда севинчу бирпасда қайғу.
Бири эрмак излаб, топади маъно,
Бири эртак сўйлаб, айтади орзу...

* * *

Менга отам мерос қолдирди жаҳон:
– Ўзинг салмоқлаб кўр, ўзинг баҳола,
Дардларини топиб ўзинг давола,
Бағрини қуёшга айла ошиён...

Мот этди жаҳоннинг шавкати мени,
Ярим умрим ўтди баҳолаш билан.
Дардларини топдим... Умрим қолгани
Ўтмасайди ёлғиз даволаш билан...

* * *

Пайдо бўлдимми, бас, қаршимда қатор
Эшиқлар тақа-тақ ёпилар фақат.

– Одамлар, ҳой, тўхтанг, сизда гапим бор,
Одамлар, бир нафас сабру қаноат...

Мен нон сўрамайман, сўрамайман мол,
Пул ҳам сўрамайман, ошиқманг унча.

Бир савол сўрайман, фақат бир савол,
Киши саволдан ҳам кўрқарми шунча...

* * *

Она Ер ўртаниб, миллиард ёшини
Сенинг бунёдингга харж этди, инсон.

Қуёшдан олгани ишқ оташини

Оқибат бағринга айлади эҳсон.

Ўт олдингу ўтсиз олмадинг нафас,

Ўт яратдинг ўтли жонингга монанд.

Қалбингдаги ўт-ку ганжи муқаддас,

Қўлингдаги ўтдан кўрқаман...

* * *

Мени сескантирар гоҳида зимдан
Мўралаб югурган калтакесаклар.
Мени сескантирар гоҳи изимдан
Яширин отилган увоқ кесаклар.

Тутақиб кетаман, номус, андиша
Хиппа бўғиб олар, бироқ йўқ шубҳам,
Агарда биқинмай, тик келар бўлса,
Олишардим ҳатто аждар бўлса ҳам...

* * *

Шом эди. Бировни этдилар дафн,
Заранг, совуқ ернинг бағрини ўйиб.
Қора лашкар каби босиб келди тун,
Қолди ёлғиз қабр дардли қорайиб.

Тун оғиб, юлдузлар ёш тўкиб милт-милт,
Ой нури синаркан мазор тошида,
Соядай судралиб келди-да бир ит,
Ўксиб уввос солди қабр бошида...

* * *

Шодлик – ўйноқ, оҳу, арслондир – ғазаб,
Лоқайдлик – совуқ ва қўрқинч бир илон.
У лоқайд, оламга боқар бетараф,
Тўйда ҳам азада бирдай совуққон.

Етиб кел бошига, ҳакими ҳозиқ,
Етиб кел бошига, севинч ва қайғу.
Қаҳ-қаҳ уриб кулсин, инграсин ёниқ,
Ўт бўлсин, сув бўлсин – одам бўлсин у.

* * *

Бир она қақшатар ўз боласини,
Бола шўрлик йиғлаб, солади фиғон,
Босолмайман мен ҳам дил ноласини,
Мен ҳам бола янглиғ ўксик, нотавон.

Бегона жон эмас, титраб, қақшаган,
Менинг жоним ўксиб, чекади азоб.
Гўё болалигим келиб қайтадан,
«Қутқар!» деб ёлвориб ёш тўкар шу тоб...

* * *

Юксак чўққиларда ҳали юрмадим,
Лекин кўз юссаму этсам ихтиёр,
Қоялар қаршимда бўй чўзади жим,
Тоғлар ястанади мағрур, сервиқор.

Толеимда юксак тоғим эдинг сен,
Меҳринг оташида ёнарди офтоб.
Мунаввар чехрангни қўмсайман, лекин
Хаёлим уфқида кўринар сароб...

* * *

Боланинг бошидан гул ҳиди келар,
Қуёш ҳиди келар, нур ҳиди келар.
Кўз юмиб симирсам, ота кўнглимга
Минг йиллик истиқбол умиди келар.

Ҳар эшикдан эсар шу хушбўй насим,
Ҳар гулшанда кезар шу ширин нафас;
Дўстларим, одамзод билмайди тиним
Ҳаёт бўстонида шу шаробдан маст...

* * *

Ўйласам, лаҳзада замон мужассам,
Заррада беқиёс қудрату амал.
Ўйласам, шу борлиқ, бу кўҳна олам
Маънолар олами экан мукаммал.

Булутда ниҳондир ногаҳоний сел,
Ўтдан дарак берар мудраган учқун.
Маънолар... мен сизни териб, мутгасил,
Қалбим дастгоҳида тўқийман мазмун.

* * *

Нега мен баъзида маъюс, безабон?
Сизга баён этсам, дўст-ҳамдамларим,
Мазмундорлигини пеш айлаб мудом,
Ортимдан юради дарду ғамларим.

Менга шодлик беринг теран, улуғвор,
Токи шодон бўлай, бўлмай афтода.
Менга шодлик беринг ғамимдай дилдор,
Менга шодлик беринг ундан зиёда...

* * *

Юзма-юз туришар бола ва сиймо,
Юзма-юз туришар эрмак ва алам.
Сиймонинг юзида беқарор маъно,
Боланинг қўлида беомон қалам.

Қалам шафқат этмас, бўяр беибо,
Сиймонинг ёшини оқизар дув-дув...
Бола қаҳ-қаҳ урар, лекин ажабо,
Менинг юрагимга чўкади қайғу.

* * *

– Мени келтираркан ёруғ дунёга,
Она, тор келдими ҳимматинг сенинг?..
На зўр ақл бердинг, на зўр ирода,
Фақат юрак бўлди ато этганинг...

– Болажон, берганим оламга арзир,
Нима бор ишқ тўла дилдан зиёда?
Олмос каби ақл китоблардадир,
Курашларда яшар пўлат ирода.

* * *

Одамлар, гоҳи бир ишингиз кўриб,
Юрагим қаҳрдан тош бўлиб кетар.
Одамлар, гоҳи бир ишингиз кўриб,
Кўзларим меҳрдан ёш бўлиб кетар...

Қаҳрим нишонаси – кўнглим тошини
Эритиб ташлайман кўз ёшим билан.
Меҳрим нишонаси – кўзим ёшини
Юракда асрайман бардошим билан...

* * *

Бунёднинг қўлида ишқ машъали бор,
Барбоднинг қўлида нафрат қиличи.
Иккиси солишиб ўсди шиддаткор,
Ўсди икковининг қудрати, кучи.

Қилич ярқирайди, ёнади машъал,
Бунёд чекинмайди, чекинмас Барбод.
Барбоднинг бошига солмасанг ажал,
Нечук Бунёд бўлдинг, азиз одамзод!

* * *

Дўстим, тунда туриб, уфуқларга боқ,
Нур тошар гоҳи шўх, гоҳи асабий.
Оналар ухламас, оналар уйғоқ,
Бедорликнинг буюк тангриси каби.

Муаззам заминни ой нури эмас,
Шу кўзлар зиёси чулғамиш бутун.
О, агар оналар кўз юмса бирпас,
Жаҳон қопқасига ёприлади тун...

* * *

Уч каптар талпинар, уч чинни каптар,
Пастда, тонг нурида дарёлар порлар.
Қанотлар ярқираб, енгил рақс этар,
Олдинда уфуқлар, олис диёрлар.

Уч каптар талпинар, уч чинни каптар
Нурдан, муҳаббатдан яралган олам –
Уч маъсум юракда яшнаб акс этар,
Уч қошиқ қон аро кезади шу дам...

* * *

– Тақдир, нега мени инсон яратдинг,
Кўксимда шодлигу ғамдан юз нишон?
– Мен сенга қалб ила шуур бахш этдим,
Билгил деб ҳирс нима, нимадир ҳайвон.

– Тақдир, нега мени меҳмон яратдинг,
«Ярқ» этган чақиндек кечгум бегумон?
– Мен сенга қалб ила шуур бахш этдим,
Билгин деб ишқ нима, нимадир инсон...

* * *

– Ажаб дарё кўрдим, сувга лиммо-лим,
Шарқираб оқолмас, ёқолмас чироқ...
– Дунё – дарсхонадир, ҳаёт – муаллим,
Кўрган-билганларинг барчаси – сабоқ.

– Ажаб доно кўрдим, донғи зўр олим,
Оқил бўлмадим деб чекади фироқ.
– Дунё – дарсхонадир, ҳаёт муаллим,
Кўрган-билганларинг барчаси – сабоқ...

* * *

Биламан, ювошлик доим бехатар,
Бебошлик баъзида эмас безиён.
«Йўқ» дейиш гоҳида қийин нақадар,
«Хўп» дейиш аслида ҳаммадан осон.

Тумандан жалани кўраман афзал,
Билмайман, нима бор унда мен учун,
Баъзилар «хўп» дея мудраган маҳал
«Йўқ» деб сурон солгим келади нечун?..

* * *

Давра зич, ўртада палов муҳайё,
Шом чоғи бўғриққан шафақ мисоли,
Ҳазрати оловни мақтаймиз, аммо
Не кечди бечора қозоннинг ҳоли?

То палов пишгунча ўша сўзондир,
Тагида гуриллаб ёнади олов.
О, шоир қалби ҳам куйик қозондир,
Раҳм этиб, ҳолига боқсанг-чи бирров...

* * *

Бола эканимда хаёл – овунчоқ,
Юлдузлар ёқарди ёш юрагимда.
Менга тутқич бермай гижинг бир тойчоқ
Ҳадеб айланарди теварагимда.

Умр йўлларида қолмадим яёв,
Яқин бўлиб қолди йироқ осмон.
Аммо ўша тойчоқ тутқизмай жилов,
Менинг атрофимдан айланар ҳамон...

* * *

Саҳар. Хонам ичра гўдак шарпаси,
Эркама, қизалоғим, энгашиб шу он
Юзимга термилар, шивирлар майин,
«Дадам уйқуда», деб ўйлар бегумон.

Шеърим ҳам саҳарлаб келади гоҳо,
«Дадам уйқуда», деб қилар табассум.
Мен эсам қучоғим очаман ногоҳ,
«Болам», деб бағримга босаман шу зум...

* * *

Бир кифтида оқшом, бир кифтида тонг,
Зулмат ва зиёнинг қоқ ўртасида –
Туради тоғдайин азамат инсон,
Юлдузлар – қуёшлар рўпарасида.

Рухини қуршамиш ажиб бир ҳолат,
«Тангрим» деб атаркан ер ҳам, само ҳам.
У бовар айламас, чекар хижолат
Ва оқсоч онасин ёд этар ҳар дам...

* * *

Менга қисса айтар донишманд бир чол
Юз йиллик кечмиши савдоларидан.
Замонлар гуруллаб кўринар яққол
Заҳматкаш қалбининг нидоларидан.

«Тонг отди, кун ўтди, етишди оқшом,
Жабру жафоларни унутдим бутун».
«Унутдим?» Ажабо, шу қийин калом
Кўксидан қалтираб чиқади нечун?

* * *

Меҳринг дариғ тутиб, ғазаб айлама,
Бир бурда нонингни кўя тур нари.
Қаҳринг оташида ёнмасман, аммо
Меҳринг қатрасида чўкаман, пари.

Бирпас шафқат билан эгил бошимга,
Кўзимга термилиб, айла табассум,
Туш, десанг, тушаман худди дўзахга,
Ён, десанг, ловиллаб ёнаман шу зум...

* * *

Дунё экан, мағрур бошим
Маъюсликка гирифтор.
Маъюсликка йўқ бардошим,
Мағрурликка йўқ қарор.

Кўнглим айтар: қилма қайғу,
Аҳли шеъри шуурсан.
Мағрурсанки, маъюсдирсан,
Маъюссанки, мағрурсан...

* * *

Баъзан сўлди, ғамга тўлди,
Лекин ўлмади кўнглим.
Орсизлар-ла ош-нон бўлди,
Ошно бўлмади кўнглим.

Бу дунёда насибам ҳам,
Ҳазинам ҳам кўнглимдир.
Ҳукм айласа: ҳаёт менга;
Ҳукм айласа: ўлимдир...

* * *

Биз ерни атаймиз саховатпеша,
Ва лекин бизни ҳам, ризқим, дейди Ер.
Ерни еб яшаймиз биз-ку ҳамиша
Ва лекин бизни ҳам бир кун ейди Ер.

Шуни эсла тутинг, ёру йўлдошлар,
Қарангиз, бу қандоқ демиш бўлади.
Ем бўлган бир кунни емоққа бошлар,
Еганлар бир кунни емиш бўлади...

* * *

Мен ҳам бир сайёдман, қаршимдадир сайд,
Камоним, камоним, қилт этмагил то –
Сен фақат юракни мўлжал ол, фақат,
Сен фақат юракка ургин бехато.

Токи учиб бориб дардимнинг тоши
Яна бир кўнгилни айласин парканд.
Оқсин кўз ёшимдек кўзининг ёши,
Фарёди қўшилсин фарёдим билан...

* * *

Сен оқшом балқиган ҳилоладек ҳур,
Мен аста ёприлган тундай қароқчи.
Қаршингда юлдузлар чақнаб кўринур,
Бу – менинг кўзларим, йўлингда соқчи.

Бошинг узра ёйиб зулмат чодирим,
Минг кўз билан сенга термиламан жим.
Сени шаффоф, мени қаро қилган ким?
Қалбим, муҳаббатим, жоним сўроқчи...

* * *

Сеҳргарсан, ўзинг билмайсан аммо,
Сен гоҳи ғазабга тўлиб-тошган дам.
Кўраман кўзингда тимқора само
Ва унда чақинлар талошини ҳам...

Сеҳргарсан, ўзинг билмайсан аммо,
Сен гоҳи севинчга тўлиб-тошган дам,
Кўраман кўзингда нурли бир дунё,
Уфқида иқболим қуёшини ҳам...

* * *

Бир кун эшигимдан кирдинг меҳрибон,
Оқибат истабсан кўнглим роҳини,
Бўронли кўксимга бош эгиб, эй жон,
Тингладинг жимгина ишқим оҳини.

Аслида бу хаёл... бўлиши гумон,
Ва лекин кўнглимнинг бир гўшасида –
Яшайди шу орзу, шу гўзал армон,
Шафқат-мурувватинг андишасида.

* * *

Тушингда йиғладинг яна ўксиниб,
Кун бўйи лабингга қўнмади кулгу.
Тун аро кўзингни уйқуда кўриб,
Ёшингни маржондай оқизган ким у?

Айтиб бер, мен уни ҳайдай куч билан,
Агар ожиз эсам, этай илтижо.
Азиз остонанга қўймасин қадам
На мавҳум надомат, на қўрқинч рўё...

* * *

Ўртансанг, мени ҳам ўрайди фироқ,
Севинсанг, кўзимга сиғмайди зиё.
Сен – оқин сув эсанг, мен – икки қирғоқ,
Аммо иккаламиз – сирли бир дарё.

Яшнасанг, шу замон руҳим чароғон,
Мунғайсанг, шу нафас мунглиман мен ҳам.
Мен гар замин эсам, ўзингсан осмон,
Аммо иккаламиз – сирли бир олам...

* * *

Мен уни изладим, изладим дилхун,
Тубига етмоққа айладим ният.
Қанчалар бўғилдим, оқибат бир кун
Қаршимда очилди ўша моҳият.

Унга қарайману айланар бошим,
Яна чорасизлик йўлимни боғлар.
Қай тарафдан боқмай, оқизар ёшим,
Қай тарафдан боқмай, кўнглимни доғлар.

* * *

Мени севинч кутар, кутар табассум,
Гарчанд руҳим баъзан шикаста, синиқ.
Шеър оқар, қумрининг кўзидай маъсум,
Шеър оқар булбулнинг ёшидай тиниқ.

Жоним, аламларинг зиёда бўлсин,
Ахир мен биламан аламнинг кучин,
Ботир ҳам тупроққа қоришар баъзан,
Қайтадан оёққа қалқимоқ учун...

* * *

Достон чиқармагил зарбулмасалдан,
Майли, даврон сенга берибди навбат,
Шундоқ бўлган эмас азал-азалдан,
Шундоқ бўлавермас абадул-абал.

Бугунгача босганим тупроқ, деб магар,
Кибрингни кўкларга осиб юрибсан.
Аммо билармисан, ўзинг муқаррар
Ўзингни тупроққа босиб юрибсан...

* * *

Ёзиб ҳаволарда музаффар қанот,
Ошиб сел карвони – булутларингни,
Она Ўзбекистон, кўрдим мен кушод
Нурдан уқа туган уфуқларингни...

Улуғ табиатдан улуғ насибам,
Тарихдан ҳиссамга тушган макон шу!
Дедим-да, ифтихор яшнатди қалбим,
Кўз ёшларим оқди мисоли ёғду...

* * *

– Она Ўзбекистон, сендан сўрайман,
Неларни ўйлайсан шу фараҳли тун?
– Жумла мамлакатга нон берсам дейман,
Кийинтирсам дейман уни бус-бутун...

– Она Ўзбекистон, орзули чаман,
Қаергача етар меҳринг поёни?
– Мен жумла дунёга нон берсам дейман,
Кийинтирсам дейман жумла дунёни...

* * *

Нафратни дунёга келтирди одам,
Кейин нафрат тўкди одам қонини.
Одамзод қайталаб ўтда ёқса ҳам,
Нафрат бўшатмади гирибонини.

Жанг борар, ўртада муҳаббат қалқон,
Кураш давом этар, битмас ҳеч қачон.
Инсон битган куни нафрат адодир,
Нафрат битган куни адодир инсон...

* * *

Яна кўзларимга жаҳон қоронғи,
Яна кўнглим титрар унинг ваҳмидан.
Тил дебон аталган қилич зарбию
Қилич деб аталган тилнинг заҳмидан.

Дунёдек кўп қадим бу зарбулмасал
Наҳотки яшаса тургунча дунё?
Табиат шамширдек тилдан ҳам аввал
Шафқатли дил берсанг бўлмасми раво...

* * *

Мени ўраб олди қайтмаслик дарди,
Мунаввар шу замин, шу гўзал замон,
Шу оқшом шукуҳи, шу тонг талъати
Оқар мангуликка, қайтмас ҳеч қачон...

Мени ўраб олди қайтмаслик дарди,
Шу жонкаш – жафокаш ҳар битта инсон,
Кўзида меҳнату маломат гарди,
Кетар мангуликка, қайтмас ҳеч қачон...

* * *

Уйимиз томида хумчаларда май
Ажиб садо бериб, қайнарди тинмай.
Мамнун пичирларди бобом раҳматлик,
Мастана боқарди ўзи ҳам билмай.

Менга насиб этди ажиб бир замон,
Минг йиллик май каби жўшади даврон.
Шарбат косасига лабим тегмасдан,
Маст бўлиб боқаман, ўзим ҳам ҳайрон...

* * *

Дурахшон юлдузлар шомдан то саҳар
Шивирлашар тинмай: гўзалдир инсон.
Инсон юлдузларга термилиб ҳар гал,
Шивирлар: ҳар юлдуз ўзи бир жаҳон...

Мен юлдуз – инсонлар аро ўй суриб,
Мўъжиза кутаман ҳар бир қадамда.
Одамлар қалбини юлдузда кўриб,
Юлдузлар жамолин кўриб одамда...

* * *

Сен менинг кўксимга бош қўйсанг магар,
Боғларда шамол ҳам бошлайди жавлон.
Сойларни тўлдириб оқур нилуфар,
Нилий юлдузларга тўлади осмон.

Сен менинг кўксимга бош қўйсанг магар,
Оламни қуршайди ажиб бир рўё.
Тоғлардан юксалур ёниқ садолар,
Менинг атрофимдан айланур дунё...

* * *

Кун оққан, туш билан оқшом ораси,
Оvloқ қияликда бир соя ётар.
Сояда бир қатра шабнам донаси,
Шабнамда бир ажиб ҳикоя ётар:

«Қуёшни орзиқиб кутдим тун бўйи,
Кундуз ҳам бўлмадим ғамдан осуда.
Мана шу бир бурда соя туфайли
Мўлтираб ётибман замин кўксида...»

* * *

Шеър қилиб айтишга арзимас балким,
Бир дам эътиборга балки арзимас.
Лекин мен паришон ўйлар ичра жим,
Баланд остонада қотдим бир нафас.

«Қопағон кўппак бор, бўлгин эҳтиёт!» –
Деган таҳдид турар... О инсон, инсон,
Ўзинга ўхшаган жонларни, наҳот,
Ит билан қўрқитиб яшайсан ҳамон...

* * *

Чаманлар сайрига қўяркан қадам,
Кўзимга кўринар қуюнли саҳро.
Қуюнли саҳрога қадам урган дам
Хаёлимни босиб келади дарё.

Чароғон хонада тураман бирпас,
Мени чорлар чексиз тундаги фироқ.
Аммо тун бағрига кирганим нафас
Имлар олислардан мунис бир чироқ...

* * *

Она Ер, ҳар куни олам уфқига
Кўз ёшинг оқизар баҳри уммонлар...
Баҳри уммон бўлиб қўзғалмас нега
Сенга банда бўлган тирик инсонлар?

Она Ер, она Ер, бошингда тутун,
Бағрингдан отилар ўтли вулқонлар...
Ўтли фарёдингдан бир кунмас-бир кун
Тикка қўзғалмасми ўлик инсонлар?..

* * *

Зўравон яшармиш ожизни талаб,
Ғолиб ҳам мағлубни этармиш тилка.
Бу бир қонун эмиш... Рост бўлса шу гап,
Мен сенга қаршиман, диалектика!

Шу агар рост бўлса, ёлғон шиквадир,
Оламда башарий инсоф деган гап.
Гар инсоф бўлмаса, иймон нимадир?
Нимадир Ҳазрати Инсон деган гап?..

* * *

Тун осмони муҳташам, кенг,
Ҳаётида сукунат.
Шуълаларнинг ипак, майин
Қанотида сукунат.

Тилсиз уммон, тубсиз уммон
Ғарқ айламиш оламини.
Мен бағрида ўксик, нолон,
Суроқлайман онамни...

* * *

Тонг нурлари пайваст бўлар
Ойдан оққан жилогга.
Насим эсар, борлиқ кулар,
Қизчам боқар дунёга.

Чексиз мовий уфуқ сари
Чорлаб ўтар турналар.
Қизчам кулар, нигоҳлари
Нур мавжигга уланар...

* * *

Риё ҳунарини мен ўрганмайман,
Кўйинг, бети қурсин ўша ҳунарни.
Чанглар, ғуборлардан асраб-аяйман
Мен юрак аталган тоза гавҳарни.

Уни айтиб турсин лабимда кулгу,
Уни айтиб турсин кўзларимда ёш.
Қора қабргача шаффоф бўлсин у,
Порлаб уфуқларга ботгандек қуёш...

* * *

Қалбимда ҳамиша безовта ғашлик,
Бағримда ҳамиша нотинч ҳарорат.
Мумкин эмас бунга мудом чидашлик,
Ўртаниб кетаман: қани қаноат?

Кўнглим бу аламдан бўларми холи,
Бўларманми бир кун бахт билан тўлгин?
Гоҳо шиддатқорман дарё мисоли,
Гоҳида тураман хазондай сўлгин...

* * *

«Ухла, қўзичоғим, бир нафас ухла,
Эртага элтаман кўп йироқларга...»
Онанинг сўзига ишонар бола,
Тушида тирмашар баланд тоғларга.

Хаёлларим суйиб, шивирлар баъзан:
«Эртага етасан, толе бўлур ёр...»
Уйқуга чўмаман, яна тонг билан
Мовий уфуқларга термилгали зор...

* * *

Осмон, бошимизга ўзингсан паноҳ,
Мовий сарҳадингга термиламан жим.
Сеҳринг-ла юракда яшайди аммо
«Кулаб тушмасайдинг...» деган бир ваҳим.

Она Ер, ўзингсан оламда танҳо,
Мунаввар уфқингга термиламан жим.
Меҳринг-ла юракда яшайди аммо
«Кулаб кетмасайдинг...» деган бир ваҳим.

* * *

Дастурхон устида бир коса таом
Интизорлик тортиб, фиғон қилади.
Хаёллар бошимни банд этиб тамом,
Ўтган кунларимни баён қилади.

«Шу ҳам инсофданми, қурбонинг кетай,
Умрим ўтмоқда», деб ёлворар таом.
Мен дейман: сабр айла, бир оз фаҳм этай,
Энди умрим қандай этади давом...

* * *

Мен сени танидим, эй гўзал дунё,
Сўнгсиз чиройингга кўз солдим мафтун.
Бағримга ёғилиб минг бир тасалло,
Умидим қасрини бунёд этган кун...

Мен сени танидим, эй кўҳна дунё,
Сўник чиройингга кўз солдим дилхун.
Бағримга ёғилиб минг битта бало,
Умидим қасрини барбод этган кун...

* * *

Шундайлар бор ҳали, шундайлар кўпроқ,
Тил билан яшарлар, фақат тил билан.
Ўша яшатувчи тилдан мен йироқ,
Оламда яшарман фақат дил билан.

Ўксиниб «сен мени севмайсан» дема,
Мен сени севаман, жоним, дил билан.
Дил билан севаман, лекин инжима,
Айтиб беролмасам уни тил билан...

* * *

Томчи тикиллайди... челақ тубидан
Таралар шарпадек заиф бир садо;
Садо туғилади, лекин дафъатан
Ҳаёт шовқинида бўлади адо...

Лаҳзалар кечади навбат-банавбат,
Етим қатралардек бесас-бесурур.
Орзу бўлиб яшар юракда фақат
Туташ гулдуродай янграган умр...

* * *

Гавҳар тақибдилар итнинг бўйнига,
Ит эса йиғлармиш оқизиб ёшни:
«Ёронлар, гуноҳим не эди, нега
Бўйнимга осдилар шу совуқ тошни!»

«Тош» ҳам йиғлар эмиш жўр бўлиб унга:
«Ахир кучукка ҳам энди гавҳарми?
Ёронлар, гуноҳим не эди, нега
Бошимга ортдилар бундоқ аламни!..»

* * *

Сени ёндирдилар, сени сотдилар,
Неча бор қатлингга ичдилар қасам.
Ва лекин ўзлари қонга ботдилар,
Ва лекин ўзлари топдилар барҳам.

Сен эса жаҳонда собитсан ҳамон,
Собитсан, ватанлик шарафинг оқлаб.
Келганлар ҳолига боқасан ҳайрон,
Кетганлар ёдини ёдингда сақлаб...

* * *

Бир боққа ўт кетди кўрқинч, беаёв,
Чинорлар гурсуллаб йиқилди беҳол.
Шамол изғиб, ёнғин соларкан талов,
Оловга бурканди ёшгина ниҳол.

Ёнаркан, жонланди ширин тушлари,
Етук дарахт эмиш... О, гўзал рўё!
Бошида чарх уриб жаннат қушлари
Олтин меваларин чўқирмиш гўё...

* * *

Оламнинг ҳусни, деб аталган инсон,
Оламга келармиш фақат фард бўлиб,
Лекин сочилармиш бир кун гард бўлиб,
Юракни ёқармиш кейин дард бўлиб...

Оламнинг ҳусни, деб аталган инсон,
Мард бўлиб яшагин, фақат мард бўлиб,
Кейин сочилсанг ҳам майли гард бўлиб,
Кейин ёндирсанг ҳам майли дард бўлиб...

* * *

Кўҳна уй бузилди... тўкилди жарга,
Тош поралар худди яраланган куш.
Куюқ тўзон аро янгради шунда
«Ҳой бепарво инсон! – деган бир товуш.

Кечмишинг, ҳасратинг ҳар тошимга жо,
Кимлигинг сўйлайди мендаги кукун.
Бугун-ку беписанд кўмасан, аммо,
Аммо яна қазиб оласан бир кун...»

* * *

Бир қушча йиғлайди бўғот тагида,
Увоққина қалби қайғуга тўлиб.
Не ажаб, бир қатра ёш пардасидан
Олам кўринади ёшга фарқ бўлиб...

Бир қушча қувнайди бўғот тагида,
Увоққина қалби қувончга тўлиб.
Не ажаб, бир зарра нур пардасидан
Олам кўринади нурга фарқ бўлиб...

* * *

Сенинг ишқинг менга бир коса сувдир,
Лабларим қовжираб, боқаман ташна.
Ичмасам – шарбатдир, ичсам – оғудир,
Ўзинг нажот кўрсат, ўзинг йўл бошла.

Ишқинг – тоғлар аро гўзал охудир,
Отсам – дилпораман, отмасам – дилхун.
Жоним, ишқинг менга ажаб қайғудир,
Тортсам – савдойиман, тортмасам – мажнун...

* * *

Бўронлар танимни отди ҳар тараф,
Чақмоқлар бағримни ёқди беомон,
Сенинг остонанга баргдай қалтираб,
Йиқилдим оқибат беҳуш, бедармон.

Чалажон ётибман... Лекин бир орзу
Менга жон бағишлар, эшит, жонона.
Яна бўронларга дучор бўлсаму
Сенинг остонанга йиқилсам яна!..

* * *

Бир ҳикмат етибди Луқмон ҳақимдан:
Кимлардан «оҳ» қолар, кимдан «уҳ» қолар...
Кимдан давлат қолар, сўз қолар кимдан,
Кимлардан сўз аро ёниқ руҳ қолар.

Кун эмас, йил эмас, асрлар эмас,
Дунё ошиб келар безовта шу руҳ.
Сенинг юзларингни ёндирган нафас,
Менинг нафасимни ёндирган шукуҳ...

* * *

Туғилдингу ўзни дунёга солдинг,
Дунё йўлларидан ўтасан шошқин,
Ҳай-ҳай, жоним, ўзни дарёга солдинг,
Дарёда талотум, дарёда тошқин...

Тўлқинлар суради, пойлайди хатар,
Наҳанглар пишқирар, тортади ўпқон.
Чўкиб, фарқ бўлишинг бир кун муқаррар,
Ўшангача мард бўл, мардона бўл, жон!..

* * *

Шекспир – буюк пир... Қаламга олмиш
Не-не фожиалар, фалокатларни;
Олмос қалам билан дафтарга солмиш
Инсон руҳидаги қабоҳатларни.

У ёймиш оламга фасона қилиб,
Мен таржима қилдим, ўйларим толди.
Лекин Шекспирни баҳона қилиб,
Ўша қабоҳатлар ёқамдан олди...

* * *

Ўлиб кўрганим йўқ, дейишар баъзан,
Мен эсам баъзида ўлиб ҳам кўрдим.
Сен билан аразли кунларда, санам,
Жондан жудо бўлиб, тупроққа кирдим...

Ўлганлар тирилмас дейишар яна,
Мен эса воқифман ўзга бир сирдан.
Сен билан ярашган куним, жонона,
Мен яна тирилиб турдим қабрдан...

* * *

Кездим неча ўлка, неча бир диёр,
Тоғлардан ошаркан, талпинди жоним.
Ўша тоғлар оша яшнаб шуълавор,
Сен менга кўриндинг, Ўзбекистоним.

Юрдим саёҳатлар сеҳрига қониб,
Денгизларда суздим, битди армоним.
Денгиз уфқида ҳам юлдуздай ёниб,
Сен менга кўриндинг, Ўзбекистоним...

* * *

Шоир, китоб ёздинг ёстиқдай қалин,
Юз минг тираж билан нашр этдинг, бас.
Ўқиб чиққан мард бормикин, билмадим,
Ўқийдиган номард лекин топилмас.

Уни икки киши ўқиди эснаб,
Ҳар қалай, китобинг кўрсатди кучин.
Ўзинг ўқиб чиқдинг сатрини санаб,
Танқидчинг ўқиди мақтамоқ учун...

* * *

Мудом ҳайвонларни қаҳрамон қилиб,
Масал тўқиб юрар ўзича инсон,
Мудом ўзгаларни гуноҳкор билиб,
Ўзини санайди мусича инсон.

Худбинлик, хиёнат, ифво, адоват –
Ўқисанг, ҳаммаси ҳайвонларга хос.
Ҳайвонда не қилсин шунча қабоҳат?
Ўзимники, дея айтавер рўй-рост...

* * *

Анави олимми? Эски таниш-ку,
Ўзни ҳар куни бозорга солар.
Манфаат савдоси билан машғул у,
Манфаат сотар ва манфаат олар.

Ўзига ўхшайди топган шогирди,
Устоз амри билан жавлон уради.
Айтинг, қайси бошни ёрай деб энди,
Қўлида тошини шайлаб туради...

* * *

Хаёлимда ёзилажак
Шеърларимнинг сўзлари.
Улар – гўё туғилажак
Болаларим кўзлари.

Улар ёнар, яшнаб кулар
Атрофимда чарх уриб.
Осмонимда юлдуз улар,
Тўёлмайман термилиб...

* * *

Хўрозлар қичқирар чўзиб, басма-бас,
Саҳар самосида бетиним: қу-қу!..
Йўқ, бизни уйғотган хўрозлар эмас,
Азиз боболарнинг ўлмас руҳи бу.

«Ҳадеб ётаверма ғафлатга тўлиб», –
Деб бизга ўшалар қичқирар дилхун.
Болам, саҳарларда бир садо бўлиб,
Мен ҳам қулоғингга етаман бир кун...

* * *

Зўр бўлсанг, ҳаёнинг тасвирини чиз,
Кейин андишанинг сувратини сол.
Бусиз сенга исм берган бу элнинг
Қалбини қоғозга туширмоқ маҳол.

Юксалиб туради бошингда осмон.
Боқиб етолмайсан унга кўз билан.
Сен-ку сувратини чизолмай, ҳайрон,
Айтиб беролмадим мен ҳам сўз билан.

* * *

Айтилмас сир экан, дўстларим, дунё,
Айтилса, сирлиги топаркан барҳам.
Дўстимга сиримни сўйладим ногоҳ,
Магар айтиб қўйдим душманимга ҳам...

Айтган сўзим бўлди ўзимга ғаним,
Бирмас, икки карра бағримга ботди,
Ўқ қилиб отганди аввал душманим,
Кейин дўстим уни тош қилиб отди...

Жамол Камол – Бухоро педагогика институти талабаси.
Пахта теримида.

Жамол Камол устоз Ойбек ва унинг рафиқаси Зарифа Саидносирова билан. Бухоро, 1968 йил, май.

Шоир қизи Дилфуза билан. 1966 йил.

Жамол Камол шоир Мирмуҳсин билан. Бухоро,
1972 йил.

* * *

Яна еру кўкдан юрагимда баҳс,
Ажиб жумбоқ ила яна мен дилсўз;
Она Ер бағрида оларкан нафас,
Осмон, нега сендан узолмайман кўз?

Яна еру кўкдан юрагимда баҳс,
Ажиб жумбоқ ила яна мен дилсўз;
Осмон оғушида учганим нафас,
Нега она Ердан узолмайман кўз?

* * *

Ажаб, қандай қилиб йўлдан озишни
Кўрсатмоқ бўлади менга баъзилар.
Қандай қилиб шеър дoston ёзишни
Ўргатмоқ бўлади менга баъзилар.

Уларга сўз айтиш мушкул, улар «зўр»,
Гап уқдириш эса қийиндан-қийин.
Ҳой, сен она бўлсанг, битта туғиб кўр,
Туғишдан дарс бериб юра бер кейин...

* * *

Шоирлар, муҳаббат яловчилари,
Майли, дарё бўлсин меҳр ила шафқат,
Лекин, сиз, тинмағур дил овчилари,
Нафрат борлигин ҳеч унутманг фақат.

Шоирлар, эй нафрат яловчилари,
Замин қаҳрлидир, ўглидир само...
Лекин, сиз, даҳри-дун оловчилари,
Муҳаббат борлигин унутманг асло!..

* * *

Қовун бозорида бир тўда чоллар
Қаҳ-қаҳлаб кулишар бир-бирин туртиб.
Тинмасдан серкиллар тўрва соқоллар,
Босволди ширасин кўкракка суртиб.

– Эсингдами, Эшмат, хўроз жанглари?
Ит уриштиришлар эсингдами, ҳай?..
Уларнинг қора кўз неваралари
Боқар бу сўзларга сира тушунмай.

* * *

Узоқдан тоғ бўлиб кўриндинг олдин,
Чўққиси булутга етган тоғ бўлиб.
Кейин тепа бўлиб кўриндинг... Кейин...
Бир майдон кўланка, қора доғ бўлиб.

Яқинлашиб боқсам ҳовузсан гўё,
Гирдида ҳар турли тиканлар ўсган.
Синчиклаб қарасам ҳовузмас, ҳатто
Лой учун қазилган хандақ экансан...

* * *

Шоир, ҳақиқат деб ўтдинг бир умр,
Золимлар умрингга етказди завол.
Бугун экранларда ўзингни кўриб,
Лол бўлиб қолардинг ўзинг эҳтимол.

Эпчил каратистсан, контрабандист,
Авлодинг шу кунни бошингга солди.
Бир қошиқ қонимдан ўтсанг, айтаман,
Энди бир космонавт бўлишинг қолди...

• • •

Унга қолса, тутун, тутантириқ кам,
Дунёга тамаки экиб ташласа.
Фақат тамакимас, бошқаларни ҳам
Қоғозга ўраса... чекиб ташласа...

Чекмаса, аламлар ўрайди уни,
Юраги сиқади, уфлайди,
Кейин сўриб-сўриб қора тутунни,
Бировнинг юзига пуфлайди...

* * *

Довруқ, дағдағалар, даъволарки бор,
Билмадим, не бўлди, қаёққа кетди...
Унвонлар, нишонлар қатор ба-қатор,
Ҳаммаси ҳеч бўлди, тупроққа кетди.

Бир сўзи қолмади дунё тошида,
Бир кимса эсламас уни шу палла.
Ундан ёдгор бўлиб қабр бошида
Қолди қаққайганча совуқ бир калла...

Жамол Камол қозоқ шоири Жубан Мўлдағалиев ва адиб Есенберлин ҳамда шоир Мирмуҳсин билан.

Жамол Камол халқаро Туркистон қурултойида нутқ сўзламоқда. Истамбул, 1989 йил.

Шукуҳлар,
 шайкатлар,
 шонларга тўлиб,
Сен,
 мангу яшнайвер,
 жонажон!
Сен, мангу яшнайвер
 жонажон бўлиб,
Азиз Ўзбекистон,
 Онажон!..

-ooOoo-
-oOo-
o
o

1973 йил, декабрь.

Ўзгал,
Ўзгал!
26 III. 74

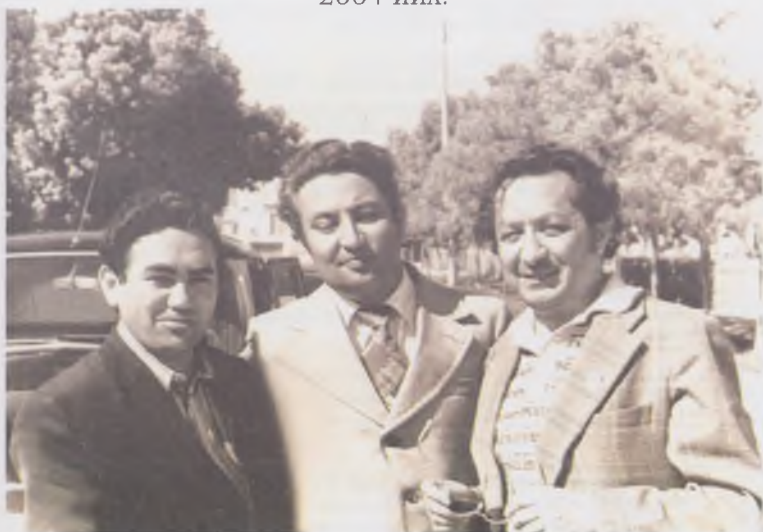
- 33 -

СМТ
Миртемир.

“Армон” достонига устоз шоир Миртемир дастхати.

Эрон ислом жумҳурияти президенти Саидмуҳаммад
Ҳотамий шоирга Мавлоно Жалолиддин Румийнинг
“Маснавийи маънавий” асари биринчи китоби
таржимаси учун мукофот топширмақда. Тошкент,
2004 йил.

“Тушунтириш хати” шеърининг Парижда босилган
французча нусхаси.

Jamal KAMAL

Jamal KAMAL est né en 1938. Il a travaillé comme chercheur à l'Institut de Langues et Littérature de Tachkent. Il a été le directeur de l'Union des écrivains. Parmi ses recueils, citons Alam Kirar Yourgimga (*Le Monde entre dans mon cœur*) et Hassan wa Ay (*Hassan et la Lune*).

Note explicative

J'ai écrit aujourd'hui une note explicative,
me servant une fois encore de mon vieux truc.
Avec l'aide de mots confus
j'ai essayé d'expliquer quelque chose ...

Mon patron me regardait attentivement
mais la note explicative est prête - et il ne s'en suivra aucune violence
il n'a rien dit... Il écrit aussi
des notes explicatives pour quelqu'un, pauvre bougre !

Maintenant, réfléchissez bien à cette chose,
ne croyez pas que la vie est facile pour l'enfant de l'homme.
Depuis un million d'années peut-être,
l'humanité écrit des notes explicatives.

S'adressant à de lointains descendants,
l'homme a couvert les pierres de runes.
Les journaux modernes, les revues, les livres,
ne sont-ils en fait des notes explicatives ?

Nous vivons, confiant nos vies à ces notes,
nous croyons dans les mots, les phrases et les proverbes.
Nous écrivons tout le temps des notes explicatives
à des adresses et des bureaux sans nombre.

Nous faisons des discours émus et hardis,
notre mère patrie ploie sous le joug des réunions.
Mais les réunions, les conférences, les résolutions ne sont que des
notes explicatives.

On juge différemment les notes explicatives :
leur sort est à la mesure de leur impuissance.
Les notes écrites par les gouvernements
ne sont que des notes explicatives.

Le monde passe son temps à envoyer des notes explicatives,
des cargos et des avions pleins ces notes.
nous avons envoyé nos notes explicatives
même aux étoiles et aux planètes lointaines.

* * *

Яна алдашдими, ранжитишдими?
Олдинга ўтдими яна муттаҳам?
Қўй, мунча ўртанма, дунёнинг иши
Баъзан арзимади ўртанишга ҳам.

Боши кўкка етсин, қўя бер уни,
Лекин унутма сен, эй асл инсон.
Аслим ўзингсан, деб умид кўзини
Фақат сенга тикиб турибди жаҳон!..

* * *

Ҳай дунё, ҳай дунё, аврадинг мени,
Аввалбоши неча ўгитлар билан.
Кейин севги билан бойладинг, кейин
Болам кўзидаги умидлар билан.

Ҳай дунё, ҳай дунё, аягил мени,
Кўрган тушларимни ёлғонга йўйма.
Дунёйи боумид, дейишар сени,
Энди ўзинг мени ноумид қўйма...

* * *

Шоир бетоб ётар, бориб кўринглар,
Ҳолини сўранглар, чекмасин қайғу,
Бошида бир нафас суҳбат қуринглар,
Бир нафас жаҳондан фориф бўлсин у.

Жаҳоннинг жони, деб аталган ҳаққа
Ғанимлар ўқ узар, кўрсатмай ўзни.
Жаҳоннинг жонига отилган ўққа
Шоир тутиб берди кўксини...

* * *

Мансаб кўпригидан худбинликка кон,
Шуҳрат бозорига ўтар чоғида...
Юзтубан йиқилдинг ва шундан буён
Тўрт оёқлаб қолдинг нафс ботқоғида.

Уста кўрмасанг-да, бўлдинг устомон,
Минбарга чиқасан дағдаға билан.
Авлодлар ҳолингга кулишар ҳайрон,
Юракда яширин қаҳқаҳа билан...

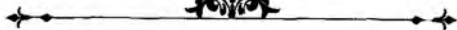
* * *

Шеърим, туғилгансан хуш айёмларда,
Шу ёруғ дунёда ўғлимсан, қизим.
Қоронғи саҳарлар, тийра шомларда
Суяниб юраман сенга, юлдузим.

Мендан олдин ташлаб кетма дунёни,
Сен ҳам солма энди бошимга алам.
Бошлаб чиққан эдинг сафарга мени,
Ўзинг кузатиб қўй сўнги йўлга ҳам...

1965–1985

IV

*Дўстларим, Зухро ғазалга
Шоири Тоҳир керак,
Шоири Мажнун тилайдир
Биргина Лайло ғазал...*

ҒАЗАЛ

Солди шайдоликка жонимни
Ажаб шайдо ғазал,
Солмаса жонимга шайдолик,
Нечун пайдо ғазал?

Етди жонимга хуморим,
Оташ истарман, рафиқ.
Сипқорай жонимга оташдек
Неча паймо, ғазал.

Ё гүзал саргашта этмиш,
Ё ғазал деб, ўйламанг,
Ёр бошимга солди савдо,
Солди сўнг савдо, ғазал.

Масти шайдолик билан
Боқсам фалакка кечалар,
Ярқирар бошимда юлдуз
Мисрали, анво ғазал.

Тунда юлдуз ёшидек
Гулшанга тим-тим томдию
Ёнди сўнг тонгларда жим-жим
Товланиб зебо, ғазал.

Дўстларим, Зухро ғазалга
Шоири Тоҳир керак,
Шоири Мажнун тилайдир
Биргина Лайло ғазал.

Бор ривоят, мулки оламни
Муқаррар этди-ю,
Тузди сўнг ул арши аъло
Устида Оллоҳ ғазал.

Мен замона ўғлидирман,
Мен ғазалхон наслиман,
Менга ҳам гулбонғи булбулдан
Келар дунё ғазал.

Гоҳи Машриқдин келар ул,
Гоҳи Мағрибдан равон,
Мағрибу Машриққа бирдек
Севгили, жоно ғазал.

Ҳайф эмасму менга ёшлик,
Бу муҳаббат, бу олов,
Ёзмасам сармаст бўлиб,
Ошуфта, истиғно ғазал.

Мир Алишер хоки пойин
Кўзга суртарман, Жамол,
То ёзай деб кўз нурим бирлан
Гули раъно ғазал...

ОЙ

Бир санам янглиғ тикарму
Кўкда олтин кашта ой,
Бир санам, деб ё фалак
Саҳросида саргашта ой?..

Ишқ деган оташ ёнарму
Кўкда тунлар ой бўлиб,
Ё ёнарму субҳи-шомлар
Ишқ деган оташда ой?

Ой ширин жонимга улфат,
Ёр каби маҳваш менга,
То кўрибман улфати жоним –
Ўшал маҳвашда ой.

Дилбарим, кокилларингга
Чирмашибдур бу кеча
Манглайингга шуъла танғиб,
Нур билан чирмашда ой.

Соч эмас, киприкларинг ҳам
Чирмашибдур ой билан.
Энди билсам, шул сабабдан
Ҳар кеча титрашда ой.

Эй Жамол, то ойга еткизгил
Хаёлинг авжини,
Авжи ўн саккизда ёринг,
Авжи ўн тўрт ёшда ой...

КҮКЧАДА

Күкчада мўъжаз эшикли
Боғу бўстон ҳовлича,
Ҳовлича саҳнида бир жуфт олма,
Бир жуфт олуча.

Олмаю олучаларга
Мен қиё боқмас эдим,
Биз яшардик айру-айру,
Яъни ҳар ким ҳолича...

Бир маҳал мўъжаз эшикни
Очдингу кирдинг кулиб,
Тимқоронғи шом эди, дилбар,
Яноғинг холича.

Боғ аро шаҳду шакарни
Неча сўрдим – сўрдиму
Сўрмадим оламда бир шарбат
Дудоғинг болича.

Жилмайиб Зухро кўринди
Кўшнининг деворидан,
Болқиди ул ҳам муҳаббат
Аҳлининг иқболича.

Лаҳзада кечди ва лекин
Қолди дилда бир умр.
Барчаси васли висол,
Нашъу намо тимсолича.

Күкчада мўъжаз эшикли,
Боғу бўстон ҳолича,
Воҳ, унинг саҳнида бир жуфт олма,
Бир жуфт олуча...

БОҶСАЛАР ЖОНИМГА, ЖОНО...

Боқсалар жонимга, жоно,
Кўзларинг юлдуз бўлиб,
Кўзларимга нур тарайдир
Кечалар кундуз бўлиб.

Айланур бошимда осмон,
Эврилур қошимда ер,
Ой бўлиб, юлдуз бўлиб,
Раъно бўлиб, наргис бўлиб.

Очмагил лаълингни, жоно,
Менга меҳринг сочмагил,
Сочилиб кетмай баногоҳ
Битта жоним юз бўлиб.

Кетмагил, ошиққа бундоқ
Доғи ҳижрон этмагил.
Йўлларингга кўз тутармен
Ранги рўйим бўз бўлиб.

Менга сенсиз кун қародир,
Менга сенсиз тун қаро,
Мен саҳарларни нетармен
Яккаю ёлғиз бўлиб.

Эй нигоро, ой жамолинг
Кўйида юрган Жамол,
Сенга етганда туролмас
Бир замон сенсиз бўлиб...

СОЯЛАР

Кипригинг остида, ёрим,
Мунча тутқун соялар,
Термилиб кўрдим мудом:
Кун соялар, тун соялар.

Гул юзинг гул-гул оқизган
Шуълалар гулгун эрур,
Не ажаб гулгун яноғинг
Узра гулгун соялар.

Турфа-турфа ёғду ичра
Ошиён тутмиш жаҳон,
Маскан этмиш ҳам бу оламни
Гуногун соялар.

Оҳ, у оқшом менга доим
Сирли бир афсонадек,
Ёндим илк илҳом ўтида,
Айтди афсун соялар.

Соядек чўл кезди Мажнун
Лайлидан бир соя деб,
Пойига бош урди ҳўнграб
Мисли мажнун соялар.

Эй башар, рўшнолик истарсен,
Бироқ ортингдадир.
Гоҳи ҳорғин, гоҳи дилхун,
Гоҳи қузғун соялар.

Эй чинорлар, қартайибсиз,
Бир қарашда пойқадам,
Не учунким пойингизда
Шунча сўлғин соялар.

Ул кўнгилким тоабад
Сехри нафосат конидир,
Кони ичра шуълаларга
Бўлса уйғун соялар.

Ногаҳон онам фироқи
Дилда қўзгалган чоғи
Ёпинурсиз не учун
Гардиши гардун соялар?

Эй Жамол, нур эътиқодинг
Нурли тўғон айла сен,
Босса бағрингни баногоҳ
Мисли Жайхун соялар...

АЙЛАНМА КҮП

Давра ичра масти олам,
Масти жон, айланма кўп,
Масти мафтундир бу жонингга
Жаҳон, айланма кўп.

Айланур бошим маним ул
Доманинг давронидан,
Ҳам қолурман бир боқишга
Нотавон, айланма кўп.

Чарх урарда, ўйлаким,
Сен бир томон, мен бир томон,
Ёлборурман сен томонга:
Мен томон айланма кўп.

Чархи ўй, чархи хаёл
Жонимдадир, қонимдадир,
Эй менинг жонимда ўт,
Жисмимда қон, айланма кўп.

Ёлборурман мен Заминга
Жумла инсон номидан,
Биз башарга ошиёнсан,
Ошиён, айланма кўп.

Гар омонликсан ва лекин
Суръат ичра беомон,
Эй омонат, суръат ичра
Беомон, айланма кўп.

Ер-ку шафқатлар жаҳони,
Шафқат ичра жонажон,
Бошимиз узра муаллақ
Осмон, айланма кўп.

Айланувчи еру осмон
Ичра умри жовидон...
Кўзларим олдида умри –
Жовидон, айланма кўп.

Тингла, тарих, ҳур замонлар
Ичра ҳурдир бу замон,
Тут муқаррар шу замонни,
Шу замон, айланма кўп.

Ким севинчлар чоғи ҳам
Айлаб Жамолга жилвалар,
Кипригим остида кўз ёшим
Ниҳон айланма кўп...

ОҲ, ГЎЗАЛ ФАРҒОНАНИНГ

Оҳ, гўзал Фарғонанинг

Хусни бугун қандоқ эмиш,
Ҳар тараф осмон эмиш,
Осмонга етган тоғ эмиш.

Тоғ эмиш чексиз чаман

Фируза боғлар қўйнида,
Боғ эмиш, боғларда ёнган
Лолақизғалдоқ эмиш.

Парпирар эрмиш уфуқлар,

Товланиб ҳам турланиб,
Термилиб турсанг уфуққа,
Турна арғимчоқ эмиш.

Сап-сарик сувлар оқармиш,

Тип-тиниқ эрмиш само,
Қип-қизил қирларга зийнат
Ям-яшил япроқ эмиш.

Чайқалармиш, чайқалармиш

Қўшчинорлар чирмашиб,
Бўз теракларнинг шамоли
Бол эмиш, қаймоқ эмиш...

Тоғ кезармиш бир париваш,

Боғ кезармиш бир санам.
Кўзлари кундай ёришган,
Юзлари яшноқ эмиш.

Кундузи кезганда унга
Тиллақош эрмиш қуёш.
Кечалар кезганда унга
Ой кумуш балдоқ эмиш.

Неча бир жонлар уни деб
Ўртаниб, жондин йироқ,
Неча бир диллар уни деб
Кул эмиш, тупроқ эмиш...

Бир кўриб, жоно, Жамолинг
Чекди андоқ бир наво,
Ҳолини кўрганлар айтсин,
Ҳолати қандоқ эмиш...

БУЛУТ

Талпинур қушдек зилолий
Кўкда оппоқ пар булут,
Пар булут, байзо булут,
Раъно булут, кавсар булут.

Талпинур уқпар хаёлим,
Талпинур жоним, не тонг,
Парпираб қошингда ўйнар
Чинни бир каптар, булут.

Мен ғазал ёзсам, қуёшнинг
Нурлари бўлсин қалам,
Сен – само саҳнида менга
Тоза бир дафтар, булут.

Мен сенга дардимни айтай,
Сен менинг ҳолимни сўр,
Оҳ уриб лекин кўзингни
Этмагайсан тар, булут.

Шу ёруғ оламда битта
Ғойибим бор, ғойибим,
Ғойибимни сен сўроқлаб,
Мен учун ахтар, булут.

Воҳ умр айёмидан
Ойлар ўтар, йиллар ўтар,
Мен ҳамон мустарман унга,
Мен ҳамон мустар, булут...

Топмасанг ёким унинг
Устига бахмал ёпмасанг,
Кел, Жамол, ёшингни арт, деб
Менга тутгил бар, булут...

ШОҲИМАРДОН БУЛБУЛЛАРИ

Шоҳимардон, мунча ҳам
хушхон экан, булбулларинг,
Сутдек ойдин кечаларда
жон экан булбулларинг...

Келса меҳмон, боши узра
тонгача чаҳ-чаҳлашиб,
Новдаларда марварид,
маржон экан булбулларинг.

Бошим узра лаҳза-лаҳза
ёндилар, ўртандилар,
Куйганимни ё магар
билгон экан булбулларинг.

Бу жаҳонда бир жаҳон эрмиш
азалдан сўзу соз,
Мен-ку тупроқман, вале
осмон экан булбулларинг.

Тингладим мен, англадим мен
лолу ҳайронлар қолиб,
Воҳ, менинг ҳолимга ҳам
ҳайрон экан булбулларинг...

Мен учун дорул – ҳаётдир,
менга қисматдир ватан,
Қисматимдан бир ажаб
эҳсон экан булбулларинг...

Ҳар тарафда шарқираб
оқ чашмалар, кўк чашмалар,
Чашмалардан сув ичиб,
сайрон экан булбулларинг.

Чашмадек кўнглимда қолди
булбулистондан наво,
Кўрса орзу, кўрмаса –
армон экан булбулларинг...

НАҒМАСИ

Майсазор қўйнида тинмайди
Тиниқ сув нағмаси.
Ҳушни элтар гоҳи гирён,
Гоҳи кулгу нағмаси.

Гоҳи ҳижрон шоида учган
Наводек бенаво,
Гоҳи шўху жилвасоздир,
Мисли ҳинду нағмаси.

Бир томонда сабзаларга
Сув сепар оҳу шамол,
Бир томонда қушчаларнинг
Турфа «ҳу-ҳу» нағмаси.

Ҳар булоқда бир навою
Ҳар булоқда бир садо,
Не ажабдур ҳар бирининг
Айру-айру нағмаси.

Дил ёқар бу пардалардин
Дилга ором мунг оқар,
Қўзғалур қонимда ҳар дам
Қанча орзу нағмаси.

Жўралар, бир дам кўзимда
Ёш кўриб, айб айламанг,
Дил кўйига мунча монанд
Келди, ёҳу, нағмаси!..

Мангуликдан қиссалар айтди
Жамолга, оҳким,
Тоғ аро жонон табиатнинг
Бу мангу нағмаси...

ТАЛПИНДИ-КУ

Чақнади чақмоқ баногоҳ
Осмон талпинди-ку,
Ҳей, ширин жоним, сени
Кўрганда жон талпинди-ку.

Беқарор кўнгил, деган
Каптарга кўксим ошиён,
Чарх уриб учди ўшал куш,
Ошиён талпинди-ку.

Шу замон тушди юракка
Ишқ деган овозалар,
Ишқ демам, жонимда –
Савдойи жаҳон талпинди-ку.

Кўз билан кўнглим етаклаб
Келди қошинга, санам,
Сезмайин қолдим, қўлим ҳам
Сен томон талпинди-ку.

Сеҳри ишқинг бирла энди
Шоир ўлсам, не ажаб,
Мисралар ҳам ўзни сўзон –
Айлабон талпинди-ку.

Кипригингдан, вой яна –
Отдинг Жамолни бегумон,
Кўзларинг устида абрўйи –
Камон талпинди-ку...

СЕН БУГУН УЗГАН БУ ЯПРОҚ

Сен бугун узган бу япроқ
Кеча бир тупроқ эди,
Сен бугун босган бу тупроқ
Кеча гул-япроқ эди.

Сен-ку тингларсан бу сўзни
«Бир гапий» деб тонг аро,
Дилда оҳ эрди-ю оқшом
Лабда бир титроқ эди.

Айланармиш чархи даврон,
Бас, нечун қилгунг гумон,
Нур била тўлган бу дунё
Гардуни офоқ эди.

Ул чаманким, гул чаман ичра
Чаманлик кўрки бор,
Бошида қизгин қуёшу
Кўксида янтоқ эди.

Ул чечакким, кундузи
Порлар қуёшга рўбарў,
Тунда хомуш бир тугунчак,
Фунчайи мудроқ эди.

Ул паривашким саҳарлаб
Қувди бизни уйидин,
Кеча кўп ошуфтаҳол эрдию
Кўп муштоқ эди.

Ким рақиб эрди тунов кун,
Энди дўсти бебадал,
Кимки ағёрдир бу айём,
Кеча чин ўртоқ эди.

Қилма таъна, мен ўқитдим деб
Камолот дарсини,
Ким, унинг зеҳни камолот
Илмидин чарчоқ эди.

Айланур гардиши даврон,
Титрагувчи жинчиरोқ.
Бир куни авжи самода
Чақнаган чақмоқ эди.

Эй Жамол, қилма маломат,
Гар тирикдир, гар ўлик,
Ким, биров тўмтоқ эди-ю,
Ким, биров тўқмоқ эди...

МАШРАБ МОНОЛОГИ

Воҳки, дунё йўл босар
Шаддолланиб, шиддатланиб,
Мен боқурман ул сари
Ҳайратланиб, ҳасратланиб.

Берди охир Карбалодин
Суврату сийрат манго,
Кўзларимда даҳри дун
Сувратланиб, сийратланиб.

Мен-ку, менман, элга элдек
Суврату сийрат қани,
Ўтса умри бир умр
Меҳнатланиб, заҳматланиб?

Бир тараф афғон чекарлар
Меҳнату заҳмат билан,
Бир тараф даврон сурар
Роҳатланиб, ишратланиб.

Бир тараф афтодаҳолдир,
Ҳоли кун-кундан ёмон,
Бир тараф доврўқ солар,
Шуҳратланиб, шавкатланиб.

Бу замонда аҳли давлат
Эл сотар, иймон сотар,
Ғайрилар бирлан мудом
Хилватланиб, улфатланиб.

«Эрк» деганлар сўндилар
Фурбатда беному нишон,
«Бахт» деганлар битдилар
Бўҳтонланиб, тўҳматланиб.

Мазлумо, беҳуда кутма,
Тутма, золимдан умид,
Келмагай инсофга у
Раҳматланиб, шафқатланиб.

Нобакорлар бошида
Ўтдек муқаррар бўл, қасос,
Қол, кейин олам аро
Ибратланиб, ҳикматланиб.

Машрабо, айёми ғам
Таърифи топмас интиҳо,
Неча сўз айтсанг агар
Нафратланиб, нафратланиб...

БАҲОР

Баҳор равшан қуёшни ўзига
Зебу ҳашам этмиш,
Қуёшдан ранг бериб, еру
Самони муҳташам этмиш.

Чечаклар мавжини ошиқ кўнгил
Мавжида жам айлаб,
Чечаклар қонини, эй жон,
Менинг кўнглимда жам этмиш.

Сеҳрлаб сойда сув, гулшанда гул,
Саҳрода сумбулни,
Сипо этмиш, сулув этмиш,
Сафо этмиш, санам этмиш.

Нечук ошуфта маъно бу,
Нечук нозу таманно бу,
Гаҳи ҳайрона ҳам этмиш,
Гаҳи мастона ҳам этмиш.

Ёруғ кун узра бир дам
Тийра оқшом пардасин тортиб,
Қорайган шом қучоғин
Лаҳза ўтмай субҳидам этмиш.

Ҳаёт офтобини кундуз
Дилимда ишқи жон айлаб,
Муҳаббат юлдузин шеърим уза
Ҳар кеча шам этмиш.

Кўринг, олам юзига қўндириб
Юз минг табассумлар,
Жамол мужгонини илҳом сурури
Бирла нам этмиш...

ГҶДАК ҚУШ ТАЛПИНАР

ГҶдак қуш талпинар ҳайрона қотган
Ошиён ичра.
Менинг руҳим дамо-дам талпинар
Ошuftа жон ичра.

Юрибман ердаким манзилга етган
Бир хаёл истаб,
Хаёлим манзили аммоки
Чексиз осмон ичра.

Хаёлим манзилини бирйўла
Кўздан ниҳон этмиш,
Шафақким, шуъла солмиш
Шу шароби арғувон ичра.

Не тонгдир, мен шароби арғувон, деб
Шуъла сипқордим.
Ки сўзлай, неча бир сўз
Неча дўсти нуктадон ичра.

Рафиқ, менга ҳақиқат бобида
Бир-бир гумонинг айт,
Ҳақиқат нур сочармиш дур бўлиб
Баҳри гумон ичра.

Элим, камтарлигинг қўй,
Тутма ўзни сен жаҳондин кам,
Жаҳон ҳам бир жаҳондир
Неча юзлаб бир жаҳон ичра.

Агар-чи, баъзиларнинг эътиқоди
Тилда такрордир,
Жамолнинг эътиқоди қалб аро,
Қон ичра, қон ичра...

ҚОРАЙҒАН КҮК УЗА...

Қорайган кўк уза шўх парпираб
Шом юлдузи ёнди,
Бутоқлар ел билан шов-шувлашиб,
Ҳар ёна силкинди.

Ажаб титроқ соларкан жон аро
Бу юлдузу япроқ,
Хаёлим лочини силкинди-ю,
Кўкларга талпинди.

Кўнгил, кўз сол, муаллақ
Бошинг узра гумбази олам,
Муаззам гумбази олам аро
Оламини кўр энди.

Салом, эй мулки борлиқ, ассалом,
Эй хонайи хуршид.
Чиройинг кўзларимга қатра-қатра
Нур бўлиб инди.

Чароғон гардишингга термилардим
Ҳар нафас ҳайрон,
Не бўлди, кўнглим ўксинди,
Хаёлим жилваси синди...

Не ваҳшатлар муборак сийнанг узра
Солди тўфонлар,
Не тўфонлар бошингда чарх уриб,
Даҳшат аро тинди.

Нечун, олам, бағир қонинг аталмиш
Ҳазрати Одам,
Ҳамиша қон ютиб жанглар,
Балолар ичра юлқинди.

Нечун, айт, тилда лаънат, кўзда ёш-ла
Отди тош сенга
Асрлар қанча фозил, қанча шоир,
Қанча қувғинди.

Нечун, айт, оғушингни маскани
Иқбол деганларга,
Муқаррар бол дебон гардуни даврон
Оғулар сўнди...

Қўй, эй олам, ўкинма энди
Равшан бўлди истиқбол,
Саодат шуъласи бошинг уза
Мардона елпинди.

Жамол, гулшанда эврилганни
Сен ел деб хаёл этма.
Ки олам нурли айёмлар
Умиди бирла хўрсинди...

УМИД

Олам ичра кимга еру
Кимга осмондир умид,
Кимга оламдек муқаррар,
Кимга армондир умид.

Кимки саҳрони чаман истар,
Умид дарёси бор,
Ким ёниб кўзлар фалакни,
Юлдузистондир умид.

Мен умид ўғлониман,
Ошдим хатарлар тоғини,
Отамен, энди довон
Ошгувчи ўғлондир умид.

Бу ҳаёт уммони кенгдир.
Кенг умидлар баҳри ҳам,
Кимга имкон, кимга даврон,
Кимга туғёндир умид.

Ўйла, жон берди Улуғбек,
Қон тутар душманни лек,
Занглаган эгри қиличга
Сачраган қондир умид.

Шамси анвардир тилим, деб
Элга келтирди имон –
Ул Навоийким, башарга
Нури иймондир умид.

Тонгла кел, деб ул паривашга
Саломлар йўлладим,
Тунда боргум, деб жавоб айтди,
Шабистондир умид.

Сен умидга банда бўлма,
Сен умидлар шоҳи бўл,
Кексалар дер: гоҳи раҳмон,
Гоҳи шайтондир умид.

Кимга қатра, кимга денгиз,
Кимга бир дунё қадар.
Ким учун оғриқли тандин
Чиқмаган жондир умид.

Ўз эли-ла ифтихор этса,
Жамолга айб эмас,
Ўтса гар минг йил жаҳондин,
Ўзбекистондир умид.

НОДИРИ ДАВРОН АТАЛМИШ

Нодири даврон аталмиш
Ул таманно мард эмас,
Мард эмас, лекин маломат
Этгудек номард эмас.

Тиргизур мардлик билан,
Ўлдирса номардлик билан,
Энг ёмони – дардмандлар
Дардига ҳамдард эмас.

Лутф этгандай бўлар
Ҳолимга гоҳо кўз солиб,
Аслида бошимга тўзон –
Чиқса, унга гард эмас.

Турмуши роҳат-фароғатдир,
Саҳарлар чеккани –
Оташин завқу сурур эрмас-ку,
Оҳи сард эмас.

Воҳ, таманно юрса у,
Оламда танҳо турса у,
Шарти шулким, бошқа барча
Муддаоинг шарт эмас.

Эй Жамол, ҳар неки бўлсин,
Лекин ўлсин манфаат,
Манфаат кутганда, йиғларсан,
Куярсан, дард эмас...

ЁНАР КИПРИКЛАРИМ...

Ёнар киприklarим нур торидек
Юлдуз чароғинда,
Ичарман тоза бир сув орзунинг
Ойдин булоғинда.

Кўрарман орзуда юлдуз боқишли
Нозанин сиймо,
Тилармен, ишқи розим янграса
Бир дам қулоғинда.

Қабо киймиш кумушранг, титратар
Бу жисму жонимни –
Кукунларким кумушдан, ялтирар
Қошу қабоғинда.

Қорайган шом уза шўх чақнаган
Зухро эмас, улким
Латофатдирки, яшнар маҳвашим
Кўзи қароғинда.

Ҳаёт сарманзили пойиндадир
Ёримниким, тонг йўқ,
Ҳаёт сарчашмаси гул баргидек,
Шаккар дудоғинда.

Ажаб мафтунлигим бор, лаълидан
Жон бўсасин олсам,
Ажаб мажнунлигим ҳам – чорасиз
Қолсам фироғинда.

Фақат менму бунингдек ишқ аро
Жавлон уриб кезган,
Кезарлар аҳли олам ишқида,
Ё иштиёғинда.

Жамол эшик қоқаркан –
Ҳар қадамда, боқмангиз ҳайрон,
Юрарман юрт сўраб, ул нозанин
Ёрим сўроғинда...

БЎЛМАС

Лабингдек лаълийи майгун
Юзингдек бўстон бўлмас,
Менингдек сенга бир дил ташнаю
Ошуфта жон бўлмас.

Сен, эй сен, дилбари золим,
Кўрибку, сезмадинг ҳолим,
Бу ҳолимдан баёнлар айласам,
Дардим аён бўлмас.

Хаёлинг еру осмон, деб
Хижолат айлама, жоно,
Сенингсиз менга на еру
Сенингсиз осмон бўлмас.

Не толеким, жаҳонда мен учун
Ишқи жаҳонинг бор,
Ўшал оташ жаҳонинг бўлмаса,
Менга жаҳон бўлмас.

Қошимдан нозу истиғно билан
Кетдинг, ёмон бўлди,
Қошимга нозу истиғно билан
Келсанг, ёмон бўлмас.

Жамол истар омонлик
Мубталолик ўтидин ҳар дам,
Билар бечора лекин, унга –
Бу ўтдин омон бўлмас...

БИРАМ НОЗИК, БИРАМ НОЗИК...

Кийибсиз шуъладин кўйлак,
Бирам нозик, бирам нозик.

Тақибсиз лоладин баргак,
Бирам нозик, бирам нозик.

Турибсиз ғоз этиб кўкрак,
Учишга чоғли каптардак,
Қарашлар жодую ҳуркак,
Бирам нозик, бирам нозик.

Узун киприклару гулгун
Дудоқлар – ғунчаю хандон,
Чизилган жонли тасвирдак,
Бирам нозик, бирам нозик.

Кўзингиз осмонида
Хаёлдан жилвалар кўрдим,
Тараф йўқ, барчаси бирдак,
Бирам нозик, бирам нозик.

Паришон сочингиз бирлан
Кўнгилда ҳисларим ўйнаб,
Шивирлар тонгда ёмғирдак,
Бирам нозик, бирам нозик.

Ўтар кунлар, кечар тунлар,
Юракда гул очиб, куйлар
Ўша афсонаю эртақ
Бирам нозик, бирам нозик...

ТАРАФИННАН

(Хоразм йўлида)

Биз – телба кўнгил, ошиғи –
Шайдо тарафиннан,
Сиз ишвали ул наргиси
Шаҳло тарафиннан...

Биз – аҳду вафо, оху фиғон
Хайлига мансуб,
Сиз – ғамза адо, нозу
Таманно тарафиннан.

Биз – севги биёбонида
Қайс лашкаридирмиз,
Сиз – шиква хиёбонида
Лайло тарафиннан.

Биз – ишқу висол кўйида
Саҳройи самумдек,
Сиз – субҳи сабосиз,
Дали дарё тарафиннан.

Биз – ишқзада, оташзада,
Ҳижронзада булбул,
Сиз булбули маст орзуси
Раъно тарафиннан.

Сиз – зеби жамол бобида
Дунёйи жаҳонсиз,
Ҳой, борми назар биз сари
Дунё тарафиннан?..

Ёндирмадими мактубимиз
Сизлари бир бор,
Оташ эди-ку, ҳар сўзи
Маъно тарафиннан...

Оҳлар урамиз биз яна
Ушшоқи Бухоро,
Келгайму, дея ул пари
Хиво тарафиннан...

КҮК

Күк ёнар бошимда порлаб,
Ой ила юлдузли күк,
Чўл ётар пойимда яшнаб,
Лолаю наргисли күк.

Май симиригандек ажаб
Сархушлигим бор, ўйлаким,
Күкда олтин тусли саҳро,
Ерда ёлқин тусли күк.

Боқ, яшар күк узра күк ҳам,
Күк яшайдир кўкаро,
Ҳар қаричда жонли осмон,
Ҳар чечакда ҳисли күк.

Ер менинг жисмимда барҳақ,
Тинмағур жоним эса –
Гоҳи мовий юзли оқшом,
Гоҳи оташ изли күк.

Қирмизи кўйлак кийиб,
Чиқсанг мабодо, эй санам,
Ястанур пойингни истаб,
Зар уқа қирмизли күк.

Күк ювар кокилларингни,
Кўзларингни күк ювар.
Ёприлиб ўпгай оёғинг,
Нурли япроқ, исли күк.

Соябондир бир ўтовдек
Бошинг узра шу фалак,
Сен чироқ ёққан ўтов ҳам
Мисли кўкдир, мисли кўк.

Бу Жамолни сен синоат чоғи
Ҳеч айб этмагил,
Шеър дебон пойингга тўкса
Бир қучоқ ялпизли кўк...

КУН

Боқ, кабутардек жаҳоннинг
Бошида парвона кун,
Парпирар бир дам бўлай деб,
Сен билан ҳамхона кун.

Сен саҳармардон туриб,
Бахтинг сари мардона юр,
Ким, келар бахтингни опчиб,
Сен томон мардона кун.

Тонгда шудрингдин гулобу
Тушда оташдин шароб,
Шомда дарёи шафақдин
Лим тўла паймона кун.

Тонгда маъсум бир санобар,
Тушда савдоли санам,
Шом тароватдан чамандек
Яшнаган жонона кун.

Тонгда оташ найнаво ул,
Тушда тўлқин дoston,
Шом мунаввар бир ривоят,
Сирли бир афсона кун.

Тонгда ёрқин бир тафаккур,
Тушда манглай узра дур,
Шом фароғат шуъла бирлан
Порлаган пешона кун.

Сен бани одам эрусан,
Шу буюк Олам – уйинг.
Тонг – ёруғ остона бўлса,
Нур тўла кошона – кун.

Сен садаф эрдинг саҳарлаб,
Субҳидам топдинг зиё,
Тонг ақиқ этгач қуёшдин,
Айлади дурдона кун.

Тун чиройдир қошларингга,
Сочларингга тун чирой,
Кўзларингга она кундир,
Юзларингга она кун.

Сен умрни мўтабар бил,
Йил деган – бир дона йил,
Ой деган – бир дона ойдир,
Кун деган – бир дона кун.

Май – азалдан дафъи савдо,
Май азалдан баҳри ғам,
Майлига, майхона бўлсин,
Бўлмасин ғамхона кун.

Эй, Жамол, боқсанг диёрингга,
Кўрарсан ҳар замон,
Бир тараф – кунгай Бухоро,
Бир тараф – Фарғона кун...

КИРДИ КҮКЛАМ КҮНГЛИМА...

Кирди кўклам кўнглима
 Фируза оқшоми билан,
Шуъласи жонимга тушди
 Полагун жоми билан.

Мен-ку, барқут бағрида
 Бир лаҳза ором истадим,
Воҳки, оромим йўқолди
 Лаҳза ороми билан.

Шабнам эрмас, эврилиб
 Гулшанга кўнмиш осмон,
Ё магар боғ чирмашибдир
 Кўкка ишқоми билан.

Олмазор кўйнида тўлган
 Ой нечук саргаштадир,
Во ажабким, ерда юрмиш
 Ой деган номи билан.

Ишқ аро саргашталик
 Бир кун муқаррардир, деди,
Гунча андоми билан,
 Япроқ яшил доми билан.

Ким, Жамол оқшом паноҳида
 Қасамёд айлади,
Ишқ илмин ўрганурга
 Ишқ – илҳоми билан...

ШУЪЛАДИР, ЧЎҒДИР ЧАМАНДА

Шуъладир, чўғдир чаманда
Гул эмас, ғунча эмас,
Бўлса бордир-ку, бироқ
Унча эмас, унча эмас...

Гарчи гуллар шуъладекдир,
Ғунчалар ҳам чўғ каби,
Юзи ой, юлдузи ўт,
Лаблари гулғунча эмас.

Настарин кулгуси хушдир,
Лекин у сирли санам –
Бир боқиб, лаб учида
Ноз ила кулгунча эмас.

Ишқ тайин ерда азалдин
Гарчи истиғно тайин,
Ҳар қалай, мунча эмас,
Мунча эмас, мунча эмас...

Навбат ўтказма, муҳаббат –
Майи қуй ошиқаким,
Жоми тўлгунча эмас,
Ризқи тўкилгунча эмас.

Ёр фироқ этса, сабот кўрсату
Сабр айла, Жамол,
Бу ажаб нозу адолар
Сенга ўлгунча эмас...

ҲАРИР

Ёпинибдир бизни шайдо –
Этгали жонон, ҳарир,
Ёпинурку гоҳ шафақдин
Боғ ҳарир, бўстон ҳарир.

Кўзларингни ул ҳарирда
Икки шўх наргис десам,
Икки зулфинг икки юзда
Икки гул райҳон ҳарир.

Воҳки, жононим, жамолингни
Ҳарир ичра кўриб,
Бир маҳал оламга боқсам,
Ер ҳарир, осмон ҳарир.

Гул юзингни ул ҳарир ичра
Тасаввур этди-ю,
Тонг-саҳар тутди қуёшга
Шуъладин алвон ҳарир.

Кўксинг узра марвариддан
Ҳалқаи инжу кўриб,
Кўр, баҳор солмиш чечаклар
Бўйнига маржон ҳарир.

Ул ҳарирдан бир қиёлаб
Боқишинг армон менга,
Лабларингдин бир табассум
Бир гўзал армон, ҳарир...

Мен, Жамолингман, ёнарман
Кўзларингга термилиб,
Отса, отсин кипригиндан
Найзайи пайкон ҳарир...

ДЎСТЛИК ҲАЗАЛИ

Бизда дўстлик чин муҳаббатнинг
Улуғ дунёсидир,
Бағрида оққан саодатнинг
Тиниқ дарёсидир.

Шу гўзал дарёга лаб очди-ю
Бўлди дуриёб,
Бу Ватаннинг неча гулшан
Боғидир, саҳросидир.

Боғ ила саҳро наинким,
Нурли дўстликдин нишон,
Юртимизнинг ҳар чаманда
Наргису раъносидир.

Қалбимизда эл-элатларга
Садоқат жавҳари,
Қонимизда шу шарофатнинг
Асл кимёсидир.

Биз учун равшан қуёш ости
Шу олам бир китоб,
Жонажон дўстлик, биродарлик
Унинг имлосидир.

Дўст бўлиб, дўстлик чаманзорин
Яратдик, шул сабаб –
Юртимиз аҳли башарнинг
Зебидир, зебосидир.

Ёзди дўстликка Жамол
Ширин ғазални гўё,
Аслида айтган шивирлаб
Булбули гўёсидир...

КЎНГЛИМ ИЧРА

Кўнглим ичра не умидларнинг
Ажаб парвози бор.
Ҳам умидлар ичра кўнглимнинг
Ширин эъзози бор.

Ноумид айлар умидлар гоҳи,
Бўлмам ноумид.
Ким умид ҳам бир санамким,
Нози бор, ғаммози бор.

Ишқ ҳаққи, бўлгин саломат,
Эй умидим сарвари,
Ўзга парводан бу кўнглимнинг
Қачон парвоси бор.

Мен севинчга толиб эрсам,
Сен – ўкинчлар соҳиби.
Чўктирурман мен ўкинчларни,
Севинч дарёси бор.

Гавҳари ишқ менда бўлса,
Сенда уммондир итоб,
Ғарқ этар бўлсанг, ғарибнинг
Жон деган ғаввоси бор..

Улки, ағёр ноумид деб
Бизни бадном айлади,
Бас, нечун бу шовқинию
Шўриши, ғавғоси бор?

Гар умид йўлбошчим эрса,
Ифтихор йўлдош эрур,
Кўнглим ичра ифтихорларнинг
Ажаб аълоси бор.

Хур диёрим бошида ол байроғидир,
Бағрида –
Англа: қирмиз, англа: аҳмар,
Англа: сурх тиллоси бор.

Бу чаман булбуллари кўп,
Айру-айру навқирон,
Эркини бор, Ўткири бор,
Қўйки, Абдуллоси бор.

Ифтихор бирла умид нақлини
Чўздинг, эй Жамол,
Бас десангким, чин сўзимнинг
Нақди, индаллоси бор.

Изтироб айларда дилнинг
Оҳи бирла оташи,
Ифтихор айтарда тилнинг
Боли бор, ҳалвоси бор...

АВЖИДА

Ярқираб юлдуз ёнодир
Менга осмон авжида,
Воҳ, яна юлдуз ёнодир
Менга шу жон авжида.

Менга осмоним керакдир,
Менга шу жоним керак,
Термилиб қолсин кўзим
Боққанда ҳайрон авжида.

Балки армонимда ёнган
Юлдуз эрмас, шамчироқ,
Шамчироқ бўлгай ахир
Ёнганда армон авжида.

Шоиро, кўнглим уйини
Бир мунаввар этмадинг,
Ҳар неча номингни ёздинг
Шеър дустон авжида.

Шеър иши-ку бериёликдир,
Ахир қандоқ қилиб,
Сен риё қилсанг, каломинг,
Порлагай шон авжида.

Арз этарсен кўкда ойингдан,
Чиройингдан кейин,
Менга айт аввал, қуёшинг
Борми виждон авжида.

ПАХТАКОРИМ

Қайси гулшан шу гўзал,
 Фируза осмонингча бор?
Қайси бўстон шу кумуш –
 Сарҳадли майдонингча бор?

Қайси хуршид шу тиниқ –
 Осмонда офтобинг каби?
Қайси шиддат шу буюк –
 Майдонда жавлонингча бор?

Қайси шарбат пайкалингда
 Қатра шабнамдек лазиз?
Қайси шабнам манглайингда
 Реза маржонингча бор?

Қайси тўлқин сен далангта
 Бошлаган дарёдайин?
Қайси дарё талпинишда
 Тинмаган жонингча бор?

Қайси чўлпон лўппи-лўппи
 Юлдузингдек жилвагар?
Қайси тошқин тизма-тизма
 Тилла карвонингча бор?

Қайси денгиз денгизингдек
 Тўлқини тоғ узра тоғ?
Қайси Помир сен яратган
 Пахта хирмонингча бор?

Қайси ҳиммат бу жаҳонда
 Ҳимматинг янглиғ буюк,
Қайси шавкат шу муборак –
 Шавкату шонингча бор?

Пахтакорим, ўзлигингни
 Сарҳисоб этсанг бугун,
Қайси кечмиш Ўзбекистон
 Ўзбекистонингча бор?

Шавкату шонингга шеър айтар
 Жамол, ўғлинг, вале,
Қайси олқиш элу юртдан
 Раҳмат олгонингча бор?

ЎТ

То ёнаркан чарх уриб,
 Ҳар лаҳза осмонимда ўт,
Ёнмасинму бир қуёшдек
 Барқ уриб жонимда ўт.

Ўт – азалдан ўтли жавлондирки,
 Мен – ўт бандаси,
Ишқ азалдан ўтли тугёндири,
 Тугёнимда ўт...

Кўзми ул, оташми, жоним,
 Кўрганим киприк аро,
Кўрганим оташ экандир,
 Кўрки, мужгонимда ўт.

Ул куни бердинг кўзинг бирлан
 Лабингдин бўсалар,
Боққа кирсам, энди наргис
 Бирла райҳонимда ўт.

Сув эмас, оташ ичарман
 Сенга шайдолик билан,
Сенга ошнолик билан
 Ошимда ўт, нонимда ўт.

Ҳар қадам, ҳар дамда жонон,
 Меҳри бирла сеҳр этар.
Сеҳри даврондир, муҳаббат –
 Отли давронимда ўт.

Ён, менинг жисмимни тўлдир,
 Майли, ёқсанг, ёқ фақат,
Эй, менинг қалбимда ўт,
 Жонимда ўт, қонимда ўт!..

Шарҳи ишқинг ҳам муқаррар
 Ўт бўлур бир кун, Жамол,
Жилвагар бўлса бунингдек
 Кўнгил олгонимда ўт!..

ҚАРАШ

Бор экан оламда анво –
Кўз каби анво қараш,
Шан боқиб, шодон қараш ё
Ёт боқиб, яғмо қараш.

Бир қарашда пайқагайсан
Бир қарашнинг аслини,
Хуш қараш, хомуш қарашму,
Шўх қараш, шайдо қараш.

Бир қиё савдоси солди
Бир санам савдосига,
Шул сабабдин кўзларимда
Бир ажиб савдо қараш.

Кўкда юлдуздан чаман бор,
Ерда дарёдан наво,
Менда Мажнундан асар бор,
Сенда бор Лайло қараш.

Тонгда Зухродан зарофат,
Тунда Хулкардин чирой,
Менда Машрабдан аломат,
Сенда бор шаҳло қараш.

Ой қараш ҳам бир нигоҳдир,
Кун қараш ҳам бир нигоҳ.
Қай бири аъло қарашдир,
Қай бири авло қараш...

Ноз боқиб, тарсо қарашму
Бузди ороминг, рафиқ,
Ё кулиб, раъно қараш ул,
Ё тўниб, маъно қараш?

Оҳ, қараш, дейсан гаҳи сен,
Воҳ, қараш дейсан гаҳи,
Баъзиларга таъна айлаб,
Айтасан: эвоҳ, қараш!..

Тўхта, ошиқ, бузма маъшук
Кўнглиниким, нораво:
Ёш қуйиб дарё қарашга
Ер ютиб, саҳро қараш.

Сен башарсан, боқ башар янглиғ,
Ярашмайди сенга,
Кибр ила подшо қараш ҳам,
Бўридек суллоҳ қараш.

Эй Жамол, билсанг, камолинг –
Офтобдек дил ёқиб,
Кун кезиб, дунё қарашдир,
Тун кезиб, дунё қараш...

ЖҰРАЛАР...

Жұралар, бошимни банд этган
Бало кўнглимдадир,
Мубталоман, мубталолиф
Мубтало кўнглимдадир.

Шеваи шайдолигим деб,
Ул парини сўйламанг,
Шеваи шайдолигим ҳам,
Аввало кўнглимдадир...

Майл қилдим, иштиёқ элтди мени
Ишқ боғига,
Эҳтирос ёшимни тўкди,
Илтижо кўнглимдадир.

Ишқ мени ўтларга ёқди,
Мен уни ёқмай нега?
Энди ўртарман кўнгилни
Ишқи то кўнглимдадир.

Ҳар неча боқдим, бу дарднинг
Интиҳосин кўрмадим,
Воки, билдим ибтидою
Интиҳо кўнглимдадир.

Эй Жамол, бир дам юзингда шуъла,
Бир дам соялар,
Уйлаким, ҳар дам чақинланган
Само кўнглимдадир...

АЁ, ДЎСТИМ...

Аё дўстим, сенинг меҳринг
Менинг мулки паноҳимдир,
Қувонсам – қаҳқаҳам, ҳасрат –
Чекарда ўтли оҳимдир.

Садоқат уйини алломалар
Чин қиблагоҳ дерлар,
Азизим, дил уйинг токи тирикман,
Қиблагоҳимдир.

Саҳарлар балқиган кўк тоқида
Чўлпон эмас танҳо,
Ки дўст, деб интизорлик ўтида
Ёнган нигоҳимдир.

Ҳиёнат йўлига борсам,
Разолат чоҳига ботсам,
Узинг бошимниким шу лаҳза,
Бўйнимда гуноҳимдир.

Хаёлдан сувратинг кечса,
Дилимдан хўрсиниқ учса –
Сени деб анбарин боғларда
Эврилган сабоҳимдир.

Аё дўстим, Жамолдан меҳри-ёдингни
Дариф тутсанг,
Қуёш эрмас фалакда,
Ўтли аффон, оҳ-воҳимдир...

СЕВГАНИМ

Севганим дилдора қизларнинг
Ажаб дилдораси,
Кўнглим ичра ишқининг ҳар дам
Кумуш фаввораси.

Нақди жон этсам, таманно бирла
Айлар қасди жон,
У кўнгил оворасидир,
Мен унинг овораси.

У итоб осмонида бир моҳитобдир,
Мен эсам –
Ошиғи бечораларнинг
Ошиғи бечораси.

Лутф ила гоҳ шод этар,
Гоҳ ғамзаи бедод этар,
Кўнглим ичра меҳрининг
Ҳам лоласи, ҳам хораси.

Дам умидлар ҳамдамимдир,
Дам гумонлар маҳраим,
Мен эсам шу икки манзилнинг
Ажиб сайёраси.

«Ҳой кўнгил, ҳолинг нечук!» – деб
Таъна этсам, дейди ул:
Меҳрининг хуморидурман,
Қаҳрининг хумораси.

Майлига, ҳар дам кўзим бирлан
Дилимда тут макон,
Эй дилимнинг равшанию
Кўзларимнинг қораси!

Бир куни ошиқ Жамолни
Улфат этса, тонг эмас,
Нозу истиғнога мунча
Ёра бўлган ёраси...

ҚОЛДИ УМРИМ КЎКЛАМИ...

Қолди умрим кўклами

Кечмиш йўлим сўқмоғида,

Қатра нуру қатра кўз ёшим

Ёнар япроғида...

Қатра-қатра шабнамида

Шодлигимдир ёширин,

Ёшириндир ҳасратим ҳам

Қатра-қатра доғида.

Қатра-қатра нур тўкиб,

Бошимда ёнди юлдузи,

Ўпдим илҳом қатрасини

Фунчайи титроғида.

Маст этиб кўнглимни бир дам,

Яшнади армонларим,

Акс этиб жонон фаслнинг

Чақнаган чақмоғида.

Ҳисларим селларга кўшдим,

Оқди анҳори азим,

О, ўзим саргашта қолдим,

Термилиб қирғоғида.

Эй Жамол, ёзинг етишди,

Битди умринг кўклами,

Бир парининг бир нафаслик

Бўсайи қайноғида...

ЭТОЛМАДИМ

(Бобурга назира)

Мамнун бўлиб, бир кимсани
Мамнун этолмадим,
Мафтун бўлиб, бир кимсани
Мафтун этолмадим.

Кечди кўзимдин олам аро
Неча лайливаш,
Лекин бирига ўзимни
Мажнун этолмадим.

Сеҳр этди соз чалиб мени
Неча яхшилар,
Эвоҳки, соз чалиб ўзим,
Афсун этолмадим.

Оламни ўйладим гаҳи,
Олам синоати
Қошимга келди бош эгиб,
Талқин этолмадим.

Гул фасли лола очдию,
Мен эсам яна
Гул ўсдириб, чехраларни
Гулгун этолмадим.

Ҳар ким бир шевага ўзни
Этди мубтало,
Мен ўзимни бир шевага
Тутқун этолмадим.

Ҳамиша иззатимни-ку,
Тудим устувор,
Лекин ҳимматимни ундан
Устун этолмадим.

Ҳай-ҳай, этолмадим, дема,
Таънангни қўй, Жамол,
Мумкин этолмасимни мен
Мумкин этолмадим...

ҚУЁШ КАМАРБАСТА

Баҳор таманно-таманно
Юриб аста-аста,
Қуёш гулхонасидин
Тизди элга гулдаста.

Ясанди, лолазор бўлди
Тамомий чўлу чаман,
Кийимлар ораста бўлди,
Хаёллар ораста.

Шифо тилагинг эса, тур,
Тонг жамолига термил,
Ариқлар қўшиғини тингла
Бирпас, хотири хаста.

Боқингиз олам ҳуснига,
Руҳиятчи жононлар,
Қўл-қўлга пайваста бўлсин,
Жон-жонга пайваста.

Ҳаёт кўкаламзорига
Муборак бўлсин қадаминг,
Эй яшил майса, гиёҳ,
Ниҳоли навраста.

Офтобдан назар етсину
Дарёдан гуҳар етсин,
Гузар айламасин лекин
Нопоку нокаста.

Наврўз муборак, наврўз,
Эй азиз ёру диёр,
Асл чиройинг била боз
Кўриндинг атласда.

Сайри боғ чаманларга
Дўстларинг чорла, Жамол,
Кўнгиллар хизматига
Қуёш камарбаста...

СЕН БОШҚА, МЕН БОШҚА

Битармиз иккимиз ҳам бир китоб,
Сен бошқа, мен бошқа,
Этармиз иккимиз ҳам бир хитоб,
Сен бошқа, мен бошқа.

Кечиб наҳрул ҳаёт, шўх давраларда
Қад тутиб шамшод,
Ичармиз иккимиз ҳам бир шароб,
Сен бошқа, мен бошқа.

Боқиб гулчеҳра тонгларга,
Юраклар ёнса, тонг эрмас,
Яширганмиз кўнгилга офтоб,
Сен бошқа, мен бошқа.

Муяссар бўлмаса орзу,
Муқаррар бўлмаса матлаб,
Чекармиз иккимиз ҳам бир азоб,
Сен бошқа, мен бошқа.

Ёзиб ишқу аламлардан,
Қаноатли қадамлардан,
Берармиз оқибат бир сарҳисоб,
Сен бошқа, мен бошқа.

Умид уммонисан, дўстим,
Жамолни ноумид этма,
Бўлармиз шу Ватанга мустажоб,
Сен бошқа, мен бошқа...

КЕЧА АНЖУМ ДАВРА ТУТМИШ...

Кеча анжум давра тутмиш
Тўлган ой атрофида,
Суҳбат этмишлар муҳаббатда
Мурувват бобида.

Сен мурувватсиз эмишсан,
Эй малоҳатлиғ пари,
Келмадинг ораста оқшомнинг
Сўлим моҳтобида.

Интизорлик учди гулларнинг
Муаттар оҳидин,
Интизорлик тошди булбулнинг
Ёниқ рубобида.

Гоҳ кўриндинг сув юзинда,
Гоҳ кўриндинг шуълада,
Гоҳ кўриндинг сояларнинг
Сийнайи кимхобида.

Қуйди ёмғир, ювди дардимни –
Тамом, деб ўйласам,
Ҳасратим акс этди селларнинг
Кумуш ҳалқобида.

Эй Жамол, олам соғинчингдин
Хабар топди қуёш,
Қолди буткул мулки олам
Шуълалар гирдобида...

БЎЛМАГАЙ

То куюк жоним хаёлинг
Бирла машғул бўлмагай,
Лол қолурман соядек,
Кўнглимда булбул бўлмагай.

То такаллум этмасанг,
Боғимда гўё булбулим
Чин бўлур бедиллигим,
Кўнглимда кўнгил бўлмагай.

Бўлмагай кўнглим самандардек
Ҳавойи ишқ аро,
То унинг остида оташ,
Устида кул бўлмагай.

Сочи сунбул деб, хаёлим,
Сочилурсан ҳар замон,
Ким демишким, бу замонда
Сочи сунбул бўлмагай...

Мен ғазал деб оқибат
Ёздим неча арзнолар.
Балки маъқул бўлгай унга,
Балки маъқул бўлмагай.

Бас, умидворсен, нечун
Маъюсу малулсан, Жамол,
Чун умидворлар сира
Маъюсу малул бўлмагай...

КҮНГЛИМ ҚУШИ ТО...

Кўнглим қуши то манзили
Маъвога етишди,
Булбул каби гул қошида
Ғаввога етишди.

Воҳ-воҳки, гулим, чекди дилим
Ҳар кеча қайғу,
То заҳмат ила бир кеча
Раънога етишди.

Ёндирма, кабоб айлама,
Куйдирма мени, ишқ,
Куйдирма, кўнгил сен каби
Савдога етишди.

Ҳижрон, нари тур, ошиқа
Сўз очма жафодин,
Ошиқ сенинг изминг ила
Саҳрога етишди.

Фарҳодни қара, қайғуда
Ширин, дея нолон,
Мажнунни қара, уйқуда
Лайлога етишди.

Дилбар, яна киприк била
Шаҳлони яширма,
Лаб ташна бу ёринг
Ўша дарёга етишди.

Бир карра назар солди-ю
Айрилди жаҳондин,
Бир карра назар ташлади,
Дунёга етишти...

Ҳай-ҳай, не саодатки,
Жамол меҳри вафо деб,
Тошкентда наво чекса,
Бухорога етишти...

ЧАЛМА СОЗИНГНИ, МУҒАННИЙ...

Чалма созингни, муғанний,
Чалганинг титратмаса,
Жазб этиб жонларни, дилга
Жазза-жазза ботмаса.

Чалма созингни, муғанний,
Сайрабон булбул каби,
Сеҳр этиб кўнгил чаманни,
Уйқудан уйғотмаса.

Торларинг тебратма ортиқ,
Ўйла, ундан не мурод,
Тебраниб, урганда тўлқин,
Тўлқини тебратмаса.

Баҳра йўқ жонимга бир дам
Баҳри созингдан, нетай,
Чайқалиб, бир дам хаёлим
Баҳрини чайқатмаса.

Чулғаса бошимни савтинг,
Яхши, лекин не самар,
Маст этиб, бўйнимга ёрим
Сочини чулғатмаса.

Босма, нолон пардаларни,
Парчалаб ғам тошини,
Гоҳ тасалло ёши бирлан
Бир нафас йиғлатмаса.

Бер, ичай санъат зилолини,
Ва лекин, хуш эмас,
Ташналаб ичганда, меҳри
Шу замон чанқатмаса.

Эй Жамол, синдир қаламни,
Қўй, ғазал даъвосини,
Не наволар мавж уриб,
Назмингда ўйнаб ётмаса...

БОНГ УРАР ГУЛШАНДА БУЛБУЛ...

Бонг урар гулшанда булбул,
Гулга булбулдан ривож,
Не қилур гулшан аро ул,
Етмаса гулдан ривож.

Сўйлама, жоно, сўзингни
Гамзага жўр айлама,
Ким, менинг шайдолигимга
Шу ширин тилдан ривож.

Ерга осмондан қамар бор,
Ойга офтобдан самар,
Унга-ку улдан ривождир,
Бунга ҳам булдан ривож.

Кимга меҳнатдан шарофат,
Кимга заҳматдан зафар,
Ким бировларнинг илинжи –
Бир сиқим пулдан ривож.

Кимга оташдан заволу,
Кимга ёлқиндан камол,
Менга кўнгилдан таназул,
Менга кўнгилдан ривож...

Равнақингни тонг била тундан
Тилармишсан, кўнгил,
Тонгга оқилдан тараққий,
Тунга ғофилдан ривож.

Эй нигоро, ою йилларнинг
Ривожин истама.

Етмаса кундан ривож,
Ойдан ривож, йилдан ривож.

Мен-ку жонимдан ривожинг
Истадим, жононасан,
Сенки дилдорсан, тилармен
Мен сенга дилдан ривож.

Майлига, ўтларга отгил,
Ишқ аро ёндир мени.
Гар тилар бўлсанг мабодо
Бир ҳовуч кулдан ривож.

Эй Жамол, ҳар дам буюклар
Назмини ёд айлаким,
Сенга – Ҳофиздан ҳарорат,
Сенга – Бедилдан ривож...

СЕНГА ЕТСИН, СЕНГА...

Сенга етсин, сенга бу –
Шикаста ашулаларим,
Сенинг кўлингдасин, жоно,
Жаҳонда ўлар-қоларим.

Севинчу сурурим сўрмаким,
Кетдилар бир томон,
Кетдилар бир томон яна
Тарк этиб кулгуларим.

Эвоҳки, ҳажрингда яна
Дардинг тортаман,
Юрсам изимдан эргашур
Соядек қайғуларим.

Тарк эт бу можаронию
Тин ол, кўнгил, десам,
Амримга кўзғолон қилур
Юракда туйғуларим.

Оҳу кўзинг орзусида
Мунчалар ёниб,
Кезар хаёлларим менинг,
Саргашта оҳуларим.

Жамол, во ҳасрато! – дея
Ёш тўкса инжима,
Кўп эрмиш ҳасратинг билан
Юракда инжуларим...

БИР ДОНА, БИР ДОНА

Санобар, майлими берсам
Савол, бир дона, бир дона,
Бошимдин кетмайин қолди
Хаёл бир дона, бир дона.

Аё сен, шунчалар жон офати,
Куйдирмажондирсан,
Манам ошиқману –
Ошуфтаҳол бир дона, бир дона.

Жафочи кўзларингдек бормикин
Оламда бир юлдуз,
Эгилган қошларингдек ҳам
Ҳилол бир дона, бир дона.

Сенингдек бир париваш
Не нафар, деб эҳтимол этдим,
Эшитгил эҳтимолим,
Эҳтимол бир дона, бир дона.

Шамолдек бир нафасда ғойибу
Бир дамда пайдомен,
Менга Ғарбу Жануб
Шарқу Шимол – бир дона, бир дона.

Паризодим, камолинг кўйида
Юрган камолинг кўп,
Жамолинг кўйида лекин
Жамол бир дона, бир дона...

ВАСЛИНГ АРО ЁНСАМ ФАҚАТ...

Васлинг аро ёнсам фақат,
 Ҳажринг аро куйсам нетай?
Ё муниси жонинг бўлай,
 Ё садқайи жонинг кетай...

Эй маҳлиқо, додим сенга,
 Ўтлар қўйиб, қочмоқ нега?
Ишқ дарсини ўргат менга,
 Ё кел буён, мен ўргатай...

Сен Шоҳсанам, мен бир Ғариб,
 Раҳм этмадинг ҳолим кўриб,
Токайгача оҳлар уриб,
 Токайгача ғамлар ютай?

Шаҳрим аро қўйсанг қадам,
 Ранжу фироқ бўлгай адам,
Охир муродингга, санам,
 Сен етгин-у, мен ҳам етай.

Очмоқ бўлиб дил розини,
 Сузсанг кўзинг шаҳлосини,
Шум айрилиқ саҳросини
 Мен бирйўла ҳатлаб ўтай.

Эй, сен гўзал, нозик адо,
 Сенга тану жоним фидо,
Ё сен «Жамол!» – деб чек нидо,
 Ё мен сени овоз этай...

ТАБАССУМЛАР

Дилрабо, лабингизда
Дилрабо табассумлар,
Гул юзда сафо кўрдик,
Марҳабо, табассумлар.

Бирма-бир бўлар секин
Суҳбати висол, лекин
Аввало табассумлар,
Аввало табассумлар...

Лаълингиз аро кўрсам,
Менга не саодатдир
Тонг аро табассумлар,
Шом аро табассумлар.

Мен нечун табассумни
Кўзларимга жо этмай,
Кўнглингизни кўнглимга
Этса жо табассумлар.

Ишвали табассумлар
Ой бўлиб ёнар гоҳи,
Гоҳи парпирар шамдек
Илтижо табассумлар...

Севги – нурли бир хона,
Кўйни гул ва дурдона,
Дурми ё такаллумлар,
Гулми ё табассумлар?

Гоҳи банд этар кўнглим
Ошно, гўзал юлдуз,
Ошно, гўзал юлдуз –
Ошно табассумлар...

Дод этар Жамол ҳар дам
Ишвали балолардан,
Не бало латофат бу,
Не бало табассумлар!..

САҲАРЛАРДА

Бошим узра ноз айлаб,
Кулди моҳ саҳарларда,
Айладим ўшал ойга
Илтижо саҳарларда...

Сен, сафоли, шўх улфат,
Менга чирмашур, англат,
Не шарора, не шидлат,
Не бало саҳарларда?

Ярқ этиб, учиб кўздан,
Кўзни чорлагай издан,
Бир ишора, бир ишва,
Бир имо саҳарларда.

Мен ёнсаму, мен куйсам,
Дардимга даво борми?
Ўзни сийласа, ўзни
Дилрабо саҳарларда.

Тунларда гўзал менга
Раҳм айламади, майли,
Раҳм айласа не бўлгай
Гоҳ-гоҳ саҳарларда.

Бор, уйқусидан уйғот,
Ўйна, сочини тўзғот,
Тимқаро қараш ёнсин
Тимқаро саҳарларда.

Ошиғинг Жамол, деб айт,
Ташнаи висол, деб айт,
Оҳини ижобат эт,
Чекса оҳ саҳарларда...

КЕЧА

Уйла, тоғ бошида танҳо
Мудраган оҳу кеча,
Оҳудек сузгун, сумансо
Кўзлари ёғду кеча.

Орзудек бошимда порлар
Юлдузу ой гулшани,
Кўк магар кўнглимни сўйлар
Бу кеча, орзу кеча.

Дуррасидир шуълаафшон,
Домани шабнамга ғарқ,
Шуълаю шабнам либосли
Не ажаб инжу кеча.

Кундуз – ул равшан кўёшдир
Зарра-зарра порлаган.
Милтираб гулшанга оққан
Қатра-қатра сув – кеча.

Не хаёлотларни таҳрир –
Айлаган бурро қалам,
Не саодатларни тасвир
Айлаган кўзгу кеча.

Кимга туйғу, кимга эрмак,
Кимга бир баҳри сурур,
Кимга рўёлар жаҳони
Тин кеча, уйқу кеча.

Кимга бу оламда мутлақ
Шоми йўқ кундуз – хаёл,
Ким учун собит хаёлдир
Субҳи йўқ, мангу кеча.

Умри инсон – субҳу шом ичра
Кўшли кун эмиш,
Субҳ агар шомга мубаддал –
Айласа, қайғу кеча.

Кўзларимга кеча-кундузлар
Қоришди ишқаро,
Қайси кундуздир бу кундуз,
Қай кечодур бу кеча?

Жоду кўз ёринг келармиш
Бу кеча сеҳр этгали,
Эй Жамол, билсанг бу энди
Сеҳр ила жоду кеча...

ЖОНО ҲУКМИДА

Йўқ, ажабким, аҳли дунё
Аҳли доно ҳукмида,
Бор ажабким, аҳли доно
Аҳли барно ҳукмида.

Тўхта, кўнгил, ҳайрат ичра
Мунча жон куйдирмагил,
Не малоҳатдирки, гулшан
Бўлса раъно ҳукмида...

Ҳукми олам ичра – идрок,
Ҳукми идрок ичра – мен,
Мен яна бир ўтли туйғу,
Ўтли маъно ҳукмида.

Сўрмангиз ҳолимни ҳаргиз,
Ихтиёринг қайда, деб,
Ихтиёрим ёр аталмиш
Бир таманно ҳукмида.

Базмингизда лаб ўгирмоққа
Мажолим йўқ маним,
Лабларим ҳам гоҳи бўса,
Гоҳи мино ҳукмида.

Ёр менинг додимга еттил,
Қўлларингдан бир ўпай,
Қўлларингдан, бўлса бўлсин,
Майли, хино ҳукмида.

Дардима дармон етарму
Бир куни, эй меҳрибон,
Бу сенинг ҳукмингдадирким,
Йўқки, Сино ҳукмида.

Жон дебон жонингни жононингга
Топширдинг, Жамол,
Воҳки, жонинг, жонажонинг
Энди жоно ҳукмида.

ШАБНАМ

Лола баргига қўнган
Дур қатра зилол шабнам,
Сенга бир саволим бор,
Келмасин малол, шабнам.

Сен қатра тароватсан,
Барг узра омонатсан,
Бас, нечун нигоҳингда
Шунчалар хаёл, шабнам?

Айрилиқ яқиндир деб,
Шунга кўзларинг намми,
Ё ўзи хаёлчанми
Ишқаро висол, шабнам?

Кўз ёши эмассан, йўқ,
Ўпганда саҳар чоғи,
Ёр дудоғидан сўрган
Менга қатра бол, шабнам.

Бенасиб эмасдирсан
Шум ният рақиблардан,
Қасд этар қуёш сенга,
Қасд этар шамол, шабнам...

Коинотни сайр айлаб,
Гулшанга саломат қайт,
Пок экансан, оламда
Етмагай завол, шабнам.

Тонгларда гўзал лола
Васлини ғанимат бил,
Умрингни сафарларда
Ўтказма увол, шабнам.

Ёр кўксига бир оқшом
Дур бўлиб қўнар бўлсанг,
Бўса бирла болингни
Нўш этар Жамол, шабнам...

ҚАДАҲ

Қатра-қатра ёш тўкарди
Мисли бир Лайло қадаҳ,
Ҳам чекар меҳру вафодин
Оҳи вовайло қадаҳ...

Бас, ҳаёт базмидадирсан,
Майпарастсан, ўйлаким,
Умри инсон ҳам мисоли –
Нур тўла паймо қадаҳ.

Тонг – лабо-лаб жом эса,
Оқшом – тўла паймонадир,
Кун – яна танҳо қадаҳдир,
Тун – яна танҳо қадаҳ.

Лаҳза-лаҳза ҳар нафас ҳам
Бир қадаҳдир, эй рафиқ,
Сипқорурмиз гоҳи шодон,
Гоҳи ғамосо қадаҳ...

Кимга шавкат – бир қадаҳдир,
Шон – қадаҳдир ким учун,
Менга дилбар шеър илҳом,
Савти Насрулло – қадаҳ!

Бас, ҳаёт базмида маст –
Эрсам-да, аммо, йўқ, демам,
Ногаҳон яшнаб узатса
Ул кўзи шаҳло қадаҳ.

Нози дилдор – бир қадаҳдир,
Бир қадаҳдир – рози дил,
Лекин устозлар каломи –
Чин қадаҳ, аъло қадаҳ.

Ул қадақким, кимки хушёр –
Эрди, хушёр айлади,
Худписанд мастларни аммо
Айлади расво қадақ.

Дўст қадақ сунди Жамолга,
Тарки истиғно керак,
Тенг бўлурми бунга, ё раб,
Тутса гар дунё қадақ!..

Табобат илмида Сино,
Нафосат бобида танҳо,
Дамо-дам бўлдилар машҳур
Бухородан, Бухородан.

Жаҳонга рўбарў келса,
Жамолга шарҳ ҳожат йўқ,
Шу басдир, сўйласа мағрур:
Бухородан, Бухородан...

ЮЛДУЗИМ

Бошинг узра айланур
Минг турли дунё, юлдузим.
Айламиш шу баҳри нур
Бағрингни кимё, юлдузим.

Гоҳи Чўлпонсан мунаввар,
Гоҳи бир Зуҳройи зар,
Гоҳи маъюс, жилвагар,
Сузгун Сурайё юлдузим.

Гоҳ намоёнсан фалакда,
Гоҳ фазо ичра ниҳон,
Ким учун пинҳон ва лекин
Кимга пайдо, юлдузим.

Лол қолурман: кўзларингда
Шуълаларму, жилвалар?
Боқишингда неча маъно,
Не таманно, юлдузим.

Тун аро киприкларингдан
Кипригимга нур эмас,
Сочилур нурдек табассум,
Нур тасалло, юлдузим.

Мен-ку, ҳайронинг боқиб,
Сен ҳам менинг ҳолимни кўр,
Мавж урар теграмда дунё –
Баҳру дарё, юлдузим.

Нечаким юлдуз чарақлар
Кўкда олмос порадек,
Бурқираб-биқсир Заминда
Шунча ғавфо, юлдузим.

Гоҳи бир дам шафқат айла,
Ол қўлим, кўнглим ёрит,
Ёлвориб, жоним қуйиб,
Этсам тавалло, юлдузим.

Лабларим тўккан табассум,
Кўзларимнинг ёшида –
Менга ҳамроҳ бўлки, мен ҳам
Сенга ҳамроҳ, юлдузим.

Бору барҳақ бўл, бақо бўл,
Бўл саодатдин нафас,
Бўлмагил армон ва ё –
Алдоқчи, рўё, юлдузим.

Сен ажиб рамзи камолсен –
Ким, нидо айлар Жамол,
Ён мунаввар, ён мунаввар,
Юлдузим, ҳо юлдузим!..

ВАТАН

Мен хаёл осмонида
 Ҳар лаҳза парвоз айладим,
Мен умид уммонида
 Кўнглимни ғаввос айладим.

Мен ҳаёт дарёсидин
 Жонимга сипқордим сурур.
Мен муҳаббат мулкидин
 Топдим ўзимга баҳри нур.

Мен садо бердим, чаманда
 Гунчалар берганда сас,
Мен гўдакларнинг муаттар
 Бўйидин олдим нафас.

Мен севинчлар ичра ёндим
 Қатрада юлдуз кўриб,
Сеҳр аро қолдим наволар –
 Мавжида денгиз кўриб...

Оқибат не-не саодатларни
 Айлаб интихоб,
Эй Ватан, сенсан саодатбоши! –
 Деб қилдим хитоб.

Сен омонсанки, юракда
 Шунчалар шавқи шуур,
Сен омонсанки, жаҳоннинг
 Жилваси кўнглимдадир.

Ул қуёшким, кечалар
 Уфқинг уза қўйганда бош,
Бош қўярман мен оёғингга,
 Севинчдан кўзда ёш..

Не муборак лаҳзаким, мен
Ифтихоринг англадим,
Ҳам кўнгил дунёсида
Меҳрингни мумтоз айладим.

Ҳам бу кўнглим то буюк –
Ишқингдин этмишдир наво,
Ул навосиз бенаводир,
Бенаводир, бенаво!..

ТАРИХДА

Элим, қатлингга қасд этган
 Ёвузлар озми тарихда?
Илондек судралиб етган
 Жосуслар озми тарихда?

Фанимлар келдилар тиф ўқталиб,
 Ё замбарак судраб,
Қутайба, Фон Кауфман,
 Кайковуслар озми тарихда?

Келишди барчаси нонингни еб,
 Қонингни ичмакка,
Наҳанглар, аждаҳолар,
 Ялмоғизлар озми тарихда?

Талон бўлдинг, элим,
 Занжирга тушдинг, нотавон бўлдинг,
Диёнатга тупурган
 Шум даюслар озми тарихда?

Ўзингдан чиққанинг ҳам гоҳ
 Ўзингга сирмади ханжар,
Мунофиқ тўтилар, зоғлар,
 Товуслар озми тарихда?

Ёмонлар эгдилар бошинг,
 Фанимлар тўкдилар ёшинг,
Суриб, сургунга ҳайдашлар,
 Ҳибслар озми тарихда?

Фигон қилдинг, элим,
 Қулликка қарши кўзғолон қилдинг,
Овли йилларингдан
 Ўтли излар озми тарихда?

Курашга йўллади иймон,
Курашда қўллади иймон.
Курашчи мард йигит,
Мардона қизлар озми тарихда?

Бугун қасдингга душманлар
Заводларда заҳар ишлар,
Заҳарни чора билган
Чорасизлар озми тарихда?

Азиз жонинг омон бўлсин,
Элим, кўнглингни чўқтирма.
Сени деб жонидан кечган
Азизлар озми тарихда?

ДАМ ЎТАР, ДАМЛАР ЎТАР...

Дам ўтар, дамлар ўтар,
 Ўнлар ўтар, юзлар ўтар.
Кеча-кундуздек умрдан
 Кеча-кундузлар ўтар.

Дам-бадам тўлқин бўлиб
 Ўтгай замон, кетгай замон.
Ерда дарёлар ўтарлар,
 Кўкда юлдузлар ўтар.

Ўтмаган ким бор жаҳонда,
 Кетмаган не бор яна?
Боғда булбуллар ўтарлар,
 Сувда қундузлар ўтар.

Ўтдилар не-не азизлар,
 Оҳки, бир-бир кетдилар,
Кўзларимдан лаҳза-лаҳза
 Ул қаро кўзлар ўтар...

Ўчмагай осмонда офтоб,
 Сўнмагай кўнгилда ишқ,
Гарчи кўнгилдан неча
 Излар ўтар, ҳислар ўтар...

Эзгулик қолгай жаҳонда
 Ярқираб юлдуз мисол,
Шум мунофиқлик, хиёнат,
 Таъна-афсуслар ўтар...

Қол, элим, сен ҳам жаҳонда
 Ўтмасу кетмас бўлиб,
Балки бошингдан неча
 Кунлар ўтар, кезлар ўтар.

Эл омон бўлса жаҳонда,
 Тил саломат, дил омон,
Шоиро, ҳар дам дилингдан
 Шу ширин сўзлар ўтар...

ШУ КУННИНГ ШЕЪРИ

Чилпора бўлган шу фалак –
Осмон эмиш,
Дилпора бўлган шу Замин –
Борлиқ – жаҳон эмиш.

Ҳей, қайдасан, Одам Ато,
Бузрук Абулбашар,
Наслинг жаҳонда бу сана
Соҳибқирон эмиш...

Одам-ку топди шу дунёда
Фанодин омон,
Энди шу дунёга ўзи
Беомон эмиш.

Агар қўйиб берса борми,
Ер – кунпаякун,
Агар қўйиб берса худди
Охир замон эмиш...

Миллион йиллик машаққату
Заҳмат, ақл-зако,
Ҳаммаси ҳеч эмиш, гўё,
Ройгон эмиш...

Наҳотки одам боласи
Шунчалар ёвуз,
Наҳот у шунчалар яна
Нотавон эмиш?

Балойи нафс эмиш
Одамни ўтга ташлаган,
Виждон, адолат ўқлари
Пахтавон эмиш.

Одам одамга эмишми
Шунчалар юҳо,
Бирор мурасага келиш ҳам
Даргумон эмиш.

Қўзғол, буюк Диёнат, эй,
Қўзғол, Ақл, Имон,
Қатлингга қасд этган неча
Беимон эмиш.

Жаҳонга қотил ўлмоқдин
Ҳазар қил, алҳазар,
Инсон, бу инсонлигинга
Имтиҳон эмиш.

Инсоф қил, ахир, шу Замин
Сенга деб фақат –
Фалак пештоқида осилган
Ошиён эмиш!..

НЕ АЖАБ ОФАТИЖОНСАН...

Не ажаб офатижонсан
Менга, жонон-жонон,
Мен боқиб сувратинга
Ҳар куни ҳайрон-ҳайрон.

Гоҳ тўниб икки кўзинг
Мен сари маъюс-маъюс,
Гоҳ кулиб икки юзинг
Мен сари хандон-хандон.

Сени кўрмоққа магар
Кундузи саргашта қуёш,
Неча юлдуз сени деб
Ҳар кеча сайрон-сайрон.

Боғланибдир, гўзалим, зулфинга
Бу телба кўнгил,
Айлама телба кўнгил
Мулкини вайрон-вайрон.

Гар мени англамасанг,
Меҳру вафо айламасанг,
Бу тириклик, бу жаҳон
Ҳаммаси армон-армон.

Сенга боққанда Жамол ёнида
Бир шуъла кўриб,
Ой сочар шуъласини
Тунлари маржон-маржон...

МАЖНУНТОЛ

Эй, чаман ичра назокатли
Гулим, мажнунтол,
Ўрма сочингни зилол –
Сувга солибсан тол-тол...

«Кел, санам», деб сенга сув
Бетида тўлқин-тўлқин,
«Юр, пари» деб яна бир –
Бошқача аврайди шамол.

Тонг стар эрди кулиб,
Жумла жаҳон кўзгу эди,
Сен кўриндинг, малагим,
Кўзгуда афсона мисол.

Ай сеҳргар, балки сеҳр эттали
Кўкдан тушдинг?
Тушди кўнглимга менинг
Ўзгача ҳис, ўзгача ҳол.

Ёпинибсан, гўзалим,
Барги ҳаё, барги ҳусн,
Ҳам нигоҳингда, гулим,
Шунча фусун, шунча хаёл.

Севгининг толи ўзинг,
Рамз ила тимсоли ўзинг,
Неча ошиққа хитобсан,
Неча маъшуққа савол.

Соядек турди-ю оҳ урди-ю
Юз бурди, дема,
Суврати кетди, ўзи –
Соя бўлиб қолди Жамол...

УЛ САНАМНИНГ КЎЗИ КУЛГАЙ

Ул санамниг кўзи кулгай
Ўзи кулмасдан бурун,
Ўзи кулгайму санамнинг
Кўзи кулмасдан бурун?..

Учратиб қолдим кеча –
Гулшанда гул узганда ул,
Гул ўпиб сийпар санамни,
У эгилмасдан бурун.

Узмагил гулғунчани,
Шахло кўзингни сузмагил,
Шабнами гул баргидин
Бир-бир узилмасдан бурун.

Не бўлур қошимга келсанг,
Бир ажиб савдо бўлиб,
Бир ажиб савдоларинг
Бошимга келмасдан бурун.

Бўлмагай, йўқ менга олам,
Унга кўнглим тўлмагай,
Тимқаро кокилларинг
Қўйнимга тўлмасдан бурун.

Не бўлур ҳолим маним, оҳ,
Ёнсаму ёндирмасам,
Шу бўлур ошиққа иш –
Севсанг севилмасдан бурун.

Ишва бирла ёр агар –
Ўлдирса, ошиқ инжимас,
Кел, ўзинг ўлдири Жамолни
Ўзи ўлмасдан бурун...

Кимда ишқ савдоси бордир,
Унда орзу гул бўлур,
Аввали гул бўлган орзу
Охири булбул бўлур.
Гулни гул, булбулни булбул
Айлаган бўстон эмас,
Гулни гул, булбулни булбул
Айлаган кўнгил бўлур...

* * *

Кўзларингдан зарра ёғду,
Лабларингдан қатра нам –
Етмади васлинг аро
Кўнглимга ҳам, жонимга ҳам.
Кўзларинг ҳам, лабларинг ҳам
Менга оташ отдилар:
Қайта-қайта, лаҳза-лаҳза,
Дафъа-дафъа, дам-бадам...

* * *

Тан – иморатдир, жаҳонга
Айлаган ҳуснингни фош,
Сеҳр этар ҳар дам ҳаво, сув,
Сеҳр этар ҳар дам қуёш.
Гарчи меъмoring – табиат,
Лек ўзингдирсан мудом
Сўнгги уста, сўнгги рассом,
Сўнгги бир ҳайкалтарош...

* * *

Сен Бухоройи шарифдирсанки,
Эрмас бесабаб,
Етти иқлимга еринг –
Нурхонаю дурхонадир.
Гул билан оташга жонинг
Чулғанибдир, не ажаб,
Бир тараф – оташ Қизилқум,
Бир тараф – Гулхонадир...

САНАМО

Санамо, севгини мен
Кўнгилда гавҳар билдим,
Кўзларинг шуъласини
Кўзимга сарвар билдим.

Сочларинг силсиласи
Тоғдаги сунбулми, нигор.
Қоматинг сувратини
Сарву санобар билдим...

Юрагимни гаҳи мен,
Ўйлаки, соҳилдаги тош,
Тилагимни гаҳи мен
Кўкдаги каптар билдим.

Ишқ дедим, ишққа етишдим
Мен жаҳон ичра кезиб,
Не саодатки, уни
Йўлимга раҳбар билдим.

Айлади васлу висол –
Йиллари умримни узун,
Айрилиқ соатини
Умрга аждар билдим.

Кундузингдан, гўзалим,
Кунларим офтоб-офтоб,
Юлдузингдан яна –
Тунларни мунаввар билдим.

Сен чақирсанг, сенга «жон»
Устига «жон» дейди Жамол,
Чунки меҳрингни, санам,
Жонга баробар билдим...

ҲАДДИН ЖАФО

Бизга, жоно биз тарафдин
 Ўтганинг – ҳаддин жафо,
Ўтганинг-ку майли, боқмай
 Кетганинг – ҳаддин жафо.

Сен кетарсан, мен қоларман
 Йўлларингда термилиб,
Кўзни ҳайрон, дилни вайрон
 Этганинг – ҳаддин жафо.

Дарди ҳижронинг, санам,
 Кўнглимда ҳижрон тошидир,
Тош олиб, бошимга боз
 Ирғитганинг – ҳаддин жафо.

Мен-ку ҳар дам бошинг узра
 Силкинарман барг каби,
Сочларингни сен яна
 Силкитганинг – ҳаддин жафо.

Битди бор сабру қарорим,
 Эй муҳаббат, қўй мени,
Қўй мени, бошимга бундоқ
 Битганинг – ҳаддин жафо.

Эй Жамол, севдинг санамни,
 Бир замон андиша қил,
Севмаган ёрдин муруват
 Кутганинг – ҳаддин жафо...

ЎПАЙ

Кўз солиб кўкка, мунаввар
Баҳри-денгизни ўпай,
Энгашиб ғунчада зар қатра –
У юлдузни ўпай.

Эврилиб лола саҳарлар
Кўйида мисли сабо,
Боғда ялпизни ўпай,
Боғчада наргисни ўпай.

Ой ила юлдузни қўйдим,
Менга дилдор бўлса, бас,
Ўтпараст, оташпарастман,
Мен нечук музни ўпай?

Кимга ёр – гулдаста, лекин
Менга у гулхан каби,
Ўт дея ул юзу, оташ дея
Бул юзни ўпай.

Гўзалим қўлида ханжар эса,
Ханжар – тилагим,
Нону туз бўлса мабодо,
Нон ила тузни ўпай.

Ўпайин лаъли дудоғинию
Шукронасини,
Оҳ, деса, «оҳ»ини, афсус, деса,
«Афсус»ни ўпай.

Мен, Жамол бир кеча
Ўсмирлик аро ўзни кўриб,
Бўлгуси ҳамраҳи жонона,
Ўшал қизни ўпай...

СЕН КЕЛМАСАНГ

Кўзғолур кўнглимда минг бир можаро
Сен келмасанг,
Тортадур равшан қуёшим ҳам қаро,
Сен келмасанг.
Тун каби бирдек қоронғу кўзларимга
Субҳи шом,
Тонг аро сен келмасанг, оқшом аро
Сен келмасанг.
Чирмашиб занжир мисоли лаҳза-лаҳза
Ҳар нафғас –
Жонга солгай юз жароҳат, минг яро,
Сен келмасанг.
Боғда гуллар йиғлагай, ҳам булбулим
Жон тиғлагай,
Ҳам шамоллар увлагай мотамсаро,
Сен келмасанг.
Гул жамолингни кўрарга ўт бўлиб
Ёнган Жамол
Кул бўлур, эй сочи-зулфи анбаро,
Сен келмасанг...

БИР КЕЧА

Қўшиқ

Бир кеча кўнглим уйи шодон эди,
Булбул ўқиб, қумри ғазалхон эди,
Манзилимиз ер дема, осмон эди,
Шул кеча маҳваш менга меҳмон эди,
Вой, уни маҳваш демаким, жон эди,
Вой, уни маҳваш демаким, жон эди...

Тоғ эди, тоғ бошида орзу каби
Нашъали бўстон эди, бўстон эди,
Сўйлар эдим, сўйлар эдим мен тўлиб,
Ул эса хандон эди, хандон эди.
Бир кеча маҳваш менга меҳмон эди,
Вой, уни маҳваш демаким, жон эди.

Бошида юлдузли, мусаффо фалак,
Пойида тўлқинли Зарафшон эди,
Ой бўлиб оламга боқаркан малак,
Кўзлари чўлпон эди, чўлпон эди.
Бир кеча маҳваш менга меҳмон эди,
Вой, уни маҳваш демаким, жон эди.

Маскан эди бизга само, беҳазил,
Ўйларимиз – орзую армон эди,
Нур ила оташда ёниб икки дил,
Нур тўла, оташ тўла даврон эди.
Бир кеча маҳваш менга меҳмон эди,
Вой, уни маҳваш демаким, жон эди...

БЕБОКЧА

(Фузулийга назира)

Лабларингми ё магар жонимда орзулармидир?
Юзларингми ё ўшал оққан тиниқ сувлармидир?
Кўзларингми ё чаман саҳнида охулармидир?
Оташин меҳрингми бу ё сеҳру жодулармидир?
Ҳайратингми ё менинг кўнглимда «ёху»лармидир?

Жон дедим, жонон хаёлингдан сира айрилмадим,
Келдилар меҳнат-машаққатлар, назарга илмадим,
Сендан ўзга бир пари-пайкарга парво қилмадим,
Ой-йиллар термилиб боқдим юзингга, билмадим,
Шуълаларми ё ширин лабларда кулгулармидир?

Қайси бир дилбар малоҳат ичра танҳо сенчалар,
Қайси бир зебо санам бўлмиш таманно мунчалар,
Қайси бир гулшанда бўлгай бўйла раъно гунчалар,
Қайси бир булбул чаманда нола айлар шунчалар,
Қумриларми ё менинг бағримда «хув-хув»лармидир?

Кечди умрим ишқ аро васлингни истаб субҳу шом,
Бор эса умрим яна, васлингни истарман давом,
Соқийё, тутгил муҳаббатдин менинг илкимга жом,
Шеър аро кўрсат жамолинг, шоири ширин калом,
Сўзларингми ё санам кўксидан инжулармидир?

* * *

Паривашга кўринмоқ эрди матлаб,
Кўриндим, ул паризод ҳам кўринди.
Умидим шамчироғи ёнди яшнаб,
Борайлик, мунисим, жоним, юр энди.

Ўзингни мубтало бўлмоққа шай қил,
Кўзимга ул қаро кўзлар уринди.
Қилар ишни хижолат айламай қил,
Борайлик, мунисим, жоним, юр энди.

Очилди кўзларимга нурли олам,
Хаёлим уфқидан тоғлар суринди.
Карам қилгил, иноят айла сен ҳам,
Борайлик, мунисим, жоним, юр энди.

Муҳаббатни таманно қил, таманно,
Сабр деб шунчалар ётдинг, тур энди,
Яна ёндиргали юз очди раъно,
Ёнайлик, мунисим, жоним, юр энди...

ФАЙЗУЛЛА ХЎЖАЕВ КЎЗЛАРИ

Ажаб бир суврате, дўстлар, боқиб мен ҳар сафар
дилсўз,
Ажаб бир чақнаган сиймо, ажаб бир порлаган
юлдуз,
Бу кўзлар мунчалар шахло, бу кўзлар мунчалар
маъюс,
Бу кўзлар айласа ҳар неки ошқору ниҳон айлар,
Бу кўзлар имтиҳон айлар, бу кўзлар имтиҳон
айлар...

Бу кўзлар таърифиди лабларим қурғаб,
тароват йўқ,
Бу кўзлар оташида ўрганиб жоним,
ҳаловат йўқ,
Бу кўзларсиз менга оламда сарват йўқ,
саодат йўқ,
Бу кўзлар айламиш ҳолимни андоқким,
ҳамон айлар,
Бу кўзлар имтиҳон айлар, бу кўзлар
имтиҳон айлар...

Бу бир маъвоки, мен кўнгил узиб, ташлаб
кетолмасман,
Бу бир дарёки, мен поёнига ҳаргиз етолмасман,
Бу бир маъноки, мен такрор ўқиб, талқин
етолмасман,
Ва лекин тоғ этиб кўксим, умидим осмон айлар,
Бу кўзлар имтиҳон айлар, бу кўзлар имтиҳон
айлар...

Гурур бу, эътиқод бу, жабҳаларда шонли
нusrat бу,
Мунаввар орзулар йўлида етган ранжу касрат бу,
Ватан бу, чорасиз кўзларга чўккан ҳасрат бу,
Булар бирликда гоҳи куйдириб, бағримни
қон айлар,
Бу кўзлар имтиҳон айлар, бу кўзлар
имтиҳон айлар...

НАВОЙИ ҒАЗАЛИГА МУҲАММАС

Йўқ, чақиндин эрмас ул, осмон қизил, сориг,
яшил,
Ё шафақдин ҳар тараф рахшон қизил, сориг,
яшил,
Ё чаманда лолаю райҳон қизил, сориг, яшил,
Хилъатин то айламиш жонон қизил, сориг, яшил,
Шуълайи оҳим чиқар ҳар ён қизил, сориг, яшил.

Зарра шафқат деб ўтиндим мен мунаввар моҳдин,
Бир ишорат деб кутиндим боз ўшал даргоҳдин,
Воҳким, додимга имдод етмади дилхоҳдин,
Гулшан этдим ишқ саҳросин самуми оҳдин,
Ким эсар ул дашт аро ҳар он қизил, сориг, яшил.

Нолишим тонгларда дардимнинг камолидан эрур.
Кипригим чанги ҳужумларнинг шамолидин эрур,
Барчаси савдойи ишқимнинг камолидин эрур,
Орази, холинг била хаттинг хаёлидан эрур,
Кўзларимнинг олдида даврон қизил, сориг, яшил.

Топмадим ҳаргиз омонлик лабларинг бедодидин,
Ёш тўкармен кеча-кундузлар кўзинг жаллодидин,
Вой, инондим, сенча золим йўқ башар авлодидин,
Шишадек кўнглимдадир гулзори ҳуснинг ёлидин,
Тобадонинг аксидек алвон қизил, сориг, яшил.

Лаҳзада оташмену, сувмен ҳамоно лаҳзада,
Лаҳза-лаҳза жисму жоним, боқки, бундоқ ларзада.
Соқийё, қаршингда турган бир ғарибу ғамзада,
Лаългун май тутқил олтин жом бирлан сабзада,
Ким булардан яхши йўқ имкон қизил, сориг, яшил.

Гарчи чин сабру қаноат ёр эрур беҳад, валеқ,
Ҳам неча дўсту аниқ ғамхор эрур беҳад, валеқ,
Чораи қарвонда гарчи нор эрур беҳад, валеқ,
Ғақраро беранглиқ душвор эрур беҳад, валеқ,
Ҳирқада тикмақ эрур осон қизил, сориг, яшил.

Эй қалам, сургин рақам, роҳатни зинҳор истама,
Эй кўнгил, илҳоминг иста, ўзга дилдор истама,
Эй Жамол, шеър зийнатиға шамси анвор истама,
Эй Навоий олтину, шингарфу, зангор истама,
Бўлди назминг рангидин девон қизил, сориг, яшил...

БОБУР ҒАЗАЛИГА МУҲАММАС

Не давронлар ўзим-ла маст эдим, мастона
ўйнардим,
Ёпишди қайданам бу доғи сўзон, бу бало дардим,
Ўзингсан барчасига чин сабабкор, нозпарвардим,
Хазон япроғи янглиғ гул юзинг ҳажрида сарғардим,
Кўриб, раҳм айлагил, эй лоларуҳ, бу чехрайи
зардим.

Ялиндим, бир асиру бандадирман, ҳукмингни юргиз,
Иноят расмини кўрсат, тараҳҳум таврини кўргиз,
Бунингдек бемурувват бўлмагай-ку лолаю наргис,
Сен, эй гул, қўймадинг саркашлигингни сарвдек
ҳаргиз,
Оёғингга тушиб, барги хазондек мунча ёлбордим.

Демасман, нози истиғно кўйида энди кам-кам қол,
Дегайман, бу ярошур, ҳар нафас, ҳар лаҳза, ҳар
дам қол,
Ярошур, дилрабо, саркашлигингга мангу маҳрам
қол,
Латофат гулшанида гул каби сен сабзу ҳуррам
қол,
Мен арчи даҳр боғидин хазон япроғидек бордим.

Қорайган ой, қуёшу юлдузимдин эл танаффурда,
Паришон пойма-пой, мажҳул сўзимдин
эл танаффурда,
Сени деб ёлвориб боққан кўзимдин
эл танаффурда,
Хазондек қон ёшим, сориг юзимдин
эл танаффурда,
Баҳор ранги, биҳамдуллоҳ, улусдан ўзни қутқардим.

Демишлар, ишқа етган кимсалар оламда ўлмайди,
Нетай, васли висолсиз бу тириклик менга
бўлмайди,
Не толедир мангаким, ахтари бахтим топилмайди,
Муродим жоми бир кун базм аро илгимда
тўлмайди.

Фалак авроқини ҳар нечаким дафтардин ахтардим.

Жамол, ишқ деб авайлаб юрганинг бир дуру
гавҳардир,
Муяссар бўлдинг охир васлига, у моҳи анвардир,
Не ғам, энди ўшал ишқи жаҳон умрингга
сарвардир,
Улуснинг таъну таърифиди менга, Бобур, баробардир,
Бу оламда ўзимни чун ёмон, яхшидин ўткардим...

ФУЗУЛИЙ ҒАЗАЛИГА МУҲАММАС

Сеҳр айламиш то бир ажаб нозик адо мани,
Солмиш, кўрингим, не ажаб ўтларга, оҳ, мани,
Ё бахт, кўйида оқибат айла фидо мани,
Ёраб, балойи ишқ ила қил ошно мани,
Бир дам балойи ишқдин этма жудо мани.

Ё ишқ, ҳифзу ҳимоятингни аҳли дарддин,
Андоқ меҳри бағоятингни аҳли дарддин,
Ҳам ул тариқи оятингни аҳли дарддин,
Оз айлама иноятингни аҳли дарддин,
Яъники, чўх балолара эт мубтало мани.

Отқил мани оташлара, бер бўйла роҳатим,
Самандардек ўтлар кечиб, ёнмоқ – саодатим,
Шу кўнгил – шоҳидимдир, шу олам – шаҳодатим,
Ўлгунча кўтарма асло балодан иродатим,
Мен истарам балони, чун истар бало мани.

Тилагимни васлу ҳажр аро ғурбатда қилма суст,
Талабимни қалбу қон аро қудратда қилма суст,
Туғёнимни тошир-тошир, шиддатда қилма суст,
Тамкинимни балойи муҳаббатда қилма суст,
То дўст таън этиб, демая бевафо мани.

Ошир юракда шавқини шавқи баҳориминг
Ёйгил овозасин яна оламда бориминг,
Олиб раҳматин бу кўнгил, ошифта-зориминг,
Гетдикча ҳуснин айла зиёда нигориминг,
Келдикча дардига батар эт мубтало мани.

Айла кўнгилни шуъламакон фикратиндаким,
Оқсин кўзимдин шуъла тамом ҳасратиндаким,
Жонимни тобла андоқ ҳижратиндаким,
Ўйла, заиф қил танимни фурқатиндаким,
Васлина мумкин ўла етурмак сабо мани.

Ё ишқ, бир дам санамимга ёвуш, додим санго,
Шафқат сол кўнглига, яна еткиз кўнглим анго,
Жамолни ёр васлига муяссар этсанго,
Наҳват қилиб насиб Фузулий каби манго,
Ёраб, муқайяд айлама мутлақ манго мани...

МАШРАБ ҒАЗАЛИГА МУҲАММАС

Менга моҳи талъатинг кўрмоққа энди ҳад эмас,
Лаб очиб, дардим баён этмоққа ҳам рағбат эмас,
Ўлтирибман зору гирён, юргали ҳолат эмас,
Чун қўлим бирла оёғим боғламоқ ҳожат эмас,
Мен ўлимга розиман, чун тургали тоқат эмас.

Манглайим шўрдир азалдин, сен яна шўр айлама,
Кўзларим ҳам тийракомдир, энди сен кўр айлама,
Жавру бедодинг-ку бундоқ, шиддатинг жўр айлама,
Мунча шиддат бирла бошим кесгали зўр айлама,
Баски, одам қони тўкмак сенга ҳам тоат эмас.

Ёнди жоним ҳажр аро, сўнмоқни бир дам, билмади,
Кулфату ранжу аламни ўзгадин кам билмади,
Ўтди шу ҳасратда ёзим, ўтди кўклам билмади,
Умр-чун барқи ҳаводис, ғофил одам билмади,
Ою кун оромига бир лаҳзан фурсат эмас.

Ёрини йиғлатмаган ёри гуландом қайда бор?
Ишқ аро айёми ғамдир, ўзга айём қайда бор?
Мен каби ошиққа маъшуқдин тўла жом қайда бор?
Лашкари хунрез бўлса, сабру ором қайда бор?
Мажнуни девоналарнинг шоҳига роҳат эмас.

Тўхта, ошиқ, оқибат кор қилди афғонинг сени,
Ким, қилич сирмаб, бошинга етди жононинг сени,
Боракалло, тиг аро қолди, Жамол, жонинг сани,
Чун муборак бўлсин, эй Машраб, қизил қонинг
сени,
Хўп иш бўлди сенга, жон берганинг офат эмас...

ФУРҚАТ ҒАЗАЛИГА МУҲАММАС

Саҳар сайрашларингдин боғ аро минг созу сас,
булбул,
Тилармен, менга ҳам етгайму деб сендин нафас,
булбул,
Не бўлди, чаҳ-чаҳинг сушт бу сафар, девона,
маст, булбул,
Чаманда ғунчадин бўйнингга тақмишсан жарас,
булбул,
Магарким, ўзга гулшан риҳлатин қилдинг ҳавас,
булбул.

Ёниқ овозлардин не учун ўзни тийибдирсан
Ва ё гул ҳажрида бошин-оёқ буткул куйдирибсан,
Умрлар сайрамоқдин қон бўлиб, балки
тўйибдирсан,
Магар бўлдинг бараҳман, жомаи азроқ
кийибдирсан,
Белинга боғла энди гулни торидин марас, булбул.

Қўйиб шабнамни, оташ ичмагунча ошиқ ўлмассен,
Ва оташдин тўнинг ҳам бичмагунча ошиқ ўлмассен,
Учиб додинг, фалакни қучмагунча ошиқ ўлмассен,
Фигон беҳуда, жондин кечмагунча ошиқ ўлмассен,
Ўзини ўхшатиб парвона бўлмас ҳар магас, булбул.

Чўзиб гулбонгларингни, гоҳида санжоб билмайсен,
Сабо ағёрлик айлар, кўзларинг пурхоб, билмайсен,
Олур гулғунчадин илк бўсани офтоб, билмайсен,
Урарсан ишқ лофин, шевайи одоб билмайсен,
Қилибсан олғали ором, гул шохин чакас, булбул.

Бали, кечди умрлар, кечмадинг бир ўтли армондин,
Вале тинди умрлар, тинмадинг тонгларда афғондин,
Кўнгил ҳам узмадинг, минг офарин, тақдирга
исёндин,

Бу исён лаззатидирким, жудо бўлган гулистондин,
Асири дом бўлдинг ҳам гирифтори қафас, булбул.

Кел, эй ошиқ, чамандин юз буриб, сўз очма
гурбатдин,
Чиқар бошингни ҳам ҳижрон деган бехуда
кулфатдин,
Тузиб чин давраи ушшоқ Жамолдек неча улфатдин,
Сабоқ олиб ўқиғил матла-ул-анвор Фурқатдин,
Бугунги файзи йўқ илҳомларингни айла бас,
булбул.

ЭРКИН ВОҲИДОВ ҒАЗАЛИГА МУҲАММАС

Дўст эмиш ўтмиш-азал минг бир масал,
афсона ҳам,
Дўст демиш кечмиш ҳама мардона ҳам,
мастона ҳам,
Ғолибо, «дўст!» деб жаранглар базмаро
паймона ҳам,
Дўст билан обод уйинг, гар бўлса у вайрона ҳам,
Дўст қадам қўймас эса, вайронадир кошона ҳам.

Не машаққатлар куйиб кул бўлди жоним жазмига,
Дўст мадад бўлди унинг ҳам аҳдига, ҳам азмига.
Дўст қўшар оташни кўнглимининг навою назмига,
Интизор ҳар уй диловар, дилқушолар базмига,
Гар оёқ қўйса қабоҳат, йиғлагай остона ҳам.

Аҳди комил бирла тузсанг суҳбати оромижон,
Бўлса мавзу ишқ аталмиш рози дил, илҳоми жон,
Энгашур бошингга даврондек қуёшли осмон,
Яхши дўстлар даврасида очилурсан ҳар замон,
Кўркни шода ичра топгай марварид дурдона ҳам.

Нега ўйларсан, рафиқ, ошкор сирим пинҳона деб,
Меҳр уйи бир ёна бўлса, ишқ уйи бир ёна деб,
Сўрмагил, дунё сенга мактабми ё майхона деб,
Сўрма мендин, ким дилоро, дўстми ё жонона деб,
Дўст менинг кўнглимдадир, жонимдадир жонона
ҳам.

Уз кўнгилни бўлмағур андишалар бозоридин,
Узмагил меҳрингни дўстинг меҳрининг гулзоридин,
Нолима гулғунча узганда чаманнинг хоридин,
Қочма ростгўй дўстларнинг қоҳишу озоридин,
Қадди рост шамнинг тилидин ўртанур парвона ҳам.

ЎЗБЕКИСТОН

(Қасида)

Қачон кўз очдим, оташли осмонинг қачон
кўрдим,
Қачон кўрдим, қачон ёндим, қачон куймоққа
улгурдим!..
Чаманда бош қўйиб япроқларингга, нашъалар
сурдим,

Гаҳи мажнуншиор юрдим,
Гаҳи мастона оҳ урдим,
Қачон бўлди буларнинг барчаси,
эй, онажон юртим?..

Билолмасман... Фақат ошиқману ошлуфтаҳол менда,
Утар умрим қуёшинг қаршилаб, умри висол менда,
Ичиб дарёларингдан, ташнамен, нўши зилол менда,
Мунаввар бир хаёл менда,
Муқаррар бир савол менда:
Нечук жонон ватансан бу жаҳонда,
жонажон юртим!..

Ажойиб бир саволсан, истадим, мен ҳам жавоб
айлай,
Жавобим кашф этиб, саргашта кўнглим офтоб
айлай,
Муаззам шу жаҳонга кимлигинг айтиб, хитоб
айлай,

Шитоб айлай, шитоб айлай,
Сени заррин китоб айлай,
Асрлар қошида сеҳринг сўроқлаб,
ўй суриб турдим...

Жавобим келди бир-бир неча ошкору ниҳонлардан,
Қоронғу, номи йўқ юлдуз каби олис замонлардан,
Фалакка ваҳма солган, жабҳалар, жанглар,
суронлардан,

Жавобим келди бир дунё,
Ва лекин қонмадим асло,
Агарчи тарихинг Бобур каби
дафтардин ўткардим...

Овозинг келди кўкни тилкалаб ўтган қуюнлардан,
Қуюнлар қўйнида машғал бўлиб ёнган
фунунлардан,
Баёту шеър каби саргашта савдою жунунлардан,
Овозинг келди пайдар-пай,
Севиндим, тингладим тинмай,
Кўринди сувратинг, гирёнаю гирёна термилдим.

Асрлар кечди... лекин қолди фарёду фиғон сенда,
Замонлар ўтди, лекин ўтмади хуррам замон сенда,
Даҳо бирлан буюклик топмади ҳаргиз омон сенда,
Булутлар қуршади бошинг,
Ғанимлар тўкдилар ёшинг,
Ўқиб қиссангни, юрдим, ғуссалар,
ғамларга ғарқ бўлдим.

Муборак интиқомга кўз тутардинг... Етди соатлар,
Музаффар Ҳуррият келтирди бошингга саодатлар,
Йиқилди, хонумони кул бўлиб ёнди қабоҳатлар,
Балолар топдилар барҳам,
Очилди нурли бир олам,
Мунаввар оламингга кирдим
офтоб билан тўлдим...

Ғаразлар, кирдикорлар, шум адоват, фитнаи қосир,
Неча бор гов келиб сенга, йўлингда бўлдилар ҳозир,
Ва лекин синди ханжарлар, муродлар бўлмади
ҳосил,

Супурдинг барчасин, сурдинг,
Бутун оламга бонг урдинг:

«Бу қўрғон устувордир, мен уни
қоним билан қурдим!»

Бугун ўқтамлигингни кам эмас, буткул жаҳон айтар,
Қамолинг авжини авж пардаларда назми жон айтар,
Улуғбек юлдузи сарманзилини осмон айтар,
Қуёшдек шавкатинг бордир,
Туганмас давлатинг бордир,
Менинг ҳам безавол бахтим шуки,
бахтинга йўғрилдим.

Ҳалол, ҳотам табиат сувратинг тенгсиз гўзал этмиш,
Ҳалол, мардона меҳнат боғларинг қанду асал
этмиш,
Ҳалол, мардона дўстлик доврўфинг байту ғазал
этмиш,

Ёзай юз бора, минг бора,
Юрак бу, менда не чора,
Тилаб илҳомларингни, ҳар саҳар
гулшанга юз бурдим.

Кезиб гулбоғларингни, айласам фикримни жамбаста,
Буюклик, эзгулик, олий саховат сенга пайваста,
Борига чин сабаб, фарзандларинг анвойи
гулдаста,

Шунинг-чун мангу дилбарсан,
Тўлишган моҳи анварсан,
Бу не олий саодат менгаким,
бошингдин ўргилдим!..

Муборак байраминг, бошингда осмондек Ватан
пайдо,
Азиз ғойибларинг – устози шеър, арбоби фан
пайдо,
Кўрарга қоматингни неча минглаб орзуманд пайдо,
Севиқли Ўзбекистонсан,
Қуёш назмида дostonсан,
Ки, мен ҳам зарра бир хокинг,
келиб пойингта ўлтирдим!..

УМР

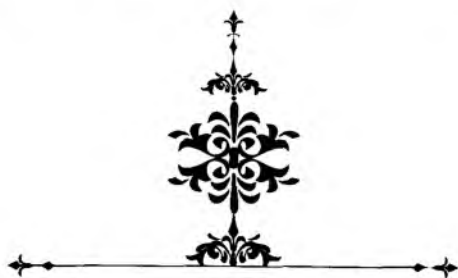
Ўтар умрим, оқар дарё,
Кечар дарёда бир тўлқин,
Урар жонимга бир оташ,
Эсар кўксимга бир салқин,
Дамодам янги бир ёлқин,
Дамодам янги бир талқин,
Бу бир сирри ниҳонийдирки,
Ошкор этмасам, бўлмас...

Менинг ҳолимга боқ: ҳар лаҳза
Қуш бошқа, қафас бошқа,
Қафасдин ҳар замонда
Янграгувчи созу сас бошқа,
Келар ҳар бир ҳавас – бошқа.
Кетар ҳар бир нафас – бошқа,
Бу такрорни яна бир бора
Такрор этмасам, бўлмас.

Қараб турсанг, қараб турмас,
Қуюндек айланар дунё,
Кўринмас бир оловда ўртанар,
Балки ёнар дунё,
Ёнар дунё, ёнар дунё,
Шафақдек товланар дунё,
Бу тилсимдин ўзимни чин
Хабардор этмасам, бўлмас.

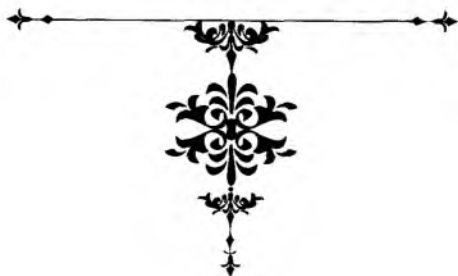
Дариғо, деб умр карвонига
Мен қанча қичқирдим,
Вале ул қайрилиб бир боқмади,
Мен термилиб турдим,
Етар, бас, шунча оҳ урдим,
Югурсам, балки улгурдим,
Етиб карвонга бир кун,
Ўзни сарбон этмасам бўлмас...

1970–1985

V

*Она кута-кута сўнди, уларни
Лекин сен кутасан, жонажон,
Сен кутасан шаҳид ўғлонларингни,
Азиз Ўзбекистон – онажон!..*

ЖАМИЛА

*Жазоир халқининг жасур, эрксевар
қизи Жамила Бухиред жасоратига
бағишлайман*

1

Неча йилким Жазоирнинг
кўкида булут,
Отишмадан дала-қирнинг
кўксига булут.
Саҳарларга уланади
жанг оқшомлари,
Ловиллайди асрларнинг
тош эҳромлари.
Кулбаларни кўкка отар
бомба ларзаси,
Гўдакларни чирқиратар
ўт ваҳимаси...
Халқ босқинчи панжасида
жафокаш ботир
Асрий қуллик занжирини
парчалаётир.
Сочаётир ёв устига
офат дўлини,
Мард йигитлар дадил тўсиб
душман йўлини,
Жанг қилишар, ҳайқирешар
«Эрк дедими, эрк!»
Ҳаёт йўли бизлар учун
токайгача берк!..»

Фарёд билан тош учади,
 тупроқ учади,
 Уқ учади, новда билан
 япроқ учади.
 Тўзон босган ҳаволарда
 кўринмас қуёш,
 Жамиланинг кўзларида
 ҳалқа-ҳалқа ёш.
 Тепасида ғувуллайди
 бир гала қузғун,
 Ер силкинар, портлаш...
 Ана, хароба, бузғун –
 Уйлар аро қиз чўпади
 гўёки беҳуш,
 Унгми ёки асир этар
 даҳшатли бир туш?
 Молми, жонми, бари ёнар,
 қумга қорилар,
 Бўғотларга олов кетиб,
 синар харилар.
 Борлиқ инграб чақиради
 халоскорини,
 Қиз қалбига тўлдиради
 оҳу зорини...
 Бас зулмни тақдир дейиш,
 бас тоқат, чидам!
 Токайгача ёқиламиз
 бамисоли шам?
 Ватан учун жангга кирмоқ
 фарзанд учун фарз,
 Эрк номига ёвни қирмоқ
 мен учун ҳам қарз!..
 Юрагида олам-олам
 ғалаён билан,
 Томирларда қон кўтарган
 зўр туғён билан.

Қиз киради таниш эшик,
таниш хонага,
Ўксиб-ўксиб дил ёради
мушфиқ онага:
Онажоним, пайҳон бўлган
диёрга қара,
Диёрдаги ҳисоби йўқ
мозорга қара.
Сийнасида қанча алам,
қанча уқубат,
Бари менинг юрагимда
қаватма-қават.
Гарчи кураш бўлмас қонсиз,
бўлмас қурбонсиз,
Она, менинг жим туришим
тамом имконсиз.
Машъум қуллиқ кишанини
синдирмагунча,
Кўзлардаги ғам ёшини
тиндирмагунча,
Олмагунча манфур ёвдан
қасос, интиқом,
Тинчимайман, ёлғон эса,
оқ сутинг – ҳаром!..

Ана, мағрур қад кўтарди
она муштипар,
Қад кўтарди, фарзандига
бўлди рўбарў.
Нигоҳида аксланган
сўнгсиз асрлар
Халқ чеккан ғам, дарду алам
халқ чеккан қайғу
Кўрсатарди қудратининг
бутун кучини,
Кўрсатарди дилбандининг
буюк бурчини...

Бу қандай бонг, қандай сурон,
 бу қандай доврұқ?
 Она Ватан бахти учун
 пайдар-пай доврұқ.
 «Эрк!» садоси гуруллаиди
 ҳамма тарафда,
 Қиз келади қурол тутиб,
 мардона сафда.
 Ҷрмон ичи алғов-далғов,
 чанг, тутун, олов,
 Қўрғошинга ютоққандай
 ташланади ёв.
 Қиз сесканмас, писанд этмас,
 босар тепкини,
 Ёвга учган ҳар ўқида
 ғазаби, кини.
 Дам югурар, дам эмаклаб,
 суринар дадил,
 Файрат, ғазаб, ҳаяжондан
 сапчиб тепар дил.
 Қора шаҳло кўзларида
 чақнайди яшин,
 Олишувга кўтарилар
 шердек оташин.
 Уқ селидан дарахтларнинг
 барги тўкилар,
 Қиз дўстлар-ла ҳамласини
 ҳамлага улар.
 Югураркан, елкасига
 тиғ каби кескир
 Зарб урилар... Бутун атроф
 айланди гир-гир...

Қалин ўрмон кўлкаланиб,
кўкка туташди,
Пальмаларнинг бутоқлари
булутдан ошди.
Кўз ўнгида тебранди ер,
тебранди фалак,
Кўз ўнгидан учиб ўтди
ҳадсиз камалак.
Арраланган чинор каби
оғир йиқилди,
Йиқилди-ю аччиқ оғриқ
бағрини тилди.
«Наҳот!..» даҳшат чақмоқ каби
учди онгидан.
«Йўқ, ўлмайман!..»
Теваракни қоплади туман...
О, қон билан алвонланган
майса-гиламлар,
Нега пинҳон тутмадингиз
ярадор танни?
Сизни босиб, яқинлашди
машъум қадамлар
Ҳушсиз ётган эрксеварни
асир этгани...

3

Қора қалъа, қора зиндон,
темир панжара,
Тутқун бўлган Жамиланинг
кўкраги яра...
Диққинафас камерада
ўрмалайди тун,
Эрксеварнинг усти юпун,
сочлари тўзгин.

Бундаги ҳар қора девор,
 ҳар қора бурчак,
Милтираган қора чироқ,
 кана, ўргимчак.
Суякларга сингувчи зах,
 темир исканжа,
Пастак шифтда илонбошли
 ярқироқ ханжар –
Бир йилдирким асирага
 ҳамхона, сирдош,
Ажал ҳар кун қиз бошига
 ирғитади тош.
Лекин қанча қамчи, қийноқ,
 қанча тепки, дўқ,
Жамиланинг айтар сўзи:
 йўқ дедимми, йўқ!
Мен ватанни сотолмайман,
 шудир шиорим –
Озод бўлсин зулмингиздан
 элим, диёрим!..

Ўйларимга етолмайман,
 эй соҳибжамол,
Қайдан келди юрагинга
 шунчалик оташ?
Ўтган йили қизалоқ деб
 аталган ниҳол,
Қайдан келди юрагинга
 шунчалик оташ?
Айт, бу олов Африканинг
 офтобими ё,
Болаликдан вужудингда
 ўрнашиб қолган?
Ё зангори Ўрта ернинг
 чарчамас, сайёҳ

Тўлқиними, қудратини
қалбингга солган?..

О, кўк денгиз соҳилида
гўдак давронлар,
Қандай тотли, қандай маъсум
кечарди онлар.

Тенгдошлар-ла чуғур-чуғур
беозор ўйин –
Билан қизча банд бўларди
уззу кун бўйи.
Баъзан мовий тўлқинларни
қирғоққа суриб,

Пароходлар ўтар экан
оғир ўкириб,
Кузатарди сув сатҳида
қоп-қора изни,

Сўрар эди:

– Қайга элтар бананимизни?
– Париж деган жойга, болам,
Хўжайинларга...

Яна сўрар: нега элтар,
ойижон, нега?

Оҳ, шу сўроқ, жон ўртовчи
ҳаққоний сўроқ –

Улғайса-да, маъсум қизнинг
тилида қолди,

Оҳ, шу сўроқ, замирида
алам билан доғ,

Ажралмади, Жамиланинг
дилида қолди.

Нега халқи шунча юпун,
шунча хокисор?

Гадо каби юраги хун,
кўшиғида зор?

Малла аскар бир ўшқириб,
 йўл бошлар жадал,
 Яна сўроқ, эҳтимол бу
 етмишинчи гал...
 Яна ўша дудли хона,
 ғижирлаган пол,
 Яна ўша тунд башара,
 тахдидли савол.
 Хириллайди маст офицер:
 – Шерикларинг ким?
 – Қани, гапир!
 – Қайда улар?
 Маҳбус ҳамон жим.
 – Қани гапир, жинойтга
 қачон қўшдинг бош?
 Нафрат ўти қаҳрланган
 денгиз бўлиб тош!
 Келинг, сўзлар, ўтли сўзлар,
 сафга тизилинг,
 Найза бўлинг, ёв кўксини
 найзадай тилинг!
 «Равшан кунни тун дейишдек,
 беҳад разиллик!
 Наҳот, жаноб, сиз оппоғу
 мен – жинойтчи?
 Жазоирни қон қақшатиб,
 сўрдингиз илик,
 Наҳот, жаноб, сиз оппоғу
 мен – жинойтчи?!
 Мен сиз каби гўдакларни
 қўйдек бўғизлаб,
 Чаманларни топтаб, хазон
 этганим йўқ-ку!
 Мен сиз каби ўзгаларнинг
 юртини талаб,

Шаҳарлардан вабо судраб
 ўтганим йўқ-ку!
Майли, отинг!
Майли, осинг!
Майли, қовуринг!
Этларимни тўғраб-тўғраб,
 қаҳқаҳа уринг!
Ниятим пок, қуёш янглиф
 сўнмас шиорим:
Озод бўлсин зулмингиздан
 элим, диёрим!..»
Чинқирик-ла чанг солинди
 анвойи гулга,
Жамилани улоқтириб
 темир стулга.
Қиз қалбини азоб ила
 этмоқ учун чок,
Унинг гулдай танасига
 уладилар ток...
Қандай даҳшат!
Томирига киргандек аёз,
Ўқтин-ўқтин тўлғанди-ю
 титради дир-дир...
Тўхта, жаллод!
Тўхта, олчоқ!
Тўхта, эй ифлос!
Қара, қизнинг ёноқлари
 қонсиз, кўкимтир...

4

Турмада тун, ким инграйди,
 ким чекади оҳ,
Маҳбус зору ноласига
 фақат ой гувоҳ.

Ой нурида темир қафас,
одамхўр қафас,
Эрксевар қиз оғир-оғир
олмоқда нафас.
Кўллари шол, оёқлари
зил, моматалоқ,
Олучадек лабларида
қон ва кўкиш доғ.
Эгнида кир, ғалвир каби
чилпора кўйлак,
Йигитларни мафтун этган
сочлари хурпак...
Зах бурчакдан тўлин ойга
боқар маъсума,
Кўнгли нолон... О, Жамила,
асло ўксима.
Тингла, юртни қопламоқда
кураш довули,
Майдонларда совурилиб
истибдод кули,
Ўт олмоқда, портламоқда
юз йиллик ғазаб.
Асрий қуллик ёнаётган
майдонга қараб –
Отилмоқда, жанг қилмоқда
дўст-ўртоқларинг,
Ёв ҳолини танг қилмоқда
ҳамқишлоқларинг!
Тингла, баланд тоғлар ошиб,
жаҳон оралаб,
Янграмоқда эрксеварга
эрк, деган талаб.
Оталарнинг кўзларидан
ғазаб ёғади.
Оналарнинг сўзларидан
ғазаб ёғади.

*Бугун Бухородан қалбини излар,
Излар минг йўлларга кирган хаёлин...*

Зулфия

I

Май

зумрад самоларга ёғдирар тинмай –
Қуёшдан оташ тўла нурномаларни.
Гул билан, чечак билан чулғамиш атай
Чўлларни, чўллар аро афсоналарни...
Ярқираб кўк тоқига чиқади офтоб,
Афсона бургут каби ёнмоқни ўйлаб.
Қаҳ-қаҳлаб, юксаклардан этаркан хитоб,
Шамоллар сурон бошлар Уртачўл бўйлаб.
Қорайиб, кўшин каби босар яйдоқ ғув,
Ғув ўтар!.. Боқсанг издан кўзинг қорайиб,
Ғув кетар... бўталоқнинг бақиргани-ю,
Қўзичоқ ноласини борлиққа ёйиб...
Баланд қир этагига мук тушар, мана,
Нарёғи – жаннатдайин маъво этаги.
Шу ерда тинар ваҳший сурон, тантана,
Бошланар саболарнинг майин эртаги.
Кейин – кўз етгунча боғ, далажон, дала...
Кўпирар ерда шарбат, ишкомларда май.
Тунда ой, кундузлари куёш – машъала,
Миришкор олтин йиғар, бол йиғар тинмай...
Йўқдир бахмал ёпинган уфуқларга чек,
Қуёш аминдир бунга, осмон ҳам амин,
Ҳайрат, ҳаяжон ичра боқади Ойбек,
Қанотлари остида бухорий замин!..
Самолёт – кўк баҳрида кумуш бир кема,
Зилол мавжларда сузар енгил чайқатиб.

Шоир шод, ёноғида – нурдан жимжима,
Самовий саёҳатнинг гаштини тотиб...
Ана, Зарафшон оқар, келинчак дарё,
Яшил бир кашта каби каноралари.
Олдинда – нақ сирли туш, нақ гўзал рўё,
Ялтирар бобо шаҳар миноралари...
Каналлар!.. О, уфуқдан – зар уқа каби
Отилиб, шуъла янглиғ таралиб бутун,
Жон бермиш саҳроларга... Амунинг қалби –
Очибди ҳар гўшада яшил бир тугун...
Шерозий бўрк остида ёнар чақин кўз,
Бир нигоҳга қамрайди Ойбек ўлкани:
«Нақадар сирли диёр! Етишмайди сўз...
Бежизмас Бухоройи шариф дегани!..»
Шоирнинг лабларида ёнар табассум,
Сирғалар манглайида нур билан соя.
Кўзида бўстон каби очилар бир зум –
Роман!.. У ёзилажак буюк ҳикоя!..
Бухоро тарихидан... Эй жаҳон оша,
Минг йиллар адоғида қайнаган тарих,
Сен шоир юрагида қон бўлиб яша.
Ойбекдан асрорингни тутмагил дариг!..
Қаламдан жисмларга жон бергувчи у,
Дилларни яшнатгувчи удир бегумон.
У бахш этар, истаса, тошга ҳам туйғу,
Кўз ёши қатрасида кўргизар уммон...
Самолёт ўзни бирдан булутга олар,
Сўнг пастлаб, чизабошлар узун доира.
Мана, у ҳайбат билан ҳайқириқ солар
Жоменинг тоғдек юксак гумбази узра...
Ҳансираб тушиб келар толиққан лочин,
Чир учар нафасидан шағаллар, тошлар –
Замин қаршилар уни ёзиб қулочин.
Бош силкиб қолар ҳар ён гуллар, оғочлар.

Сўнги умтилув, мана – қўналға, манзил,
Пропеллернинг ҳорғин нолиши аро –
Ойбек дов қоматини кўтарар дадил,
Боладек сурон солар: «Етдик! Бухоро!..»
Жилмаяр шоирига ҳамроҳи – ёри:
«Намунча ошиқасиз... Кутинг бир нафас».
Шоирнинг кўзларида юрак баҳори –
Шодон бир табассумки, тавсифга сиғмас!..

II

Эҳ, бу орзу дегани – мунчалар буюк...
Орзули жон дарёдай талпинар ҳар ён.
Орзудан – юрагида қуёш каби юк,
Орзудан – тоғдек бўлуғ бағрида туғён!..
Орзу арғумоғида югурар хаёл,
Тирмашиб чиқар ҳатто сайёраларга,
Орзудан дунёларга ёғдирар савол,
Нажот тилаб мазлуми бечораларга...
Орзулар бўронида учар эди у,
Офтобдек орзуларга кўринмасди чек.
«Қуллуғ қон» орзу эди, «Навоий» – орзу,
Орзудан офтоб ясаб яшарди Ойбек...
Тарихлар кўрғонини ортиб елкага,
Истиқбол ўлкасига отди қулочин.
Замонлар билан сузди елкама-елка,
Асрларнинг қирови оқартди сочин...
Кўзида – мозийлардан не манзаралар,
Қулоқларида янграр не-не мулоқот,
Кўксида – қисматлардан ғамлар, яралар,
Онгида – тарихлардан мукамал ҳаёт...
Йўлчининг изтироби, Гулнор азоби,
Алишер қайғусини тортди қанчалар.
Уйғонган ва яшарган Шарқнинг хитоби
Илҳоми гулшанида очди ғунчалар...

Гарчи кексайиб қолди, сочлар кумуш ранг...
Гарчи алвидо айтди тўкин-сочин ёз,
Ҳамон дил танбурида сабуҳий жаранг,
Юрак – қарчиғай каби, тилак-ла – парвоз...
Бир кеч заъфар боғчада кезарди танҳо.
Кеч куз ёйганда ҳар ён асл кимёсин,
Оғочлар қуршовида тинглади шайдо
Орзу кабутарининг янги нидосин...
Эзгу титроқ кўзгалди кўнгил қаъридан,
Чулғади борлиғини ширин бир оғриқ.
Илҳом шами лов этиб ёнди янгидан,
Юрагига сиғинди, ёлборди ёниқ:
«Эй менинг титраб турган ганжи ниҳоним,
Сирларинг яна бир бор очасанми, айт?
Дурларинг олам аро сочдинг-ку, жоним,
Мана, янги бир олам... сочасанми, айт?
Эй менинг сор лочиним, толиқмадингми?
Зангори уфуқларга учамизми, айт!
Унда бир юлдуз яшар, қуёш ҳамдами,
Ўша шан юлдузни ҳам қучамизми, айт!..»
Мана, «хув!» деб шоирни қучоқлар шамол,
Ним ёруғ ҳужрасига қайтар у хуррам.
Киприклардан нур тошар, кўзлардан хаёл,
Бармоқлари қидирар қоғоз ва қалам...

III

Ўтди ойлар, яна у – шоири сарбаст
Шўнғиди тарихларнинг дарсхонасига.
Яна у қулоқ тугди, хаёл билан маст,
Ўтмишнинг мунгли, мудроқ ҳангомасига...
Яна у пири муғон – қари мунажжим
Ойбекка сирли-сирли ҳикоят айтар.
Дам кулар, дам соядек – титраб қолар жим,
Дам толе юлдузидан шикоят айтар...

Тарих – тун қўйнидаги қора бир олам,
Устида асрларнинг алвон пардаси.
Ўша парда ортида тинмайди бир дам
Ширакайф машшоқларнинг ҳижрон нағмаси...
Ўша тун дунёсига Ойбек қўл солар
Ва олис асрларнинг зах чўнқиридан –
Қалбларни, қисматларни кутқариб олар
Гоҳ шафқат, гоҳи афсус, надомат билан...
Чанг босган чехраларга тутар у чироқ,
Аритар яноқлардан даврон гардини.
Мудроқ қошу кўзларга термилар йироқ.
Тинглар тош дудоқлардан юрак дардини...

...Мана, минг йиллар оша қайнаган ҳаёт,
Ваҳшатлар қўйнидадир яна Бухоро.
Юраклар – оёқ ости, умрлар – барбод,
Кўк тутунли, қуёшнинг кийими қаро...
Ғазнавийлар босқини!.. Ўт ичра шаҳар,
Биров шу аросатда кечиб жонидан,
Чўғланган сандиқларни кутқармоқ бўлар
Ёнғиннинг аждаҳодек олов комидан...
Сандиқлар ловиллайди... Уларда китоб!
Уларда маърифатнинг буюк кимёси...
Нечун у фарёд уриб, чекмасин хитоб,
Ёнмоқда унинг бағри, унинг дунёси!..
Чиқиб кетгудай ҳатто қинидан юрак,
Китоблар тутар ҳар ён: ўнгу сўлида:
Ё Оллоҳ, бу нимадир?! Қўллар жизғанақ,
Ловиллаб китоб ёнар ҳатто кўлида!..
Ойбек шивирлар ғамгин: «Эй буюк сиймо,
Эй фикр паҳлавони, эй баҳодир қалб...
У яна тасавурда кўради: Сино –
Машъум гулханлар аро кезар телбалаб.
Мана, мук тушади у, ожиз, бемадор,
Ва оппоқ дасторига ўт сачрар шу дам.

Таралар тутун аро такрор ва такрор:
«Дариг, водариг!» – деган инграниш, алам...
Шоир хўрсинар ажлод-олимга дардкаш:
«Нақадар фоже умр! Не қисмат, эвоҳ!
Сен-ку бир оташ эдинг, замон ҳам оташ,
Сўнди у, сўнмагайсан, эй асл даҳо!..»

Лавҳалар, манзаралар оқади тинмай,
Гоҳо эш эса, гоҳо бир-бирига зид.
Зангори соҳилларда тонг ёришгандай,
Ёришиб келар кўзга буюк бир муҳит.
Шундай бошланар дилда ажиб бир ижод.
«Лозим азми Бухоро! Лозимдир сафар!» –
Дер шоир, уфуқларга термилади шод,
Уша шан уфуқларда – қадимий шаҳар!..

IV

Мана у, самолётдан энтикиб чиқар,
Эшикни қоплар алпдай қомати ила.
Ойбек! Нақ олтмишла ҳам нигоҳи чақнар,
Куюқ қош, йигит яғрин, сочлар фатила...
Буюк бир саркардадек азим шаҳарга –
Боқаркан, чехрасидан оқар виқор – нур,
Муҳаббати гаровдир улуг зафарга,
Шоир бу кўрғонни ҳам забт эта олур!..
Хув, уфуққа чизилган олтин лавҳадек,
Шафақ алангасида кўринар шаҳар.
Лочин кўзлар қисилган... Боқали Ойбек –
Бир зум... Не кечинмалар мавжида яшар.
Бирдан кенг сиймосида тошар табассум,
Дўстлар, мухлислар билан тўлмишдир майдон.
Кучар, қўл сиқар, ўпар боладек маъсум,
Қай тил билан меҳрини айласин баён!..

Шодликдан, таассуротдан кипригида ёш,
Шогирдлар оқимида ошиқар шоир.
Дўстлар ҳордиққа чорлар, унда йўқ бардош:
«Йўқ, шаҳарни кўрайлик, кўрайлик ҳозир!..»

Не тонг, бир ёлқин каби ярқираб жоним,
Завқимни самоларга сочсам шу нафас.
Менинг афсона юртим, менинг маконим,
Шу буюк учрашувнинг шавқи билан маст.
Бухоро, эзгуликдан – бошингда офтоб.
Бухоро, толеингда шон юлдузлари.
Қутлуғ тупроғинг яна кўзларга тавоб,
Унда – Ойбек излари, Ойбек излари!..

Паст-баланд иморатлар, боғчалари-ла
Шаҳар шом туманида келади юзиб.
Яғрин ташлаб улуғвор, юзида шуъла,
Ойбек ойнакдан боқар кўзларин сузиб...
Мана, шув ўтар ёндан посбон минора,
Урилар юзга қайноқ шаҳар нафаси.
Карвон қушдек талпинар, ногоҳ ярқираб –
Очилар кўчаларнинг жонли лавҳаси...
Шаҳар шом тўлқинида... Ранглар, оҳанглар,
Шоир ҳис оғушида – завқдан асабий.
Силкиб жингалак сочин, ҳар ён аланглар,
Жонон манзараларни ичар май каби...
Бир пайт таққа тўхтатар машинасини:
«Етар танни эркалаш, оёқни аёв!
О, кўринг бу бўёқлар хазинасини,
Дўстлар, бобо шаҳарни кезайлик яёв...»
Улкан ҳовуз бўйида ҳайратга тўлиб,
Юксак мадрасаларнинг савлати аро:
«Бухоро!» – дейди мастдек, кўзлари кулиб,
Яна оҳ тортган каби: «Қадим Бухоро!..»

Шоир номи бу юртда самоларга тенг,
У янгрatмиш дилларнинг адоларини.
О, мен тингладим ҳар ён мафтун қалбларнинг
«Бу – Ойбек! Ойбек!» – деган нидоларини...
Майин қоракўлий бўрк манглайда кўркам,
Қўллар орқада, юзда – ярашиқ виқор.
Кенг, ҳаво ранг плашда боради ўктам,
Бош таъзимда, қадамлар – йирик, салмоқдор...
Пастқам бир жинкўчага шартта йўл солар,
Чойхона. Ойбек келмиш!.. Дув турар ҳамма.
У сўйлар: «Машраб бунда айтган ғазаллар,
Мушфиқий лабларидан тошган қаҳқаҳа...»
«Балки шу кўчангиздан ўтгандир Сино...» –
Дер шоир, босолмайди ҳаяжонини,
Балқийди кўзларида латиф бир маъно,
Ойбек севар бўлажак қаҳрамонини!..
Мовий шом туманида Бухорога боқ.
Гумбазлар, миноралар хаёлот ичра –
Сузгандек... унда-мунда ёнаркан чироқ,
Жонланар тушдагидек ажиб манзара.
Тоқи Саррофон... Шоир – кўзида ёлқин,
Қанотлар шовқинини тинглар бир нафас,
Кабутарлар чарх урар ҳув ... шипга яқин,
Ғойиб бир дарё каби шовуллар гумбаз...
Оят-ривоят айтиб боқар равоқлар,
Ойбек юрар, кўзида – чуқур ўй, хаёл.
Улуғбек мадрасаси... чақнар, ярақлар,
Сийпаб тош супаларни супурар шамол...
– Бир кеча тунай шунда! – дер шоир, лекин
Сархуш бир йўлчи каби термилар ҳар ён,
Минора орқасидан ой кулар ёрқин...
Бошлар ҳамроҳларини ўшанга томон.
Жоме тоmidан ойга, шаҳарга боқар,
– О, мен бу манзарага тўймайман асло!..

Яна Синодан сўйлар, ўйлари оқар,
Ойбек қалби – ой қучиб, пишқирган дарё...

V

Минора устидаги тўлин ой каби
Тўлишар бу ўлканинг сўлим баҳори.
Зарафшон тошар, нечун – тошмасин қалби,
Мана, неча кундирким, Ойбек – бухори...
Шоир мадрасаларни, тимларни кезар,
Ўрганар кошинларнинг олов каштасин.
Ой балқиб, оғочларга сочар экан зар,
Симираар боғчаларнинг салқин нафасин.
Гоҳо шўх кулиб дейди: «Рубоб келтиринг...
Мен – соқий, ичинг чинний косаларда май!..»
Гоҳо кексалар билан бошлайди гурунг,
Сўрар, синчиклар, ўйлар, қайд этар тинмай...
Баъзида ҳаяжондан тиллари дудуқ,
О, неларга қодирсан дилдаги оташ!
Кўзлари ола-кула, сўзлари юлуқ.
«Аҳ-ҳа!..» дер ва кучаниб: «Яш-ши!» дер яккаш...
Ойбек хаёлчан... Ойбек – манглайида нур,
Айтинг, ким буни ёлғиз хаёл деб атар?
Хаёлни асрларга элтади шоир,
Хаёл ҳам асрларга шоирни элтар...
Хаёл ҳукмдори у, истаса, оҳу,
Истаса, арслонлар ҳам сўйлар афсона.
Хаёл уфқида қалқиб кўринади, ҳув,
Бир қишлоқ... кўп қадимдан номи Афсона.
Офтоб чарақлар унда олтин тўр ёйиб,
Жаранглар болаларнинг сурон кулгиси.
Биттаси тўхтар, мана, боқар жилмайиб,
Ойбекнинг кўзларига тўқинар кўзи...
«О, бу кўзлар, – дер шоир тийракдир мунча,
Юлдуздай ёниқ, яна шабнам каби пок.

Кун келиб, бу кўзларда тошар тушунча
Ҳам қуёш парчасидек ловиллар идрок...»
Йиллар сел даракчиси – шамолдай ўтар,
Сино ўсади тинмай, улғаяр дунё.
У дунё асосини кафтида тутар,
Чор унсур: сув ва оташ, тупроқ ва ҳаво...
У – олим, ўлкаларга солар овоза,
Юксак чўққилар узра силкитар қанот;
Ҳам унинг лабларидан учар ҳар лаҳза –
Порлоқ уч калима: ишқ, ҳақиқат, ҳаёт!..
«Инсон – зоти шариф, – дер, – инсон – муътабар;
У ишқнинг гулчамбарин бошига кийиб,
Ҳақиқат машъалини ёқсин ҳар маҳал,
Ҳам ҳаёт бўстонини сайр этсин тўйиб!..»

Бир машъал ёқди тонгдек ақлдан ўзи,
Ҳақиқат осмонида порлайдир ҳамон.
Замон аждари лекин йўлини тўсди,
У ғурбат саҳросида қолди саргардон...
Севги гулчамбарин ҳам совурди оғу,
Айрилиқ дўзахида ёна ва ёна –
Куйиб кул бўлди қалби!..

VI

Лекин қани у?..
Қани хусн париси? Қани Дурдона?
Бухоронинг тим сиёҳ тун осмонида
Юлдуз бўлиб ёнарди Дурдона бегим.
Эртактаги у машҳур мулки Канъон-да
Бунчалик латофатни кўрмаган балким...
Унинг ишқида ҳар дам куярди Сино,
Жондан, жаҳондан ортиқ суярди Сино.
Беморларга ҳар куни унинг каломи –
Малҳамди, унга ёлғиз Дурдона малҳам.

Қашшоқ-бечораларга ўшанинг номин –
Ёд этинг дуода деб улашар дирҳам.

Қизнинг зеҳни, забони ҳуснидай порлоқ,
Тўқирди гоҳи гулдек нафис ғазаллар.
Ўқирди ошиғига... сасида титроқ,
Ой оламга юз очган оқшом маҳаллар.
О, у дамлар сурури!.. иқбол қуёшин –
Яшил боғча қўйнида кучарди кўнгил.
Ёруғ қисмат пойида шукрона ёшин –
Оқизиб, йиғламоққа ҳозир эди ул!

Қизнинг отаси – довдир, қари амалдор,
Ичини чақса ҳамки рашкнинг илони,
Ҳақимга эшигини ёпмасди зинҳор,
Висол соатларига бўлмасди моне.
«Бир куни куёв бўлур», – деган андиша
Чолни «марҳаматлар»га ундар ҳамиша.

Севишган юракларнинг севинчи – дунё,
Тўй яқин! Кўрилмоқда шошқин таралдуд.
Лекин бу қандай офат, бу қандай бало –
Ёприлса юрт устига ногаҳоний ўт!
Ғазнавийлар босқини!.. Ҳар ёнда қирон,
Кесиш, бурдалаш, талаш, топташ – сиёсат.
Гузарлар, бозорларда ваҳший бир сурон,
Жоҳил уламоларда – давлат, раёсат,
Ўшалар ҳукми билан не-не китоблар
Отилар осмон бўйи қора гулханга.
Сино шу оташгоҳда қаҳрини тоблар,
«Мана, ол!» – дея сўнгра сочар султонга.

Маҳмуд Ғазнавий ҳар он ўч олмоққа шай.
Қаёққа борсин Сино? Ҳар ёнда хатар.
Дўсти-ёр «ҳижрат» дейди куйиниб бирдай,
Даҳшатли овозалар кун-кундан баттар.

Хешу акрабо билан хўшлашар. Кейин
Таниш дарчани қоқар тун ярим маҳал.
Кучар ёрини бирпас, эркалар ғамгин:
– Ҳижрои буюрмиш бизга тақдири азал.
Дурдона нақ соядек сассиз, садосиз –
Турар... Тиз чўкиб ёрнинг кучар оёгин.
Сино қалтирар, қизни бағрига босиб,
Қайноқ кўз ёшлар ювар унинг ёноғин.

Мана, тун ўтар йўлда, оппоқ тонг отар,
Олимни ҳайдар чўлга ғурбат шамоли.
Қадалиб ҳижрон тиғи бағрин қонатар,
Ёр қолди унда йиғлаб, не кечар ҳоли?
Эсга тушар ёр битган янги ғазал-байт,
Мана... Йўқ, ғазал эмас, мактуб, ажабо.
Ёри берганди кеча хайрлашув пайт,
Ўқиркан, даҳшат босиб қичқирар: «Эвоҳ!»
Қайирар от бошини ... Мулозим гаранг,
«Нима гап?» «Ҳайда! – дер у, – Бухоро томон!»
Отлар кўтарар чўлда булутдайин чанг,
Туёқлар зарбасидан титрар биёбон.
Дурдона мактуб ила ҳасратга тўлиб,
Уни бир фалокатдин этмишди огоҳ:
«Жоним, мен оташингда ёндим шам бўлиб,
Энди ижозат айла, ўчай, алвидо!
Дадам шўрлик – амалдор янги султонга –
Инъом этилганимни сўйлади кеча.
Ишқим – имоним энди ботсинми қонга?
Мен ундан айрилгунча, жонимдан кечай.
О, бир ҳамроҳинг бўлиб битгунча умр
Парвоз айламакни мен этгандим орзу.
Фалак бир савдо солди бошимга оғир,
Ич! – деб қўлларимга ҳам тутқазди оғу!»
Шаҳар чеккасидаги қабристонга жим –
Етарлар тун палласи. Машъум сир аён!

Шам ёнур ёр қабрида ... яна аллаким. –
«Қуръон!» оятларидан таралар фиғон. –
Сино тиз чўқар, дув-дув қуйилар ёши,
Ингранар, ун чекмакка мажолсиз, аммо
Ёрини кучоқлайди!.. Айланар боши,
Чарх урар ер ва қабр, чарх урар само!

* * *

Ойбек хаёл қўйнида ўлтирар мубҳам,
Боқаркан, дилдорини босади ҳайрат;
Нега шоирнинг бугун кўзларида нам?
«Ғамгин, ғамгин, ғамгин!» – деб шивирлар фақат...

VII

Оёққа ўралишган шўх қизалоқни
Эркалаб, бир зум кўкка кўз солар шоир.
Бирдан севинч, ҳаяжон яшнатар уни:
«О, ҳангома бошлайди бу кеча ёмғир!»

Ёмғирни севарди у, ёмғир кўтарган –
Ўша девдай баҳайбат булутларни-да.
На гўзал! Чақинлардан ўкириб осмон,
Тинмасдан жала қуйса тим қора тунда!

Уфуқнинг пастқам, мовий деворин ошиб,
Булутлар... лашкар каби келишар, ана.
Бири олдинда сардор, тутундай тошиб,
Жулдур этаги юзга теккудек, мана.
Юксалган миноралар, гумбазлар узра –
Суруниб, самони ҳам этарлар қамал.
Сўнгра бошланар ғовур, таҳдид. пўписа,
Ярқираб унда-мунда ёқилар машғал.
Сўнг ҳужум!

Ҳужум!..

Мовий, шодон бир ҳужум!

Ерда ҳам, самода ҳам шаррос сел тошар.

Шоир жилмайиб, завқдан энтикади жим,

Ҳар ёнда зилол парда. Қаёқда шаҳар?

Тун бўйи ҳаволардан шаррослар ёмғир,

Тун бўйи ҳассос қалбга қуйилар хаёл.

Уйқу йўқ, хаёлларда учеди шоир,

Кутар саҳарда уни сирли бир висол.

* * *

Уфуқ очилиб келар. Булутлар оқар,

Мана, юксак, қадимий қўрғон устида –

Турар шоир, сел ювган шаҳарга боқар,

Заҳматкаш, у сеҳркор – қўллар кўксида.

Ойбек бир ҳаёт қадар олди қалбига

Бу ўлканинг сумбул ранг, ипак шомини.

Юлдузи ҳам юракдан нур сочар унга,

Олмоқчи энди қалбга биллур тонгини.

Сирлашмоқчи юзма-юз ўлтириб, зотан,

«Қизлар» ва «Торобий»да сирлашди қанча.

Тарихга, тафаккурга Бухоро – Ватан,

Шоир симирсам, дейди, энди тўйгунча.

Ёмғир тинган, ҳув олис – уфуққа яқин

Учар шўх булутлардан сўнгги ҳайқириқ.

Чорминор тепасида тонг кулар ёрқин,

Чорбакир гумбазида ярқирар яллиғ.

Миллион қалблар қуёши, юлдузи, ойи –

Бахш этмиш бу шаҳарга сўнгсиз эҳтирос.

Ранглар ва шаклларнинг сўнгсиз чиройи –

Сўйлар ойга, қуёшга, юлдузларга роз.

Бухоро – асрлардан асрларга бонг,

Сино, Наршахийлардан сўнмас овоза.

Асрдан асрларга очганку ҳар тонг

Роса ўн икки ёққа буюк дарвоза.

Уша дарвозалардан кирган галма-гал:
Тун ва тонг, сув ва оташ, ўлим ва ҳаёт.
Гоҳида фарёд чекиб порлаган машъал,
Гоҳида машъал бўлиб янграган фарёд.
Қуёш, нур душманлари аламга тўлиб,
Машъал кўтарганларга ичқизган оғу.
Гоҳ Сино, гоҳи Дониш, гоҳ Айний бўлиб,
Ва лекин ёна берган, ёна берган у!

Ойбек Парижни кезди, кезди Римни ҳам,
Не-не шаҳарларга у бўлмади асир.
Лекин Бухоро бошқа, бу бошқа олам,
Ҳайқирган уммон каби бунда буюк сир.
«Ажабо!» – дейди шоир ҳовлиқиб, шошиб,
«Тавба!» – дер яна ширин табассум ила.
Ҳар ёнда чўққилари булутдан ошиб,
Қалашган тоғлар каби буюк силсила.
Гумбазлар – нақ самога отилган тўлқин,
Бўлурми бир сўз билан айласа баён?
Шоир ташбеҳ излайди, юзида ёлқин,
– Тош туғён! – дейди тошиб, – тош қотган туғён!
Йўқ, бу миноралармас, туғёнدير тамом,
Улуғ халқ кўксидаги оташ тўла қалб.
Тош бўлиб отилгану, тилаб интиқом,
Бағритош самоларга турган ўт қалаб!
Тебранмас, қимирламас, силжимас, синмас,
Шундай чўнг, шундай собит, шундай безавол!
Асрлар – оёғида меҳмон бир нафас,
Замонлар боши узра кўчкин бир шамол.
Шоир шивирлар яна: шаҳарми, тилсим?
Зангори уфуқларми, дарёми, ёху!
Шу юксакдан Синога кўринган балким,
Ибсолга сут эмизган меҳрибон оху¹⁰...

¹⁰ Ибн Синонинг «Саломон ва Ибсол» қиссасидаги ривоятга ишора.

Бирдан қуйилар қалбга ёниқ бир армон:
Сино-ку шу диёрнинг жигарпораси.
У олис Ҳамадонда берар экан жон,
Турган кўз ўнгида шу шаҳар қораси.
Бухоро – буюкларнинг умридек барҳақ, –
Деб хаёл денгизини тоширар шоир:
Тарихлар қўрғонини қура олган халқ
Истиқбол иморатин қурмоққа моҳир!

Шундай сирлашди улар, хандон уриб субҳ,
Тонгга юз туганида фируза саҳар.
Бир ёнда – Ойбекдаин шоир-файласуф.
Бир ёнда – Бухородек файласуф-шаҳар.

VIII

На гўзал! Ол шафақни қутлаб шодумон,
Қушчалар тонг машқини чалар айвонда.
Урни бўш, ётоғида кўринмас меҳмон,
Дўстлар излашар, қани, шоир қаёнда?

Булутдай иморатлар ҳар ёнда юксад,
Йироқдан боқар энди қалъаи қадим.
Ойбек тўзғитиб сочин, кўтариб кўкрак,
Яшил хиёбонларда ташлайди одим.
О, бу гул чаманларда тўлғиндир ҳаёт –
Япроқлар чапагию қушлар сасига.
Қуш мўл жойда ҳаёт мўл, дейди шоир шод.
Хаёли учар бир дам «Тайр қиссаси»га¹¹
Қандай соз муқояса: афсона ва қуш,
Чирқирар афсонадек қушларнинг қалби.
Асрдан асрларга гурр этиб келмиш
Афсоналар – бир тўда каптарлар каби.
Муюлишда дўстлар пешвоз. Қўлларида гул,
Лабда табассум ила қўйишар қадам.

¹¹ Ибн Сино асари.

«Мен янги Бухорога асирман буткул!» –
Деб шоир, шогирдларин қучади хуррам.

IX

Мана у, қучоқ очиб, «Хайр!» – дер хурсанд,
Мезбонларга жонини этгудек фидо.
Ситамкор бу лавҳани қандай ёзай мен,
Аслида «Хайр» эмас, экан «Алвидо!»
Торобий тепасидек – баланддан боқиб,
Олислаги шаҳарга термилар бир он.
Шаҳар ҳам боқар унга уфуқдан қалқиб,
«Тош туғён!» – дейди шоир, ҳамроҳлар ҳайрон.
«Тош туғён!» – дея яна шивирлайди ул,
Шогирдларга юзланар, кўзларида нам.
Хабар бергил ғойибдан, изох бер, кўнгил,
Не хаёллар кечмишди кўнглида бу дам?
Нега ёш бўлиб оқди кўзининг нури?
Ёки кўзлари билан айтдими видо?
Балки бу ёзилажак асар сурури,
Балки бу – буюк қалбда сирли бир нидо!
Ҳайҳот, ким билар буни? Бўлмагай жавоб,
Жавобсиз жумбоқлар ҳам бор-ку дунёда.
Фақат битилмай қолди у гўзал китоб,
Қолди орзулар яна тўзғиб, афтода.
Бахтлиман, Бухоронинг сеҳрида ёниб,
Кезаркан, алп қомати – азим қоядек.
Мен унинг сиймосига термилдим қониб,
Мен унинг изларидан юрдим соядек.
Ойбек юрган йўллардан ўтаман яна,
Унинг кўзлари билан боқаман ҳар ён.
«Тош туғён!» – дейман, лекин кўрингим, мана,
Шоир ўзи ҳам энди – тош қотган туғён!
Булар – китоблар эмас, туғёндин тамом,
Буюк зот кўксидаги оташ тўла қалб.

Тош бўлиб отилгану, тилаб интиқом,
Бағритош ажалга ҳам турар ўт қалаб!
Бухоро куйчисини кутади, эвоҳ,
Ҳамон бағрида унинг шоир нафаси.
Оқшомлар оғушида таралар ногоҳ –
Яшил хиёбонларда саси, шарпаси.
Ғамгин ўйларим яна чарх урар, тинмас,
Ойбек-ку – шу диёрнинг жигарпораси.
У сўнги алвидо пайт, у сўнги нафас
Ўтган кўз ўнгидан шу шаҳар қораси.
Ҳайҳот, нималар ёздим? Эй азиз сиймо,
Муборак у нафасинг ўгирма мендан.
Маъзур тут айбларимни, ўзинг бер баҳо,
Зотан, дуо ҳам – сендан, қабул ҳам – сендан...

Бухоро, 1971 йил, сентябрь

ҚУЁШ ЧАШМАСИ

1

Шеър аҳли турмуши туйғу экан,
Туйғу шу оламга бир кўзгу экан...

Кўзгудек мовий, мусаффо бир саҳар,
Мен гўзал Болқон сари қилдим сафар.

Неча дўсту ошино ҳамроз эди,
Ҳамраҳим бир шоири ҳассос эди...

Бор эди кўнглимда бир шайдо ҳавас,
Ҳар тараф боққанда бир пайдо ҳавас.

Ғунчалар яшноқ, уфуқлар соф эди,
Шуълалар шаффоф эди, шаффоф эди.

Термилардик биз уфуқлар ортига,
Ўша кўк денгиз – уфуқлар ортига.

Термилардик ... унда бир асрор эди,
Унда бир сеҳри синоат бор эди.

Бор эди унда назардан ёширин,
Бир диёр – жондан ширин, жондан ширин...

Иштиёқ чорларди бизни ул сари,
Ул сари, ораста ул манзил сари.

Шул сабабдин бошимизда бир ҳаво,
Шул сабабдин кўнглимизда бир наво.

Ҳам хаёллардан хаёл пайдо эди,
Ҳам саволлардан савол пайдо эди.

Мавжланар эрди тасаввур чашмаси,
Нурли ёшликнинг зилол, нур чашмаси.

Акс этарди унда ёрқин лавҳалар,
Ярқ этиб гоҳида олтин лавҳалар.

Ўйлашардик: ул диёр тупроғи не,
Ул диёр тупроғи не, япроғи не?

Не чечаклардан чамандир равзаси,
Не чаманларга ватандир ҳавзаси?

Боғида бордир нечук раънолари,
Ҳам нечук бордир кўзи шаҳлолари?

Не аломат пардаларда сози бор,
Созининг қандай баҳору ёзи бор?

Субҳи мрамар, дейдилар, мрамармикин?
Шоми анбар, дейдилар, анбармикин?

Бошида тоғлар буюк посбон эмиш,
Пойида сўнгсиз улуғ уммон эмиш.

Чайқалармиш у фалак авжига то,
Мавжига тоғлар берармиш минг садо.

Ой кулиб, юлдузни ёндирган кеча
Нашъали жонлар ёнармиш тонггача...

Ўйлашардик, сўйлашардик биз чунон,
Айланарди, эвриларди ҳар замон –

Бағримизда бир калом: Булғория,
Бир меҳр, бир эҳтиром: Булғория!..

Гарчи шу олам буюк, олам буюк,
Шу буюк олам аро одам буюк.

Қайсиким, ул ўзни сайёҳ сайласа,
Элма-эл сайр этса, идрок айласа.

Кўзни тўлдирса уфуқлар рангига,
Дилни тўлдирса жаҳон оҳангига.

Жонига шу мулки олам чиппа-чин
Қатра-қатра нур бўлиб инмоғи чин...

Гар омон бўлсак, кезармиз галма-гал
Шу мунаввар мулки борлиқни тугал.

Лекин ҳозирча калом: Булғория,
Бир меҳр, бир эҳтиром: Булғория!..

Бизни бошлаб кетди олтин кун, ана,
Ортда қолди Жайхуну Сайхун яна.

Ортда қолди ўлкамиз маъволари,
Қалбидек улкан қозоқ саҳролари.

Ортда қолди Волга – тошқин наҳримиз,
Москва – кўзларга ёлқин шаҳримиз.

Денгизи, дарёси, тоғи, арчаси,
Ортда қолди, ортда қолди барчаси.

Сўнгги сарҳаддан ўтар чоғимда мен
Қайрилиб боқдим: саломат бўл, Ватан!..

Мен сари ул ҳам боқарди термилиб,
Муҳташам, мовий уфуқни тўлдириб.

Воҳки, бу не ҳолу, не ҳолат менга,
Ҳайф эмасми бу сару савлат менга?

Кулди бир ўртоқ кўзимда нам кўриб,
Кипригимда қатраи шабнам кўриб

Кулди, лекин бўлди бардоши одош,
Кулгучи кўзларга, кўрдим, тўлди ёш...

2

Кўзгудек мовий, мусаффо субҳидам
Мен гўзал Болқон сари қўйдим қадам.

Ям-яшил тоғлар аро гулшан диёр
Бир қарашда боғлади кўнглимга тор...

Гул каби яшноқ экан, яшноқ экан,
Кийгани япроқ экан, япроқ экан.

Термилиб қолдик ажаб сиймосига,
Не чаманларнинг чаман анвосига.

Кўк – сеҳрли, сирли бир чодир экан,
Сочгани ёғду экан, ёмғир экан.

Боғлари дилкаш экан, дилкаш экан,
Занги тоғлар бўйнига чирмаш экан.

Тоғлари залвор экан, залвор экан,
Қоялар – тоғларга чўккан нор экан.

Сабза тоғлардан учаркан шўх сабо,
Кўк булоқлардан учаркан шўх садо.

Сирғалиб ўйнар экан осмонда нур,
Ел билан куйлар экан бўстонда нур.

Жилдираб ҳар ёнда шўх кўзгу экан,
Турфа қушлар базмидан ҳув-ҳув экан.

Ҳар қадамда дам табассум, дам хаёл,
Ҳар қадамда ҳам табассум, ҳам хаёл.

Чўққилар узра зилолий ранг экан,
Ёнбағирларда яшил оҳанг экан...

Сабза боғлар қўйнида томлар қизил,
Лоладан туган қадаҳ – жомлар қизил.

Бошимиз узра само – Булғория,
Кўксимиз узра ҳаво – Булғория.

Ҳар қадамда бир фусун – Булғория,
Ҳам яшил, ҳам лолагун – Булғория...

Тоғ аро мардона йўл – Булғория,
Дўстни ардоқловчи қўл – Булғория.

Шарқироқ, мовий Дунай – Булғория,
Аллаловчи, тотли май – Булғория.

Нур тўла, жоно шаҳар – Булғория,
Ишвали, оташ назар – Булғория.

Кўкда офтоб талъати – Булғория,
Чўнг бинолар савлати – Булғория.

Тунда денгиз шовқини – Булғория,
Тонгда селлар тўлқини – Булғория.

Шомда тоғлар уйқуси – Булғория.
Боғда қизлар кулгуси – Булғория.

Серғулув, дарё кўча – Булғория,
Ой тўлиб боққан кеча – Булғория.

Хуштавозе, хушкалом – Булғория!..
Ассалом, Булғория, Булғория!..

Офарин, бағрингга олдинг онадек,
Талпиниб меҳрингга биз парвонадек.

Чарх уриб кездик диёринг қанчалар,
Гул узиб, ўпдик гулингга ғунчалар...

Гоҳи Руседа бўлиб сайрона биз,
Гоҳ Пловдивга бўлиб ҳайрона биз.

Гоҳи Бургасда сафолар айладик,
Гоҳи Добружда наволар айладик.

Гоҳ София бўлди манзил жойимиз,
Ул гўзал пойтахтга етди пойимиз.

Нуридан кўзларни айлаб нуриёб,
Биз Георгий мақбарин қилдик тавоб¹².

Варнага кўндик йўловчи қуш бўлиб,
Кўркига боқдик тамом сархуш бўлиб.

Муҳташам денгиз уриб тўлқин яна,
Кўксимизга отди нур – ёлқин яна...

¹² Георгий Димитров мавзолейи.

Пахтакорлар ўлкаси Ямбол экан,
Андижон, деб айтса, тиллар бол экан.

Ғўзалар яшнаб, хаёлни маст этар,
Ўзбеғу булғор дилни пайваст этар.

Кўп азиз Хасковонинг нони-тузи,
Ҳар замон такрор экан «Тошкент» сўзи...

Барчаси дилбар, сулув, барно тамом,
Барчаси дилкаш, ғўзал, олиймақом.

Термилардим, бир ажиб аҳвол эди,
Шу ёниқ жонимда ўзга ҳол эди.

Ё ажаб, дердим, кўриб ҳам ёнда гул,
Ё ажабким, ерда гул, осмонда гул,

Гул эди, гулдан эшик, остона ҳам,
Гул эди вайрона ҳам, кошона ҳам.

Гул ўсарди боғ аро, бўстон аро,
Гул куларди мунгли қабристон аро!..

Термилардим... бир ажиб аҳвол эди,
Шу ёниқ жонимда ўзга ҳол эди.

Ярқирарди лахча ўтдек ғунчалар,
Мунчалар кўзларга оташ, мунчалар?

Олди гул сабри қароримни менинг,
Аста-секин ихтиёримни менинг.

Гул ўпиб, гулзор аро гул танладим,
Гул узиб, гул бирла суҳбат айладим.

Қай биридан мен садолар тингладим,
Қай биридан мен нидолар тингладим.

Қай биридан тушди шу жонимга ўт,
Қай биридан тушди достонимга ўт.

Қай бирининг турфа аҳволин сўраб,
«Воҳ!» – дея қолдим қошида мўлтираб...

Қай биридан... борлигим чирмаб қаро,
Ўртаниб ёндим улуғ ҳасрат аро!..

Мен нечук бовар этай, бовар этай,
Бовар этмасдан иложим йўқ, нетай.

Жами кўкатлар ҳалоли, поки гул,
Гоҳида номсиз шаҳидлар хоки гул.

Гул – шаҳидлар қони ёлғон сўзламас,
Сўзламас ёлғону ёлғон бўзламас.

Тингладим... аммоки бир-бир ёзгани
Сўз қани оташли, оташ сўз қани?

Мен нечук тадбир этай, тадбир этай,
Неча бир дил розини тасвир этай...

3

Шуъладек шаффоф булутлар остида,
Ям-яшил, юксак Витоша устида

Бир биёбон бор, фусункор каштадек,
Айланиб кездим уни саргаштадек...

Ҳар тараф осуда бир тилсим эди,
Билмадим, бир пайт шивирлаб ким деди:

«Тўхтагил, ҳой, бир нафас ёнимда тур...»
Орзиқиб тушди кўнгил; ким бўлди бул?

Елми саргашта, хаёлнинг мавжи ё?
Бир маҳал боқсам, шивирлар бир гиёҳ:

– Боқма қондошингга сен ҳайрон бўлиб,
Боқса тупроқдан сенга райҳон бўлиб...

Учди бошимдан қуюндек бир хаёл,
Лол бўлиб қотдим: не ҳолдир бу, не ҳол?

Сўйлади райҳон яна гулхонадан:
– Мен ҳам ўзбекман, ўшал Фаргонадан.

Гарчи тупроқман бугун майдон аро,
Улғайиб, ўсган эдим бўстон аро...

Эл, чинор, дерди суйиб қоматларим,
Безавол, дерди кўриб омадларим.

Бошда сочим тимқаро тўлқин эди,
Кўзларимда бир ажиб ёлқин эди.

Эркаларди орзию армон мени,
Жангга солди лек буюк даврон мени.

Хотирамда у аросат, ўтли тун,
Не аросат, ер оловли, кўк тутун!..

Ҳайқириб, то субҳи шом жанг айладик,
Ёв билан уч кун давом жанг айладик.

Тирқираб қочди кўриб ёв танкимиз,
Воҳки, бир пайт ёнди лов-лов танкимиз.

Чирмашиб ўт, кийди дунёмиз қаро,
Кул бўлиб қолдик буюк майдон аро...

Сочилибман кул бўлиб, тупроқ бўлиб,
Очилибман, гул бўлиб, япроқ бўлиб.

Сен-ки, жондошсан, мени кўксингга ол,
Ол мени кўксинггаю кўйинингга сол.

То етишсин менга бўстондан нафас,
Менга бўстон – Ўзбекистондан нафас.

Битта япроғимни гулбоғимга элт,
Унга етказгил умидимдан умид!..

Сўйлади гул, гул тўла титроқ эди,
Сўйладим, кўнгил тўла титроқ эди:

– Шон-шараф бўлсин, фидойи жон, сенга,
Ҳам муборак шу буюк майдон сенга.

Қайси тил бирлан тасалло айтайин,
Нақди умрингга тасанно айтайин.

Сенки қардошликка жон бердинг ҳалол,
Безаволсан, безаволсан, безавол!..

Сўнгра йўл олдим туриб, бошим қуйи...
Кўзларимдан тирқираб ёшим қуйи...

Воҳ, бу Болқон!.. Мингашиб тош узра тош,
 Чўққилар нақ ургудек юлдузга бош..

Чўққиларда жуфт бўлиб жайрон кезар,
 Дев булутлар судралиб, сарсон кезар.

Шипкада этдик шаҳидлар ёдини,
 Тингладик кечмиш замон фарёдини...

Поя-поя пастлашиб, индик қуйи,
 Қоя-қоя пастлашиб, индик қуйи.

Бир маҳал қаршимда лов-лов лолагул!
 Сирли бир гулхан каби... тортди кўнгул.

Лолалар қўйнида мрамар тош экан,
 Лавҳи ҳам бор: «Турдиев Рустам» деган.

Оҳ уриб қолдим хаёллар қўйнида,
 Сел бўлиб оқдим саволлар қўйнида.

Энгашиб уздим оловдек лоладан,
 Тошга чирмашган оловдек ноладан.

Учди елдек бир садо, эврилди у:
 – Эй нигоҳинг – сабза райҳонимга сув.

Эйки, оҳинг лола япроғимга ранг,
 Бунда ётмиш бир самарқандий оғанг!..

Ёшлигим гул очди тоғлар қўйнида,
 Яшнаган, феруза боғлар қўйнида.

Эсладир у порлаган юлдузарим,
От суриб Ургутда юрган кезларим.

Эсладир дўстлар, ёронлар, нечалар,
Ёр билан ойдинда юрган кечалар...

Ногаҳон тушди йўлим майдон сари,
Сўнг шу майдон орқали Болқон сари.

Шу баланд тоғлар оша жанг кетди, жанг,
Чўққиларга чирмаша жанг кетди, жанг.

Ёвга ўт ёғдирди бизнинг замбарак,
Ёв ҳушни оғдирди бизнинг замбарак.

Билмадим, у қайси фурсат, қай замон
Ёв ўқи чок этди бағрим беомон.

Қийналиб чиқди ширин жоним менинг,
Қояларга оқди кўп қоним менинг...

Энгашиб бошимга бўлди соябон,
Шу баланд тоғлар, шу юксак осмон.

Қолди қабрим, қолди армону алам:
Гулдиёрим, гулнигорим, уч болам!..

Сенки жондошсан, менинг додимга ет,
Битта япроғимни гулбоғимга элт.

То етишсин унга бўстондан нафас,
Унга бўстон – Ўзбекистондан нафас.

То гулим яшнаб очилгай янгидан,
Ҳидлари ҳар ён сочилгай янгидан...

Лола роз айтарди, бағри доғ эди,
Лоладек кўнглим тўла титроғ эди.

Титрабон айтдимки:
– Олқиш, шон сенга,
Кекса Болқон – мангу бир кўрғон сенга.

Сенки қардошликка жон этдинг нисор,
Пойидорсан, пойидорсан, пойидор!..

Сўнги бор боқдим...
– Омон бўл!
– Алвидо!
Қояларга чирмашиб қолди садо...

5

Ел сочиб анбар, Қазанлиқдан эсар,
Раста-раста оқ атиргуллар ўсар...

Бунда гул майдонга гул майдон туташ,
Сўнгра ул майдонга ул осмон туташ.

Гоҳида бир «ҳув» дея эсган шамол
Чайқатар гул мавжини денгиз мисол.

Ястаниб ётдим чаман гул остида,
Чилчароғ, ораста қандил остида.

Томди юзга «чак» этиб гул шабнами,
Оҳ, дедим, бу балки бир дил шабнами.

Оҳ чекиб тебранди гул, тебранди гул,
Рози дил айтиб бошимда ёнди гул.

Гул ёниб бошимда айтди:

– Ҳой, жигар!

Кўзга иссиқсан, бухорийсан магар...

Чор минор ортида боғим бор эди,
Кечалар ёнган чироғим бор эди.

Бор эди уйимда посбоним онам,
Не онам, жоним онам, жоним онам!..

Не йигитликдирки, ул майдон аро
Оналар деб этмаса жонин фидо!..

Хўрлатиб қўймас йигитлар онани,
Йиғлатиб қўймас яна жононани.

Оналарни шум фашист хор айлади,
Хор этиб, ҳар ерда абгор айлади.

Жабру бедод этди кун-кундан ёмон,
Не қабоҳат бор яна бундан ёмон!

Не қабоҳат манзара кўрдим у кун,
Ёв келарди телба итдек оғзи хун.

Оналарни найзага пешров қилиб,
Мол каби ҳайдаб, суриб, қистов қилиб.

Етмади мақсадга у мардлик била,
Энди етсам, дерди, номардлик била.

Бош эгиб, маъюс келарди оналар,
Кекса булғор оналар – гирёналар.

Тепкилаб душман, уриб ҳайдарди бот,
Хун бўлиб боқдим ва мен кўрдим кушод:

Бор эди олдинда гирёним онам,
Не онам, жоним онам, жоним онам!..

Борми тоқат! Биз отилдик ўт бўлиб,
Қарға-қузғунларга нақ бургут бўлиб.

Етди найзам ёвга... етдим жонига,
Неча бир манфурни қордим қонига.

Найза санчиб, бермадим мен ёвга гал,
Воҳ, ўзим... беҳуш йиқилдим бир маҳал.

Қанча фурсат ўтди, билмам, бир замон
Ерда қон кўрдим, яна кўксимда қон...

Ўлтирар бошимда гирёним онам,
Не онам, жоним онам, жоним онам!

Кучди бошим, сўйлади булғорчалаб,
«Рози бўл, она!» – деёлдим ҳижжалаб...

Боғузарда бир яшил дарвоза бор,
Шаҳр аро гул нақшидан овоза бор.

Бор унинг пештоқида бир дона байт,
Қоқ ўша дарвозани, исмимни айт...

Исмим айтиб, бер гулим жононага,
Олмаса, кўйгил ўшал остонага...

Ғунча роз айтарди, бағри қон эди,
Ғунчадек бағрим тўла афғон эди.

Оҳ уриб, айтдимки:

– Олқиш, шон сенга,
Шу Қазанлиқ – равзаи бўстон сенга.

Сен нисор этдинг шу қардошликка жон,
Бехазонсан, бехазонсан, бехазон!..

6

Варнадан бирпас юриб, қўйсанг одим,
Бор Несебр шаҳри – қўрғони қадим.

Пойида феруза денгиз чайқалар...
Термилиб боққанга тенгсиз чайқалар...

Боғчалар тўлмиш ажиб шов-шув била,
Турфа қушлар нағмаси, қий-чув била.

Наргизистонларда кездим уззу кун,
Уззу кун янграб қулоқда сирли ун...

Сирли бир ун... Ел чекарми, қуш чекар?
Пайқадим, бир наргизи сархуш чекар...

Қошига бордим... кўриб ёлғиз мени,
Кўмди анбар атрига наргиз мени.

Айтдики:

– Кўрдим йироқдан келганинг,
Бир инингман, хоразмлик бир ининг...

Бўлма ҳайрон, ўтса ҳамки кўп замон,
Авжи ўн тўққиздадир ёшим ҳамон...

Авжи ўн тўққиз!.. Муҳаббат ёши бу,
Қайга борса, севгининг йўлдоши бу!

Қайга борса, дил бериб, дилхоқ бўлар,
Қайга борса, севгиси ҳамроҳ бўлар.

Унга жанг, қирғин-қабоҳат чоғи ҳам
Севги ҳамдам, балки ҳамдамдир санам...

Менга Лиляна гўзал ҳамроҳ эди,
Кўзлари жон олғучи, шаҳло эди.

Бўйлари ҳам бор эди самбитмисол,
Лаъли узра нуқтадек бир дона хол...

Ёндирарли лаъли гулранг оташи,
Не писанд майдон аро жанг оташи!

Биз севардик, йўқ эди севгида айб,
Биз ёнардик, йўқ эди орзуда айб.

Биз кулардик, йўқ эди кулгуда айб,
Рашк этардик, йўқ эди туйғуда айб...

Ўт ёнар, ўт жанг аро майдонда ҳам,
Ўт ёнар, ўт ишқимиздан қонда ҳам...

Жанг қиларди тек туриб бизнинг десант,
Йўқ эди майдон писанд, душман писанд.

Партизанлар ҳамдаму ҳамдаст эди,
Бор эди Лиляна, менга бас эди...

Мен ва Лиляна қоронғи бир кеча
Ёв қароргоҳини айландик пича.

«Кут» дедим, кетдим эмаклаб илгари,
Тобора мудҳиш эди жимлик сири...

Воҳки, бир пайт қўпди ортимдан сурон,
Англадим: аҳвол ёмон, аҳвол ёмон!..

Қичқирарди қиз... Отилдим қиз сари,
Ҳар тарафдан нур отилди биз сари.

Сўнгра ўқлар ёғди – селдай... телба ёв –
Иккимизни қилди шу майдонда «ов»...

Мен чопардим қизга, ул ҳам мен томон,
Қиз чопарди менга, мен ҳам ул томон.

Неча бор бизни қулатди нур, олов,
Неча бор зулматга отди нур, олов.

Лек гўзал орзу амалга ошмади,
Жон берарда қўлга қўл чирмашмади.

Сўнги бор кўрдим нигорим жон узиб,
Қадди ёй, бўзлар йироқдан қўл чўзиб...

Бир қоронғи жарга сўнг учди танам,
Сўнди дунё, сўнди ул Лиляна ҳам!..

Оғадирсан, оғадек чўзгил қўлинг,
Кўҳна Урганчга агар тушса йўлинг,

Унда детдом бор, қадрдон ҳовлида
Шох ёйиб, бир қайрағоч ўсган жуда...

Йиғлама, қўй, беҳуда ёшингни қўй,
Ул дарахтга сен бориб бошингни қўй.

Бош қўйиб бир зум, менинг номимни тут,
Ўзлигингни тарк этиб, бир дам унут.

Тинглайсан бир кўнгилнинг зорини,
Ёшлигимнинг орзулар изҳорини...

Вой, яна ҳасратга тўлдим, вой-вой,
Бошига унсиз эгилдим, вой-вой...

– Қайси тил бирлан сенга таскин этай,
Қайси дил бирлан яна таҳсин этай.

Сенга олқиш, сенга шуҳрат, шон сенга,
Мангу посбон шу буюк уммон сенга.

Сенки, қардошликка жон этдинг фидо,
Ўлмагансан, бўлмагай умринг адо!..

7

Кекса Болқон устидан мен ҳар маҳал
Ҳар тарафга кўз тикиб, солсам назар,
Ястаниб яшнар гўзал булғор ери,
Бахтли булғор халқининг гулзор ери.

Ел қулоққа келтирар минг бир садо,
Не садолар ичра шундай бир садо:

– Бунда ётмиш бир ватандошинг,
болам!..
Шундадир, о, бир шаҳид бошинг,
болам!..

– Битта элдошинг бу ерда,
бундадир!..
– Битта дилдошинг бу ерда,
бундадир!..
– Мен кўқонликман, қулоқ сол,
ҳой жигар!..

Оға рус, деб ҳар замон кўзларида нур,
Рус деса, дилларда бир баҳри сурур.

Не табаррук лавҳаларда оти бор,
Не буюк шукроналарда ёди бор.

Қалъалар сўйлайди руснинг шонини,
Қоялар сўйлайди турк достонини.

Асрагайман меҳри-ёдин жон қадар,
Ифтихорим шу буюк осмон қадар!..

Эй гўзал Булғория, Булғория,
Мангу оташ бир ғазал, Булғория.

Сен-ку қардошликка мангу ташнасан,
Чашмасан, порлоқ қуёшга чашмасан!

Чашмасан, тегрангда шу гуллар ўсар,
Нур зилолингни қуюнлардан тўсар.

Мавж уриб оқ, умрибоқий бўл мудом,
Базм аро дўстларга соқий бўл мудом!..

Кўкка ҳамсоя шу Болқон устидан
Тикланиб, боқсам қуёшнинг остидан,

Йўқ, фақат булғор эмас, ё бошқалар,
Волгадан то Элба дарёси қадар –

Не азизлар жонидан ёдгор бўлиб,
Не шаҳидлар қонидан гулзор бўлиб,

Барқ урар беш қирра юлдуз гуллари,
Не улуғ майдонда сўнгсиз гуллари!

Ҳар қадамда бор қуёшдан чашмалар,
Сипқорур ҳар дам қуёшни ташналар...

8

Нурли Болқон кўркига мафтун бўлиб,
Мен Бухорога, мана, қайтдим тўлиб.

Давраларда не фасона сўйладим,
Не фасона ёна-ёна сўйладим.

Сўйладим кўрганларим аьлосидан,
Не чаманларнинг чаман анвосидан...

Бир куни бордим ўшал дарвозага,
Ул шаҳид айтган гўзал дарвозага.

Бир аёл чиқди ва тинглаб арзи ҳол,
Жавдираб қолди менинг қаршимда лол...

Не хаёллар ичра юрдим неча кун,
Ўй суриб турдим-ўтирдим неча кун.

Не саволлар чарх уриб, қийнарди жон,
Қоқди дарвозамни кимдир ногаҳон.

Ҳовлиқиб чиқсам, эшикда бир момой,
Юз-ажин, сочлар қировдай, қадди ёй...

Бир нажот сўрган каби мендан шу дам,
Сўрди у:

– Булғорда бўлдингми, болам?

Кўрмадингми унда ўғлим қабрини?
То бирор зум кўзга сурсам гардини!..

Мен нечук тадбир этай, тадбир этай,
Бу ситамкор лавҳани тасвир этай!

Мен узатдим унга болқон лоласин,
Она тоғди ўғлини, ул онасин...

Ташлади-кетди мени ўз доғига,
Она бирла олди йўл қишлоғига...

Чарх уриб бошимда эврилди хаёл,
Келди қошимга яна жаннатмисол,

Ой диёр, офтоб макон Булғория,
Жонажон Булғория, Булғория!..

Тутмади ўзни дариф мен, ташнадин,
Тўлдириб тутди қуёшли чашмадин.

Сеҳридан бу сўнгги жом бўлди менга,
Сўнгги жом, сўнгги паём бўлди менга.

Воҳ, зилоли нурни чил-чил синдириб,
Ёнди бирпас кўзларимни тиндириб.

Жомидан жонимга сипқордим сафо,
Жомидан жонимга чирмашди садо!..

1972, август

Йигит юрагимнинг қатида
 Яшар бола хотираларим.
 Азизларим, азизаларим,
 Нодирларим, нодираларим...
 Кумуш сандиқларда
 Сақланар улар,
 Бирам ажиб, бирам ғалати.
 Кўзларимда завқи,
 нашъаси яшар,
 Лабларимда мазаси-тоти...
 Бир гал денг...
 Ҳали ҳар орзиқар кўнглим,
 Саратон палласи... мен муштдек бола.
 Қўл чўзсам, ҳозир ҳам етгудек кўлим,
 Латиф ва хаёлий манзара...

Тун ярим,
 Тўсатдан уйғониб кетдим,
 Туртиб уйғотгандай биров атайин.
 Атрофга аланглаб, тонг қотдим,
 Ҳайратга чўмардим боққаним сайин...
 Умрим бино бўлиб,
 (Олти ёшдайдим),
 Кўрмагандим бунақасини.
 Ой ҳовлига кўниб, очмоқ бўларди
 Эшикнинг нимқия табақасини,
 Уй қоронғи эди,
 Уй қоронғи...
 Ҳовлида-чи, эртақ-афсона.
 Ой дарёси тошарди, худди
 Олтин қирғоқ эди бизнинг остона..

Ҳаяжондан
 Жимирлаб танам,
 Эртақдан кўз узмай, оҳиста турдим.
 Оҳиста-оҳиста ташладим қалам,
 Уша олтин қирғоққа юрдим...
 Сўнгра туриб қолдим
 Сирли соҳилда,
 Бошдан хушим учиб, хаёлим учиб.
 Икки қўлим – икки кесакида,
 «Дарё»га ботганча оёғим учи...
 Кейин бир оёғим
 «Ботирдим» унга,
 Кейин бошқасини... Ана мен –
 Ой дарёси – сирли тўлқинга
 Фарқ бўлдим,
 фарқ бўлдим тамоман!..

Ой супада
 «Шип-шип» юрган кўйи,
 Кезиб юрдим шундай шодумон.
 Кўзларимга сингиб ойнанинг нури
 Ухлаб қолдим саҳарга томон...

2

Йигит юрагимнинг қатида
 Яшар бола хотираларим.
 Азизларим, азизаларим,
 Нодирларим, нодираларим...
 Бир гал... том бошида
 Аста ғинғиллаб,
 Юлдуз ўяр эдим хивичга.
 Катта йўлдан
 Бизнинг боққа қараб,
 Кела берди уч-тўрт бричка.¹³

¹³ Бричка – тўрт ғилдиракли арава.

Шунда тушунди қиз,
Секингина сўз қотди: «полак»...
Поляк қизи экан,
Вой, бечора!..
Ҳамма таажжубда термилди бир дам.
Кимдир луқма солди:
«Гитлер газанда
Хонавайрон қилган полякларни ҳам...»
Қашқар пиёлада
Ҳўплаб кўк чойни,
Бувим бир нарсани эслади шунда:
«Биласан, қизимка, менинг Мансурбойим
Жанг қилади ҳозир сенинг юртингда...»
Тушундими ёки...
Ҳар қалай,
Бир нималар, деди, жонланиб,
Кўзида ёш бўлиб қуйилмоққа шай
Намчил туйғуларнинг юлдузи ёниб...
Сўнгра жим қолди-ю,
Жилмайиб аранг,
Юзидан сидирди қайғу булутин,
Кимдир секин деди:
«Сочларини қаранг,
Сочлари оқариб кетибди бутун...»

3

Бола осмонининг
Юлдузи Нина,
Қайлардасан ҳозир?.. Қандоқ биламан?
Хаёл эшигини очиб жимгина,
Кел, жоним, бир нафас кўрмоқ бўламан...
Чехрангни ёритган кўзларинг сенинг
Бирам шаҳло эди, бирам ғалати.

Хаёлга чўмганди юзларинг сенинг,
Ҳайрат эди ўша денгизнинг оти...
Уруш бўронида ҳасдек чирпираб,
Олис бир ўлкада гул очган ниҳол,
Алифдек қоматинг бор эди ажаб,
Маъюс эдинг, лекин мунаввар хаёл...
Оппоқ рўмол ўраб боғимиз аро
Паришон шуълалар ичра юрардинг.
Ўша мовий кўзлар – кўк денгиз аро
Билмадим, қизгина, кимни кўрардинг.
Майин тўлғанишлар билан ҳар онда
Қулоққа келарди овозинг сенинг.
Кўзларим олдида, боғда, айвонда
Юришларинг сенинг, парвозинг сенинг...
Осмон бағри мовий рангларга тўлиб,
Боққа тушганда ҳам қоронғи хуфтон,
Асал қутиларга парвона бўлиб,
Қўлинг бўшамасди рамка-чорчўпдан...
Сокин туш пайтлари хаёлинг учиб,
(Изингдан эргашиб кўрганман неча).
Ариққа тушардинг, зилол сув кечиб,
Кета берар эдинг бошинг эгикча.
Гоҳо ярим тунлар жимжит ҳовлини
Ларзага соларди аччиқ бир фиғон.
Бошингга борарди бувим ҳовлиқиб,
Уйғониб боқардинг хомуш, паришон...
Эҳ, Нина, айрилиб манзилхонадан
Бошингга тушмаган не ҳижрон-алам?
Билардик, бирйўла ота-онадан
Аросатда жудо бўлганингни ҳам...
Ўзига банд этиб не бардошларни
Барингга чўкмишди қайғулар тоши.
Оқизмоқ бўларди ўша тошларни
Қайноқ кўз ёшларинг кўпириб-тошиб...

Бизнинг оилага комил бир аъзо
 Бўлиб кирди кам-кам Янина гўзал.
 Мен уни жонимдан ардоқлаб аммо,
 Мен унинг бошига орттирдим жанжал...
 Шишган қулоғимнинг «қасоси» учун
 Тош, кесак тўлдириб бир кун этакка,
 Ишга солдим бутун болалик кучим,
 Болари қутисин қилдим «атака» –
 Арилар чақишди
 Хунхор, дарғазаб,
 Гўё қуюн, гўё саҳро кўчкини.
 Уйлаб туришмади, босишди чуваб,
 Ёнбошда, арқонда турган эчкини...
 Кўшнининг эчкиси
 Маъраб жон ҳолатда,
 Арқонни узгудек югурди ҳар ён.
 Сўнгра «гурс» йиқилди аросатда,
 Боғни тутиб кетди чанг-тўзон...
 Жавлон кампир
 Хабар топиб келди,
 Қаҳру ғазабидан титради томлар.
 Нинанинг бошига дўлдай ёғилди
 Таъналар, қарғишлар, дашномлар...
 Шундай хижолатга қўйдим мен уни,
 Гуноҳи йўқ эди «тирноқча».
 Худди шу жанжалнинг эртаси куни
 Сигиримиз туғди ола бузоқча.
 Тўрт кунми, беш кунми ўтди шу гапдан,
 Унут бўлди жанжал, кудурат, гина.
 Бир куни туш маҳал ҳовли тарафдан
 «Она! Онажон!» – деб қичқирди Нина,
 Эшикка югурдик,
 Нина айвонда,

Кўлида суг тўла сопол кўшқулоқ.
Имо қилар эди ҳовли томонга,
Ранглари оқарган, лаблари титроқ...
Супада...
Қадамин шаҳд билан босиб,
Келарди азамат, аскар бир ўғлон.
Бир кўлин негадир бўйнига осиб,
Бир кўлин чўзганча, кулиб биз томон...
Бувим: «Болам!» – дея,
Айрилди хушдан,
Мен ҳам сурон солдим: «Тоға! Тоғажон!..»
Тоғам қайтган эди қонли урушдан
Ҳовлимиз бирпасда бўлди тўполон...

5

Уша йил
Ўзмисан ёз бўлди роса,
Еру кўкка сиғмай файзи-чиройи,
Катта дош қозонда пишди ҳалиса,
Бувим қилиб берди «худойи».
Тоғам ишга шўнғиб кетди тамоман,
Тегирмон қуришди қуйи қишлоқда.
Сув тегирмон эмас, мотор тегирмон,
«Гуп-гуп-гуп» ургани қулоқда...
Атайлаб кўргани бордим неча бор,
Қизиқ, қараб турсанг, эсинг оғади.
Чириллаб айланар темир филдираклар,
Ленталар шовуллаб оқади...
Бир қути тепада
Шипга тегай-тегай
Қимирлаб туради, оти «дўл».
Пастда, унга дон етказолмай,
Нуқул қичқиритар: «Бўл-ҳа-бўл!..»
Эртадан кечгача одам аримайди,

Бола деганику, тумонат.
Тегирмон – уй шўрлик титраб-қалтирайди.
Унга ачинишар: «Омонат!..»
Тегирмонга саҳар жўнайди тоғам,
Лекин қайтар фақат ярим оқшомда.
Бувим уйда кутар тайёрлаб таом,
Бизлар Нина билан кутамиз томда...
«Қораси» кўринар кўзга бир замон,
Оқариб гард-ғубор «упа»дан.
Аввал кўприк,
Кейин дарвоза-долон,
Кейин чала ойдин супадан...
Мана у,
Солдатча этикларини
Гурс-гурс қоқиб, кейин уйга киради.
Нина шунда аста кўзгалган кўйи,
Алмисоқ нарвондан тушиб боради...
Кейин ичкарида овоз:
Ғўнғир-ғўнғир...
Тоғам дастурхонга ўзни шайлайди.
Узоқ ювинади: шилдир-шилдир...
Ярасин янгитдан бойлайди,
Нина қарашади...
Кўраман шунда
Дока бойлаб, тортган қўл-қулочини.
Деразада, чироқ шуъласида
Юзини, солланган ўрим сочини...
Нимадир сўзлайди,
Кулади..
Сирли кўринади йироқдан.
Бир пайт «шип-шип» босиб чиқиб келади,
Кўзимни узаман чироқдан...
Енгил, аммо
Қизғин олади нафас,
Тўшакка чўкади ҳансираб, оғир.

Тоғам термиларди унга беқониқ,
Ажаб сархуш эди кўзлари...
Бир маҳал
У қизнинг кўлларин тутиб,
Ўзига яқинроқ сурмоқчи бўлди.
Нина унамади, сочин силкитиб,
Чекинди, чайқалди, шўх кулди...
Сўнг ўзи энгашди, ажабо,
Тоғамнинг кўксига кафтини қўйиб,
Болани суйгандай эркалаб, суйиб,
Бир нималар сўраб, этди илтижо...
Ағрайиб қолибман...
Пайқашмайди ҳам,
Оламда ўзларин сезишар якка.
Қўрқувми, ҳаяжон чулғайди танам,
Бурканиб оламан тўшакка...
Шу кеча уйқумга,
Оромим бузиб,
Кириб-чиқди ғалати тушлар.
Тун эмиш... Осмонга чиқармиш юзиб,
Нина билан мен севган қушлар.
Ҳадеб учишармиш,
Ҳадеб учишармиш,
Ойнинг атрофидан айланиб.
Бир боқсам... биттаси самолёт эмиш,
Шўнғий бошлаганмиш ваҳима солиб.
Бомбалар портлармиш,
Бомбалар!..
«Лоп» этиб олови сўнармиш лекин.
Ҳўприқиб уйғонсам, сутдай саҳар,
Тоғам кўкка қараб ухлайди сокин.
Қошлари чимрилган...
Шундай сулув!
Ҳар замон бир ширин тамшаниб қўяр.
Атроф жимжит, фақат тўлқин уриб сув,
Хув, катта ариқда шовуллар...

Тасаввур этаман...
Ой нурида сув
Жимиллаб мавж урар майсар қирғоққа.
Ўша зилол сувдай тиниқ бир уйқу
Оқизиб кетади мени йироққа...

7

Кейин нима бўлди?..
Ишқнинг дафтари
Ҳар кун оча берди янги бир варақ.
Кунлар ўтаберди, кун ўтган сари
Нинанинг юлдузи ёнди ёрқинроқ...
Жисмини чулғади
Латиф бир оташ,
Гул очиб, чиройи бўлди зиёда.
Мовий кўзларида офтоб аралаш
Порлади баҳорий шўхчан ифода.
Орзулар, умидлар
Қанотида қиз
Бахтлар осмонида учиб юрарди.
Билардим, бировнинг исмини ёлғиз
Лаблари шивирлаб айтиб турарди.
Ҳали Зуҳро кўкда
Юммасдан кўзин,
Куюш уфуқларга боқмасдан шайдо,
Юзларида ўйнаб саҳар ёғдуси,
Боғда малак каби бўларди пайдо.
Юрарди малакдек
Тоза ва маъсум,
Тонгги шабнам ювган қутилар бўйлаб.
Гулбарг лабларида яшнаб табассум,
Оташ кўзларида имолар ўйнаб...
Гуллардан
Маржондек шудринг-садафни

Силкитиб, ортарди севинч-сурури.
Сезардим, ҳар замон полиз тарафни
Яширин изларди кўзининг қири...
Унут эди гўё
Кулфат, мусибат,
Унут эди гўё айрилиқ, ҳижрон.
Севги оташида ёнарди фақат,
Фақат топган эди шу оташда жон...
На ойдин тунларда
Сурурига чек,
На шўх хаёлига жилов, банди-баст,
Тоғам Зухросини топган Тоҳирдек
Яшарди севгининг сеҳри билан маст...
Мен-чи? Шамол бўлиб,
Елардим мен ҳам,
Япроқлар қўйнида ўзни унутиб,
Бувимнинг: «Тезда тўй қиламиз», – деган
Ширин гапларига қулоғим тутиб.
Нинани «янгам» деб
Ҳар куни, атай,
Мақтаниб қўярдим жўраларимга.
«Янга» деган сўзнинг латофатга бой
Янгроқ садосини севардим жуда...

8

Бир куни
Эрталаб районга тушиб,
Нина шомда қайтди шу кетганича.
Толиққандай эди, ранглари ўчиқ,
Менга келтирибди расм китобча.
Ҳужрасига кириб
Ечинди карахт,
Суйканиб, севинчим сўзладим.
Бошимни силади, қарасам бир пайт

Жиққа ёшга тўлди кўзлари...
Сабабини сўрасам,
Айтмади,
Хомуш тураберди бошини эгиб,
Эртаси эрталаб, нонушта пайти
Қўлини куйдирди қайноқ чой тўкиб...
Ҳамма ҳайрон эдик
Ҳолига қараб,
Лекин етолмасдик ҳақиқатига.
Кўзида ёш билан куларди ажаб,
Кулгиси ўхшарди йиғига...
Бошига тушгандай
Мушкул бир савдо.
Оламга мўлтираб боқарди.
Кўринмас гулханда ёнарди гўё,
Кўринмас гирдобда оқарди.
Фақат бешинчи кун
Тарк этди уни
Оғриқли хаёллар, хайрият.
Ёришди руҳида шу куни
Бир қарор, бир тўхтам,
қатъият!..

9

Шу кеча оймома
Бироз шом еди,
Қора чизиқ эди ҳар ниҳол-новда.
Тоғам нимагадир паришон эди,
Тоғам нимагадир безовта.
Ҳадеб тўлғанарди,
Бувим сўзича:
«Билмадим, нима жин урипти».
Қани, Нина бўлса, дердим қошида,
Бир боқсам, қошида Нина турипти...

Чиқаётган ойнинг
Қизғиш шуъласи
Юзин ёритарди бошқача.
Ясаниб олганди чамаси,
Бошида нопармон дуррача...
«Мансур, жоним!» – деди,
Қолди жим...
Тоғамнинг кўксига бошини қўйиб.
Тоғам ҳам нечундир ичдан олиб тин,
Қизнинг сочларини силади суйиб...
Бир пайт
Чўнтагидан хат олди Нина.
Туртиниб, бир нима сўзлади аранг.
Қувониб қутлади тоғам аввалига,
Кейин қотиб қолди ҳангу манг...
«Наҳот!» – деди кейин
Чеккандай фифон,
Кўзларини узмай қизнинг юзидан.
«Шундай...» – деди Нина, лекин шу замон
Ёши оқиб кетди кўзидан...
Мазмуни –
Чекса-да кулфат ва хўрлик,
Балолар ёғса-да кекса бошига,
Тирик қолган экан онаси шўрлик,
Қизини чорлапти қошига!..
– Отанг ҳалок бўлди,
Тортиб не алам,
Бағрим тўла қон! – деб ёзибди.
Ўзинг суюнчиқсан, кела қол, болам,
Кўзим нигорон! – деб ёзибди.
Шу он нафасларим
Бўғилгандайин,
Типирчилаб қолди кўксимда юрак!..
Бундан чиқди... Нина кетади тайин,
Бундан чиқди... кетмоғи керак!..

Ғариб эди тоғамда аҳвол,
Тебраниб турарди эгганча бошин.
Нинада ҳам ғаройиб бир ҳол,
Табассум қиларди,
Оқизиб ёшин...
Шу кеча
Яна бир иш бўлди қизиқ.
Мени ва тоғамни қолдириб ҳайрон,
Нина қўшиқ айтди, сирли бир қўшиқ,
Ўртанган саслари ёдимда ҳамон.
Куйларкан шикаста
Ним овоз билан
Тоғамнинг юзига юзин сурди у,
Кейин айтиб-айтиб сидқи роз билан
Қўшиқ маъносини тушунтирди у.
Юртидан йироққа тушган бир кимса,
Унинг байтларида очибди тугун.
Юртини соғинган экан алқисса,
Нинанинг ёдига тушибди бугун...

«Висла дарёсининг ўнг қирғоғида
Этаги уфуққа туташ ўрмон бор.
Туташ ўрмонзорнинг энг овлоғида
Бир қаср азалдан вайрона ётар...
Вайрона саҳнида ўсар қизил гул,
Ўша қизил гулни қўмсайди кўнгил!..

Олтин буғдойзорлар устида яккаш,
Айланиб туради шамол тегирмон.
Буғдойзор бир тараф ботқоққа туташ,
Бир тараф кетганча ям-яшил сайхон.
Яшил сайхон аро ўсар қизил гул,
Ўша қизил гулни қўмсайди кўнгил!..

Кўҳна Варшаванинг тор кўчасида
Ажаб қўрғонча бор, зумрад бўёқли.
Зумрад қўрғончанинг даричасида
Осма гулхона бор, барра япроқли.
Барра япроқ аро ўсар қизил гул,
Уша қизил гулни қўмсайди кўнгил...»

Сўнги бор қалтираб,
Тинди қўшиқ ҳам,
Нина жимиб қолди. Тоғам жим.
Жимиб қолган эди наздимда олам,
Дукиллаб уради юрагим!..
Улар ухламади тонггача,
Мен ҳам ухламадим, ўйладим.
Кўрпага бурканиб олганча,
Куйиниб-куйиниб йиғладим...

10

Эртасига Нина
Хайрлашди чин,
Қуш каби шайланиб олис йўл сари.
Бир титроқ бор эди жисмида лекин,
Оқариб титрарди лаблари...
Хайрлашди бир-бир,
Навбатма-навбат,
Ахир тиёлмади кўзда ёшини...
Бувимга етганда... неча бир фурсат
Кўтаролмай қолди бошини...
Мени кучиб, ўпди,
Кўнглим безиллаб,
Ёшли чеҳрасига назар солмадим.
«Унутма» дегандай бўлди шивирлаб,
«Унутмам» дедими... била олмадим.
Бувим ҳам йиғларди,

Пичирлар эди,
Тиллари қовушмай дуодан ўзга.
Тоғам Нина билан бирга жўнади,
Кузатиб қўйгани поездга...
Боққа чиқсам...
Ҳамма ёқ бўм-бўш,
Хувиллаб қолибди тахта сўрилар.
Шафтолига қўниб йиғлайди бир қуш,
Йиғлаб учар эли асаларилар...
Тоғам шомда қайтди,
Қош қорайган чоғ,
Бир хил бўлиб кетдим ҳолига қараб.
Туз ҳам татимади, ўй суриб узоқ,
Ариқ бўйларида юрди тентираб...
Мен полизда
Ёлғиз хаёл сурдим,
Ажаб манзаралар кўрдим қоришиқ,
Поезд учиб борар... ундан ҳам олдин
Учиб борар аммо сирли бир қўшиқ...
Нина кириб борар
Варшавасига,
Юртининг шамоли сочин силайди.
Онасини қучар, лекин шу дамда
Мансурини эслаб йиғлайди...
Нина кетди,
Кетди авжи латофат,
Қолди йўлларида термилиб кўзлар.
Чамамда, унчалик куймади фақат
Қишлоқдаги бўй етган қизлар...
Нина кетди,
Буткул кетмади, аммо
Кетди бир нималар қолдириб.
Бир нималар қолди кўзим, кўнглимда
Мени хаёлларга толдириб...
Йиллар ўтди...

Мен ҳам ўнгланиб аста,
Эсимни, ҳушимни ўнглай бошладим,
Мен ҳам ватанимга бўлдим дилбаста,
Мен ҳам гўзалликни англай бошладим.
Ойдан ой ўтдию,
Йилдан йил ўтиб,
Ёндирди бағримда ўтли туйғулар –
Ўша Ойдан оқиб, Нинани ўпиб,
Менинг юрагимга кирган ёғдулар...
Ўтли туйғуларни
Изладим яккаш,
Ўтли туйғуларнинг басири бўлдим.
Оқибат, тўлин ой, ой юзли маҳваш
Ва ойдин оламнинг асири бўлдим...
«Сеҳрли ой,
Савдоли санам,
Саҳарларнинг соҳибжамоли,
Табассуминг остида олам
Сеҳрланган қўшиқ мисоли...»
Ўша сеҳрланган қўшиқни
Айтиб беролмадим мен фақат
Ҳамон хаёлимда ўпаман уни,
Лабларимда оташ тароват...

1974, февраль

Онам Ҳожалбегим Муллохўжа
қизининг азиз хотирасига бағишлайман

Уч ойдирким
Совуқ хабар бесабр
Қишлоқ бўйлаб чарх уради шитобда:
«Ширин кампир кўз юммоқда кўп оғир,
Ширин кампир кўз юмолмай, азобда...»

Бу мушкулга
На тадбир бор, на чора,
Бўлса, айтинг, қайси қутлуғ китобда?
Қийин кунга қолди буви бечора,
Уч ойдирким жон беролмай, азобда.

Раис хомуш,
Ғамгин боқар бухгалтер:
Бир қайғу бор қоровулда, миробда:
«Ширин буви, Ширин буви... кўп оғир!
Шўрлик ҳамон жон беролмай, азобда!..»

Чоллар маъюс,
Йиғлашади кампирлар:
«Бандасининг ҳоли шундай хароб-да!
Нажот бермас ёсин, дуо-такбирлар,
Ширин буви... жон беролмай, азобда!..»

Шу ишора,
Шу алам бор беомон
Уфуқ сари оғаетган офтобда:
«Тўзим берсин.. Тўзим берсин... Кўп ёмон!
Шўрлик ҳамон жон беролмай, азобда!..»

Куёш ботар,
Шафақ ёниб, чўғланар,
Оқшом чўкар... Лекин худди шу тобда –
Биров ўлим тўшагида тўлғанар,
Ширин она жон беролмай, азобда!..

* * *

Шамчироқ ёқишди
 Уйда қўшнилар.
Хастанинг юзига
 Қўнди шуълалар.
Ётарди у, оппоқ –
 Тўшакда оппоқ,
Гўё яшин урган
 Хазон бир япроқ!
Кўзлари юмиқди...
 Ажин юзида
Паришон шуълалар
 Аста ўйнарди.
Қуюқ, қиров қошлар,
 Кумуш киприклар
Кўринмас оловда
 Куйиб-ёнарди.
Ҳиқичоқ тин берган
 шу ором дамда
Олис бир шарпага
 Қулоқ солгандай,
Олис бир шарпани
 Илғаб олгандай,
Диққат ва орзиқиш
 Бор эди унда...

Танҳо шам ёруғи
Мўъжаз хужранинг
Деворлари бўйлаб
Лип-лип сирғанар.
Чала, ним ёруғда
Бурчак-бурчакда
Сандиқ, сопол кўза,
Эски офтоба,
Бир-икки жом... яна –
Алланималар
Милтираб кўринар
Ва ғойиб бўлар...
Яна, шам ёғдуси
Шолча, кигизнинг
Сўник гулларига
Тегиб ўтарди.
Жимжит оқшом эди,
Эшикда шамол
Хазон япроқларни
Шитирлатарди...
Худди шам ёнида,
Пастак курсида
Бир коса сув ажаб
Жимиллаб турар.
Гоҳо парвоналар
Кўзи қамашиб,
Ўзини шамгамас,
Косага урар...
Мўътабар хастани
Қуршаб ҳар ёндан,
Дока рўмолларин
Ҳимариб ғамгин,
Кекса кўзларида
Ҳасрат-мунг билан

Уч-тўрт кампир шунда
 Ўлтирар сокин...
Бир тола пахтани
 Ҳўллаб дам-бадам,
Бириси беморга
 Сув томизади.
Шивир-шивир суҳбат
 Тўхтамай бир дам,
Белгисиз қирғоққа
 Аста сузади...
Бири сўзлар худди
 Бир йил муқаддам
Кўргани тушининг
 Кароматидан,
Бири «Хатми Қуръон»
 Шарофатидан...
Лекин нима бўлди?
 Инганиб хаста,
Яна беҳол-беҳол
 Тўлганиб қолди?
Ҳиқичоқ бошланди,
 Тинчи йўқолди.
Қурушқоқ лаблари
 Жуфтланиб аста,
Бўлиниб-бўлиниб
 Чиқди бир овоз,
Эвоҳ, завол чоғи
 Айтилган бу роз
Тинглаган жонларни
 Даҳшатга солди...
– Шўрлик йўқлаяпти
 Кенжатойини! –
Деди ёқа ушлаб,
 Кайвони буви.

Ҳамма изтиробда
Эгди бошини,
Ажинлардан оқди
Аламнинг суви...

* * *

Боғиафзал – Шофирконда кўҳна қишлоқ,
Жуда машхур ҳусайнию олучаси.
Чорбоғчалар туташ-туташ, сокин, овлоқ,
Бир чеккада Ширин кампир ҳовличаси.
Билқиллаган арава йўл, ундан нари –
Кеча-кундуз шовуллаган лойқа ариқ.
Сал узаниб, йўл бурилар кўприк сари,
Кўприк эса мудом қийшиқ, лойга қориқ.
Бу ерларнинг оғуши кенг, осмони кенг,
Шивирлайди Қизилқумнинг шамоллари.
Шох ташлаган мажнунтоллар қўрғонга тенг,
Ҳилпирайди яшил-яшил рўмоллари.
Ариқ бўйи, кўприкбоши баъзан сурон,
Хуноб бўлар шофёр ёки аравакаш.
Бир филдирак сувга кетса, аҳвол ёмон.
Авжга чиқар ҳай-ҳайлашу отни саваш.
Шу кўприкдан ўтишади солиб шовқин,
Қора-қура болажонлар, ака-ука.
Қай бириси магазинга гугурт учун,
Қай бириси дори учун аптекага.
Баъзан шунда бошлашади тўполонни,
Тойчоқланиб, мушукланиб, кучукланиб...
Лекин сира тарк этишмас «Ассалом»ни,
Қай бириси «Ашшалом» дер чучукланиб...
Ширин буви алиқ олар, таҳсин айтар,
Ўлтираркан эшик таги – остонада.
Уни кўрар, кимки бундан ўтиб қайтар,
Ўлтирганин, қўллар доим пешонада.

Сочи оппоқ, киприклари, қоши оппоқ,
«Ойинг қайда, Жўравойнинг жажжи ўгли?»
Савол бериб, жавобига солмас қулоқ.
«Собирмисан? Сигирларинг нима туғди?»
«Манави ким? Сингилчангми? Ҳафизами?
Баракалла, Соливойнинг эркатойи!..
Ҳой, қизалоқ, отинг нима, Нафисами?
Келмаптими магазинга ҳинду чойи?..»
Болажонлар катта-кичик ёки тенгқур
Тизилишар кўзларини жавдиратиб.
Кампир билан суҳбат қизир: чуғур-чуғур,
Тарқалишар сўнгра елиб, йўл чангитиб.
Йўл-гузарга жимлик чўкар. Ширин буви
Ўлтиради ёлғиз ўзи остонада.
Қимир этмай, олисларга боққан кўйи
Ўлтиради, қўллар пана пешонада.
Олисларда йўллар, дарахт тизмалари,
Туташ-туташ далалару уфуқ, осмон.
Уфуқ ости, осмон ости ундан нари
Манзил-манзил ёруғ олам, улуғ жаҳон!
Аллақайдан пайдо бўлиб эвараси
Бир нима деб ғужурлайди... Буви хомуш.
Ичкаридан яна келар унинг саси,
«Нима дейди болапақир? Бирон юмуш...»
Кампир ўзни унутади. Хаёллари –
Учишади олис-олис, баланд-баланд.
Унут бўлар бола, қишлоқ, дала – бари,
У юзма-юз қолар танҳо олам билан!
У оламга шивирлайди, олам унга –
Ҳасратини, аламини, ғуссасини.
У оламга шивирлайди, олам унга –
Оналиги, оламлиги қиссасини.
Олам унга умид айтар, у оламга –
Бағишлайди қалби, увоқ жуссасини.
Олам унга таскин айтар, у оламга –
Қисматига тушган аччиқ ҳиссасини...»

Унда олам эмас,
 Ёлғиз олам эмас,
 Оламлар ёнарди,
 Оламлар!
 Осмон ёнар эди,
 Ер ёнар эди,
 Одамлар ёнарди,
 Одамлар!
 Ёндирувчи эди,
 Куйдирувчи эди,
 Кул қилгувчи эди
 Қадамлар!
 Фашист печкасида
 Жанг майдонида
 Одамлар ёнарди,
 Одамлар!
 Босиб келар эди
 Фаним беомон,
 Босиб келар эди
 Ғамлар, аламлар!
 Фронт орқасида,
 Нафрат ўтида –
 Одамлар ёнарди,
 Одамлар!
 Босиб келар эди
 Қаттол ёв билан
 Ҳар неки
 Барбодлар,
 барҳамлар!
 Меҳнат frontiда,
 Ўч оташида –
 Одамлар ёнарди,
 Одамлар!..

Эл-юрт кўзгалди,
 Ватан кўзгалди,
 Юраклар гуруллаб,
 Аланга олди,
 Буюк халқ борини
 Майдонга солди,
 Фашист газандалар,
 Титранг бу замон!..

Мамлакат ҳайқириб,
 Уммондек тошди,
 Жанггоҳлар оташи
 Кўкка туташиди,
 Ботирлар ёв билан
 Кун-тун савашди,
 Қўшилмай бир четда
 Турар қайси жон?..

Авалло тўнғичи
 Шайланди жангга:
 «Онажон, ҳеч нима
 Бўлмайди менга...
 Бир кўрсатиб қўяй,
 Ўша душманга!
 Келин неварога
 Сиз бўлинг посбон...»

Кейин ўртанчага
 Етишди навбат,
 Ажаб йигит эди –
 Қарчиғай сумбат,
 «Онажон, ғам еманг,
 Қайтаман албат!» –

Деди-да, жанг сари
Юрди паҳлавон.

Бир йил ўтар-ўтмас,
Айни субҳидам,
Қалқиди онанинг
Кўзларида нам,
Жўнади фронтга
Кенжатоғи ҳам,
Йиғлаб, йўл бошида
Қолди меҳрибон.
Фарзандлар ўт кечар
Жангда мардона,
Колхозда иш-ташвиш,
Чопиқ, ягана.
Келини – йўлдоши,
Тер тўкар она,
Бир қўлда ўроғу
Бир қўлда кетмон...

Ўтга ўт туташди,
Жангларга жанглар,
Тунларга тунлару,
Тонгларга тонглар.
Ҳадемай, Ғалаба –
Савти жаранглар,
Аммо нима бўлди
Сенга, онажон?!

Уруш деб аталган
Қора қабоҳат
Унинг ҳам бағрига
Солди жароҳат.

Хат олди кетма-кет
Учта «қорахат»,
Онанинг бошига
Йиқилди осмон!..

* * *

Табиат,
Онага
шафқат қил,
Сабр бер,
тўзим бер,
чидам бер.
Табиат,
Онага
шафқат қил,
Қонли
ярасига
малҳам бер!
Уч ўғил!
Уч ўғил!
Уч ўғил!!
Бу қандай гап ахир,
Қандай қабоҳат!
Онага
мадад қил,
мадад қил,
Ахир, онасан-ку,
табиат!..

* * *

Аввалига уч ой ётди алангада,
Хушдан оғиб, куйиб-пишиб, алаҳсираб.
Кейин қотди гўё муздек ялангида,
Вужудини титроқ босиб, талмовсираб.

Ахир бир кун кўзин очди гашти пешин,
Кўринарди йиққан каби ақли ҳушин.
Бир пайт аста гудурлади: «Ёлғон, ёлғон,
Учовидан биттаси-ку омон қолган!..»
Лекин ўзни талвасада отди, ҳайҳот,
Қишлоқ узра кўтарилди доду фарёд:
«Ишонмайман, ишонмайман, ёлғон, ёлғон,
Учовидан биттаси-ку омон қолган!
Учовини туққан эдим қонга ботиб,
Учовини боққан эдим заҳмат тортиб.
Ишонмайман, ишонмайман, ёлғон, ёлғон,
Учовидан биттаси-ку омон қолган!..
Отасидан қолган учта сағир эди,
Учови ҳам менга юрак-бағир эди.
Ишонмайман, ишонмайман, ёлғон, ёлғон!
Учовидан биттаси-ку омон қолган!..»
Тўшак узра мук тушди-ю қолди жимиб,
Қоқ-қовжироқ кўзларини ёшга кўмиб,
Куйиб-пишиб шивирлади: «Ёлғон, ёлғон!
Учовидан биттаси-ку омон қолган!..»
Йиғлайверди, кўз ёшларин селдай қуйиб,
Кимдир деди: қўйинг, йиғлаб олсин тўйиб!..

Ундан бери келиб кетди неча баҳор,
Йиллар кечди карвон каби қатор-қатор.
Йиллар оша, йиллар оша: «Ёлғон, ёлғон!
Учовидан биттаси-ку омон қолган!..»
Йигит етиб, сафга кирди невараси,
Дастёр бўлди, мана, тўнғич эвараси,
Дилда ҳамон ўша армон: «Ёлғон, ёлғон!
Учовидан биттаси-ку омон қолган!..»
Йиллар кечар макон тутиб остонада,
Йўл қарайди, қўллар ҳамон пешонада...
Юрагида ёлғиз умид: «Ёлғон, ёлғон!
Учовидан биттаси-ку омон қолган!..»

Она кўп яшади...

Илғай олмасди –

Ортга боқиб, умр учи қирини.

Йигирма бешдайди

Ёвуз босмачилар

Чавақлаб кетганда эрини,

Чавақлаб кетганди лаънатилар,

Шўрлик қонга ботиб,

Берган эди жон.

Жон бераркан

Излаб кўзлагани,

Кўзлаб,

Сўзлагани эди: уч ўғлон!

Қирқ беш йил ўтибди...

Лекин қайдадир,

Қайлардадир ҳозир

ўша учовлон?

Қачон пок бўларкин

бойқушлардан,

Босқинчидан

шу буюк жаҳон?!

Она кўз тутарди,

Она кутарди...

Умид бахш этарди...

шу ёруғ жаҳон,

Бир кун эмас, бир кун

Бир кун эмас, бир кун –

Кириб келар, дея ўша уч ўғлон...

Кутишга розийди она

минг йил ҳам,

Миллион йил ҳам

кутишга рози.

Бир кун эмас, бир кун,

Бир кун эмас, бир кун –

Лоақал битгасин
кўрсайди!..
Лекин ўлим яқин,
ўлим жуда яқин...
Мана, эшитилар саси,
сўроғи...
Энди нима бўлар?..
Энди нима бўлар?
Энди нима бўлар
бундан буёғи?!
Наҳот, кўрмай ўлса?..
Бир бор кўрмай ўлса?
Бир бор кўрмай туриб,
Таслим этса жон?..
Ахир у она-ку!..
Бу қандай бедодлик!..
Ваъда этганди-ку
Ер билан Осмон!..
Лекин Ер сўзламас
Осмон ҳам хомуш,
Умиддан чақнамас
«йилт» этган чақин.
Осмону заминни
зулмат қопламиш,
Демак, ўлим яқин,
жуда ҳам яқин!..
Мана, у...
Ҳар ёқда
шом шарпасидай
Қора увадасин
судрайди.
У аввал
бидирлаб
эварасидай,
Онани
Оромга ундайди.

Кейин...

Маҳкам тутар
унинг ёқасидан,

Кейин

кутуради
аламдан.

Она «йўқ!» дер қатъий,

Она исён қилар,

Она болаларин
сўрар оламдан...

* * *

Докторлар: «Умид йўқ,
инфаркт!» – дейишди.

Лаблари кўкарди,
Қовоқлар шишди.

Фарқ этолмай қолди
Кун билан тунни,

Поёнсиз бир оғриқ –
Олами уни

Оташ алангали
Бағрига олди.

Тили ғализланиб,
Ғўлдираб қолди.

Бир куни чақириб
Неварасини,

Яна келинию
Эварасини,

Рози-ризолик ҳам
Сўргандай бўлди.

(Ўлимга ижозат
Бергандай бўлди.)

«Алвидо!» ҳам айтди,
Лекин шу замон

Кўз ёшлари сачраб,
Ерга тўкилди.

Бироқ кўп ўтмади,
Оналик меҳри
Бошлади қайтадан
Буюк ғалаён.
Она бундоқ таслим
Этолмасди жон!
Она жанг қиларди –
Даҳшат беомон,
Ажин манглайида –
Ажалнинг муҳри...
«Қийналиб кетди-ку,
Бечора!» – дея
Кампирлар неча бор
Фолин очдилар,
Ирим бўлсин, дея
Остонасига
Мозор тупроғини
Ҳатто сочдилар.
Бариси бефойда,
Ажал енголмас,
Оловда чирпанар
Онанинг жони.
Гўё сарҳад билмас,
Сира сарҳад билмас
Онанинг
Ажалга
Исёни!
У оламдан
Ҳисоб-китоб сўрар,
У адолат сўрар
Ўлимдан.
Олам хомуш,
Ингранар ажал:
Нима келарди деб
Менинг қўлимдан!..

Шундай ўтиб борар
 Ҳафталар, ойлар,
Оловда чирпанар
 Шўрликнинг жони.
Ҳали сарҳад билмас,
Ҳали давом этар –
Онанинг
 ажалга
 исёни!..

* * *

Тун ярим. Тулин ой –
 Теракдан пастда,
Тин олгандай бўлди
 Бечора хаста,
Кайвони кампирлар
 Аввал «уф-уф»лаб,
Кейин ҳар томонда
 Қолдилар ухлаб.
Иримга ёқилган
 Шамнинг шуъласи –
Паноҳида эди
 Она хужраси...
Бир маҳал кўзларин
 Очди-да хаста,
Инганиб, ўрнидан
 Кўзғалди аста.
Тин олди қурушқоқ
 Лабларин ялаб,
Сўнгра ташқарига
 Чиқди эмаклаб.
Чайқалиб, супада
 Суринди анча,
Маъюс боқар эди
 Унга қўрғонча.

Онанинг ҳолига
 Боқарди ҳайрон,
Пастак ошхонаю
 Бостирма айвон...
Не машаққат ила
 Етди-да, ана,
Таниш остонага
 Бош қўйди она...
Бир пайт бош кўтарди
 Яна ҳансираб,
Олисга, ой қўнган
 Уфуққа қараб,
Бор кучини йиғиб,
 Не алам билан:
«Ҳа-ёт-жо-он!» – деб
 Йиғлаб чиқарди овоз,
«Му-род-жо-он!» – деб
 Инграб чиқарди овоз.
«Пў-лат-жо-он!» – деб
 Мунграб чиқарди овоз...
Эвоҳки, бу чорлов,
 Аламли бу роз,
Уфуқнинг бағрига
 Ханжардек ботди,
Жимжит қўрғончани
 Тамом уйғотди...
Ҳамма югуришиб
 Келдилар шу чоғ,
Кимдир ўксиб-ўксиб
 Йиғлади узоқ...

Белларига қайиш камар бойладилар.
 Она бир гал «Ҳаётжон!» – деб чорлаган он
 Ичкарига қадам қўйди Ҳаёт – ўфлон...
 Она шўрлик сиғдиролмаё севинчини,
 Алпонг-талпонг кучмоқ бўлди тўнғичини.
 Бўғиларди, бўғиларди нафаслари,
 Кўтарилиб тушар кўкрак қафаслари.
 Қани энди дилбандига тўя қолса,
 Қани энди кўзларига жойлаб олса...
 «Болажоним, болажоним, келдингми? – дер,
 Кутиб адо бўлганимни билдингми? – дер.
 Бу дунёда борлигингни билар эдим,
 Билардимки, бир кўришни тилар эдим,
 Аттанг-аттанг, бир озгина кечикдинг-да,
 Икки ойми-уч ой аввал келганингда
 Суюнчига ўзим ҳар ён чопар эдим,
 Сенга атаб иссиқ нонлар ёпар эдим.
 Келганингга қилар эдим тўй-маърака,
 Келар эди бутун қишлоқ, ака-ука!
 Болагинанг эр етишти – чин баҳодир,
 Кўрмадингми, кўзларингга чалингандир?
 Келингинам кўрмадимми келганингни?
 Билармисан, неваралик бўлганингни?
 Неваралик бўлиб қолдинг, болам, суюн,
 Энди менсиз ўтказасан унинг тўйин...
 Ҳа, эскириб қолди, болам, бизнинг кўрғон,
 Қайтадан қур иморатни...»
 – Ҳўп, онажон!..
 – Укаларинг унутмагил, қур ёнма-ён
 Уларга ҳам икки манзил...
 – Ҳўп, онажон!..
 – Катта уйнинг сандиғида дўппи, чопон,
 Бориб, дарров кийиб олгин...
 – Ҳўп, онажон!..
 Қуруқ-қоқшоқ қўлларини Она очиб,
 Дуо қилар, кўз ёшларин сочиб-социб...

Энг охири кенжатои кириб келар,
 Енгил-енгил қалам ташлаб, юриб келар.
 Она боқиб, ҳаприқади куйик жони,
 Уша-ўша навниҳоли – Пулатжони!..
 Қоши қуюқ, қарашлари сузуккина,
 Ҳатто аскар кийимда ҳам нозиккина.
 Келар экан қўлин чўзиб «онажон»лаб,
 Она унга бағрин очар «болажон»лаб.
 Боласининг бошин олиб сийнасига,
 Сочларини суртар сўник дийдасига.
 «Ҳой, яхшилар, ўнгимми ё тушим, дейди.
 Эсим бутми, ўзимдами ҳушим? – дейди.
 Уч ўғлимни омон кўрдим, омон кўрдим,
 Йиғи қурсин, йиғламайман, ёмон кўрдим»,
 Дейди, яна ёшлар қуйиб, бўзланади,
 Бўзланади, боласига юзланади:
 «Болагинам, ўзгармабсан сира-сира,
 Бундоқ хат ҳам ёзмадинг-а ора-сира.
 Хатларингни кутиб, онанг адо бўлди,
 Дийдорингни бир кўришга гадо бўлди!
 Ҳа, майлига... Ўзинг келдинг – менга давлат.
 Ахир ўрнинг босармиди бир энлик хат.
 Кўзларимга суриб, болам, бирин-бирин,
 Асраб қўйдим китобларинг, дафтарларинг.
 Дўхтирликка ҳавасларинг баланд эди,
 Кечиктирмай, вақт борида ўқи энди.
 Токчадаги хумчойнакда йиққанам бор,
 Олиб қўйгин, бир кунингга яраб қолар.
 Ҳа, мабодо қурмоқ бўлсанг ҳовли-қўрғон,
 Аканг билан ёнма-ён қур...»
 – Хўп, онажон!..
 – Катта уйнинг сандиғида дўппи, чопон
 Бориб, дарров кийиб олгин...
 – Хўп, онажон!..
 Қуруқ-қоқшоқ қўлларини Она очиб,
 Дуо қилар, кўз ёшларин сочиб-социб...

* * *

Тамом!..

Аламлари битди ҳаммаси.

Кўзларини юмиб,

Хўрсинди она.

Бор-йўғи бир лаҳза

Ўтди чамаси,

Ғойиб фарзандларин

чорлади яна...

Ўғиллар киришди,

кийиб беқасам,

Уларни ёнма-ён турғизиб

Шундоқ,

Кўзларини узмай,

киприк қоқмасдан,

Термилди,

термилди,

термилди узоқ!..

Оқарган лаблари

қимтинди,

сўнгра –

Назарин ўғирди

чироққа...

Йўллар ва одамлар...

Она кетиб борар,

Она кетиб борар

белгисиз ёққа...

* * *

Эртасига

Она жон берди...

Аmmo –

Эшитган жонларни

чулғади даҳшат.

Она жон беришин

биларди ҳамма,

Бундоқ жон беришин

билмасди фақат.

Онани топишди тонгда,

остонада,

Сўнган кўзларида

муз қотган ҳасрат.

Шўрлик жон бермишди

ўша остонада,

Совуқ чангалида –

учта «қорахат»!..

* * *

Ахир

топганди-ку

таскин-тасалло

Кучаркан

учовлон

жигарпорасин...

Она қалби билан

сезганмикин ё

Ҳамдард одамларнинг

«чорасин?»

Нега жон бермади

уйда, тўшагида?

Нега остонани

этди ихтиёр?

Аср билан видолашув

Яширин бир сир бор
 бунинг тагида,
Яширин асрор бор,
 изоҳи душвор...
Бу сирни бировлар
 пайқади бир оз,
Ва лекин,
 бировлар била олмади.
Эшитганлар
 йиғлашди, холос,
Йиғламаган одам қолмади...
Ёндирди,
 куйдирди
 машъум уруш
Бечоранинг
 бутун ҳаётини.
Бу ҳам етмагандай,
 заҳарлади,
Зулматга чўктирди
 вафотини!..
Азиз онажонни,
 дилпора жонни
Топширгали
 она тупроққа,
Ёлғиз қишлоқ эмас,
 Қишлоқлар,
 кентлар,
Бутун район
 қалқди оёққа.
Ҳамма ҳис қиларди
 улуғ тобутни
Елкага олишдек
 юрак бурчини.
Ҳамма ошиқарди,
 Ҳеч бўлмаганда

Теккизиб қолмоққа
 Қўлин учини.
Муқаддас болишдек
 тупроқ қатига
Аста бош кўяркан
 тиним топган жон,
Муборак Заминда
 унинг иззатига
Аста бош кўтарди
 уч ўғлон...
Бири Днепрда, бири Орёлда,
Венада ётарди бири –
 хок бўлиб.
Она иззатига
 турдилар сафда,
Заминдай мусаффо,
 нурдай пок бўлиб!..
Она кута-кута сўнди,
 уларни
Лекин сен кутасан,
 жонажон,
Сен кутасан шаҳид
 ўғлонларингни,
Азиз Ўзбекистон –
 онажон!..
Булоқлар эмас бу –
 боғларинг аро,
Интизор кўзингда
 соғинч ёшидир.
Қоялар эмас бу –
 тоғларинг аро,
Бағринга зил чўккан
 ҳижрон тошидир...
Бу ҳижрон мангудир!..
Қурбонларингни

VI

Асрларнинг сўнгсиз силсиласида
Сўнмас бир ҳайқириқ, бонг бўл,
садо бўл.

Одамзоднинг битмас ашуласида
Ўтли бир парда бўл, мунгли нидо бўл.

АСР БИЛАН ВИДОЛАШУВ

1

Йигирманчи аср, хайр, алвидо,
Кездик йўлларингни, сўқмоқларингни.
Яшадик умид ҳам таҳлика аро,
Чекдик роҳатингни, қийноқларингни.
Баъзида кун ёруг, баъзан ой қаро,
Тотдик таҳқирларинг, ардоқларингни,
Не-не талотумлар, қуюнлар кўрдик,
Не-не томошалар, ўйинлар кўрдик.

2

Йигирманчи аср... Дунё чарх уриб,
Одамзод бошига ёғилди офат.
Дарё-дарё қонлар оқди айқириб,
Элларни қуршади қирғин, қабоҳат.
Мустабидлар ўтди давронлар суриб,
Бўйинларга илиб занжир, асорат,
Дўстлар, қандай оғир аср бўлди бу,
Не-не балоларга басир бўлди бу?!

3

Жаҳаннам элчиси – атомни кўрдик,
Маҳшар гулханини кўрдик қаловда.
Оловга сиғиндик, оловда юрдик,
Нажот фариштасин кўрдик оловда.
Инсоф, диёнатдан юзни ўгирдик,
Бутун бир дунёни тутдик гаровда,
Хайриятки бизни Худо асради,
Этмади дунёдан жудо, асради.

4

Йигирманчи аср... Мунаввар этди
Тўгарак жаҳонни ақлий мўъжиза.
Инсон илми олис юлдузга етди,
Инсон қадам қўйди тўлин ой уза.
Бир зум юракларнинг ғубори кетди,
Хаёллар ёришди нурдай покиза.
Кўрдик оламшумул кашфиётларни,
Коинот ортида коинотларни.

5

Дунёни кашф этиб, дунёни билдик,
Тадқиқ эта олдик ёмғирни, қорни,
Фалак пештоқига байроқни илдик,
Билдик борлиқ аро ҳар неки борни.
Жумбоқлар устига қанча эгилдик,
Очдик заррадаги буюк асрорни,
Лекин юракларда илтижо яшар:
Қачон ўзлигингни билгайсен, башар?!

6

Миллионларнинг фикру андишасида
Боболар зикри бор, боболар хуни,
Назар сол, дунёнинг қай гўшасида
Ҳамон ҳукмрондир адоват туни.
Кундуз кечиб меҳнат нашидасида,
Кечалар васваса бузар уйқуни,
Доҳийлар ўтдилар, ғоялар қолди,
Булуғлар кетдилар, соялар қолди...

Халқим, бу асрда қарам эдинг, қул,
 Булутлар ортида толе юлдузинг,
 Отилди, чопилди, куйиб, бўлди кул
 Не-не азизларинг, ўғлонинг, қизинг.
 Бардош беролмади, қуриди буткул
 Пешонангга битган битга денгизинг,
 Орол қуллигимиз қурбони бўлди,
 Олам бу шикванинг ҳайрони бўлди.

Йигирманчи аср... Армонлар билан
 Неча бор туғилдик, неча бор ўлдик.
 Худодан юз буриб, бўлдик юзгубан,
 Миллатдан юз буриб, юз қаро бўлдик.
 Хайриятки бугун озоддир Ватан,
 Яна қайта бошдан умидга тўлдик.
 Яна тонг нурига қоришди дунё,
 Кўзимиз ўнгида ёришди дунё...

Истиқлол, эй менинг асрий муродим,
 Кўзларим устига қўябер қадам,
 Ниҳолдек қоматинг кўрди, авлодим,
 Маъюс руҳимизга уфурди кўклам.
 Оллоҳдан етишди бўйла имлодим,
 Асрим, тутиб бердинг елкангни сен ҳам,
 Сен ҳам саховатинг айладинг зуҳур,
 Мустақиллик учун сенга ташаккур!..

Тонг ёришиб келар, уфуқлар алвон,
 Кўзларим тўймайди ҳуснига қараб.
 Ёришиб келмоқда янги бир жаҳон,
 Байроғи кўринди, ана, ҳилпираб.
 Алвидо, демишди асрига Байрон,
 Мен ҳам, хайр, десам бугун, не ажаб,
 Алвидо, йилларнинг орзу, армони,
 Алвидо, умримнинг олтин довони.

11

Алвидо сизга ҳам, изтиробларим,
 Ўкинч, аламларим, хайр, алвидо!
 Баъзан жафо кўрдим, вафо кўрмадим,
 Дўстларга ҳамиша этдим жон фидо.
 Муҳаббат шарҳига тўлди дафтарим,
 Фақат шеъриятда топдим мен сафо,
 Ундан айру менга умри бақо йўқ,
 Хуржунимда ундан ўзга вақо йўқ...

12

Нега йиғлаяпман сўзим сўнгида,
 Дунёни тўсади киприкдаги ёш.
 Аср нима эмиш олам ўнгида,
 Не-не асрларни кўрмади қуёш.
 Янги аср келур янги орзуда,
 Негаким гўзалдир, навқирондир, ёш,
 Сен эса, эй асрим, курашга тимсол,
 Умид ва истиқлол асри бўлиб қол!

Асрларнинг сўнгсиз силсиласида
Сўнмас бир ҳайқириқ, бонг бўл, садо бўл.
Одамзоднинг битмас ашуласида
Ўтли бир парда бўл, мунгли нидо бўл.
Манглайнинг ярқираб тонг шуъласида
Кетиб бормоқдасан, биздан ризо бўл,
Мозийнинг кўйнида ўрнинг бехатар,
Омадинг ёр бўлсин, Оллоҳу Акбар!..

МУНДАРИЖА

Шеърят – дард ва умид демак.....	5
----------------------------------	---

I

Олам кирар юрагимга.....	24
Энг буюк тупроқ.....	25
Газопровод.....	26
«Чўққиларга ёғилди ёғду...».....	28
«Тун. Боғимда кезаман...».....	29
Қумри.....	31
Баркут каби.....	32
Куз.....	33
Себистон.....	34
Тун чорлайди.....	36
Буюр, дедим.....	38
Бир туп жонон ўрик.....	40
Буюк трасса илҳоми.....	41
Олтин зина.....	43
Табиат базми.....	45
Ишқ ва орзу.....	46
Ҳилол.....	47
Уфуқлар.....	49
Баҳорда бир кун.....	51
Лумумба қўшиғи.....	53
Шеърят.....	55

II

Дурдона.....	58
Ўзбекистон туни.....	59
Отамга хат.....	62
Улфатларим.....	65

Она ўтмиш, она истиқбол.....	67
«Менга илашибди ажиб бир очлик...».....	69
Қора тош.....	71
Тасаввур.....	73
Қалбдан садо.....	76
«Жоним...».....	78
Алвидо.....	79
«Юрагингда тотли ғам...».....	82
«Табиат қудрати бўлсайди менда...».....	83
Акам Олим Бойжонов хотираси.....	84
Қасрлар.....	85
Сарфланмаган юрак.....	88
Футбол.....	90
Бир томчи қон.....	92
Файласуф билан суҳбат.....	95
Менга оғир.....	98
Ролми ёки ҳақиқий ўзи.....	104
Томоша.....	106
Нақадар сирли кеча.....	108
«Ўзаллар сафидан сени излайман...».....	110
Бир ошиқ мактуби.....	112
Хиёнат.....	114
Узрлар.....	118
Абдулла Қаҳҳор хотираси.....	121
Сирлашар.....	123
Билмаса билмас.....	124
Отам.....	125
Пахтакор қўшиғи.....	128
Нажот майдони.....	129
Нидо.....	131
Тилак.....	133
Сувайдо.....	137
Қўғирчоқлар.....	139
Шоирга.....	141
Улуғбек.....	143
Клубатра.....	146
Ҳамлет.....	149

Ҳол.....	152
Она товуқ ва очкўз қарға ҳикояти	154
Бахиллик	157
Сарупо	159
Фохира.....	160
Ошиқлар кўприги.....	161
Ошиқона.....	162
Савол-жавоб.....	163
Иброҳим Мўминов сабоғи.....	164
Қаёнда.....	165
Ҳалима Носировага шеърӣ мактуб.....	166
Тўқсон бобонинг эвараси Ҳаётжонга айтганлари ..	168
Эльбрус	170
Юртим.....	172
Хурофот.....	173
Оқибат	176
Умидли дунё қўшиғи	178
Учар тарелкалар.....	182
Тушунтириш хати.....	185
Жиноят ва жазо.....	187
Дейдиларки, бир қишлоқда.....	188
Дейдиларки, бир шаҳарда... ..	190
Дўстлар ва душманлар	192
Адабий танқид.....	194
Имконият ва мумкиният.....	195
«Кечди бир лаҳзада ул ширин дийдор...».....	198
«Йўқ, биз аямадик дунёни асло...».....	199
Роз	200

III

Менинг увоқ шеърим – менинг дилпорам

Саккизликлар	202
---------------------------	-----

IV

Ғазал	260
Ой.....	262
Кўкчада	263
Боқсалар жонимга, жоно... ..	264

Соялар	265
Айланма кўп	267
Оҳ, гўзал Фарғонанинг	269
Булут	271
Шоҳимардон булбуллари	272
Нағмаси	274
Талпинди-ку	275
Сен бугун узган бу япроқ	276
Машраб монологи	278
Баҳор	280
Гўдак қуш талпинар	281
Қорайган кўк уза... ..	282
Умид	284
Нодирни даврон аталмиш	286
Ёнар киприкларим	287
Бўлмас	289
Ҳай-ҳай, на гўзал... ..	290
Бирам нозик, бирам нозик... ..	291
Тарафиннан	292
Кўк	294
Кун	296
Кирди кўклам кўнглима	298
Шуьладир, чўғдир чаманда	299
Ҳарир	300
Дўстлик ғазали	301
Кўнглим ичра	302
Авжида	304
Пахтакорим	306
Ўт	308
Қараш	310
Жўралар	312
Аё, дўстим... ..	313
Севганим	314
Қолди умрим кўклами... ..	316
Тушиб келар	317
Этолмадим	318
Қуёш камарбаста	320

Сен бошқа, мен бошқа.....	322
Кеча анжум давра тутмиш.....	323
Бўлмагай	324
Кўнглим қуши то.....	325
Чалма созингни, муғанний... ..	327
Бонг урар гулшанда булбул.....	329
Сенга етсин, сенга... ..	331
Бир дона, бир дона.....	332
Васлинг аро ёнсам фақат.....	333
Табассумлар	334
Саҳарларда.....	336
Кеча	337
Жоно ҳукмида	339
Шабнам	341
Қадаҳ	343
Бухородан, Бухородан.....	345
Юлдузим.....	347
Ватан.....	349
Тарихда	351
Дам ўтар, дамлар ўтар... ..	353
Шу куннинг шеъри.....	355
Не ажаб офатижонсан.....	357
Мажнунтол	358
Ул санамнинг кўзи кулгай.....	359
Бадихалар	
«Кимда ишқ савдоси бордир...».....	360
«Кўзларингдан зарра ёғду...».....	360
«Тан – иморатдир, жаҳонга...».....	361
«Сен Бухоройи шарифдирсанки...».....	361
Санамо	362
Ҳаддин жафо.....	363
Ўпай.....	364
Сен келмасанг	365
Бир кеча.....	366
Бебокча.....	367
«Паривашга кўринмоқ эрди матлаб...»	368
Файзулла Хўжаев кўзлари.....	369

Навоий ғазалига мухаммас	371
Бобур ғазалига мухаммас	373
Фузулий ғазалига мухаммас	375
Машраб ғазалига мухаммас	377
Фурқат ғазалига мухаммас	378
Эркин Воҳидов ғазалига мухаммас	380
Ўзбекистон	382
Умр	386

V

Достонлар

Жамила	388
Тош туғён	400
Қуёш чашмаси	418
Эшикда ой тўлқини	441
Армон	461

VI

Аср билан видолашув	488
---------------------------	-----

Адабий-бадiiй нашр

ЖАМОЛ КАМОЛ

АСР БИЛАН ВИДОЛАШУВ

САЙЛАНМА

I жилд

*Шеърлар, газаллар, мухаммаслар,
достонлар*

Муҳаррир

Гавҳар МИРЗАЕВА

Мусаҳҳиҳ

Мадина МАҲМУДОВА

Бадiiй муҳаррир

Зилола ТЎЛАГАНОВА

Техник муҳаррир

Умидбек ЯХШИМОВ

Компьютерда саҳифаловчи

Дилдора ЖЎРАБЕКОВА

Лицензия рақами: АІ № 252. 2014 йил 02.10 да берилган.
Босишга 26.12.2017 й.да рухсат этилди.
Бичими 84x108 1/32.
Босма табоғи 15,62 б.т.+ 0,5 б.т. вкл.
Шартли босма табоғи 26,25.+ 0,84 б.т. вкл.
Гарнитура «Bookman Old Style». Офсет қоғоз.
Адади 2000 нусха. Буюртма № 16.
Баҳоси келишилган нарҳда.

«Янги аср авлоди» НММда тайёрланди ва чоп этилди.
100113. Тошкент, Чилонзор-8, Қатортол кўчаси, 60.

Мурожаат учун телефонлар:

Нашр бўлими – 147-00-14, 129-09-72.
Маркетинг бўлими – 128-78-43; 397-10-87.
факс – 273-00-14; e-mail: yangiasravlodi@mail.ru

ҚАЙДЛАР УЧУН

ҚАЙДЛАР УЧУН

ISBN 978-9943-20-389-1

9 789943 203891